ANCA MIZUMSCHI

CEI CARE CUMPĂRĂ STELE

ROMAN

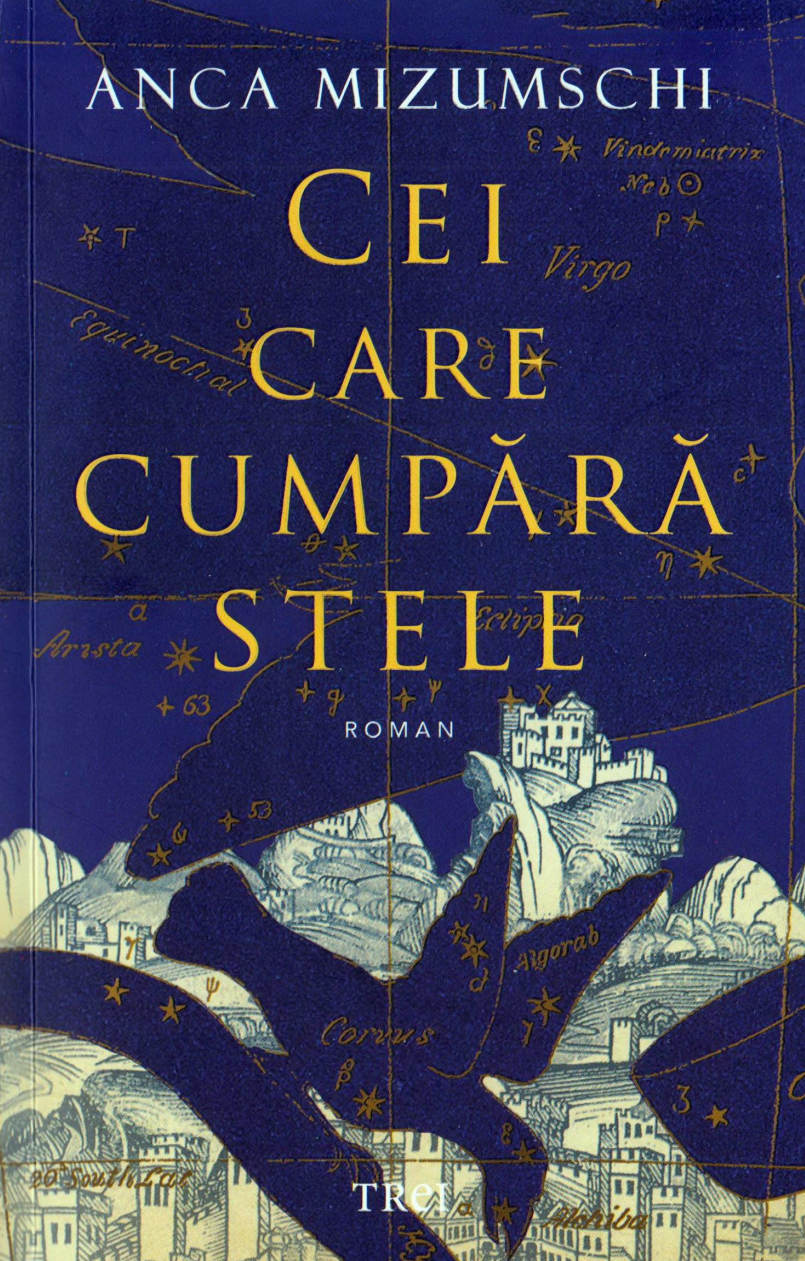

TREI

„Musa trimisese până atunci două scrisori. Una în care povestea despre porturi cu nume străine, despre stâncile fără număr ale Mediteranei, naufragii și pirați de care auzise, dar care pe ei îi ocoliseră; cea de a doua, despre fortificațiile Genovei, străzi înguste și dealuri portocalii și noua casă de la Spezia, aflată în construcție.

Meryem, vrei să știi ce face fiul tău? Meryem, a scris Musa, vrei să-ți citesc? Numele băiatului venea în valuri mari, care se loveau unele de celelalte și ștergeau literele din cuvinte, inima îi bătea din ce în ce mai repede de spaima că va pierde tot ce era scris în capul ei, dar de fiecare dată dădea din cap că nu. În sinele ei, lumea se îngustase și nu mai încăpeau alte amintiri. Îi făcea rău atâta viață."

ANCA MIZUMSCHI

Cei care cumpără stele

Anca Mizumschi

Cei care cumpără stele

roman

3
TREI

Editori:
Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu

Director editorial:
Magdalena Mărculescu

Redactare:
Loreta Budin

Design și ilustrație copertă:
Andrei Gamarț

Director producție:
Cristian Claudiu Coban

Dtp:
Dan Crăciun

Corectură:
Rodica Crețu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MIZUMSCHI, ANCA
Cei care cumpără stele / Anca Mizumschi. - București : Editura Trei, 2022
ISBN 978-606-40-1544-0

821.135.1

Copyright © Editura Trei, 2022
pentru prezenta ediție

O.P. 16, Ghișeul 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90; Fax: +4 0372 25 20 20
e-mail: comenzi@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

ISBN: 978-606-40-1544-0

Bunicii mele, Atena

PARTEA ÎNTÂI

MUSTAFA

Se ridică de pe scaun și își privi vânătaia de la mână — era cât o monedă de argint pe partea interioară a încheieturii. Se frecă puțin cu unghia de la degetul mare, dar vânătaia nu dispăru. În ultima vreme îi apăreau din ce în ce mai des, de obicei pe mâini și pe picioare. Era suficient să ia în brațe cilindrii de turnare și cele două creuzete în care amesteca aliajele pentru bijuterii sau să ridice cofele cu apă, cu care răcea sticla moale a emailului proaspăt ars, că imediat îi apăreau vânătăi.

Ce-o fi o fi, își zise și se ridică în picioare. Nu avea de gând să se certe din nou cu Meryem care îl bătea la cap să-l caute pe Leib Peres. Avea să o mintă din nou că se duce, dar nu se va duce, pentru că nu voia pentru nimic în lume să-i dea bani felcerului ăluia cu chip de vulpoi. De câte ori intra în spițeria lui plină de magnesium, camphor, nux vomica, aconitum, mercur, laudanum, senna, ambergris și altele pe care numai evreul sefard le știa, i se părea că din pământul de sub picioarele lui se ridica un halou spontan de ceață galbenă, de care nu se putea feri și care îi otrăvea sângele.

Ce gânduri am în dimineața asta, se amărî Mustafa și se apucă să-și strângă lucrurile. Puse întâi cele două volume mari din *Istoria* lui Muhammad ibn Jarir al-Tabari și luă, pentru orice eventualitate, și traducerea în turcă a manuscrisului lui Abd al-Rahman al-Sufi, *Cartea stelelor fixe*. Araba lui nu era suficient de bună și voia să vorbească cu Khalil. Apoi căută prin colțurile casei cutia cu pietre semiprețioase, care îi fusese trimisă cu o zi înainte de Palatul Imperial, pentru tespih[1]. În atelierul din Prima Curte, în care lucrau peste patruzeci de bijutieri împreună cu calfele lor, se șlefuiau pietrele, și lui i le trimiteau doar ca să înșire cele nouăzeci și nouă de mărgele de rugăciune și să le facă încuietorile. Deschise cutia, ridică pielea de miel în care erau învelite și o întinse pe masă. În fața lui stăteau, rotunjite la aceeași dimensiune, sfere mici de cornalină translucidă, roșu-închis, lapislazuli, hematit, jasp, calcedonie, nefrit și cuarț. Perfect aliniate pe mai multe rânduri, adormite în sulul lor de piele, toate mărgelele erau prinse cu câte o sârmuliță, ca într-un insectar.

Bobițele acelea așteptaseră milenii în burta Indiei, Arabiei și Chinei, fuseseră dezgropate ca niște bolovani inegali și aspri de rocă, transportate pe mare, în vase care miroseau a pește, a excremente de om și nădușeală, și pe uscat, în cufere legate cu sfori groase îmbibate de sudoare de cal, iar acum stăteau în fața lui, domolite.

Oftă, strânse cu grijă sulul, îl așeză la loc, luă traista de pânză în care pusese cărțile și coborî în bucătărie. Meryem nu era acasă, plecase probabil de dimineață în piața de pește să vorbească cu Musa. Mustafa știa ce o macină, dar preferase să tacă, deși auzea în fiecare noapte cum se perpelea prin somn. Corpul ei îngreuiat de sarcini și de vârstă

[1] Mărgele de rugăciune.

atârna de fiecare dată pe pat ca un sac de lână udă și îl trezea când se întorcea de pe o parte pe alta, oftând prin somn. Așa ajunsese Mustafa să o vegheze, acoperindu-i cu un cearșaf subțire vara sau cu o cuvertură iarna cei trei colaci de grăsime, unul mai mare și doi mai mici, care se întrezăreau pe sub pânza cămășii de noapte și se ridicau în ritmul respirației, când femeia dormea cu fața în sus.

Ieși prin spate și trase poarta grădinii după el. Era devreme, dar foarte cald pentru mijlocul de aprilie. Constantinopolul se trezise, ca de obicei, în iureșul dimineților — țipetele negustorilor, vocile băieților care duceau tăvi cu ceai în Marele Bazar, copite și colb și toate neamurile pământului vorbind în același timp și gesticulând.

Din cauza nopții nedormite, nu auzise muezinul și iar nu își făcuse rugăciunea de dinaintea răsăritului. În ultima vreme, se așeza din ce în ce mai greu pe covoraș să se închine și problema lui nu era credința în Allah Preaînaltul, Unicul, pe care îl considera atotputernic, ci regulile stabilite de alții, muezinii și imamii încăpățânați și interpretările Șariei.

De când se închisese Observatorul astronomic din cauza lor, Mustafa era foarte supărat și considera că toți clericii ăștia preaînalți, care se perindau în fiecare zi la Palatul Imperial, prea își băgau nasul peste tot. Și nu era neapărat supărat din cauza lui, ci din cauza lui Khalil, prietenul lui de o viață.

Ai putea să fii biciuit pentru erezie, surâse în sinea lui la ideea că, dacă gândurile ar fi transparente, și musulmanii, și creștinii s-ar îngrozi de ce ar vedea. Dar gândurile nu sunt transparente, sunt opace, gelatinoase și câteodată grele ca pietrele semiprețioase din atelierul lui, și de

aceea va continua să-și așeze genunchii plini de artrită pe covorul vechi de rugăciune și să tacă.

Panta care urca spre Serai părea că nu se mai termină și când îl văzu, în sfârșit, pe ienicerul din garda imperială îi ceru un pahar cu apă. În timp ce i-l aducea, se uită la silueta zveltă, îmbrăcată într-o uniformă roșie cu albastru.

Ăsta unde s-o fi născut? Rumelia? Armenia? Bosnia? Gărzile imperiale erau formate din băieți, de obicei creștini, luați de la vârste foarte mici, crescuți în religia musulmană și care serveau numai sultanului. Cel din fața lui nu putea să aibă mai mult de douăzeci și doi de ani, dar părea deja bătrân, cu gura ascuțită, cu buzele ca două lamele și cu ochii duși în fundul capului.

Mustafa renunță să-l mai privească și îi înmână cana goală. Nu e dreptate pe lumea asta, dar dreptatea ce mai e? Trecu de Poarta de Mijloc și intră în Curtea Divanului, plimbându-se pe aleile largi, străjuite de chiparoși, fără să se depărteze prea mult. În timp ce îl aștepta pe șeful gărzilor să vină să-l conducă la apartamentele private, își dădu seama că Seraiul era prea tăcut. Ce s-o fi întâmplat? De obicei se auzeau vocile bucătarilor, argații țesălând caii sau grădinarii tăifăsuind, iar acum, nimic; totul părea înlemnit, uitat, ferecat.

Sultanul nu e aici, îl lămuri, cu o expresie ștearsă, secretarul Marelui Vizir, care venise să vadă cine îl caută pe Măria-Sa. A plecat pe întuneric, pe la patru dimineața; nu putea dormi. S-a hotărât să stea câteva săptămâni la seraiul de la Edirne.

Altul care nu putea dormi. Mustafa murmură câteva cuvinte politicoase de aprobare, sănătatea sultanului e mai importantă ca orice, Allah să-l ocrotească pe Luminăția Sa, și se depărtă. De data asta, cu pași repezi,

în pofida greutății traistei de pânză cu cărți, pe care n-o dăduse jos de pe umărul drept. Sigur se întâmplase ceva. Când locuiești într-un palat situat între Cornul de Aur, Bosfor și Marmara, nu trebuie să te duci în altă parte ca să te odihnești.

Răsuflă ușurat. În ultimul timp, întâlnirile cu sultanul erau din ce în ce mai grele pentru el. În tinerețe, împărtășiseră pasiunea pentru bijuterii și miniaturi persane. Și se împrieteniseră. Aurarul tăcut, care nici măcar nu făcea parte dintre artizanii palatului, care doar venea din când în când, atunci când era chemat, era de fapt o enigmă pentru slujitorii și sfetnicii care-l întâlneau. Îmbrăcat modest și fără să pară că bagă în seamă prea mult eticheta imperială — o respecta până la limita politeții elementare —, petrecea ore întregi singur cu Padișahul în grădini sau în biroul acestuia, discutând în ce proporție se amestecă sulf, cupru, argint și plumb pentru aliajul incrustațiilor negre de pe inelele dinastiei safavide ori despre arta răsucirii firelor subțiri de argint în arcadele cerceilor bizantini, în care filigranul se termina cu borduri granulate.

Sultanului nu îi plăceau numai bijuteriile, ci și vasele emailate, săbiile cu mânerul bătut în rubine și diamante, lemnul de santal incrustat cu perle, folosit la mobilierul din dormitoarele haremului, brățările de gleznă egiptene, sipetele cu sidef ale venețienilor — și chiar și relicvele sfinților creștini, care se găseau din plin prin bazilici sau îi erau aduse din toate colțurile imperiului, acoperite cu mătase roșie și prinse de năsăliile lor de aur cu ace invizibile, prețioase.

Împăratul colecționa lucruri vechi și singurul în care avea cu adevărat încredere să le evalueze era Mustafa.

De-a lungul timpului, când se vedeau, discuțiile ajunseseră să se reducă la una singură: care este combinația de pietre prețioase pe care, dacă o porți, devii nemuritor. Pe vremea când vorbiseră pentru prima dată despre asta, Mustafa era încă în plină putere. Lucra în Bazarul Acoperit, pe ulița aurarilor, avea două fete mici, Atife și Yeșim, iar Meryem, nevasta lui, încă mai cânta prin casă.

Se hotărî să nu se mai ducă la Khalil, pentru că era prea cald și răsuflarea îl apăsa. Se simțea obosit. Ai îmbătrânit, Mustafa, ai îmbătrânit. Oamenii îmbătrânesc, numai orașul ăsta e veșnic tânăr, cu mirosul lui de cardamom, ceai de mentă și sânge de berbec tânăr, sacrificat în târg.

Intră tot pe poarta din spate a grădinii. Spera că va putea urca neobservat în atelier. Într-adevăr, Meryem nu se întorsese, mâncarea din seara trecută rămăsese pe marginea cuptorului; femeia nu spălase nici măcar vasele. O să-și piardă mințile din cauza lui Musa, oftă Mustafa, și urcă la etaj. Nu mai făcuse de mult ordine în atelierul unde numai el putea să intre. Pergamentele pe care desena tiparele, calupurile de ceară pentru mulaje și ștanțele zăceau grămadă, una peste alta, prin colțurile încăperii.

Lăsă traista sprijinită de un picior al mesei, se așeză pe singurul scaun cu spătar care se vedea și își luă capul în mâini. Venele groase, lemnoase, se desenau din ce în ce mai clar la încheieturi. Din cauza greutății cărților cărate și a căldurii, i se păru că vânătaia de la mâna stângă se mărise. Acum părea o rană. O să mă duc mai târziu până la Leib Peres, poate-mi dă niște prafuri. Am prea multe vânătăi. Își lăsă capul pe masă, sperând să aținească, măcar până se întorcea Meryem.

MERYEM

Își strânse cu grijă șalul și se apropie de chei. Soarele nu răsărise încă și deasupra apei negre se ridica frigul. Știa că pescarii ies în larg cu mult înainte de miezul nopții, să pescuiască cu foc. Mai ales în nopțile fără lună, peștii însetați de lumină ieșeau la suprafață, atrași de flăcările cazanelor cu cărbuni încinși și piriță. Adunați în trene vii, se repezeau în plase semănând mai mult cu un stol de păsări care zbura hipnotic în spuma fosforescentă a siajului. Pescuitul la lumina făcliilor era o vânătoare bazată pe adorația unor zei plutitori, în care victimele atrase de foc nu aveau nicio șansă în fața siluetelor mișcătoare, ireale. La răsăritul soarelui, gălețile cu apă de mare pline cu macrou, guvizi, sardine și șprot erau aduse la mal. Spinările argintii ale supraviețuitorilor se rostogoleau, săreau, se împărțeau pe grupuri, iar ochii peștilor, ca mercurul lichid, implorau mut dreptul la viață, chiar și cu ultimele puteri. Unii trăiau mai multe ore și încă se zvârcoleau în coșurile de răchită, când ajungeau în hală. Sfârșeau aruncați pe blocuri mari de gheață, acoperiți cu frunze de smochin.

Lui Meryem nu îi plăcea spectacolul agoniei furioase, al morții așteptate, al prelungirii hâde, dar nu avea de

ales. Trecuse mai mult de o săptămână și trebuia neapărat să vorbească cu Musa. Să vorbească, să-l implore, să plângă, nu mai conta. Povara atâtor nopți în care nu pusese geană pe geană o doborâse și voia să afle — într-un fel sau altul — ce hotărâse fiul ei cel mic, dacă avea să se întoarcă acasă sau nu.

Luntrile lungi, negricioase intrară în port una după alta, legate între ele cu sfori, dar cea a lui Musa și Emrah, prietenul lui din copilărie, nu se vedea. Băieții ajunseseră la mal mai devreme ca de obicei, lăsaseră peștele și plecaseră.

Femeii nu îi veni să creadă că nu-l găsise nici de data asta, așa că mai stătu o vreme, cu brațele atârnate pe lângă corp și umerii căzuți, fără să țină cont de cei care treceau pe lângă ea, privind-o cu sprâncenele ridicate. Când și ultima luntre fu trasă la chei, își dădu seama cât era de târziu.

Lăsă în spate portul și urcă scările. Ziua începuse de mult; nu făcuse nimic de mâncare, nu spălase vasele. Colbul mărunt i se lipea de papuci; o durea spatele. Mergea cu pași înceți, clătinându-se din când în când. Aproape de gardul cimitirului, se opri un pic sub frunzișul unui lămâi. Când fuseseră aduși în sürgün de Mehmed al II-lea, Cuceritorul Constantinopolului, care se trezise stăpân peste un oraș depopulat, bunicii ei armeni se așezaseră la Kumkapı, în districtul Fatih.

Cumpătat și încercat de viață, strămutatul Nazar Harutyunyan înțelesese foarte repede că nu avea să mai vadă Caucazul și că țărmul mării Marmara era la fel de bun ca al oricărei alte mări. Își botezase primul fiu Ibrahim și, deși nu îl silise nimeni, trecuse, cu toată familia, la islam. Așa că bunicii, în casa cărora Meryem

crescuse, se odihneau în micul cimitir din cartierul Kumkapı, unde, de jur împrejurul lespezilor de piatră, iarba înaltă acoperea totul. Cu uitare, cu frunze ascuțite și praf, cu amintirea stepei, amestecate cu aerul sărat al orașului lui Constantin și Teodosiu și Suleiman și Mehmed. Viu, triumfător, de neoprit, sângele vegetal îngropa încă o dată morții, la rând.

Mustafa o învățase de mult literele și să silabisească și, de fiecare dată când venea la cimitirul de lângă casă, unde nu avea pe nimeni, lua cu ea primul Coran cumpărat de Nazar Harutyunyan, când ajunsese la Constantinopol: o cărțulie veche, pe care Meryem o ținea pe un raft în bucătărie și care se acoperea de o pojghiță albă, discretă, ori de câte ori femeia cernea prea multă făină. Nu deschidea cartea sfântă când stătea, dusă pe gânduri, în cimitir; doar o sprijinea în poală, cu ochii pe jumătate închiși. În momentele acelea, morții ei se amestecau cu viii, cimitirele îndepărtate cu cimitirele apropiate și lumea nu o mai înfricoșa.

Se hotărî să nu intre. Era tulburată și iarba înaltă scotea sub vânt o șoaptă ascuțită, un sunet oval, neliniștitor, care îi făcea rău. Alunecă pe lângă zidul cimitirului și o coti spre casă. Deschise ușa de la stradă și văzu că Mustafa era la el în atelier. Se întorsese foarte repede de la Serai. Nu urcă să-l întrebe ce s-a întâmplat, pentru că așa era învoiala, să intre acolo numai chemată. Se apucă de strâns prin bucătărie. Rămase surprinsă când se trezi cu el înconjurându-i umerii cu brațele.

— Ce s-a întâmplat? Unde ai fost?

Nu putea să-i spună că se dusese în port să vorbească cu Musa, care o rănea în fel și chip. Cu lăsatul de școală, cu plecările de acasă, cu vorbele. Să-i mărturisească

sentimentul că, pe măsură ce vor trece anii, îi va fi din ce în ce mai greu să se înțeleagă cu străinul născut de ea.

Se întoarse, îl privi în ochi și-i răspunse fără să clipească.

— La cimitir.

Era trecut de amiază și lumina de afară tremură ușor. Mustafa își luă brațele din jurul ei și dispăru în liniștea umbroasă a casei.

TOMMASO

Începuse, ca și tatăl lui, ca și bunicul lui, cu negoțul cu mătase: valuri și valuri de fâșii subțiri ieșite din viermi colorau rafturile prăvăliei din Genova. Încă de pe vremea când abia învăța să se târască se mutase acolo, printre suluri de materiale textile de tot felul, unelte de croitorie și fâșii din hârtia folosită la tipare, prinsă cu clei de tâmplărie de niște bobine mari de lemn. Îți trebuia multă imaginație să vezi în ele siluetele genovezelor guralive și trupețe, suficient de bogate ca să-și comande rochii la „Iacopo Serratore și fiii, negustori și artizani", dar imaginația nu avea să fie o problemă pentru Tommaso, de-a lungul întregii sale vieți. Acolo era universul lui.

Iacopo Serratore bătrânul vindea și cumpăra grâu și vin, hârtie și mătase, mirodenii și ceară, fără să se miște din biroul lui, aflat la etajul întâi al unei case din Piazza dei Banchi, pentru că Iacopo Serratore scria scrisori. Fiecare comandă, transport sau cerere destinată oficialităților era însoțită de cel puțin trei scrisori: una adresată celui care trebuia să transporte marfa, a doua, celui care trebuia să o primească și a treia, celui care trebuia să-i controleze pe primii doi. Uneori, dacă era un

transport sau o vânzare mai complicată, scrisorile trimise în diferite direcții se întretăiau într-o plasă aeriană, menită să-i dea oricând de veste dacă se întâmplă ceva cu marfa lui.

Negustorul Iacopo Serratore reușise în afaceri pentru că era comandantul unei armate secrete de scrisori, lucru pe care nu îl moștenise fiul său cel mijlociu, Tommaso, care ar fi plecat oricând de acasă și care începuse prin a migra, pe vremea când era abia de-o șchioapă, din camera cu leagănul în atelierul de croitorie.

Tommaso nu semăna nici cu fratele cel mic, Matteo, căruia îi dădeau toți atenție pentru că era extrem de bolnăvicios, nici cu Francesco, cel mai mare dintre băieți, care urma să moștenească afacerea familiei și să se ocupe direct de ea. Avantajoasa poziție de copil mijlociu i-a permis să-și petreacă prima parte a copilăriei observând lucrurile din jurul lui; mai ales mâinile ucenicelor din atelierul de croitorie, care îi dădeau voie să se joace cu pernuțele de ace și să-și facă singur mici marionete din țesături.

Învățase destul de repede să coasă, să umple cu resturi de lână brocartul rămas de la mânecile ample și tivurile mantiilor, să facă butoniere și borduri, șnururi și refecuri, să dezgroape firele de argint închegate în canava doar cu buricele degetelor. Când avea opt ani, își văzuse fratele mai mare cum scoate o scândură din podea și își pune bănuții într-o cutie de lemn încuiată, așa că alesese și el o scândură din podeaua camerei lui, sub care își ascundea păpușile de fetru umplute cu muselină. La început doar se juca cu ele, ca într-un teatru, dar asta îl plictisea și în scurt timp începuse să le îmbrace. Rochii de zi și rochii de seară, pantaloni bufanți, tunici, pălării. Noaptea le visa și ziua le desena: fante adânci, panglici și

mâneci supradimensionate brodate cu pasmanterii, decolteuri zvelte și catifea în multe ape.

În scurt timp, Tommaso putea să-ți spună cu ochii închiși orice tip de material sau de cusătură. Și, desigur, toate acestea ar fi continuat, dacă atunci când avea paisprezece ani nu ar fi murit fratele lui mai mare de jarul unei boli de plămâni și dacă n-ar fi ajuns pe neașteptate din numărul doi, numărul unu. Dintr-odată nu i se mai cerea doar să supravegheze atelierul, din când în când, să măsoare materialele sau să închidă contul unui client; trebuia să știe ce e în toate registrele ținute de tatăl său, să încheie contracte, să plătească lucrătorii și să facă drumuri. Primul dintre ele, la șaisprezece ani.

Lui Serratore senior îi displăcea glasul armelor. Considera că singurul lucru important era vocea banului — el putea să facă afaceri cu oricine. Ca atare, în foarte puținele dăți când își părăsea orașul, mergea la Veneția să cumpere damasc și brocart, cele mai bune din lume.

Ajunseseră într-o zi cu ceață și adolescentul nu văzuse mai nimic, dar simțise peste tot mirosul intrat în lemnul bărcilor, în temeliile caselor, în jupe și mantile, porticuri și tapiserii. De atunci, nu a mai putut uita mușchiul verzui al lagunei — nici măcar în zilele fierbinți, uscate, sfărâmicioase de mai târziu ale Constantinopolului — și nici prima lui întâlnire cu o prostituată. Până în momentul în care călcase pe treptele roase de apă ale vilelor, unde gondolierii te ajutau să pășești cu o atenție plictisită, nu cunoscuse decât înlănțuirile grăbite ale slujnicelor, prin beciuri — mai mult o dezvirginare neterminată.

Prostituata o alesese tatăl lui, îi spusese femeii să aibă grijă de băiat, o plătise și plecase, lăsându-l singur cu ea, mai mult speriat decât curios, în camera prost vopsită în

roșu, cu igrasie pe lângă rama geamurilor. Femeia între două vârste se apropiase, îi dăduse jos pantalonii, îi apucase penisul cu o mișcare scurtă și începuse să i-l miște ușor, mângâindu-l cu o obișnuință tandră, până când se umflase, și îl apropiase de gura ei.

Băiatul văzuse îngrozit gura care se deschide, gingiile vinete, și închisese ochii, neputincios, dar ceea ce urmase fusese mai degrabă plăcut. Îl supsese în mod repetat, cu o mișcare din ce în ce mai adâncă, până când un val subțire de spermă țâșnise printre buzele ei sparte. Apoi îi dăduse o cârpă să se șteargă, îl trântise pe patul desfăcut și se așezase pe vine, deasupra lui, ca o navă.

Tommaso încă ținea ochii închiși, iar sexul lui flasc, proaspăt stors, îi atârna între picioare. Femeia nu se grăbea, își deschisese și mai tare rochia și, luându-și ambele țâțe — cu îndemânare și mișcări voluptuoase —, se aplecase și îi îngropase fața în ele, alunecând deasupra lui ritmic, în tangaj. Aproape sufocat, Tommaso simțise cum penisul lui, din nou în erecție, intră în muntele de carne fierbinte — și leșinase. Ceea ce nu se mai repetase, mai apoi, cu Giovanna.

Giovanna era fata cea mică a lui Eduardo Taviani, un popolare din Mollasana care, prin muncă și abilitatea de a-și cultiva relațiile, fusese ales în conducerea băncii comerciale a Genovei. Începând cu 1407, anul înființării, Casa delle compere e dei banchi di San Giorgio ajunsese mult mai puternică decât puterea politică a Dogelui — și una dintre cele mai cunoscute bănci din Europa.

Spre deosebire de Florența, Repúbrica de Zêna, La Superba, așa cum o numise Petrarca, avea o aversiune puternică față de exercitarea autorității de către vechile familii aristocratice și iubea banii. Ca atare, alianțele între

familii erau privite cu bunăvoință, la orice nivel, dacă înmulțeau averile, și atât Eduardo Taviani, bancherul pornit de jos, cât și Iacopo Serratore, negustor din tată în fiu, știau foarte bine să facă asta.

Viitorii cuscri aranjaseră căsătoria și Tommaso acceptase, fără să se gândească prea mult. I se spusese că fata e frumoasă și foarte curată, că o să facă copii sănătoși, că, în plus, știe să scrie și să citească. Pentru el era destul. O văzuse, cu totul și cu totul, de trei ori înainte de nuntă, dar, în scurta perioadă pe care aveau să o petreacă împreună nu se certaseră nici măcar o singură dată.

Lui Tommaso îi plăcea totul la ea: sfiala cu care se apropia de el cu genele aplecate, gustul tortei pasqualina[1] și al farinatei[2] coapte de mâinile ei și tăcerea liniștită cu care îl lăsa să o posede, fără să-l ajute în niciun fel, doar atingându-l ușor, de parcă ea nu ar fi fost în cameră.

Nu vorbeau aproape nimic când erau singuri în dormitor, și în restul timpului el era mai mult plecat, astfel că, doi ani și jumătate mai târziu, când ea muri născând o fetiță, Tomasso nu-și dădu seama dacă Giovanna îi lipsește sau nu. Din când în când, la lumina lumânării, draperia din dormitorul lor se mișca repetat. Dar asta fusese tot.

A ajuns la Genova la zece zile după înmormântarea nevestei. Când a văzut-o prima dată, copila nebotezată dormea liniștită în brațele doicii. I s-a părut cea mai fragilă și nefiresc de albă ființă umană și primul nume care i-a venit în cap a fost Ariadna, de parcă fusese făcută cu Duhul Sfânt.

---

1 Plăcintă umplută cu spanac, ricotta și ouă, rețetă tradițională italiană servită de Paște.

2 Clătite subțiri, nedospite, făcute din făină de năut, originare din Genova, tipice coastei Mării Ligurice.

Tommaso a petrecut atunci aproape două luni cu copila, fără să o ia în brațe, apoi a lăsat-o cu mama lui, care rămăsese unica signora Serratore, să o crească, iar el a călătorit și mai mult. Foarte rar, când era întrebat și ajungea totuși să vorbească de mama Ariadnei, spunea prima mea nevastă, deși nu va mai exista alta. Toate întâlnirile lui carnale aveau să se rezume la curtezane și văduve din mai multe țări, dar niciuna dintre ele nu va mai avea intensitatea acelei nopți de la Veneția, în care o prostituată cu gingii vinete, care ar fi putut să-i fie bunică, îl făcuse să leșine.

ARIADNA

Iacopo Serratore se închidea în fiecare seară în odaia lui, cu o carafă de pigato[1], și desena hărți. După ce așeza în ordine tomurile în care își ținea contabilitatea și încuia ușa prăvăliei, mai verifica încă o dată încuietorile și lacătele de la atelier, apoi, fără să fie tulburat de nimeni, își petrecea câteva ore înainte de culcare desenând.

Nevasta lui, Lucrezia, nu își aducea aminte când îl văzuse făcând prima hartă sau cum începuse — probabil, cumpărând cărți de navigație de la magazinul lui Pietro Battifoglio, librarul. Dar, pentru un om care cu greu putea fi convins să părăsească Genova, era aproape de neînțeles cum hărțile deveniseră un lucru atât important.

Nu cunoștea niciun cartograf, nu vorbea cu nimeni despre asta și toată educația lui în domeniu se reducea la două compendii: o copie după *Atlasul Catalan al lui Abraham și Jehuda Cresques*, publicat în 1375, cu partea de cosmografie și astronomie plină de ilustrații bizare, și o copie a unuia dintre cele patru volume din *La Fleur des Histoires*, unde în Mappa Mundi era înfățișată Arca lui Noe, pe muntele Ararat. Volumele tronau pe masa din

[1] Vin alb din Liguria.

camera de la etajul unu, căreia toți îi spuneau bibliotecă, și, în afară de ele, nimeni nu ar fi avut vreun semn că Iacopo Serratore știa să se orienteze pe o hartă, darămite să o deseneze. De fapt, Iacopo Serratore desena hărți pentru că nu se gândise niciodată că ar fi putut picta.

În toate serile din timpul săptămânii și, uneori, duminica după-amiaza, se așeza la masa de scris, cu un pergament care îi cădea peste genunchi și, cu o peniță subțire, începea să copieze, folosind cerneală de culori diferite, harta din fața lui. La început, hărțile lui semănau izbitor cu cele originale, dar pe măsură ce signor Serratore tatăl îmbătrânise, se schimbaseră. Nu mai vedea bine și, dacă la scrisori și la contractele de afaceri folosea o lupă, când desena hărți îi era peste puteri s-o folosească. Cu o mână ținea penelul și cu cealaltă sulul, care îi tot aluneca, și, folosindu-se de alunecarea aceea, lumile migrau, se deplasau, își schimbau forma. Acolo unde era o insulă sau un vârf de munte, bătrânul punea de obicei un ocean.

Dacă era obosit sau era o după-amiază târzie de iarnă și se întuneca repede, îi era mai ușor să deseneze o singură hartă și pentru cer, și pentru Pământ. Continentele cu podișuri înalte, Eufratul și China erau ba în zodia Taurului, ba în zodia Capricornului, iar câmpiile mocirloase în perioada akhet[1], când se revarsă Nilul, și colinele cu pantele încărcate de măslini ale Smirnei sau toată Andaluzia ajungeau prin Balanță. Harta avea întotdeauna și o rezervă importantă de insule pe care nu le descoperise încă nimeni și care populau o nouă zodie, a treisprezecea, câteodată și pe următoarele. La a șaisprezecea zodie însă nu ajunsese niciodată, pentru că era superstițios și nu îi plăcea cifra șase.

---

1 Perioada de inundații a Nilului.

An după an, harta genoveză ovală, cu cerul răsturnat, se preschimba din ce în ce mai mult în lumea lui Iacopo Serratore. Acest cer răsturnat avea să-l moștenească Ariadna la moartea lui, când avea numai patru ani și începuse deja să exploreze și să ia în stăpânire casa, așa cum familiile regale europene ale vremii își trimiteau mesageri să înfigă câte-un steag în teritorii îndepărtate, pe care mai apoi și le însușeau.

Casa bunicilor era înaltă și în continuă mișcare. O casă cu două caturi, ferestre fără vitralii și uși grele de lemn, prinse în drugi de fier, care se urneau greu și aveau un aer medieval trist și masiv, deși nu era foarte vechi. De la geamurile din față puteai să vezi străzile înguste care dădeau spre porto antico și Chiesa di San Pietro in Banchi, împărțită în două: la parter, depozitul de marfă al familiei Lomellini, deschis toată săptămâna, și deasupra, biserica în care se înghesuiau în fiecare duminică negustorii din cartier și familiile lor.

De la geamurile din spate se putea simți aerul de mare amestecat cu răcoarea vaporoasă a Apeninilor, în timpul verii, și frigul adunat de pe dealurile cu păduri ale Genovei, în timpul iernii. Pe coridoarele casei bătrânești a învățat fetița să meargă, ca și cum ar fi plutit pe canale săpate numai pentru ea. Porturile cele mai importante ale acestor canale erau camera în care dormea, camera bunicilor și podul unde, murdare, acoperite de praf și de pânze de păianjen deșirate, domneau încă păpușile din fetru ale tatălui ei.

Nu se jucase cu păpușile decât atunci când era foarte mică, apoi le uitase, ca și pe celelalte, jucăriile noi, primite la fiecare venire a lui Tommaso. Nu se jucase cu ele, dar le transformase, cu râvna de neînfrânt cu care

avea să-i înnebunească, în viitor, pe toți. Fără să stea prea mult pe gânduri sau să se întrebe dacă păpușile erau ale ei, Ariadna le desenase cu carmin guri până la jumătatea obrazului și, cu cerneală de cartografie, ochi de toate culorile. Devenise cu de la sine putere proprietara unui teatru colorat; ceilalți nu aveau niciun cuvânt de spus.

După moartea bunicului, libertatea ei devenise și mai mare, așa că avea să cucerească și odaia cartografului amator, plină de comori. Signor Iacopo Serratore nu le lăsase moștenire cuiva anume și oricum nu era nimeni interesat de mormane de hărți inventate, pe care nu se putea naviga; nimeni, în afară de singura nepoată.

La început, fetița nu se atinsese de ele, apoi, ca și în cazul păpușilor, începuse să le modifice: șerpi de mare cu picioare de găină și ochi strălucitori, păsări portocalii cu două capete, unul verde, unul albastru, câte un ogar trist căruia îi aluneca o coroană de tinichea de pe cap, sau tot felul de insecte cu multe picioare și corp crenelat, a căror dimensiune la scară ar fi depășit-o cu mult pe cea a unui elefant, dacă Ariadna ar fi văzut vreodată un elefant. De jur împrejurul hărților proaspăt populate cu floră și faună, desena la sfârșit un chenar de dantele, ca recunoaștere a vieții adevărate din jurul ei.

Cum în bibliotecă nu se intra prea des, cei care trăiau în casă nu aflaseră de planeta ciudată care se întindea ca o ciupercărie și singura martoră a transformării, bunica, nu vedea nimic rău în asta. Lucreziei îi era greu să facă diferența între realitate și hărțile din bibliotecă, atâta vreme cât propriul fiu, Tommaso, pleca câte doi-trei ani spre țări și orașe neobișnuite, unde oamenii trăiau în corturi rotunde, pe care le mutau de colo-colo, se îmbrăcau aiurea și foloseau cuvinte de neînțeles.

Lucrurile s-au schimbat în mai bine, spre uimirea Ariadnei, când într-o dimineață senină de mai, fără să anunțe pe nimeni, signora Lucrezia Serratore nu a mai coborât să facă micul dejun, nu s-a mai spălat, așa cum obișnuia, într-un lighenuș de ceramică albă smălțuit cu flori albastre, și nu a mai strigat la nepoata ei să se potolească cu navigatul prin casă. Lucrezia Serratore părăsise această lume în somn și lăsase întreaga casă în stăpânirea nepoatei și a unchiului Matteo. Ariadna Serratore de-abia împlinise zece ani și era pe deplin liberă.

La deschiderea testamentului tatălui lor, Tommaso și Matteo hotărâseră ca fratele cel mare să călătorească și să aducă noi contracte, iar cel mic să rămână în Genova, ca să aibă grijă de prăvălie, de atelier și de depozite. Matteo se simțea nedreptățit și arăta asta, ori de câte ori se putea, mai ales în fața nepoatei. I se părea că Ariadna îl înfrunta cu îndeletnicirile ei de neînțeles, cu disparițiile și cu privirile tăioase, și o certa fără întrerupere, iar ea, de cele mai multe ori, îi răspundea.

Până la urmă, găsiseră o cale de mijloc. De-a lungul unei întregi zile, Matteo nu venea decât să mănânce, iar ea nu apărea în prăvălie la nicio oră; lucru foarte ușor de dus la îndeplinire de fata care nu avea de gând să stea prea mult în preajma unchiului ursuz și chinuit de crize de bilă. Bucuria armistițiului durase zece luni. Atât i-a luat îndepărtatului Tommaso să se întoarcă și să pună ordine în casa din Piazza Banchi și în viața fiicei sale.

Pentru că îi mersese bine cu afacerile, cel care devenise capul familiei Serratore avea o avere frumușică, iar zestrea unicului său copil avea să fie mare, așa că se putea gândi la orice căsătorie pentru ea: un negustor cel puțin la fel de bogat ca el sau, de ce nu, fiul unui nobil.

Ca atare, tânăra moștenitoare avea nevoie de o educație pe măsură. Nu vreo răscoală internă a păpușilor pusese capăt fericirii Ariadnei, nici măcar vreo inițiativă meschină a unchiului ei de a o îndepărta, ci setea de educație a tatălui ei.

Drept urmare, în dimineața de februarie în care intrase pe poarta mănăstirii Santa Maria della Croce și fusese întâmpinată de sora Cecilia, care îi zâmbise și o luase blând de după umeri, Ariadna simțise că lumea ei se sfârșise. Nu lumea bibliotecii, nu lumea podului sau a atelierului cu lucrătoarele care se plângeau de bărbați și de copii, uitând că ea e acolo; toată lumea, întreaga planetă plus universul cel mai îndepărtat luaseră sfârșit, în același timp.

După ce se închisese câteva zile în cameră și își bocise soarta, înțelesese că nu se putea împotrivi însuflețirii care îi curgea prin vene, așa cum îi scăpau printre straturile din grădina din spatele casei râmele viețiii, pe care le scotea cu vârful unui băț. Curiozitatea învinse — și Ariadna o luă de la capăt.

MUSA

Măcinate, uriașe, calcaroase, bucăți din zidurile cetății Byzantion zăceau aruncate peste tot. În dorința lui de a urca pe Dunăre cu caiacele, până la Viena, și de a controla bazinul mediteraneean cu felucile otomane, Selim I îndepărtase, după o mie de ani, bucăți mari din zidul lui Teodosiu și mărise șantierul naval de la Galata până la Sadabad.

De când lucra în Tershane[1], de fiecare dată când trecea pe lângă suprafețele uscate, stivuite ca o grămadă dezordonată de corali scoși din mare și abandonați, Musa se întreba câți oameni trecuseră pe lângă ziduri timp de o mie de ani și cum arătaseră viețile lor.

După ce lăsaseră peștele, se spălă și se despărți de Emrah. O luă spre Haliç, deși era vineri dimineața și avea o jumătate de zi liberă. Toată lumea era la rugăciunea colectivă, Cuma Namazı. Șantierul era pustiu, cu excepția celor doi marinari bătrâni din Izmit, care păzeau danele. El nu mai ajunsese să vadă de aproape zidurile vreunui minaret de cel puțin doi ani și tot ce își dorea, în momentul acela, era să prindă câteva ore bune de somn.

---

1 Denumirea șantierului naval Galata din acea perioadă.

Când se mutase cu Emrah, făcuseră o învoială: în schimbul a jumătate din banii pentru chirie să-l ajute noaptea la pescuit. În acest fel, lui Musa îi ajungeau banii să-și cumpere de mâncare și foarte rar cărți de navigație, dar era mai tot timpul obosit. Din când în când se gândea cu jind la camera copilăriei, plină de steaguri, și la patul de acasă, primenit, mirosind a mușețel uscat și a semințe de pin, și acoperit cu un macat alb de lână.

Partea șantierului unde lucra Musa era chiar lângă depozitele de cherestea pline cu lemn, de cânepă pentru parâme, adusă din Samsun, și de bumbac din Egipt pentru vele. Trunchiurile lungi de stejar, brad și frasin, stivuite rânduri-rânduri, erau udate, înainte de a fi folosite, pentru că numai așa puteau fi curbate.

La depozite, cu două găleți de apă în mână, udând de zor lemnul ales pentru carene, începuse și Musa. În afară de asta, la sfârșitul zilei, mătura atelierul, pregătea fețele de bumbac, ajuta la călăfătuire și făcea o mulțime de munci simple, care-l plictiseau, dar destul de repede ajunsese să lucreze cot la cot cu meșterii la arborade, traversine, punți și catarge. În fiecare zi, Musa visa drumul de la trunchiul pulsând de sevă la arcadele elastice, suple, rotunjite ale calei, înaintând lent, sub apă, precum coapsele unei femei uriașe.

Velierul început era o brigantină venețiană, comandată la Constantinopol unui armator grec. Jumătate din ea avea scândurile montate, cealaltă jumătate arăta ca un schelet de pește din lemn, prin care se vedeau nori albi, neterminați, și scame de aer.

Musa își aduse din atelierul de tâmplărie o pătură veche, intră în nava aplecată pe-o parte și, pentru că nu

era nici țipenie în jur, se întinse pe spate, încercând să adoarmă. Printre genele lăsate putea să vadă deasupra capului cerul, împărțit de schele în ceruri mai mici. Știa că lemnul pe care își sprijinea capul avea să îmbătrânească, avea să se umple de sare, de cochilii de scoici, avea să se zgârie de stânci, să se împovăreze cu nisip, să se spele de nisip, dar în ziua aceea, când încă nu văzuse apa, era perfect. Dacă ar fi fost creștin, ar fi spus că se simțea ca un grăunte incrustat în nava neterminată, ca Iona în burta balenei — dar nu citise Biblia și numele lui Iona nu îi spunea nimic.

Pe de altă parte, nici musulman nu era. Mustafa și Meryem îl botezaseră, îl învățaseră surele, atât cât știau ei, îl trimiseseră la medresă, să le învețe mai bine. La început se străduise și unele dintre ele chiar îi plăcuseră, dar pe măsură ce trecuse timpul — prilej de mari certuri cu mama lui — nu mai deschidea Coranul. După o astfel de ceartă, ajunsese să lucreze în șantierul naval, când fugise prima dată de acasă.

— Te-am crescut așa de greu, am muncit și eu, și taică-tu de dimineața până seara, numai pe tine te mai am, de ce îmi faci asta? De ce mă faci de râs?

— De ce te fac de râs?

— Că nu te duci la școală, o să te pedepsească Allah că nu-ți asculți părinții.

— Cred că Allah are treburi mai bune de făcut decât să mă pedepsească pe mine că nu ascult ce spui tu, și asta dacă există.

— Ce???

Gura ei, dintru început strâmbă, se lăbărțase pe toată fața și ajungea la ochii larg deschiși, în care indignarea fusese înlocuită de disperare.

— Cred că există ceva, *anne*, dar nu e nici la geamie, nici la biserica creștinilor, nici la evrei. Nu e între niște ziduri, mama, și nici în cărțile alea soioase cu care umblă ăia în mână și zic că sunt sfinte.

Disperarea ei se întinsese de la față la trup și acum umbra lui Meryem se cocoloșea, se boțea:

— Cine ți-a băgat astea în cap? Cine? Emrah, care moare de foame cu pescuitul lui? Adem?

Adem era băiatul văduvei din capul străzii, pe care Meryem nu îl suferea, pentru că văduva trăia spălând rufe prin casele oamenilor și ducea vorba dintr-o parte în alta.

— Khalil arabul, prietenul lui taică-tu, cu toate stelele alea din capul lui?

— Khalil mă învață să navighez după astre fără să-mi ceară vreun ban, Emrah este orfan și sărac și se descurcă și el cum poate, iar Adem este sub papucul lui maică-sa...

Și voia să continue: acolo unde încerci să mă ții tu pe mine. Dar n-o făcuse.

— Oricum, ție nu ți-au plăcut niciodată prietenii mei, așa că de ce vorbim iar despre asta?

Meryem aproape că nu auzise ultima parte, pentru că prinsese din zbor ceva care s-ar fi putut transforma într-o mare primejdie:

— La ce îți trebuie ție să știi să navighezi după stele?

— Lasă la ce îmi trebuie, ascultă-mă. Câte neamuri sunt în Constantinopol? Turci, arabi, greci, kurzi, armeni, albanezi, bulgari, sârbi, tătari, creștini de toate felurile, maroniți, copți, creștini papistași și încă multe altele, pe care nu le mai știu. Prin bunăvoința Padișahului, toți trăiesc sub soare în orașul ăsta și fiecare are măcar un loc unde să se roage, dacă nu mai multe, și locul ăla mișună

de propovăduitori. Dacă îi asculți, unul spune ceva, altul spune altceva, de multe ori lucruri care se bat cap în cap. De unde știi care e Dumnezeul adevărat?

— Allah este Dumnezeul adevărat și Mahomed este profetul lui! *Ale Lui sunt cele din ceruri și de pe pământ. Cine-ar putea mijloci la El, fără îngăduința Sa? El cunoaște cele dinaintea lor și cele de după ei, iar ei nu cuprind din știința Sa decât ceea ce El voiește. Tronul Său este mai întins decât cerurile și pământul, a căror păzire nu-I este Lui povară, căci El este Înaltul, Marele.*

— Știu și eu să recit versete pe dinafară *anne*, că doar de asta m-ai trimis la școală, să mă învețe să spun surele pe de rost, dar te întreb în continuare: de unde știi? Tu, Meryem, femeia Meryem, fără ca alții să te influențeze, de unde știi? Că ți-au spus niște oameni care au scris niște texte? Niște oameni care au trăit pe vremea profetului Mahomed sau a profetului Iisus sau a altor profeți și, mult timp după ce profeții erau morți, s-au apucat de scris și a ieșit Coranul, Tanahul și Biblia? Dar erau tot oameni, mama, de ce nu vrei să înțelegi? Puteau să greșească fără să-și dea seama. Eu nu am nevoie de oameni sau de moschei, sinagogi și bazilici ca să cred, să mă închin de cinci ori pe zi sau să ascult ore întregi un muftiu bătrân care își învinețește nevasta în bătaie. Eu am Dumnezeul meu.

Tăcerea lui Meryem se întinsese între ei doi, grea, neliniștitoare.

Peste ani, Musa avea să călătorească peste mări și țări, avea să se însoare, să aibă trei copii, avea să facă lucruri nemaivăzute și nemaiauzite, dar cel mai aproape de Dumnezeu se simțise în dimineața aceea de vineri, când lumea era la rugăciune și el adormise în burta unei

corăbii neterminate, semănând de la distanță cu un profet de care nu auzise niciodată.

În noaptea următoare, când ieși în larg și mai mulți îi povestiră cum îl așteptase mama lui la intrarea în pescărie, stând ore în șir în picioare, se hotărî să se întoarcă, încă o dată, acasă.

ELEONORA

Mănăstirea franciscană avea geamuri înalte, ovale, terminate la marginea superioară cu ghirlande din piatră, pline de boboci de trandafiri, pulpițe de îngeri și fețe lunguiețe de sfinți. În afară de sora Cecilia, nimeni nu reușea să vadă bine fețele sfinților, pentru că erau prea aproape de tavan. Sora Cecilia se perinda, zi de zi, în dreptul fiecărei ferestre și spunea: bună dimineața, Sfinte Tadeus, bună dimineața, Sfinte Urban din Langres, bună dimineața, Sfinte Augustin. Văzută de la distanță, o siluetă caraghioasă, care se închina la aer. Numai ea știa la ce se închina.

Pe vremea când cele două imperii ale bisericii creștine — cel de Apus și cel de Răsărit — se despărțiseră, aici era un schit. O mână de bărbați, îmbrăcați în pânză de sac legată cu sfoară, trudiseră în gerul din ianuarie sau în aerul fierbinte al zilelor de august. Se osteniseră cu legumele și cu animalele de povară, cu anotimpurile, cu pământul ars din care făceau cărămizi, cu bolile care le măcinau oasele, cu febra și durerea de cap; uneori se trudiseră cu dorul de familie, pe care și-l înfrânau. Truda lor înfrățită cu devoțiunea întru Hristos avea să prefacă

încet-încet schitul într-o mănăstire de călugări în toată regula.

Când iubitorii Sfântului Francisc de Assisi ajunseseră stăpânii locului, mănăstirea era deja mare și cunoscută oamenilor din mai multe ducate. În pofida sărăciei proclamate de Ordin, așezarea avea destul de mult pământ, o livadă și câteva dealuri cu vii, pe care nu i le luase nimeni.

Un secol mai târziu, când a fost transformată într-o mănăstire de călugărițe printr-o bulă papală, Santa Maria della Croce devenise o mănăstire foarte bogată și destul de independentă, după canoanele de atunci ale bisericii. Independența ei avea drept rădăcini spiritul de nesupunere al Genovei, ca oraș-stat, și întâmplarea fericită că papa era francez și locuia la Avignon.

Bula papală nu hotăra doar numele celei care avea să ia mănăstirea, cu tot cu pământurile ei — sora mamei pontifului —, ci și termenele în care călugării erau nevoiți să plece și unde urmau să se așeze. În mai puțin de doi ani, vocile aspre de bărbați erau înlocuite de șoapte de femei tinere și lungile frânghii de rufe, de care atârnaseră izmene și rase călugărești maronii, erau pline de cămăși de noapte albe, spălate îndelung cu leșie, care acopereau sânii fetelor abia ieșite din pubertate, ca o uniformă și un giulgiu comun.

Un singur lucru nu se schimbase: numele mănăstirii — Santa Maria della la Croce —, nume pe care nimeni nu mai știa cine îl alesese și când, și care, mulți ani mai târziu, avea să dea numele unei noi cuceriri a Ariadnei.

În afară de sora Cecilia, cea care vorbea cu sfinții de pe tavanul navei centrale a bisericii, Ariadna se mai împrietenise cu Elena, o fată de vârsta ei, și cu maica superioară.

Pentru moștenitoarea familiei Serratore, abatesa părea că seamănă cu bunicul ei, nu pentru că desena hărți, ci pentru că avea o bibliotecă mare, în care își petrecea cel mai mult timp. Situată în aripa nelocuită a mănăstirii, biblioteca se afla lângă sălile în care erau uscate și păstrate ierburile de leac.

Chelidonium majus, Artemisia absinthium, Mentha, Crocus sativus, Casia, Helichrysum petiolare, Pulmonaria și multe alte rădăcini, frunzulițe și rămurele uscate umpleau rafturile. Fiecare borcănel sau vas fusese cântărit de mâna maicii starețe. Otravitoare sau nu, bune pentru pulberi, decocturi, tincturi, unguente, lucruri pe care le știa numai ea. Colecția de șipuri cu denumiri latinești nu era cel mai mare secret al abatesei, ci un altul, pe care îl știau numai Matilda, Agnes și Clara — călugărițele bătrâne de la bucătărie. Eleonorei îi plăcea vinul.

De băut, nu bea prea mult, dar bea seară de seară. După ce se dădea stingerea, își turna o cupă și, la lumina tremurătoare a lumânărilor, cu scrisul ei apăsat, copilăresc, scria etichete de vin. Literele mici aveau o codiță înfășurată în jurul lor ca un curpen, iar literele mari erau tăiate, toate, cu o linie hotărâtă ascuțită la capete, care trecea de cele mai multe ori și pe pagina următoare.

La începuturile ei ca maică superioară, Eleonora scria pe etichetă anul, numele soiului de viță-de-vie și doar câteva cuvinte, de exemplu: Aglianico, provincia Campania, aromă de zmeură, cireșe negre și condimente; a nu se bea înainte de cinci ani. Dar mai apoi, așa cum adăuga plante aromatice în vasele burduhănoase, înalte cât un stat de om, în care ținea vinul, a început să adauge cuvinte și, până la sfârșit, fraze întregi. Astfel, textele lipite de curbele amforelor de argilă arsă arătau

ca o împletire dintre știrile locale și crâmpeie de poeme eroice, cum ar fi fost *Cântecul Nibelungilor* sau *Cântecul lui Roland*, dar în varianta lor renascentistă, adusă la zi, de maica superioară.

Epopeile din beci aveau subiecte ca Pacea de la Lodi, încheiată între Milano, Neapole și Florența, moartea Caterinei de Aragon, fata Isabellei de Castilia, asediul otoman al Budei și comentarii la cartea lui Copernicus *De revolutionibus orbium coelestium*. Aceste tâlcuiri și multe altele se amestecau cu simple înscrisuri casnice, de tipul: am angajat meșteri pentru acoperișul dormitoarelor, am reparat predella altarului, am comandat șase butoaie noi de stejar și am cumpărat stupi.

Hârtia folosită de Eleonora era întotdeauna scumpă, de bună calitate, ca și ingredientele pentru cerneala pe care o prepara singură. Ca orice vechi cărturar, abatesa își respecta opera și nu putea lăsa vinurile grele pe care le cumpăra și le sigila uneori chiar și pentru zece-cincisprezece ani să fie însoțite de etichete ieftine.

Cerneala ei preferată era o pulbere de lapislazuli fărâmițată în mai multe mojare, la care, după ce avea subțirimea polenului, adăuga oțet. Urmarea era un amestec de un albastru strălucitor și nobil care — cel puțin așa i se părea Eleonorei — mergea mână în mână, mai ales în serile de iarnă, cu vinul ei preferat, un Barolo di Bussia, complex, opulent, uleios, cu aromă de caise, pere mult prea coapte și lemn-dulce.

Într-o astfel de seară de iarnă a descoperit-o Ariadna când, într-unul din obișnuitele ei drumuri de noapte, deschisese din greșeală o ușă pe care nu o mai văzuse până atunci: o femeie înaltă, de aproape cincizeci de ani, ținând în mâini un mojar, căruia încerca să-i găsească un

loc pe masa plină de hârtii, pene de scris și ceară topită de la lumânări. Ușa scârțâise ușor din balamale, fără să bată nimeni, și maica superioară, îmbrăcată numai în cămașă de noapte, cu părul cărunt în dezordine, se întorsese mirată, privind-o lung: Ariadna părea că doarme în picioare, fără să se sprijine de nimic, și ochii ei, pe jumătate vii, pe jumătate amorțiți, aveau desenați în jurul lor cercuri mari, violacee. Așa că lăsase vasul din mâini și spusese, cu o voce joasă, fără să știe dacă fata o auzea sau dacă avea voie să o trezească:

— Intră, copilă și trage bine ușa după tine, să nu te mai vadă și altcineva.

ELENA

Cu Elena lucrurile stătuseră altfel. La câteva luni după ce începuse să trăiască în mănăstire, Ariadna se trezise, într-o dimineață, într-o baie de sânge călduț, lipicios. Fără să scoată un sunet, întinsese mâna și luase șalul de lână de la capul patului, ca să oprească sângerarea. Numai la asta se putea gândi: „Cum să opresc sângele, cum să opresc sângele"; apoi se așezase în pat și se gândise la ce avea de făcut. Nu o durea ceva anume, dar nu se putea mișca, ca să nu murdărească așternuturile.

Când Elena bătuse încet la ușă, cum făcea în fiecare dimineață, ca să meargă împreună spre refectoriu, ea era încă întinsă în pat, așteptând. Spusese da, cu voce stinsă.

— Intră...

— Ce s-a întâmplat?

Elena se uitase scurt la ghemotocul uriaș, care se vedea între picioarele Ariadnei, trăsese pătura cu grijă și luase șalul pătat cu sânge ca pe un copil mort, pe care îl duci de acolo, să nu-l mai vadă nimeni.

— Fii liniștită, nu ești bolnavă.

Ariadna tăcea în continuare, îmbufnată. Elena luase de pe măsuța mică, de la capul patului, ligheanul — același

în toate camerele —, îi așezase cu grijă picioarele în apă rece și începuse să o spele cu palmele.

— Stai aici, mă întorc într-o clipă.

Se repezise în camera ei și îi adusese bandajele lungi și aspre, pe care maicile le sileau să și le spele singure într-o apă care părea gri-mocirloasă, din cauza cenușii de lemn. Toate fetele aveau unghiile crăpate și palmele roșii de usturime, mai ales iarna, când frigul din spălătorie măcina deopotrivă pereții și oamenii.

— Ridică-te, poruncise scurt Elena și îi trecuse fâșia subțire între picioare, apoi în jurul taliei, și făcu un nod.

— Nu ți-a spus nimeni nimic?

Ariadna scuturase scurt din cap, cuprinsă în continuare de mutenie.

— O să ți se întâmple în fiecare lună.

În capul Ariadnei se învârteau statuile albe de marmură, de care erau înconjurate: toate femeile acelea cu picioarele acoperite de falduri nemișcate de piatră. Nepătate de sânge menstrual, nepătate de sângele dezvirginării, nepătate de sângele mai multor nașteri. Asta e? De asta te apără credința? De sângele cu un miros ușor dulceag care acoperă nou-născuții? De primul lapte care țâșnește?

Ariadna simțea șuvoaie vii, de neoprit, în tot corpul ei, care nu mai era al ei; o apăra și o respingea în același timp. În dimineața în care i-a venit ciclul prima oară, se prăbușise în hohote pe pat, în fața Elenei. Ca în delir, se zărise singură, cu vene pietrificate, ca ale statuilor de marmură, lipsită de sânge, de scurgeri, de salivă, sărutând picioarele unui Crist crucificat. *Eu sunt Calea, Adevărul și Viața.*

Asta era scăparea! O să se călugărească și o să-și petreacă viața în preajma unui Crist curat, înconjurat de sfinte cu ochi stinși și femei vii care nu miroseau.

„În acest fel voi fi în siguranță", gândise fetița de doisprezece ani, crescută fără mamă, în timp ce continua să hohotească, pentru că, propriul trup, ghemuit cu genunchii la piept, strâns ca în niște chingi de cârpele năclăite dintre picioare, o speria.

ELEONORA

Îi plăcuse Ariadna încă din prima zi, când Tommaso Serratore, un bărbat înalt, cu ochi triști, o adusese la mănăstire, ca pe un obiect prețios. Văzuse cum îi deschisese atent ușa trăsurii și cum o luase în brațe, să o treacă peste o băltoacă. Abatesa și don Serratore se întâlniseră până atunci de două ori. O dată ca el să vadă mănăstirea și să-i ceară permisiunea să o aducă aici pe Ariadna și a doua oară, în grabă, când venise cu hârtiile semnate. Ca fetele să poată fi găzduite multă vreme, era nevoie de o hârtie semnată de un părinte sau de o rudă, un tutore. Mănăstirea urma să se ocupe de educația lor, iar familia, să plătească o sumă lunară.

Tommaso fusese de acord, fără să negocieze, singurul lucru la care obiectase era că i se părea prea frig și întrebase dacă putea să plătească în plus ca în camera fetei lui să se facă focul de două ori pe zi, în timpul iernii. Eleonora îl refuzase blând, dar ferm; nu avea de gând să favorizeze pe nimeni în mănăstire — „Și, de altfel, și asta face parte din educație, nu?" Negustorul se grăbise să aprobe ușor stânjenit și ăsta fusese singurul schimb de replici mai important. În rest, politeți și

amănunte despre istoricul mănăstirii; în mai puțin de o oră, el plecase.

În următorii șase ani, cât avea să stea Ariadna la Santa Maria della Croce, Eleonora și Tommaso aveau să devină cei mai buni prieteni. El o anunța de fiecare dată când avea să ajungă, trimițându-i o scrisoare în care îi spunea ziua și ora, iar ea îl aștepta să-și ia acasă fiica, de obicei pentru o săptămână sau două.

Nu știa nimeni când venea sau pleca și o dată lipsise aproape doi ani. Când apăruse, și abatesa, și fata îl priviseră stingherite. Părea la fel de înalt, dar mai slab decât și-l aduceau aminte, și încărunțise. Eleonora îi turnase un pahar de vin și îl întrebase ce se mai întâmplase în răstimp.

— Mă voi muta în curând.

— Să te muți? Cum se poate muta cineva care stă numai pe mare?

— Nu o să mai stau atâta timp pe mare sau oriunde altundeva. Am de gând să-mi cumpăr o casă în Galata. M-am băgat într-o afacere cu niște englezi: Company of Merchant Adventurers to New Lands. O să fiu reprezentatul lor pe lângă Înalta Poartă. Un fel de consul comercial. Dar nu asta e ideea principală: încercăm să descoperim o nouă rută comercială către Insulele Moluce, pentru negoțul cu mirodenii, și poate una prin mările Nordului, spre China. Eu o să-mi petrec cea mai mare parte din timp la Constantinopol.

Ea bănui că în spatele deciziei erau tot felul de intrigi legate de interesele englezilor în Indii, de noile teritorii spaniole și portugheze și de taxele vamale ale imperiului otoman, dar nu îl întrebă nimic.

Lucrurile de acest fel o depășeau și, în plus, se simțea fericită în micul ei univers mănăstiresc. Știrile care

ajungeau până la ea aveau valoare doar dacă puteau fi înfrumusețate, scrise cu cerneală albastră, strălucitoare, pe niște etichete de vin. Eleonora nu lăsa pe nimeni să-i strice liniștea cu politica și ar fi trebuit să ardă mănăstirea, ca biblioteca din Alexandria, ca să plece de acolo și să iasă în lumea largă.

— Și Ariadna?

— O s-o iau cu mine.

Îl privi uimită, pentru că avea în fața ochilor ardoarea cu care fata îmbrățișa picioarele crucifixului din stânga altarului, cum își freca fruntea de lemnul lui vopsit, și înflăcărarea cu care o urmărea, în unele dimineți, pe sora Cecilia, ștergând statuile de văzduh.

— Nu ți-a spus?

— Ce?

— Vrea să se călugărească.

— Bănuiam...

În puținele săptămâni petrecute împreună, văzuse și el apropierea fiicei sale de Dumnezeu. Nu se mai despărțea de rozariu, își alegea hainele pe care le purta în afara mănăstirii în culori stinse, nehotărâte, și se pieptăna auster, strângându-și tot părul într-o coadă în jurul capului, ceea ce îi dădea un aer trist, neterminat, de vestală născută după căderea Romei.

Rosti cu voce tare, privind-o drept în ochi:

— Ai s-o lași?

Apoi continuă în gând: „Ai s-o lași tu, care trăiești printre cărți, soiuri de vin și tot felul de plante de care nu a auzit nimeni, pe care numai eu știu cum pot să ți le găsesc prin toate colțurile lumii și să le car, numai ca să ai tu ce face și să ai parte de liniștea ta? Ai s-o lași? Tu, care ai învățat singură latina și greaca, nu numai ca să traduci

tot felul de compendii, dar mai ales ca să-ți umpli mintea cu ceva? Cu cât mai multe lucruri? Ai s-o lași tu, care nu ai acceptat niciun bărbat în tinerețe? Asta e viața pe care i-o dorești? Spuneai că Ariadna e ca o fiică pentru tine."

Eleonora nu îi întoarse privirea, nu schiță niciun gest. Se uita aiurea, deasupra umărului lui, spre o fereastră, și gândurile ei erau departe; departe de tratatele de botanică de care erau înconjurați, de călătoriile pe mare spre misterioasele insule ale mirodeniilor și evadări de care ea nu va avea parte niciodată și care făceau în mod firesc parte doar din viața lui. Gândul ei dureros, șfichiuitor era la carne, la carnea bărbatului cu aproape douăzeci de ani mai tânăr decât ea, care stătea pe un jilț în fața ei, carne pe care nu o atinsese, dar și-o închipuia de fiecare dată la fel, pătrunzând-o, supunând-o neiertător dorințelor lui, topindu-i creierul ca pe un adversar pe care-l visezi zdrobit, macerat în eteruri.

— Nu, n-o las să se călugărească. Dar am nevoie de timp să-i schimb hotărârea.

— Cât timp?

— Un an. De ce te grăbești? Vrei s-o măriți?

— Doar dacă vrea și ea.

— Nu va vrea...

— Vorbim de ea sau de tine?

Eleonora, care până atunci stătuse în picioare, se frânse în două și se așeză pe celălalt jilț din cameră, ascunzându-se în spatele mesei lungi dintre ei. Câteva lacrimi îi curgeau pe obraji și le ștergea repede cu dosul palmei, să nu se vadă.

— Vorbim de ea. Sigur, nu trebuie să ajungă ca mine...

Nu se mai putu stăpâni. Hohotea. El se ridică în picioare, ocoli masa și o sili și pe ea să se ridice. O îmbrățișă, își lipi buzele de tâmpla ei și șopti tulburat, iartă-mă.

CECILIA

Monregalese. Un ținut muntos, cu vârfuri nelocuite și păduri sparte, din loc în loc, de mici cariere de marmură, pe care le știau mai mult localnicii. Când familia Medici a hotărât să se întreacă în opere de artă cu Vaticanul, ținutul s-a transformat într-un loc cuprins de febra marmurei. Veneau din toate părțile nu numai piemontezi, ci și milanezi, genovezi și chiar venețieni. Bianco di Garessio, Nero Nuvolato di Miroglio, Viola Piemonte, Bigio di Moncervetto, Seravezza di Moncervetto și marmură de Frabosa, nu conta tipul de marmură, atâta vreme cât blocurile frumos șlefuite erau plătite cu bani grei. Toată armata de lucrători — în care fiecare vorbea în dialectul lui și nu stătea la aceeași masă decât cu cei de o seamă — se chinuia de dimineața până seara cu ghicitul în munte, căci ghicitul era lucrul cel mai important; se întâmplase de prea multe ori ca un bloc de marmură, scos pe o arșiță cumplită, tăiat cu greutate, să ajungă în atelierul unui sculptor și să crape sub daltă. Era de ajuns să intre un fir de aer în carnea pietrei și totul se cabra, scotea sunete prelungi și se despica, făcând munca tuturor de prisos. De aceea, în măsura în

care se putea, era mai bine să alegi de la început un bloc de marmură fără răni ascunse. Și pentru asta îți trebuia o călăuză.

Călăuzele pentru piatră erau de obicei copii săraci crescuți pe lângă cariere sau orfani, ca în cazul lui Girolamo. Întâi îi murise tatăl chiar în carieră și, la scurt timp, mama, de sărăcie și de boală. Cum până la vârsta aia nu cunoscuse decât marmura, Girolamo se îndreptase spre singurul lucru pe care îl știa. Aceeași marmură care îi omorâse părinții. Vara cutreiera de la un capăt la altul al carierei. Moștenise de la un băiat mai mare un lemn curb, pe care și-l petrecea peste umeri și de capetele căruia erau agățate două găleți mari, pline cu apă pentru lucrători. Sub greutatea lor, la sfârșitul zilei, mușchii spatelui lui Girolamo se transformau în niște corzi lungi, dureroase, întinse peste limită, iar călcâiele goale îi sângerau din cauza scoarței pământului zdrobit, sfărâmicios, călcat în picioare de oameni și de animalele lor de povară. Dar nu conta: îl cunoșteau toți cei din carieră, îl hrăneau din puținul lor și încercau să-l ajute, atât cât puteau.

În afară de cărat apa, când era chemat, se cățăra pe blocurile mai mari și trecea peste ele frânghiile cu care aveau să fie mișcate de acolo sau pur și simplu stătea pe lângă muncitori: „Girolamo, dă-mi dalta cutare sau spune-i lui Pietro să vină până aici".

Noaptea își găsise un loc în care dormea, într-o peșteră, unde adunase o mică avere: o pătură, două perechi de ciorapi, o pelerină veche soldățească și două strâchini de lemn, una pentru apă și alta pentru mâncare. Nu avea nimic dintr-un eremit — de altfel, aveau să-i placă toată viața, scurta lui viață, femeile și vinul, și avea să înceapă de la doisprezece ani cu amândouă —, dar învățase

singur ceva în nopțile acelea de vară, când se ascundea de ceilalți și se ghemuia în peștera lui: învățase să asculte muntele.

Muntele era locul lui de joacă și de dormit și de alergat verile — iarna se ducea la bunica lui, lângă Mondovì, și dormea într-o odaie mică, pe o uliță întunecată, cu toți verișorii lui, claie peste grămadă, dar vara dispărea. Știa toată lumea că este la carieră, dar nu știau unde anume. Părea că nu există vreun vârf, oricât de departe, la care băiatul să nu poată ajunge.

Ceea ce înțelesese Girolamo, în toate nopțile și zilele din cele cinci veri în care dormise în carieră, era ceva tainic pentru ceilalți — sunetul. Sunetul marmurei roz care reflecta culoarea soarelui în mod diferit și avea o vibrație ușoară, dantelată, sunetul marmurei albe, cu niște margini subțiri, de un gri-gălbui și sunetul negrului, pe care, chiar dacă nu îl aveai direct în fața ta, îl simțeai peste tot, pentru că venea din burta pământului. Acolo unde ceilalți nu vedeau decât piatră și marmură, Girolamo simțea sunetul. De aceea, într-un timp destul de scurt, la șaisprezece ani, devenise călăuză.

Putea să-ți spună, de la distanță, ce bloc de piatră să tai, oricât de mare sau de mic, și dacă sculptorii — și se perindau destui pe acolo — puteau vedea în marmură viitoarea statuie, Girolamo putea s-o audă. Se scula în fiecare dimineață la răsăritul soarelui și se gândea la ce avea de făcut, apoi lua la pas coasta muntelui. Nu mergea nici prea repede, nici prea încet, până când auzea. Dacă simțea un zumzăit ușor sub picioare, se așeza în genunchi și punea și palmele. Așa începea, întâi simțea mișcarea sub tălpi, apoi un sunet în palme. De cele mai multe ori se ridica în picioare și le spunea: „Nu, e prea subțire

pentru ce ne trebuie" și mergea mai departe. Câteodată, putea să se oprească și de câteva zeci de ori într-o zi, alteori găsea din prima blocul. Era cea mai bună călăuză pentru piatră din Piemont și toți spun că i se trăgea de la dormitul prin peșteri, dar adevărul era că se născuse așa. O dată la doi-trei ani ajungea până la Florența sau mai departe, dacă cineva îl cerea anume pe el și îl și plătea să însoțească marmura acoperită de rogojini până la atelier. Când se întâmpla lucrul acestea, cerea foarte mulți bani, ca să nu mai fie chemat a două oară. Dar de obicei spunea că e bolnav și nu poate pleca. Orașul avea tot felul de sunete diferite și, mai ales, avea voci omenești. Obișnuit cu subțirimea murmurului pietrei, freamăt aflat la granița dintre nemișcare și aer, Girolamo tresărea când cineva ridica vocea la el. Sunetele brutale, vulgare, care gâlgâiau dinăuntrul gâturilor umane, îl zgâriau, îl înăbușeau, îi astupau gura cu un soi de pânză năclăită.

La început, după fiecare drum în oraș, la întoarcere dormea câteva nopți în peșteră, să se curețe, dar, la doi ani după ce se însurase, renunțase. Nu îi plăcea nevestei. Nu îi plăcea nici când își petrecea prea mult timp la carieră și nici ce spunea lumea în sat despre el — că se duce nopțile la alte femei —, și nu îi plăcea nici mirosul care îl însoțea de fiecare dată când o făcea. Mirosul de calcar măcinat, de ciulini și de sudoare.

Girolamo murise la patruzeci și doi de ani, ca și bunicul lui, ca și tatăl lui. Muntele nu îți lasă niciodată o lesă prea lungă. Toate nopțile și diminețile lui Girolamo, din cei patruzeci și doi de ani, fuseseră un cordon ombilical suplu, elastic, numai al lui, care îi lăsase să se îmbete, să creadă că se îndrăgostește de câteva ori, să facă trei copii, să audă și să se împrietenească cu piatra. Mai devreme sau

mai târziu, coasta plină de așchii de marmură spartă, care îți intrau sub unghii, își cerea drepturile și te lua înapoi.

Unul dintre blocurile rozalii căzuse peste el și îl strivise. Un bloc care îl pândea de mult și care, când se desprinsese, în drumul lui la vale, îl târâse și pe Girolamo. Avea să mai trăiască două zile după ce îl coborâseră de pe munte, cât i-a luat blocului de marmură să ajungă la oraș. Când aiura, în agonie, lui Girolamo i se părea că vocile celor din jur i se înfigeau ca niște cuțite în timpane și îl chinuiau. În zorii celei de a treia zi, moartea a venit spre el simplă, liniștitoare, calmă. Un spațiu alb lipsit de orice sunet.

Giralomo lăsă în urma lui o nevastă, doi băieți adolescenți și o fată de opt ani, Camilla. Niciunul dintre băieți nu îi moștenise talentul și nu urcase cu el pe munte. Unul se făcuse cizmar, ucenicise pe lângă fratele maică-sii, și altul plecase la Bologna și nu se mai auzise nimic de el. Încă de la început, fata fusese o povară și, pentru că știa sigur că nimeni cumsecade nu avea să o ia de nevastă și că oamenii o vor chinui, maică-sa hotărî să o dea la mănăstire, de la treisprezece ani.

Când o întâmpinase în poartă pe Ariadna, sora Cecilia era deja o călugăriță trecută bine de prima tinerețe, care vorbea cu statuile din nava centrală. O vedeau toți, în fiecare dimineață, cum trecea în dreptul fiecărei figuri de marmură, cum o saluta, ridicând buricele degetelor prin aer, „ștergând praful în aer", așa cum râdeau novicele, în spatele ei. Camilla nu întorcea capul și nu le băga în seamă, pentru că, deși se născuse surdomută, cineva îl moștenise totuși pe Girolamo.

MUSTAFA

Frica domnise încă de la început. Cleioasă, înecăcioasă, murdară. Când mergea la Palat, Mustafa o simțea adânc în vintre, deși îl cunoștea pe Padișah de mai bine de douăzeci de ani și acesta nu îl amenințase nici măcar o dată. Nu putea să se obișnuiască cu viețile aflate la bunul plac al unui singur om, mirosul puterii din umbra celor trei Curți imperiale sau execuțiile fără număr și capetele înșirate pe ziduri. Ajunsese să-i fie atât de frică pentru că odată, în sminteala tinereții, cuprins de îngâmfare, visase la cea frumoasă diademă din lume.

Sătul de luptele de la granița de est, veșnic neterminate, tatăl moștenitorului tronului se gândise că poate diplomația e mai bună și alesese ca soție, pentru fiul cel mare, o prințesă safavidă, Havva, una dintre fiicele șahului.

Ca sărbătoarea nunții să fie pe măsură, tânărul şehzade[1], educat la Trabzon și îndrăgostit de artă, anunțase pentru toți bijutierii imperiului o întrecere. Cea mai desăvârșită podoabă — sau cele mai desăvârșite, dacă asta era dorința trufașei prințese persane —, avea să intre în posesia dinastiei imperiale.

[1] Prinț.

Mustafa auzise vestea în Bazarul Acoperit și nu știa ce să creadă. Seraiul avea atelierele din Prima Curte, unde lucrau peste optzeci de artizani: unii turnau metalele prețioase, alții tăiau pietrele și le șlefuiau, alții le montau, alții făceau intarsii. În afară de familia imperială, toate favoritele din harem, familia Marelui Vizir, a celorlalți viziri și a pașalelor comandau aici ornamente pentru hainele, mobilele și farfuriile împodobite cu pietre prețioase sau semiprețioase, pentru pumnale și săbii meșteșugite cu mânere bătute, pentru giuvaiericale destinate nevestelor, cadânelor, muzicienilor, dansatoarelor, fiicelor și fiilor, odaliscelor, slujitorilor de taină și pajilor. El ar fi putut fi printre meșterii de aici, cu simbrie, ca zergeran[1], dar alesese să rămână în oraș. Era mai bine așa. Lungul șir de rude ale puternicilor zilei care mișunau prin Palat și corupția funcționarilor otomani îl oboseau; în plus, simțea frica tuturor. Nu dorea să fie înconjurat de frica lor; era sătul de a lui. Dacă s-ar fi încumetat să intre în întrecere, ar fi urmat lungi nopți albe, nenumărate desene și căutări. Așa se întâmpla de fiecare dată când începea o lucrătură bogată. Dacă nu-i ieșea dintr-o suflare, o meremetisea până nu mai scăpa de ea. Pe de altă parte, ispita de a se făli cu cununa de nuntă a unei prințese persane îi dădea târcoale. Dar asta îl așeza în calea familiei imperiale și-n văzul tuturor. Ceea ce putea fi o primejdie. Ulcerul fricii îi măcina dureros stomacul și intestinele și îi preschimba mințile în licori tulburate.

Mustafa nu lucra numai în alamă, bronz, aur și argint, ci și în alte soiuri de materiale greu de stăpânit, de care alți cuiungii se cam fereau, că nu merita munca, de

---

1 Aurar.

vreme ce toți purtau cam aceleași feluri de podoabe. Își petrecea nopțile amestecând metalele până când acestea se înmuiau, se îmblânzeau și căpătau strălucire sau, dimpotrivă, misterul mat la care râvnea stăpânitorul lor. Dorința de a fi departe de ochi străini și de bârfe îl făcuse să toarne acasă, pe ascuns, aliaje ciudate, care uneori nu aveau nici nume. Îndoite în șerpișori moi, metalele i se supuneau ca unui fachir, îl lăsau să facă orice cu ele: arabescuri care se prindeau pe umeri sau în faldurile unei mâneci ample, cingători hărăzite coapselor, faguri care se amestecau în șuvițe. Incrusta pietre prețioase doar când era silit de câte-un mușteriu. Dar chiar și atunci luciul închegat al altor ere, stăruitor la atingere, îi era călăuză.

După ce termina, de obicei după câteva zile, rareori câteva săptămâni, le așeza într-o cutie de lemn, acoperite de catifea. Ele aveau timp să se obișnuiască cu starea lor, iar Mustafa, să uite de descumpănirile și neliniștile înfruntate, să le privească cu ochi înnoiți; dacă vreun boier grăbit venea și își ridica bijuteriile înainte de a hotărî născocitorul lor că sunt gata, simțea că i le smulge din carnea degetelor.

De asta îi mințea pe toți, în afară de Meryem. Dacă o cingătoare cu paftale dura două săptămâni, el spunea patru. Așa făcea și cu colierele, agrafele de păr sau cerceii. Când putea să păstreze giuvaierul pe care universul i-l trimisese și care-i lungise nopțile până să-l deslușească, înmâna inocentului cumpărător doar o copie, a doua, a treia, o sosie frumoasă și moartă, lipsită de emoția cea dintâi.

Ceea ce nu s-ar fi putut întâmpla cu diadema regală. Dacă prințul nu ar fi vrut s-o ia, i-ar fi fost foarte greu s-o vândă. Prea puțini din Constantinopol se încumetau la o asemenea podoabă. Îndoielile, chinul la care se supusese

singur îi făcea sângele să circule cu repeziciune și, pe măsură ce treceau zilele, talazul creștea.

Încercase și el, ca toți ceilalți meșteri, să afle cum arăta urmașa șeicului Safi al-Din, dar nu izbutise. Era una dintre tainele cel mai bine păstrate ale Seraiului. Circula vorba că era subțire și nu prea înaltă, cu un păr lung negru și strălucitor, care îi ajungea până la glezne. Mergea deasupra podelelor, măturându-le cu poalele rochiilor și mantiilor, fără a le atinge cu tălpile. Mama moștenitorului tronului, sultana-mamă Halima, spunea despre viitoarea noră că e vrăjitoare. Chiar înainte de venirea prințesei din Isfahan umpluse toate dormitoarele familiei imperiale cu amulete: ochi mari de sticlă albastră, veșnic înghețați, deasupra ușilor, versete brodate ca niște aripi uriașe de corb mort, deasupra patului, în jurul ferestrelor și pe pereți, iar prințul primise de la ea poruncă să poarte la gât întreg Coranul, montat între delicate ferecători de aur, precum și un disc rotund din același metal, pe care scria „Mașallah", Slavă lui Dumnezeu.

Șehzade le-a purtat pe toate, dar tot nu i-a dat ascultare mamei sale, pentru că era îndrăgostit. În pofida mulțimii de amulete și farmece care făceau ca iatacul lui să fie un mic muzeu, își petrecea vremea născocind daruri pentru Havva: așternuturi din cea mai fină mătase de Bursa, acoperite zilnic cu petale de lalele violet, culoarea ei preferată, dulciuri de la Salonica, transportate în sipete de lemn cu pereți dubli, pentru blocurile de gheață, rodii din Kerkyra sau curmale din Egipt, patru mânji Asil, născuți din iepe Al Khamsa. Nimic nu era prea mult, dacă putea să-și încânte mireasa. În viitor, avea să fie silit să facă tot timpul pace între sultana-mamă Halima și

birinci kadın[1] Havva, după ce aceasta din urmă îi născtea un fiu; până atunci se bucura de răgaz vânând prepelițe și căprioare prin grădinile Palatului și desăvârșindu-și măiestria în arta tragerii cu arcul, lângă terenurile de cirit[2]. Mustafa nu bănuia nimic din toate acestea și nu încerca să afle mai mult din dedesubturile Palatului și ale nunții care trebuia să liniștească două imperii. Umbla prin casă încruntat, nehotărârea îl stăpânea.

— La ce te gândești? îl întrebase Meryem.

— Aș vrea să mai fac o diademă nouă.

— Pentru cine?

— Pentru Palat.

— Și ce te oprește?

— Multe, dar, dacă o fac, o dată, o singură dată, ai s-o încerci?

— Da. Da' de ce-ți dorești atât de mult s-o încerc eu?

— Așa te-am văzut prima oară.

— În mintea ta, poate.

Izbucni în râs și o privi cu dragoste.

— Da, în mintea mea.

De multe decenii, pe marginea Cornului de Aur se înălțau în fiecare an cam cinci-șase mii de corturi: târgul breslei bijutierilor. Acolo, timp de douăzeci de zile, puteai să te întâlnești cu străinii, să vinzi, să tocmești, să-ți întâlnești vechii prieteni, să-ți faci alții noi. De dimineață până seara, toată lumea alerga prin târg și vorbea, iar singurul lucru care mai încetinea forfota era torpoarea amiezilor de august, când meșterii se retrăgeau în corturi să se odihnească, doar pentru a o lua de la capăt câteva ore mai târziu. La lumina torțelor

[1] Mama fiului întâi născut al sultanului.

[2] Sport ecvestru, popular în imperiul otoman.

și lumânărilor, suprafețele podoabelor se ascundeau în oglinzi parcă acoperite de apă și se transformau în obiecte misterioase. În înserarea unei astfel de zile — când răcoarea venită de deasupra mării și dulceața aerului nu erau de ajuns să facă față căldurii mistuitoare — o întâlnise Mustafa.

Meryem, împreună cu două alte fete, venise însoțită de un maestru de la atelier, să caute fire de aur și argint. Cele mai multe covoare erau cele de lână pe urzeală de lână sau de lână pe urzeală de bumbac, cu noduri pe două sau trei fire, dar de câteva ori pe an primeau comenzi pentru carpete de agățat pe pereți sau pentru covoarele de rugăciune ale rangurilor foarte înalte. La țesăturile de zi cu zi, pentru galben foloseau șofran amestecat cu flori uscate de mușețel de grădină și coarde de viță de vie, dar pentru carpetele de mătase pe urzeală de mătase foloseau aur care, împreună cu argintul adăugat la sfârșit, se juca cu lumina așternută prin camere.

Era încă foarte cald, băieții din târg alergau de colo-colo, încărcați cu tăvi cu apă și șerbet, iar cele trei fete se opriseră lângă o fântână. Lui Meryem îi alunecase pe spate voalul și el putuse să-i vadă părul strâns, gâtul arcuit și umerii fragili. Asta a fost tot. O arcuire a gâtului încărcat de broboane mici de sudoare, la ceafă, acolo unde rădăcina părului lui Meryem făcea niște cârlionți răzleți în voia lor. De ei ar fi vrut Mustafa să-și lipească buzele, din primul ceas în care o zărise.

Nu dăduse niciun semn că ar vrea să se apropie de ele. Așteptase până plecaseră din târg și apoi le urmărise, mergând încet în spatele lor. Așa aflase unde locuia și apoi destul de ușor cine e; o fată orfană de mamă, crescută de bunici împreună cu surorile ei. Lucra de la

unsprezece ani în atelierul de făcut covoare al unui armean, prieten cu bunicul ei.

Povestea lor cursese simplu. Erau amândoi tineri, foarte săraci și îndrăgostiți. Și, cum tatăl lui Meryem nu mai dăduse cu anii pe acasă, cel care a spus „da" la sfârșitul acelei toamne a fost bunicul Harutyunyan, care a trebuit și să încuviințeze ca tânăra familie să locuiască o vreme cu ei, până își făcea un rost.

Cu vreo două săptămâni înainte de nuntă, Mustafa cumpărase un yaşmak[1] din muselină, tivit cu o bordură de dantelă de Bergama. În drumul spre casă, cu gândul la voalul spart de ochiurile înnodate și întreţesute ca la mahrame, la mâinile subțiri ale lui Meryem și la părul de un roșu-aprins, îi venise în cap o diademă. Bani nu avea prea mulți și, din tot ce își putea permite, aurul ieftin, tras în fire pentru covoare, i s-a părut nimerit. Câteva zile și nopți nedormite mai târziu, diadema se arcuia sub degetele lui și, dacă o ridica în aer, metalul șoptea numele ei: Meryem, Meryem.

Cea căreia îi era destinată nu a văzut-o decât în dimineața nunții, când s-a chinuit o vreme să treacă marginile de dantelă spartă prin închizătorile de argint. Mustafa o lăsase numai de dragul de-a o privi, apoi prinsese el însuși țesătura de cele două cozi împletite. Cu părul strâns sub kaşbastı[2], Meryem semăna cu portretele în mozaic ale împărăteselor bizantine, care îmbogățeau pereții bazilicilor cu o frumusețe stranie.

Nu purtase diadema și nici voalul plin. În zadar se chinuise Mustafa să-i schimbe gândul. La ei în cartier,

---

1 Voal.

2 O diademă împodobită cu o piatră în centru, purtată de obicei femeile din familia sultanului.

fetele sărace nu poartă așa ceva, nici chiar în ziua nunții. „Ce o să zică lumea?"

Podoaba se adăpostise o vreme pe raftul cu hainele bune și dispăruse în momentul când s-au mutat, numai ca să apară la înmormântarea lui Yeșim. Fetița de doisprezece ani se chinuise mai bine de o săptămână cu fierbințeală și dureri de cap venite din senin, apoi îi părăsise.

Pentru Mustafa nu s-a mai făcut dimineață nici atunci, nici în următoarele zile. Pe întuneric a bănuit cum au spălat-o, cum au învelit-o într-un giulgiu gros, care o făcea să semene cu mumia unui faraon copil, cum i-au pus flori lângă încheieturile fragile, prinse sub pânză. Pe întuneric și-a dat seama că, atunci când au ridicat trupul firav, a alunecat diadema. A prins-o din aer și a potrivit-o la loc, așa cum o făcuse altădată pentru femeia care stătea în spatele lui împietrită, de parcă întâi murise ea și apoi fiica lor. „Am pus-o ca să-i țină loc de nuntă, să aibă și ea nunta ei." Vocea lui i-a răspuns din întuneric: „E bine, bine că te-ai gândit așa".

ARIADNA

O iubea pe Elena și erau aproape nedespărțite, sub privirile blânde ale surorii Cecilia, care le lăsa. Le lăsa să alerge tropăind pe coridoare, le lăsa să se ascundă cu orele, să nu-și facă rugăciunile la timp și să dispară în pivnița săpată direct în pământ, în dreptul serei; un loc în care puține persoane puteau intra.

Așa cum era și firesc, intra în primul rând abatesa, apoi Ariadna, care primise o cheie când se apucase s-o ajute la cules ierburi de leac, și sora Agnes, o femeie masivă și posomorâtă. Sora Agnes avea la brâu cheile tuturor odăilor, sălilor, cămărilor și pivniței și semăna mai mult cu un bancher care păstra toate secretele mănăstirii, decât cu Sfântul Petru.

A doua zi după ce îi oferise cheia, Eleonora o trimisese să-i aducă frunze și tulpini uscate de salvie și să le piseze într-un mojar. Ariadna o luă cu ea și pe Elena, aproape o târî până în fața pivniței.

— Să intrăm.

Elena nu credea că ar fi trebuit să fie acolo și părea foarte palidă, ca de fiecare dată când Ariadna îi propunea ceva nou: să facă drumuri în jurul mănăstirii, să doarmă

împreună, împotriva regulamentului, sub același cearșaf, vara, și înghesuite sub o cuvertură, iarna, sau să ia din bibliotecă, pe ascuns, cărți pe care nu aveau voie să le citească. Însoțită de Elena, Ariadna aduna simțăminte noi, cu îndârjirea cu care niște marinari aflați la capătul puterilor, cocoțați pe catarge, așteptau, după patru sute de zile petrecute pe mare, să vadă pământul.

Ușa pivniței se înălța în fața lor. Elenei i se păru că înăuntru se auzea o fojgăială de suflete vechi, care se întorceau, din când în când, de unde plecaseră.

— Nuuuu, nu intru.

Ariadna își scutură capul, imitând-o caraghios.

— Ba daaa, hai să intrăm.

— Ariadna, stai!

O urmări șovăitoare, sprijinindu-se cu mâna de peretele întărit cu pietre și bârne de lemn.

— Prinde-mă, prinde-mă... se auzea o voce în undeva în fața ei, mai aproape, apoi, dintr-odată, în depărtare.

— Aprinde o lumânare, nu trebuie să cauți salvia?

— Nu încă... vino aici...

În întunericul uscat, amforele cât un stat de om ale maicii superioare semănau cu niște prunci de uriași, înfășați, dormitând în picioare. Ariadna o lipi cu spatele de una dintre ele și începu să o dezbrace lent, cu gesturi mărunte. De jur împrejur, neliniștit de prezența lor, vinul urca în vase, prin capilare de aer.

ELEONORA

Santa Maria della Croce nu era o mănăstire oarecare. Cruciații o folosiseră ca loc de rugăciune, cazarmă și depozit. Pe la 1200, așezământul avea deja ziduri de împrejmuire destul de înalte și mai bine de nouăzeci de chilii. Când se pregătea câte o expediție în Țara Sfântă, curtea se umplea de zgomote, nechezături, miros de urină și sudoare bărbătească. Cu prilejul unei asemenea expediții, hotărâseră să sape o pivniță, nu prea adâncă, în formă de cruce, care să nu facă parte din corpul mănăstirii, dar să fie legată de ea printr-un tunel. Acolo erau depozitate, claie peste grămadă, arme, șunci lungi de porc afumate, iar primăvara, când era prea cald în cămară, poloboace cu vin și, câteodată, foarte rar, cărți și pergamente, când trebuiau ascunse.

Câteva secole mai târziu, când sora Eleonora devenise abatesă, pivnița era aproape goală. În pofida faptului că biserica catolică era furnizorul tradițional de vin al întregii regiuni și că în Liguria multe familii se numeau „Pittaluga" sau „Sciaccaluga", ceea ce însemna, ironic, „cel care zdrobește strugurii", viile de la Santa Maria della Croce nu erau îngrijite. Din fericire, mănăstirea se

îmbogățise mai ales datorită nobililor din Genova, care își trimiteau fetele aici să învețe, să citească, să coasă, să recite catehismul pe dinafară și să se gândească la căsătorie, să fie bune soții și mame. Numai la asta se gândeau; cum vor părăsi coridoarele lungi, cum se vor afla în preajma bărbaților, cum vor avea slujnice și cum vor face copii. Nu îndrăznea nimeni să le lămurească cum vor face copii și mirarea plutea în aer, sufocată de virginitatea vâscoasă. Într-o religie care propovăduia nașterea miraculoasă a Fiului lui Dumnezeu, dintr-o femeie atinsă doar de Duhul Sfânt, era ușor să ocolești întrebările — dar dormitoarele cufundate în întuneric erau pline de șoapte, de picioare așezate unul peste celălalt și frecate până la leșin sau de degete lungi și fine strecurate pe sub așternuturi.

Mai toată lumea din mănăstire știa ce se petrece, ceea ce n-o împiedicase pe maica superioară Eleonora să înțepenească de uimire, când descuiase ușa pivniței, într-o după-amiază de primăvară. Afară era încă frig, ploua încontinuu de două săptămâni și zgomotele se înfundaseră în pământul plin de apă; nu o auziseră venind. Cele două fete își scoseseră uniformele gri de postav și rămăseseră în cămășile subțiri, pe care le purtau pe dedesubt.

Stăteau amândouă întinse, Ariadna deasupra, și se legănau ușor. Elena își ținea capul aplecat spre spate, ochii închiși și respira precipitat, iar Ariadna o săruta pe gât — *iubita mea, iubita mea* — și se mișca între coapsele întredeschise ale prietenei ei, presându-i carnea mototolită, în timp ce buricele degetelor o căutau și mângâierile se înfășurau în jurul lor prelungi, încetinite, neterminate, ca să înceapă din nou.

Lângă cele două corpuri dezgolite, sângele abatesei aducea amintiri din alte vieți, așa cum torenții de munte târăsc buștenii la vale. Eleonora se sperie.

Tuși scurt ca să-și facă simțită prezența și cele două fete săriră în picioare. Elena grăbindu-se, tremurând, iar Ariadna alene, cu mișcări de felină somnoroasă. Își luară rochiile de pe jos și le trăseseră pe cap. Eleonora văzu cum roșeața de pe gâtul și obrajii lor se întindea ca o eczemă spre urechi și creștetul capului. Se hotărî să nu le mai prelungească chinul și spuse cu o voce domoală.

— Vă aștept la mine în bibliotecă, peste o oră. Nu aveți voie să vorbiți cu nimeni până atunci.

Și, întorcându-se pe călcâie, aruncă peste umăr:

– Aaa... și, Ariadna, după ce închizi aici, te rog să-mi aduci cheia.

Le dăduse o oră — pentru ea, nu pentru ele. Oră pe care și-o petrecuse în picioare, măsurând sala de la un capăt la altul. Masa din mijloc era, ca de obicei, încărcată cu pergamente, vase cu tincturi și rădăcini uscate, și găsi cu greu un loc liber; își trase un jilț, își luă capul în mâini și începu să se gândească.

În loc s-o părăsească, pe măsură ce treceau anii, amintirile erau din ce în ce mai vii și veneau către ea, hotărâte, de neoprit. Crescuse, împreună cu cele două surori mai mici, într-o casă întunecată, unde mama lor, aproape tot timpul bolnavă, abia se ridica din pat pe la mijlocul zilei, ca să se întindă din nou la primele semne ale înserării. Gospodăria era ținută de o slujnică bătrână, care-i fusese doică, și de o fată pe care o adusese aceasta de la ea din sat, s-o ajute la treabă. Lumea femeilor se întindea de la etajul întâi, dormitoarele fetelor, etajul doi, camerele servitoarelor, până în pod, iar cea a bărbaților

ocupa parterul, unde domnea capul familiei, împreună cu patru ajutoare.

Don Francesco da Pontremoli era notar. De vreo douăzeci de ani, curtea lor era plină de oameni. Veneau, plecau, scriau acte, testamente, dote și moșteniri. Gurile rele spuneau că notarul împrumuta pe ascuns bani cu camătă, dar povestea asta nu fusese dovedită. În fața tuturor, Francesco da Pontremoli era doar un om cumsecade, căruia îi mergeau bine afacerile; așa de bine, că mai angajase două ajutoare noi. Antonio Parodi, fiul unui brutar din Sampierdarena, care ținea o brutărie pe lângă Lanterna di Genoa, și Ricardo Montenegro. Ricardo era adoptat, de la doi ani, de un negustor din Savona, care n-avea copii; după ce genovezii cuceriseră micul oraș și distruseseră portul, negustorul de bumbac, iută și cânepă sărăcise.

Apariția celor doi băieți în casa notarului prilejuise momentul în care cele două lumi se amestecaseră. Totul începuse cu șoapte nevinovate și cu priviri. Ricardo, foarte palid, tăcut și înalt, avea în ochi o sclipire de patimă pe care o au bărbații care ajung corsari, căpetenii de oaste sau sfinți. Un fel de flacără internă, mistuitoare. De faptul că Ricardo era singur și trebuia salvat de el însuși și de zâmbetul lui nedeslușit s-a îndrăgostit Isabella da Pontremoli, fiica cea mare a lui don Francesco.

Dragostea lor — plimbări lungi și îmbrățișări scurte, aproape violente, pe unde apucau — nu durase mai mult de o vară și o toamnă. De cele mai multe ori, hoinăreau spre Chiavari, pe malurile Entellei, sau urcau spre Santuario di Nostra Signora del Monte, prin pădurea deasă de pini argintii, cedri și stejari din valea Bisagno. Se iubeau în picioare, cu urechile ciulite, la pândă, încordați

ca două arcuri neîndemânatice. De obicei, Ricardo ajungea beat la întâlniri și îi povestea, ceasuri în șir, cum o să se îmbogățească, iar Isabella îi privea degetele pătate de cerneala actelor, îl asculta și visa. Asta, când nu o copleșea teama de a fi văzuți. După câteva luni, nu mai știa nici ea dacă ajunsese dependentă de atingerile scurte și brutale, de toate zvâcniturile, mușcăturile și amestecul de oase sau de frica vie, neînduplecată, care-i răscolea viața. La sfârșitul toamnei, Isabella rămase gravidă și totul se sfârși.

Don Francesco da Pontremoli nu era un om rău, dar, când fiica sa apăruse împreună cu Ricardo în fața lui și îi ceruseră să-și dea consimțământul, simți prima dată în viața lui nevoia să spargă ceva. Vase de bucătărie, geamuri, vitralii, nu avea importanță; tânjea după bufnitura sticlei sparte în mii de fragmente și făcute chiseliță. Ceea ce nu se întâmplă. Cumpănit, crispat, cu vocea hârjâită, le ceru timp de gândire două săptămâni, apoi dispăru în dormitorul conjugal, de unde ieși spre seară, cu expresia dureroasă a unui animal hăituit și cu ochi inerți.

Există oameni care știu tainele orașului, oricât ar fi ele de mari. Preotul, doctorul și notarul. Ei se ocupă de toate secretele ascunse prin paturi, prin cufere, prin dulapuri. Notarul se gândi câteva zile. De vreo două ori, vorbi și cu donna Giuseppina, deși nu dădea doi bani pe părerea ei, dar îl adusese în pragul nebuniei, noapte de noapte, cu suspinele ei înăbușite. La sfârșitul perioadei de grație pe care și-o acordase singur, hotărî că o fată cu onoarea stricată, măritată cu un om atât de sărac nu făcea bine credibilității lui, iar credibilitatea era totul. Le aduse la cunoștință decizia lui, cu aceeași voce liniștită

cu care își sfătuia clienții cum să-și facă testamentul, ca să nu poată fi atacat: Isabella se va duce la Santa Maria della Croce, până naște, iar fostul lui angajat avea să dispară pentru totdeauna din viața lor.

— Nu vreau să merg, urlase fata cea mare, înfruntându-l.

El nu făcu decât să îndrepte degetul arătător al mâinii drepte spre pântecul ei și spuse rar, ignorându-l în totalitate pe Ricardo:

— Dacă tu crezi că am să te las să distrugi căsătoriile surorilor tale, dacă crezi că am să te las să-mi distrugi munca de trei decenii în orașul ăsta și să-i distrugi și mai mult sănătatea maică-tii, te înșeli.

La cei nouăsprezece ani, iubind cu patimă și fără să-i pese prea mult de mama ei, pe care o considera o ființă slabă și o disprețuia, sau de banii tatălui său, Isabella își dădea însă seama ce avea să însemne căsătoria ei dezonorantă pentru surorile sale, într-un oraș în care toată lumea știa ce făcea toată lumea. Lungile ei plimbări nu trecuseră neobservate, iar sarcina nu avea să treacă nicidecum. Șansa surorilor ei de a se căsători „onorabil" scădea cu adevărat.

— Bine, urlă ea din nou la tatăl ei — era singura care ridica vocea, căci cei doi bărbați o priveau, cel bătrân într-o tăcere înghețată, și cel tânăr, într-o tăcere înfricoșată —, dar numai până nasc.

Răspunsul veni spre ea ca o condamnare. Da. Și Isabella, și don Francesco știau că ea nu avea să iasă de acolo, cel puțin nu atâta vreme cât surorile ei mai mici și viitorii lor bărbați respectabili mai trăiau.

— Ricardo, tu nu spui nimic?

Aveau amândoi nouăsprezece ani și pe băiatul-bărbat, fără niciun venit, gândul unei neveste și al unui copil

îl speria. Bâigui că are de gând să se înroleze în armata Dogelui și o s-o scoată din mănăstire după ce solda îi va permite să țină o familie. Apoi se pierdu în amănunte, despre ce avea să facă în armată, organizare și sarcini de serviciu, de parcă Genova urma curând să fie atacată, și explica unor civili cum vor fi apărați. Don Francesco da Pontremoli se întorsese cu spatele și se uita pe geam, iar Isabella plângea.

Ajunse la mănăstire cu câteva zile înainte de Crăciun și șosetele de lână și păturile aspre nu îi țineau prea tare de cald. Focul se făcea numai seara și era chitros și firav, iar spre zori, când ar fi trebuit să mai arunce cineva câteva lemne tăiate pe foc, nu mai erau. În disperarea prilejuită de despărțirea de Ricardo și de faptul că nu mai știa nimic despre el — membrii familiei nu îi mai vorbeau și se comportau de parcă, de îndată ce ușa grea a mănăstirii se închisese, murise —, din cauza frigului și a mâncării de post, cu care nu era obișnuită, Isabella pierdu copilul.

Se trezi la începutul lui februarie cu niște dureri ascuțite în tot corpul. Sora supraveghetoare se apropiase cu o lumânare, văzuse petele de pe cămașa ei de noapte și o silise să se ridice în picioare, în întuneric, în încăperea în care dormeau aproape patruzeci de fete, și să iasă, ca să nu fie auzită. Îi așezase palma peste gură și o împinsese ca pe un sac până la capătul coridorului, unde era camera de izolare — o încăpere mică, cu o saltea aruncată pe jos, unde ajungeau novicele când erau pedepsite. Acolo se chinuise două zile și două nopți să nască, delirând, urlând ca un animal și dorindu-și să moară. Prin pereții groși nu o putea auzi nimeni și lăsaseră de veghe o singură soră, doar cu doi ani mai mare decât ea. Fata

stătuse lângă ea, pe jos, nici măcar pe un colț al saltelei, îi șterse fruntea înfierbântată, îi picurase apă pe buze și o ținuse de încheieturile mâinilor, când își înfigea unghiile în carne de durere. La sfârșitul celei de a doua nopți, Isabella a reușit să desprindă de ea copilul, ca pe o tumoare; o păpușă moale, vânătă și tristă, nu mai mare decât o palmă. Era băiat.

Chiar și după aproape patruzeci de ani de prietenie, Eleonora nu înțelegea de unde avusese Cecilia atâta putere, în dimineața în care ea născuse. Pe atunci, abia intrată în mănăstire, nu avea cum să bănuiască — dar, de ani buni, pe sora surdomută o puneau să stea lângă fetele tinere care nășteau, să le spele, să le înfețe pruncii și să-i adoarmă. Asta, dacă trăiau. Vii sau morți, sora Cecilia îi înconjura cu grija ei — trupuri măcinate de febră, zbuciumate de durere sau eliberate, întinse pe masa de alabastru, pe care o foloseau în capela mortuară. Nicio infecție, flegmă, puroi sau sânge nu îi făcea silă. Spăla și rănile cele mai adânci, îmbrăca și cele mai bătrâne și schimonosite trupuri de călugărițe, când mureau.

Așa a început sora Cecilia să conducă o lume în care putea locui numai ea. Regulamentul mănăstirii cerea ca toți copiii născuți morți, nebotezați, să fie arși. Duhul Sfânt nu coborâse în ei și nu puteau fi înmormântați în pământ consacrat — iar ea, într-o mișcare solitară de rezistență care îi lua uneori mult curaj, îi ascundea. Făcea niște păpușele din pănuși de porumb, pe care le ardea, în timp ce micii păgâni erau îngropați pe ascuns în fundul curții, într-un cimitir secret, unde pentru fiecare mormânt în parte sădea un lăstar. Din cauza vremii blânde, castanii surorii Cecilia creșteau foarte repede și acolo ajunseșe să fie un crâng.

În fiecare an, datorită ei, în apropierea Crăciunului, mirosul castanelor dulci, coapte pe o tablă în bucătărie și împărțite tuturor, umplea mănăstirea cu suflul îndepărtat al copiilor care nu respiraseră niciodată. Sora Cecilia, cu statuile ei și micul ei cimitir, era de negăsit.

Când se trezise, Isabella o întrebase prin semne ce făcuse cu copilul, iar Cecilia îi arătase cu brațele o vâlvătaie care urca spre cer. Nu voia cu orice preț s-o mintă, dar nici să-i spună de micile morminte, ca să nu ajungă să se roage la mormântul fiului ei. Era mai bine așa.

Pe vremea când nu era încă abatesă, ci doar sora spițeră, Isabella înțelesese. În curte, ori de câte ori semănau ierburi de leac sau le curățau de buruieni, sora Cecilia nu se apropia prea tare de castanii de lângă gard și, când o făcea, mergea în vârful picioarelor, pe o claviatură știută numai de ea.

Bănuielile Eleonorei s-au întărit când sora superioară dinaintea ei a hotărât să taie iarba din livada cea nouă și câțiva copaci. Sora Cecilia s-a așezat în genunchi și s-a rugat câteva zile și câteva nopți, fără să se miște, fără să mănânce și fără să bea apă. Tot timpul cât a stat îngenuncheată în livadă, rugându-se, mănăstirea s-a acoperit de sunete. Molipsitoare, pure, neomenești; un murmur care nu le lăsa pe surori să aibă o clipă de tihnă. Curând și-au dat seama că nu aveau scăpare și au capitulat, iar lăstarii au continuat să se înalțe în grădină, vegheați de protectoarea lor, sfânta Cecilia a castanilor.

Cu toate lucrurile nefirești care se întâmplau când era ea în preajmă, sora surdomută nu făcea niciun rău nimănui și, cum aveau mare nevoie de ea, o lăsaseră să-și deseneze granițele lumii ei anahoretice cum voia, chiar dacă nu respecta toate regulile din mănăstire. De pildă,

nu avea deprinderea de a ciocăni la ușă, așa că, atunci când se trezise cu ea în mijlocul camerei fără s-o audă venind, Eleonora nu se miră prea tare. Deja aflase? Știa?

Bineînțeles că știa. Sora Cecilia, sufletul tăcut al mănăstirii, puntea dintre morți și vii, nu avea cum să nu știe de corpurile înlănțuite ale celor două fete, de iubirea și de prietenia lor. Elena și Ariadna, Cecilia și Eleonora. Nimic din tot ce se întâmpla în mănăstirea veche de atâtea secole nu era cu adevărat nou.

— Știu ce vrei, n-o să le pedepsesc. Dar ce să fac?

Față în față, două femei care intraseră în mănăstire cu o viață în urmă. Eleonora, înaltă, cu părul cărunt, prost împletit, neacoperit — își aruncase vălul monahal pe marginea jilțului —, și Cecilia, bondoacă, înfășurată din cap până în picioare, cu chipul ei blajin, de toate zilele.

Luă mâna Eleonorei și o trase la geam, arătându-i ceva. Abatesa văzu întâi cimitirul copiilor ajunși în raiul îngerilor și lângă ei — prisaca. Cugetă câteva momente, apoi încuviință.

Eleonora îi luă Ariadnei cheia pivniței și îi porunci să se ocupe de stupi, iar Elenei îi interzise să mai doarmă în patul alăturat. O mutaseră undeva, aproape de ușa dormitorului, lângă sora supraveghetoare. Se terminase cu lemnul de fag, plin de micelii de ciuperci pleurotus, cu cojile uscate de mere aruncate pe jos, cu mușchii de pădure și baricurile cu vin. Nălucile în cămăși de noapte, furișate în aerul destrămat din pivniță, cititul cronicilor, râsul fără opreliști, laptele cald furat din bucătărie, narcisele galbene în ulcele de lut, cerneala nucilor verzi, intrată sub unghii ca fumul, bătăile cu perne, plăcinta cu mere, cartofii copți în spumă de jar, toate fuseseră înlocuite dintr-odată cu soarele neîndurător de august, ceara

topită din măruntaiele stupilor, bobițele de miere agățate aiurea prin ochiurile fagurilor, floarea-soarelui și polen. Aurii, strălucitoare, nepotolite, legate între ele cu panglici de dorințe și chemări, celor două fete le crescuseră, într-o singură vară, trupuri noi.

MUSTAFA

Până la urmă, se hotărâse ca diadema să aibă paisprezece fluturi, vârsta celei căreia îi era destinată, și să arate ca o plasă de prins părul. Alesese un aur foarte curat, adus din sudul Anatoliei, de la Diyarbakır, împreună cu pietrele prețioase, șlefuite tot acolo. Lucrase fiecare antenă în parte, sub o lupă, și cu o pințetă acoperise fluturii cu o subțirenie de email, lucrat în cloisonné. Pe grosimea nedeslușită a smalțului montase perle, două briliante mici pentru aripi și un rubin pentru cap. Ar fi vrut să le împodobească și cu granate și corindon, prețuite cu osârdie de nobilii persani, dar nu avea atâția bani.

Când terminase, aripile filigranate se mișcau în aer și dădeau simțământul că, dacă fluturii și-ar fi putut desprinde picioruşele încurcate în plasă, ar putea zbura. Risipise ultimii ducați pe un smarald mare, tăiat în ape și așezat chiar în mijloc. Firele de aur ale diademei îl înconjurau și apoi se desprindeau, se împărțeau în șuvițe, coborau libere de o parte și de alta a capului, trăgând după ele strălucirea verzuie, până într-un străfund de mare, acoperit de alge. La sfârșit, rânduise neobișnuitele aripate pe un pat de catifea roșie, într-o cutie cu intarsii

de sidef, îl acoperise cu o pânză albă ca laptele, țesută în casă de Meryem, și așteptase ca diadema să se liniștească și zbuciumul să se stingă.

În ziua întrecerii se așezase, ca toți ceilalți, la o coadă lungă, fără să vorbească prea mult cu cei din preajma lui. Părea că fiecare meșter cunoscut dintre bijutierii Ehl-i hiref[1] era acolo. Pe cei care lucrau în Prima Curte îi știa. Erau din toate neamurile, în special greci și evrei, dar și bosniaci, georgieni, albanezi, ruși și persani. Veneau din toate colțurile, atrași de simbria bună și de lucrările deosebite. În general, aristocrației otomane îi plăceau pietrele prețioase mari, cât mai apropiate de frumusețea lor aspră. Cu cât erai mai strâmtorat, cu atât le arătai lumii mai mult. Legenda spunea că, pe vremea construcției moscheii Süleymaniye, șahul Tahmasp a răspândit zvonul că Suleiman Magnificul nu mai avea cu ce să-și plătească armata și slujbașii și i-a trimis ca insultă un sipet cu bijuterii; ceea ce l-a înfuriat pe marele sultan. Ca urmare, Mimar Sinan, arhitectul său, a primit ordin ca toate bijuteriile șahului să fie zdrobite și amestecate cu mortarul din zidăria unui minaret, botezat mai apoi Cevahir — nestemata.

Aurarului îi venise rândul târziu, după-amiaza. Nu mâncase nimic toată ziua, băuse doar apă și era ușor amețit. Îl dureau ceafa și umerii de cât stătuse nemișcat, și din când în când, pe furiș, își freca obosit șalele, ca să mai alunge din apăsare. Când se așezase în genunchi în fața tronului, se auzise un trosnet sec de încheieturi lemnoase. Spusese în sinea lui: „Stai prea multe ore nemișcat în atelier, Mustafa, prea multe ore, o să înțepenești de tot".

[1] Breasla meșteșugarilor din imperiul otoman, condusă de la palatul Topkapı – palat care s-a numit Serai, până la jumătatea secolului al XVII-lea.

Cutia deschisă pe o pernă în fața lui se pierdea în lărgimea sălii Divanului, iar fluturii păreau neînsemnați. Nu așa ar fi vrut să arate lumii diadema, dar nu avea de ales, în fața etichetei imperiale nimeni nu avea de ales. Ținea tot timpul capul în piept și nu putea să vadă mai nimic, decât niște picioare de bărbați cu încălțăminte de toate felurile, cizmele ienicerilor și niște perne de stat pe podea. Ridică ochii. Nu era nici măcar o singură femeie în preajmă.

Îl întâmpinaseră cuvintele moștenitorului imperiului și lumina din Palat, undeva, la distanță, pe un paravan de santal. Auzise un chicotit de surpriză. Ascunsă în sala alăturată, prin despărțiturile lemnului sculptat, Havva vedea sipetul deschis și darul pentru nunta ei. Mustafa primise cuvintele de laudă, se încurcase în mulțumiri, un paj dispăruse cu diadema, i se poruncise să se ridice în picioare și-n mai puțin de un ceas, împreună cu ceilalți meșteri, își luase rămas-bun. Aproape se târâse până acasă, se prăbușise în pat și dormise două nopți și două zile, la rând.

În următorii ani, după ce tânărul prinț de atunci fusese înscăunat, întâlnirile se petrecuseră cam la fel. Un mesager venea și îl anunța ziua și ora la care trebuia să fie lângă Poarta a Doua, unde-l aștepta câte un eunuc negru sau vreo aga, care-l conducea spre grădini sau în apartamentul privat al sultanului. În afară de rândurile de flori, de zidurile pe lângă care trecea și de cei din gardă, nu vedea nimic și, în afară de salutul de politețe obișnuit, nu vorbea cu nimeni.

În schimb, cu suveranul vorbea ore întregi, și nu despre expedițiile de vânătoare sau despre războaiele care îl țineau departe de Constantinopol cu anii. Îi arăta podoabe aduse din Tabriz, din Veneția sau din India și-l întreba cum erau făcute, răsfoiau cărți bizantine cu ilustrații

satinate și tratate de alchimie din Andaluzia. Câteodată erau întrerupți de către un șehzade care venea să-și vadă tatăl sau de sultana Havva, dar de cele mai multe ori erau singuri, câteodată și jumătate de zi, între ceștile de ceai verde cu amarant, cardamom, petale de trandafir. În timp, comenzile de bijuterii deveniseră tot mai rare și poveștile tot mai dese, dar nu-l supăra asta. De când cu diadema imperială, numele lui era cunoscut în Constantinopol și Musa, el și Meryem aveau tot ce le trebuia — iar dacă Padișahul ar fi voit doar să-i vorbească și Mustafa să asculte, tot ar fi trăit îndestulați.

Cu atât mai mare i-a fost mirarea când s-a trezit în fața casei, foarte devreme, înainte de rugăciunea de dimineață, cu patru ieniceri și cu caleașca cu tuğra[1] imperială: Padișahul nu dormise toată noaptea și avea nevoie de el. Nu se mai întâmplase așa ceva și frica, vechea lui frică, amorțită de toți anii de liniște, folosi drumul până la Serai ca să reînvie.

După ce ușa se închise în spatele lui, Mustafa se lipi cu fruntea de podea, aproape fără să respire.

— Ridică-te, porunci vocea cuiva care nu știa să vorbească altfel. Ce știi despre talismane și amulete?

Talismane și amulete? Uimirea îl pocni sec în față. Allah Atotputernic, ajută-mă să spun cuvintele potrivite.

— Ce știe orice bijutier din Istanbul, Măria-Ta. Amuletele sunt ușor de făcut, îți trebuie doar materiale de bună calitate, sunt pentru toți, iar talismanele...

Mustafa își ridică puțin capul și roti ochii prin cameră. Nu înțelegea de ce-l întreba. Se aflau într-un loc plin de ele.

---

[1] Monogramă, sigiliu, semnătură a unui sultan, aplicată pe toate documentele și însemnele oficiale.

— ... pentru ca un talisman să ofere cu adevărat protecție, trebuie să știi pietrele prețioase zodiacale, unde pot fi ele găsite, rostul fiecăreia, și nu numai asta, să știi când să le montezi, aceeași piatră poate fi aducătoare de noroc sau nu, depinde când e șlefuită, sunt pietre care nu pot fi niciodată lucrate împreună... trebuie să știi zilele anului în care nu e de bun augur să faci un talisman cuiva...

— Știi destul, Mustafa, știi destul.

— Stăpâne?

— Ai făcut vreodată vreun talisman pentru nemurire?

Nemurire? Nu îi venea să creadă ce-i auzeau urechile. Visa, iar vocea sultanului îi vorbea în vis despre lucruri la care nu se gândise niciodată. Dimineața se spărgea deasupra Cornului de Aur și Mustafa tăcea prelung, încurcat. Padișahul luă o carte de pe raftul de lângă fereastră și i-o întinse. *De materia medica*, a lui Pedanius Dioscoride. O văzuse în greacă, dar știa și traducerile în latină, în arabă. Din câte își aducea aminte, era doar o culegere despre șase sute de plante, câteva principii minerale, remedii animale și prepararea rețetelor. Nu folosise tratatul. N-avea la ce. Nu era nici vindecător, nici spițer, nici alchimist, iar pe aceștia din urmă îi detesta. Mușteriii lui comandau talismane pentru sănătate, longevitate, bogăție... dar... nemurire?

— Poți să iei talismanul de aici și să mi-l faci.

Literele cărții deschise jucară în capul lui Mustafa. O sarabandă care nu lăsa niciun fel de îndoială. Padișahul nu întreba, Padișahul poruncise.

— Marele Vizir o să-ți dea bani, cât ai nevoie, și aurul poți să-l iei de aici, din ateliere, sau poți să-l aduci de unde vrei. Ai toată libertatea.

Libertate? Se așeză din nou în genunchi și se sprijini cu palmele pe podea, să nu se clatine. Îi era foarte greu să creadă că o simplă combinație de pietre prețioase, oricât ar fi fost de armonioasă, poate îmblânzi moartea, așa cum îmblânzești un armăsar. Știa că nu conta nimic din ce i-ar fi putut răspunde celui mai puternic și mai bogat om din lume, pentru că acesta se hotărâse deja. Dar de ce el? De ce îl alesese pe el?

Părând că înțelege întrebarea nerostită, Padișahul adăugă:

— Nu vreau să știe nimeni, Mustafa. Nici din Palat, nici din imperiu. Înțelegi?

Vocea îi urcase cu o octavă, dintr-odată distantă și rece. Mustafa își adună toată puterile, ultimele pe care le mai avea. Gura îi era plină de o salivă amară, chinuitoare:

— Și dacă n-o să reușesc?

— Allah să ne binecuvânteze și să ne miluiască pe amândoi, dacă va fi scris să reușim, vom reuși, dacă nu... cine va ști? Onoarea mea va rămâne intactă.

Înțelegea. Când a plecat pe jos, prin oraș, părea mai mic de statură și îmbătrânise cu zece ani. În fața lui, cupola cea mare de la Ayasofya semăna primejdios de mult cu o plasă de păr, plină cu fluturi de aur.

ELENA

Nu împărțiseră niciodată vârtejul acela de fuste și jupoane, când femeile aleargă pe scări. Nu își pieptănaseră una alteia părul, nu se unseseră cu pomezi și nici nu se parfumaseră una pe alta. Tot ce avuseseră împreună erau rochiile aspre, țesute în mănăstire, după-amiezile grăbite din pivniță, atingerea mătăniilor care treceau de la una la alta, încălzite de buricele degetelor, după lungi rugăciuni spuse în gând, în care fiecare știa pentru ce se ruga cealaltă.

A început cu o fierbințeală ușoară, apoi a urmat tusea; văpăile îi aprindeau obrajii. La ultimul atac de ftizie umpluse cămașa de noapte cu pete mari de sânge, și-n puțin timp, o mutaseră din dormitorul comun într-o odaie, iar Eleonora nu le mai supraveghea. Dimpotrivă, o încuraja pe Ariadna să stea cât mai mult cu Elena, să-i aducă laptele cald dimineața și să-i citească. De obicei, *Viețile Sfinților*, dar și cărți groase, cu nume pe care nu trebuia să le afle nimeni. Pentru asta, Ariadna le înfășura în sacul în care se ducea pâinea pentru săraci, la poarta mănăstirii.

Dimineața, după liturghie, Ariadna sosea cu un potir cu lapte cald și cu traista de pâine atârnându-i pe un umăr. O silea pe bolnavă să bea tot laptele, lua cartea, aleasă întotdeauna de ea, scutura firimiturile uscate rămase între pagini și începea să citească cu voce tare. Așa năvăleau în atmosfera monahală, de la primele ore, cavaleri în armuri, cai încovoiați sub greutatea tonelor de fier, strigăte răgușite de atac; la picioarele celor două fete se întindeau stepe, pustiuri și ochiuri de apă, cădeau din picioare răniții, bâiguind cuvinte nedeslușite. Pe măsură ce citea, Ariadna schimba vocile ca la teatru, se ridica pe vârfuri, să fie mai înaltă, sau mergea pe vine, târându-se prin mlaștini.

După ce s-a îmbolnăvit Elena, verile s-au adunat într-un singur anotimp. Al durerii. Când nu se mai ținea pe picioare, nu puteau decât s-o urce într-un jilț și s-o ducă până la prisacă. Dacă cerul nu era cuprins de nebunia siroccoului, o lăsau la umbră și Ariadna îi citea. În zilele răcoroase o acopereau cu un șal, în timp ce ea, stoarsă de salvele de tuse din atâtea nopți, ațipea, iar Ariadna trebăluia pe acolo.

În curte se vedea și mai bine cât de tare se deosebeau. Elena, un ghem de aer, atât de transparentă încât, în ultimele luni înainte de sfârșit, abia se putea mișca fără să-și piardă suflul, și Ariadna, învârtindu-se în jurul ei, cu gesturi înflăcărate. Cititul, stupii, rugăciunile, tot ce făcea era plin de pasiune.

Când nu îi plăcea ceva, vedeai asta după mișcările lipsite de viață, după pielea cenușie și ochii șterși, fără ca moștenitoarea familiei Serratore să rostească vreun cuvânt. Pur și simplu nimeni nu putea face nimic

împotriva voinței ei, iar toți anii petrecuți în mănăstire nu o liniștiseră, doar îi împinseseră mai în adâncul ființei dorința de a nu se supune.

Ea hotărâse ca Elena să stea în fiecare zi în grădină, ea se ducea la bucătărie și scormonea printre oalele pline cu zemuri lungi, doar cu țelină fiartă, morcovi, fasole verde, orecchiette sau macaroane — carne, numai duminica —, ea rânduia ce trebuia să mănânce bolnava: supă de pui, ouă fierte moi și neapărat unt, chiar dacă nu se găsea, și tot ea apărea cu niște coșulețe împletite din nuiele, pline cu zmeură, pe care țăranii din satele apropiate le vindeau. Nu se știa cum făcea rost de toate acestea, dar surorile aveau o bănuială: Ariadna ieșea pe furiș din mănăstire. Ceea ce era adevărat. În livada crescută în neorânduială a surorii Cecilia — unde era ușor să te ascunzi — Ariadna dosise o boccea cu îmbrăcăminte bărbătească. Cumpărase hainele înainte de ultimul Crăciun, fără ca Tommaso, prea obosit sau prea aiurit, să bage de seamă: o pereche de pantaloni și o tunică pe care și le trăgea direct peste cămașa de corp, și o legătură pentru cap, cum purtau bărbații din Piemont. De multe ori, după rugăciunea de seară, se schimba de haine și, sub pavăza frunzișului, se furișa printr-o spărtură din gard. Aduna plante de leac, hălăduind pe dealurile din spatele mănăstirii, ferindu-se să fie văzută. Ciuboțica-cucului, brusture, stejar, laur, salcie. Ariadna respira. Primule, gălbenele, nalbă, ienupăr, pin. Ariadna respira.

La doisprezece, treisprezece ani, când abia se împrieteniseră, hotărâseră să rămână toată viața împreună, să se călugărească, să fie tunse, să le fie schimbate numele

și destinul, să adore Inima Neprihănită a Fecioarei Maria, să depună jurământul de castitate și să îngrijească săracii. Niciuna dintre ele nu a mai apucat să o facă. Elena, pentru că a murit la sfârșitul acelei veri, și Ariadna, pentru că a plecat.

ARIADNA

După liturghia de dimineață, surorile se răsfirau pe ușile laterale, novicele se adunau în sala de studiu și ea se ascundea după primul confesional, de lângă altar. Împletitura din lemn a pereților micii închisori pentru șoapte îi juca pe față, când se așeza în genunchi în fața Fiului lui Dumnezeu. Se ruga corpului de lemn, pânzei din jurul coapselor, sforilor, cuielor, dar, mai ales, se ruga picăturilor de sânge, mari cât niște aripi de rândunică, cioplite cu dalta și vopsite în nuanțe de roșu.

O, Iisuse, eu cred că ești de față aici, în Preasfântul Sacrament al altarului. Te iubesc din toată inima și doresc să poposești în sărmanul meu suflet, umilit și plin de căință. Știu că sunt nevrednică de o asemenea favoare, dar mă încred în bunătatea Ta. Las-o să trăiască, las-o să trăiască!

Elena nu mai putea să doarmă deloc din cauza tusei și în fiecare noapte Ariadna era de negăsit. Potolește-te, o să te prindă, o să te rănești, o să te rănească cineva, te implor, nu mai ieși din mănăstire, te vor vedea. Ariadna alerga pe dealuri: *Dragostea Ta față de suflete te va aduce și în inima mea, ca să rămâi în mine și eu în Tine. Maică*

Preasfântă, dă-mi inima Ta neprihănită, pentru a-L găzdui pe oaspetele meu divin. Las-o să trăiască, las-o să trăiască!

La început furia venea și pleca, apoi se transformase într-o apă putrezită, care nu mai avea unde să se scurgă. Dumnezeu îi dăduse o mamă pe care n-o cunoscuse, un tată tot timpul plecat și-i luase bunicii. Tot Dumnezeu o adusese la mănăstire, unde o cunoscuse pe Elena. Acum Elena se stingea, iar ea umbla noapte după noapte pe dealuri sau se arunca, ziua, la picioarele unui crucifix sculptat dintr-un pom retezat, încercând să-L îmbuneze. *Te îmbrățișez, iubitul meu Mântuitor, și mă dăruiesc cu totul Ție. Dă-mi numai dragostea Ta și fă-mă statornică, pentru ca niciodată să nu Te părăsesc, ci să împlinesc întotdeauna voința Ta*. Las-o să trăiască, las-o să trăiască!

Deși n-o mai făcuse pentru nimeni până atunci, sora Cecilia îi îngădui să stea lângă ea, în timp ce o spăla pe Elena. Corpul alb, pe care Ariadna nu îl mai văzuse dezbrăcat în întregime nici măcar pe vremea când se hârjoneau în pivniță, era perfect. Sângele de pe picioarele Cristului, sângele de pe cămășile de noapte ale Elenei, sângele datorită căruia se împrieteniseră murise odată cu sângele rănilor din povestirile cavalerești; pielea căpătase o nuanță gri-sidefie, unghiile erau subțiri, fragile, părul se întunecase.

Ariadna stătu încremenită, fără să se apropie sau să o atingă. Era convinsă că, dacă ar mai fi întârziat puțin atingerea, ar fi putut întârzia tot ceea ce urma să se întâmple.

După ce traseră peste ea voalul, Ariadna își lipi buzele de fruntea rece, apoi dispăru; nu se mai arătă nici la prânz, nici la slujba de seară, nici a doua zi, la înmormântare. Au vrut să o caute, dar maica superioară le spuse s-o lase în pace.

Apăru doar la sfârșitul slujbei, când se pregăteau să pornească spre cimitir. Ținea în brațe un snop mare de crengi proaspăt tăiate și, făcând semn alaiului să se oprească, o acoperi pe Elena, din cap până în picioare, cu giulgiul verde. Pentru că sicriul nu se mai închidea, din cauza lăstarilor surorii Cecilia, Ariadna trebui să se lase pe capac cu toată greutatea, iar seva țâșni pe pereți, pe statui, pe crucifixul unui bărbat cu picioarele pline de sânge și mai departe, până la cerul pictat al cupolei centrale. Când se puseră în mișcare a doua oară, prinsă într-o nouă viață, Elena foșnea.

MERYEM

Meryem devenea străvezie când voia. Prin ea se vedeau vârfurile tufișurilor de deasupra gardurilor, aripile morilor, baticurile și turbanele, cofele sacagiilor, poalele caftanelor, capetele de poduri, tolbele marchitanilor, când trecea pe lângă ei. Putea să stea ore în șir sprijinită de canatul unei uși și nimeni să nu bănuiască că e acolo; se cufunda în pereții nemișcați, după un obicei dobândit în copilărie, când universul căpăta înțeles doar dacă urma o poveste scrisă dinainte. Fără întorsături și surprize. Mai târziu, mai ales dacă era vorba de copiii ei, presimțea primejdia, cu instinctul cu care păsările zboară sub vânt. În loc s-o descumpănească cu nedreptatea lor, morțile celor două fetițe îi întăriseră credința în Allah și-o îndepărtaseră și mai tare de oameni. Musa a venit pe lume când era pe deplin pregătită să trăiască într-o țară cu un singur locuitor. Fiul ei.

Trecuse deja ceva timp de când erau singuri. La fel ca ea, Mustafa suferise cumplit, mai ales la moartea lui Atife, dar nu mai îndura bâltirea în rugăciuni și privirile nevestei lui. Ceea ce îi aducea lui liniștea era să facă ceva cu mâinile, să fie ocupat. Muncea în atelierul înjghebat în curte până cădea lat și, câteodată, nu mai intra în casă;

dormea acolo, pe un pat de lemn, fără așternuturi, fără nimic cu care să se acopere, obosit ca după o luptă.

Sarcina neașteptată a arătat tuturor că, încă din primele zile ale precarei sale vieți de făt, Musa a avut puterea să dea peste cap lumea părinților lui. Pentru că Meryem se simțea foarte rău și vărsa întruna, Mustafa a hotărât să-i mute războiul de țesut acasă și să lucreze acolo covoarele, dacă voia. A angajat trei zidari din Fanar și a muncit și el cot la cot cu ei. A ieșit un nou corp de casă cu două ateliere, al ei la parter, cu intrare din bucătărie, al lui la etaj. Tot atunci a dărâmat vechiul atelier din ogradă, a refăcut cuptorul de cărămizi și a adăugat un șopron, pentru lemnele de foc.

Pruncul nenăscut și-a petrecut primele săptămâni, după ce a fost plămădit, înconjurat de greaca stâlcită, împănată cu tot soiul de vorbe turcești, a meșterilor, în sunet de rindea și de fierăstraie, dar, mai ales, în miros de mâncare; Meryem gătea, zi de zi, pentru patru bărbați. Deși nu putea să bea decât apă și nu se ținea bine pe picioare din cauza amețelii, reușea să pregătească, încă de la primele ore ale dimineții, oale cu ciorbă, tăvi de şakşuka[1] cu pilaf, chiftele de linte, sarmale cu carne de miel, hamsii sau toate legumele din Constantinopol fierte, coapte și prăjite. În zilele în care se simțea mai bine și avea putere să frământe coca, făcea și dilber dudağı[2], baclavale cu fistic, bülbül yuvası[3] cu nuci, aşure[4] sau doar iaurt rece de casă,

---

1 Preparat tradițional turcesc, cu ouă și legume sote într-un sos de roșii cu usturoi.

2 Desert din ou, iaurt, lapte, unt, ulei de floarea-soarelui, lămâie, făină, zahăr.

3 Gogoși dulci, în formă de inel, a căror gaură poate fi umplută cu nuci sau cu fistic.

4 Budincă cu fructe proaspete sau confiate.

amestecat cu fructe zaharisite. „Efharistó, jupână", ziceau grecii și mâncau tot.

Destinul a hotărât ca noua aripă să se termine când s-au împlinit trei luni de sarcină, iar grețurile și vărsăturile rele au dispărut ca prin minune. Micul tiran din burta ei a lăsat-o un timp în pace și femeia a folosit perioada de amnistie ca să aranjeze atelierul de țesut, lavițele pe care ținea lâna și vechiul război, căruia Mustafa i-a păstrat spata și i-a schimbat vătalele; după care i-a spus bărbatului ei să-i scoată patul în curte și lucrurile s-au întors pe dos; ea dormea afară și el, în odaia lor. Mustafa nu a ascultat-o, a lăsat în pace patul din odaie și i-a făcut un pat nou-nouț, pus la început sub umbrar, apoi în atelierul de jos.

În luna a șaptea, Meryem înainta prin casă ca un mic munte. Își petrecea diminețile trebăluind și nopțile dormind cu fața în sus, în grădină. Capul fătului era îndreptat ba spre Casiopeea și Perseu, dacă se culca cu fața spre tufele de fucsia și oleandru de lângă gard, ba spre Carul Mare, Arcturus și Serpens Caput, dacă femeia se întorcea către partea cealaltă. Desenul atâtor ceruri care s-au înșirat noapte de noapte au făcut-o să viseze un covor pentru copil și, cum nu știa dacă e băiat sau fată, s-a gândit la un cer plin de stele, care să se potrivească oricui.

Nu mai plecase de săptămâni bune nicăieri, dar, pentru o împrejurare atât de rară, cum ar fi un cer țesut, s-a hotărât să se ducă în târg însoțită de Mustafa. Trebuia să vadă cu ochii ei lâna, pentru că nu toată arăta la fel. Cea de pe oile vii, de la turmele risipite prin câmpiile Anatoliei, tunse de două ori pe an, strălucitoare și mlădioasă, se deosebea de cea de la oile și berbecii sacrificați la Kurban Bayramı sau la sărbătorile cu mii de invitați

de la Palat. Lâna de pe oile moarte părea amestecată cu un fel de sfori subțiri, invizibile, de cânepă sau de in, și avea o culoare învinsă, cenușie, fiind greu de tors. Când s-au întors acasă, după ce ore-n șir alesese, cântărise din priviri și întrebase douăzeci de negustori, era mulțumită. Lâna pentru ființa nenăscută din familie, fată sau băiat, nu avea niciun grăunte de moarte în ea.

După ce Mustafa îi cărase cele două vase mari de aramă în curte, tăiase lemnele și aprinsese focul, înconjurată de săculețele de pânză pline de pulberi, Meryem se apucase de vopsit. Galbenul se alegea dintr-un amestec de șofrănel, rezedă, coji de ceapă, frunze de mesteacăn, ramuri de răchită sau lut galben, iar albastrul, din drobușor. Întâi mărunțea frunzele în apă, timp îndelungat, până ieșea culoarea din ele, apoi le fierbea, după care le lăsa la răcit, storcea plantele și strecura zeama. Verdele, culoarea Profetului, se năștea din indigo cu rezedă, pentru brun folosea mai ales coji și frunze de nuci, iar pentru roșul fructelor, flori și frunze de măr pădureț, cimbrișor și măceș sau cârmâz, după care întărea culorile cu borș, leșie, piatră vânătă sau zer, dacă avea.

Deși o durea spatele și picioarele ei arătau ca niște butuci înțepeniți în papucii vechi ai lui Mustafa, stătea ore în șir lângă cazan, cufundând de nenumărate ori caierele de lână, fie în fierturi, fie în apa rece ca gheața. O dată și încă o dată; de abia după ce tot preaplinul era îndepărtat, după ce firele erau spălate în mai multe ape cu oțet și puse la uscat, se liniștea.

Spre deosebire de arhitecți, Meryem nu desena scenele de luptă sau de vânătoare, chipurile de demnitari, sultani, derviși și prințese, cascadele, munții, câmpiile, pescărușii, caii sălbatici, lalelele și egretele pe care le țesea.

Mustafa, tot timpul cu creionul în mână înainte de a turna mulajele de ceară pentru coliere sau cercei, pur și simplu nu pricepea cum arabescurile și medalioanele rotunde și ovale îi ieșeau ei așa, din ochi. O întrebase de mai multe ori care era vraja, iar ea îi dădea de fiecare dată același răspuns, le văd în cap. Drumul de la cap la mâini nu era treaba ei, era treaba lui Allah. Allah, Cel Milostiv și Îndurător, care lega toate lucrurile între ele, și tot el, inșallah, îi îngăduia să facă covoare.

Vopsitul lânii i-a luat ceva timp, pentru că Meryem nu se putea hotărî asupra cerului. A început cu portocaliu urmat de auriu și a terminat cu roșu-închis și albastru. Ziua usca fuioarele pe garduri și noaptea le întindea prin casă, să nu le prindă roua. În fiecare seară după akşam namazı[1], Mustafa mânca într-o bucătărie ba portocalie, ba aurie sau roșu cu verde, și dacă cumva se scula noaptea să bea apă, găsea cu greu drumul prin labirintul lânos. Aproape de soroc, în centrul covorului răsărise pomul vieții, cu fructe ca niște inimi rotunde, iar la capătul fiecărei rămurele, un nazar boncuğu[2]. Un copac cu ochi. Ceea ce nu-și dăduse seama că se va întâmpla, dar se întâmplase, era că, după atâtea zile pe care le petrecuse sprijinită cu burta de cadrul de lemn al războiului, vergeturile de pe pielea ei intraseră în urzeală.

Musa s-a născut ușor. În leagănul meșterit de tatăl său, înconjurat de toate semnele de bun augur din covor, sugea, creștea și dormea liniștit, ceea ce nu a împiedicat-o pe mama lui să aibă presimțiri și să se teamă. Că nu îi va

[1] Rugăciunea de seară.

[2] Amuletă în formă de ochi, despre care se crede că protejează împotriva deochiului.

prii laptele ei, că se va răni, că o să-l doară gingiile, că djinnii îi vor răpi mințile.

Pe măsură ce trecea vremea, lucrurile nu deveneau mai primejdioase pentru prunc — dar, cum presimțirile femeii nu încetau, în fiecare an, de ziua lui, Meryem țesea alt covor.

Stelele care se văd vara cu ochiul liber în Istanbul nu erau tot timpul aceleași, culorile se schimbau, vergeturile din urzeală păliseră, dar copacul cu talismanele cu ochi agățate în el, ca niște clopoței de vânt, era acolo, în centru, din ce în ce mai înalt. În dragostea ei izbăvitoare, Meryem născocise un tatuaj de stat pe jos plin de semne de sănătate, bogăție, noroc, care, cu voia lui Allah, avea să treacă de la fiul ei la nepoți și apoi la copiii acestora. Cufundându-se uneori în ziduri și-n lucruri și totdeauna în oamenii pe care-i iubea, mama lui Musa ținea lumea bine strânsă în balamale, țesând.

ELEONORA

De fiecare dată, Tomasso îi aducea, pe lângă vinuri, și cărți de rugăciuni cu miniaturi persane, covoare de Buhara, pergamente, bucăți mari de cuarț din Egipt, suluri de mătase, nucșoară și cuișoare din insulele Moluce. Eleonora păstra pentru ea doar lucrurile neobișnuite și rare. Restul, oricât de prețios, avea drept scop corupția instituției papale. Statuete de marmură, catifea roșie, dantelă de Bruges sau cel mai fin ulei de măsline călătoreau la Roma, pe căi tainice. De cele mai multe ori ajungeau la nunțiul papal din Genova sau la reședința de vară a vreunui cardinal.

Când fusese numită abatesă, Eleonora încercase să-și facă cât mai multe alianțe, dar și-a dat curând seama ca politica o depășea. Nu avea suficientă diplomație ca să navigheze prin lumea bărbaților cu fustă de la Vatican, iar cardinalii și vicarii n-o băgau în seamă pe maica superioară retrasă, puțin țicnită, dar care avea grijă să trimită cadouri și bani.

Puținele inspecții ale reprezentanților Papei erau întâmpinate de un cârd de tinere fete care știau să brodeze, să împletească, să cânte dumnezeiește — și care citeau

catehismul în fiecare zi. În plus, aerul curat, priveliștea și mâncarea gustoasă nu îndemnau la prea multă asprime. Și viața lor ar fi curs așa multă vreme, atât timp cât abatesa de la Santa Maria della Croce era capabilă să trimită daruri de două ori pe an, de Crăciun și de Paște. Pentru asta avea nevoie de donații.

Unul dintre cei mai generoși donatori s-a arătat a fi, încă de la început, Tommaso, care își dădea seama cu câtă îndârjire apăra Eleonora oaza în care Dumnezeu nu era amenințător, în care pedepsele erau blânde, iar Tatăl lui Hristos semăna izbitor cu presbiterul bătrân care le ținea slujbele și locuia tot în mănăstire, într-o căsuță de piatră.

O iubea pe femeia aceea înaltă, care nu îi inspira dorințe carnale, dar îi cunoștea toate colțurile nestatornice ale sufletului. O bănuială alungată, încâlcită, vagă. Nu păcatul creștinesc îl ținea departe sau îl împiedica să-i mărturisească adevărul, ci prezența ei, uimitoare, nemaiîntâlnită. Se mărginea la a sta într-un jilț alături de ea, în după-amiezi rare, savurând mirosul de cireșe negre și de fum din cupele cu Nielluccio — un vin din Corsica, asemănător cu cel din strugurii Sangiovese —, ascultând-o în timp ce vorbea despre romanele cavalerești, plantele și plăntuțele pașnice din ierbare sau despre soiurile de viță-de-vie.

— Tu amesteci întotdeauna Sangiovese cu Sagrantino?

— Numai când am — Sangiovese e prea aspru pentru mine. Acum nu am.

— Nu ți-am trimis eu, anul trecut, un Montefalco? Când eram în Umbria.

— S-a terminat, Tomasso. Vinurile de la tine le beau până la ultimul strop, nu le dau mai departe.

— Nu te-am întrebat niciodată ce faci cu ce-ți aduc.

— Pentru că știi.

— Cum e Ariadna?

— Pregătită să plece, cred... Are zile bune și zile proaste, dar pare că s-a liniștit. O să-i facă bine schimbarea.

— E o altă lume... cu totul și cu totul altă lume. Ea nu a văzut până la vârsta asta decât străzile Genovei și mănăstirea, sper să nu îi fie prea greu...

Eleonora cumpăni un moment, dacă să-i povestească despre cum sărea Ariadna gardul, îmbrăcată în băiat, despre drumurile ei nocturne și tot ce se întâmplase la înmormântarea Elenei, dar hotărî că mai bine nu; avea să descopere el singur din ce aluat e plămădită fiică-sa.

— Nu cred că o să aibă probleme prea mari și apoi oricum trebuie să plece. Nu ai zis tu că nu vrei să ajungă ca mine?

— Ca tine?

— Ca mine, închisă în mănăstire, între cărți.

— Ah, asta! Nu am vrut să pară un lucru rău...

— Nici nu e, uită-te de jur împrejurul tău, în Genova sau în orice oraș din lume, unde călătorești. Ce m-ar fi așteptat? Ce o așteaptă pe o femeie ca mine, care nu are libertatea să facă nimic, absolut nimic din ceea ce dorește. Pe când aici sunt liberă, chiar pot să fac ce vreau, între anumite limite.

— Da, dar în spatele unor ziduri.

— Toți avem ziduri, numai că ale mele se văd. Nu mi-ai spus tu cât de greu a fost să te hotărăști să te stabilești la Constantinopol? Cât de sufocat te simți, ori de câte ori trebuie să stai ore în șir în anticameră, la toate întâlnirile cu demnitarii sultanului, cu ambasadorul Franței, cu bailo[1] venețian? Cât de tare le detești uneltirile?

[1] Diplomat însărcinat cu afacerile Republicii Veneția la Constantinopol.

— Da, dar eu mai evadez uneori pe lemnul câte unei caravele și mă duc unde vreau, nu mă ține nimeni în loc.

— Eu nu am nevoie să plec, am caravela aici, își mângâie Eleonora tâmpla cu degetul.

La colțul ochilor, o pată gălbuie anunța deja boala de ficat care avea s-o omoare în câțiva ani.

— O să mi-o mai aduci pe Ariadna? Ai să mai vii?

— Sigur că da.

Nu se mai întorsese, dar continuase să-i trimită daruri și scrisori. Prima, chiar din casa din Genova, unde rămăsese două luni după ieșirea Ariadnei din mănăstire, până aveau să plece spre Galata. Apoi, cu regularitate, câteva pe an, din toate colțurile lumii: Moscovia, Feodosia, Licostomo, Caladda, Akka, Gibelet, Famagusta, Lemnos, Malta, Al-Qāhirah, Tabriz, Nishapur, Herat. Singura lor legătură — scrisorile. Semănau mai mult cu un jurnal, cu o mărturisire, iar Eleonora, cu ochi de femeie iubită, vedea lumea așa cum o vedea el. Păstra toate paginile, dar nu legate cu vreo panglică, în vreun sertar încuiat, ci în pivniță, ascunse sub o grindă.

La scurt timp după moartea ei, cardinalul avea să numească abatesă o călugăriță dintr-o altă mănăstire, tânără și ambițioasă, nu înainte însă de a cere să-i fie trimise manuscrisele importante și butoaiele cu vin; cu restul putea face tot ce voia ea. Noua maică superioară se învoise fără să crâcnească, pe de o parte pentru că nu avea niciun chef să se pună rău cu un cardinal și, pe de altă parte, pentru că vedea în totul lucrarea diavolului. Auzise și ea despre sora Eleonora, că murise din băutură, și primul loc care a căzut victimă dorinței ei de a curăța mănăstirea și de a șterge urmele păcătoase a fost pivnița. A aruncat tot ce era pe rafturi, inclusiv săculețele cu plante medicinale,

vasele cu poțiuni și tincturi, a pus să fie închisă ușa cu doi drugi mari, iar cărțile rămase le-a ars. Teancul gros de scrisori care vorbeau despre călătorii imposibile și obști interzise nu avea să-l găsească. Ele au străbătut timpul și au ajuns o pastă de mucegai amestecată cu praf, care s-a scurs pe podea și a dispărut printre dalele de piatră, ducând cu ea în pământ lumile unui negustor genovez din secolul al șaisprezecelea.

KHALIL

Ar fi vrut să-i spună că nu e bine să te afli în preajma puterii. Puterea e ca mercurul — ucide lent.

— Ai căutat atât de mult să placi Padișahului, Mustafa, te-ai străduit douăzeci de ani. Nu ai bănuit niciodată că, la un moment dat, îți va cere ceva? E tare nefirească legătura voastră.

— Nu... Cine putea să creadă că are gânduri de-astea? Ai să mă ajuți?

— Sigur că o să te ajut.

Luă cartea lui Dioscoride din mâinile lui și o deschise. Era traducerea lui Abdullah ibn al-Fadl.

— Nu o știu pe asta, știu doar pergamentele lui Yahya Ibn al-Batriq. Sunt mai multe traduceri în arabă și au note scrise de mână. Cine știe cum și când, un traducător sau doar un scrib care se plictisea a adăugat desenul talismanului tău pentru nemurire.

— Sunt victima unui scrib care a trăit cu câteva sute de ani înainte și se plictisea?

— Nu, ești victima ta, dacă vorbim de victime, dar nu e cazul. O să caut și originalul în greacă, dacă îl găsesc, dar aș pune rămășag că Dioscoride nu a scris nimic despre

nemurire. A însoțit armata împăratului roman Nero, era chirurg, cred că a văzut destulă moarte și, dacă avea vreun leac pentru asta, am fi știut până acum.

— Ce să fac?

— Găsește pietrele, fă-i talismanul după desenul din carte. Dacă Padișahul a ales anume codexul cu desenul ăsta, înseamnă că asta vrea.

— Și dacă nu îi va fi pe plac sau o să zică că vreau să-l înșel? O să mă omoare până la urmă. A zis că n-o să mi se întâmple nimic, dar simt eu că o să mă omoare...

— Eu aș zice să te liniștești și să gândești puțin. Cum poate cineva face proba nemuririi? Dacă moare el înainte, nu va mai avea cum să te omoare și, dacă mori tu întâi, nu îți va mai păsa. Atâta vreme cât știți numai voi doi, ești în siguranță. Cât timp ți-a dat să-i faci talismanul?

— Despre asta nu a pomenit nimic. Doar dacă am nevoie de aur sau de alte materiale. Îmi pare atât de rău, acum îmi pare atât de rău...

Mustafa dădu la o parte hainele de pe pat și câteva suluri de hârtie și încercă să se așeze. Khalil locuia într-o singură cameră închiriată. Haine și lucruri aruncate unele peste altele, într-o dezordine cruntă, în care se descurca numai el. Nu fusese niciodată însurat, nu își dorise să aibă casa lui; se îmbrăca, vorbea și se purta ca un burlac convins. Din când în când, sora lui cea mică, din Konya, venea și stătea la el câte o săptămână, de când rămăsese văduvă, și îi făcea curat. La puțină vreme după ce pleca înapoi la copiii ei, dezordinea cucerea din nou totul. Singurele care se sustrăgeau haosului erau instrumentele astronomice: cuadranții, calendarele mecanice, astrolabul. Șterse de praf, unse, tronau pe masa din mijloc, de care se sprijinea Khalil.

Deschise tomul și valuri, valuri de picturi ovale, nu mai mari decât o petală de lalea, îi foșniră sub degete.

— De ce îți pare rău?

— Că m-am încăpățânat atunci să fac diadema, că a cumpărat-o, că ne-am împrietenit...

— Nu știu dacă chiar v-ați împrietenit, Mustafa...

— Nu așa cum sunt prieten cu tine, dar cred că are nevoie de mine, chiar dacă numai să-l ascult.

— Asta pot înțelege, dar atunci de ce îți este atât de teamă?

— De zidurile alea, Khalil. Poți să crezi? E acolo ceva negru, apăsător, nu pot să respir, nici măcar când trec prin grădini nu pot să respir, e prea multă moarte.

— Morții nu pleacă nicăieri dacă nu și-au încheiat misiunea — și, când te urci pe tron omorând toți bărbații din familia ta, la ce te poți aștepta?

— Dar e legea dinastiei imperiale, ce altceva putea să facă?

— Să-ți omori toți frații? Să știi că o să-ți fie omorâți toți fiii, în afară de cel care moștenește tronul? Ce lege e asta? Unde scrie în Coran așa ceva? Mi-am petrecut destulă vreme cercetând textele sfinte. Știi ce se spune în sura Ghafir despre Allah? Că numai *El este Cel care dă viață și dă moarte, dacă hotărăște un lucru, El spune „Fii", și el este.* Cum se împacă asta cu legea fratricidă a Casei lui Osman? De când i-a luat Padișahul locul lui Allah?

— Să nu vorbești în fața nimănui, te rog, or să te acuze de trădare.

Cuvintele sunară dogit, așa cum sună unele clopote vechi când se crapă. De fiecare dată când vorbea despre mai marii imperiului, Mustafa părea că se boțește, că se deșiră în aer.

— Poate de asta vrea nemurirea, Khalil, ca să nu-și mai omoare copiii.

— Îl crezi prea bun. Dacă, de fapt, nu vrea decât să stea cât mai mult agățat de putere? Regii, șahii și padișahii au căutat din toate timpurile nemurirea și tot ce au primit a fost un mormânt grandios și o poveste care a durat mai mult, până când au apărut alți regi, șahi sau padișahi și s-a șters și ea. Toate căpeteniile de popoare au nevoie de himera asta, îi ajută să treacă prin viața lor grea. Oricum, mult mai grea decât a mea sau a ta.

— Un astronom sărac care-l compătimește pe sultanul lumii.

— Nu, doar un om care compătimește un alt om.

Khalil avea dreptate, dar uneori nu-i putea cuprinde spusele. El nu dorise nimic altceva în viață decât să fie un artizan bun și, inșallah, să aibă un trai îndestulat și liniștit.

— Te cunosc de atâția ani și niciodată nu am știut în ce crezi cu adevărat.

— În firea lucrurilor. Dumnezeu a lăsat lucrurile într-un fel pe pământ și ne-a creat pe noi să trăim în firea lucrurilor Lui. Ce e sus e și jos, ce e în cer e și în noi. Pe El Baki — cel veșnic — îl văd peste tot: în matematică, în mișcarea previzibilă a astrelor, în poemele lui Farid ud-Din Attar. *Trebuie un om cu inimă de leu să parcurgă această cale extraordinară; căci drumul este lung și marea adâncă și călătoria se face în uimire, când râzând, când plângând.*[1] În asta cred, Mustafa, cred că trebuie să trăiești amețit de uimire.

— Amețit sigur ești. Îți e mai apropiat înțelesul ascuns al lucrurilor decât patul în care dormi în fiecare zi.

---

[1] *Graiul Păsărilor* de Farid Uddin Attar, Editura Rosmarin, București, 1999.

— Ar trebui să fie singurul lucru important în viață. Nu despre asta vorbesc magii, filosofii și sfinții tuturor religiilor? Odată ce-ți găsești drumul și începi călătoria, ce ți-ai mai putea dori? Oricum, pot să-ți spun sigur că, după, nu mai ai nevoie de talismane, semiluni și cruci, nici nu le mai vezi. Îți ajunge răsuflarea ta. E oglinda lumii.

— Tu nu ai nevoie de talismane, noi, toți ceilalți, avem — sau, mă rog, cei mai mulți avem nevoie de tot soiul de lucruri pe care să le atingem sau să le purtăm cu noi, sau să ne rugăm la ele. Norocul meu de bijutier e că e așa.

— Și norocul meu de astrolog care trăiește scriind horoscoape. Altfel am muri de foame amândoi, izbucni în hohote arabul.

— Horoscoape în care nu crezi.

— Nu trebuie să cred eu, trebuie să creadă ei.

— Nu te simți niciodată vinovat când le scrii?

— Nu te simți niciodată vinovat când faci talismane pentru nemurire?

Chiar dacă ar fi izbutit să facă talismanul sau nu, Mustafa știu că viața lui nu va mai fi ce-a fost. Se despărți de Khalil mai puțin trist și înfricoșat. În bunăvoința Sa nesfârșită, Allah îi îngăduise un tovarăș de drum.

TOMMASO

Muselina îi plăcea cel mai mult. Apoi dantela, taftaua, batistul și borangicul. Era îndrăgostit de cascadele lor. După atâția ani de trăit pe mare, lângă alți bărbați, sau între vălurile informe ale turcoaicelor, care porneau din creștetul capului până-n pământ, îl umplea de mândrie că putea s-o îmbrace cu rochiile visate de el, să-i deseneze clopotul unei fuste sau un corsaj brodat.

A doua zi după ce-o aduse pe Ariadna de la mănăstire, căutaseră împreună materialele și culorile. Pentru rochiile de seară, un verde-smarald, care se potrivea cu pielea ei albă, și catifea roșie, care să-i pună în valoare ochii. Într-un loc în care, de obicei, femeile cu păr blond aveau ochii deschiși la culoare, Ariadna se deosebea prin ochii negri și felul în care străfulgera cu privirea. Cu umerii osoși, prea slabă și prea înaltă ca să fie considerată o femeie frumoasă după gusturile vremii, Ariadna nu trecea neobservată, iar Tommaso știa.

Spre deosebire de Genova, pentru Constantinopol negustorul alese, la rochiile de vară, muselină și borangic crem și roz-perlat, stambă și barchet, pentru pelerine albastru-deschis, și mătase brodată galben-pal,

pentru șaluri. În căldura înăbușitoare și în praful capitalei Sublimei Porți, Ariadna trebuia să se poată mișca în voie, dar în același timp trupul ascuns sub rochie să nu se poată bănui. Soțiile și fetele negustorilor genovezi din Galata nu se înveșmântau ca femeile musulmane, dar aveau grijă să poarte rochii cu mâneci lungi și decolteuri înguste, iar când ieșeau din casă se acopereau. Nu neapărat din moralitate — mai mult pentru siguranță. Îi mai comandă și patru pălării de paie cu boruri mari și ordonă lucrătoarelor sale să le acopere cu un voal care putea fi tras peste față.

Sub supravegherea posacă a fratelui său, numărul tinerelor femei care lucrau la ei în atelier crescuse. Don Matteo Serratore trecea pe lângă ele de parcă erau din ghips și abia le vorbea când le aducea comenzile sau cerea câte o modificare, spre deosebire de stăpânul celălalt, care intra și ieșea și de douăzeci de ori pe zi, venea tot timpul cu alte desene mâzgălite pe colțuri de hârtie folosită, unde pe o parte erau volanele jupoanelor Ariadnei și pe cealaltă parte, coloane lungi de cifre, din alți ani.

De când se întorsese Tommaso, toată casa era cuprinsă de un suflu nou. Sub privirea indignată a fratelui mai mic, pe care-l înfuria atâta risipă, nenumărate trăsuri soseau de dimineața până seara și răscoleau pietrișul din curte. Buchete de flori, pește, cărnuri fine, fructe aduse de peste mări și țări, patiserie și torturi — începuseră petrecerile.

Așa cum îi făcea o întreagă zestre pentru a impresiona societatea Galatei, așa voia să se întâmple și cu cea a Genovei, sau mai ales cu cea a Genovei, căci orașul-stat era o rană. Numele Serratore nu era prea vechi, iar banii făcuți în Orient, mult prea noi. În plus, faptul că fusese

însurat cu o fată de popolare, chiar și cu una bogată, nu îl ajuta prea mult să-și realizeze ambițiile.

În afară de averile câștigate la fiecare călătorie și poziția lui la Galata cu The Merchants Adventurers of England for the Discovery of Lands, Territories, Iles, Dominions and Seigniories Unknown, and Not before that Late Adventure or Enterprise by Sea or Navigation Commonly Frequented, asul lui din mânecă era Ariadna. Căsătoria ei avea să legitimeze în sfârșit poziția lor printre casele Doria, Fieschi, Spinola, Pallavicino, Grimaldi, Serra, Balbi, puternicele familii ale Genovei. Într-o republică în care proprietarii clădirilor erau obligați prin decret să găzduiască vizite de stat — de unde și fațadele, arcadele, curțile interioare, turnurile și turnulețele, palatele mari și mici —, nobilimea avea un cuvânt greu de spus.

Tommaso băgase de seamă îndârjirea cu care Matteo îl mustra, dar anii lungi de trăit între cadii, pașale, ambasadori ai caselor regale, șahi și cavaleri îl schimbaseră. Banul nu mai avea valoare pentru el, decât dacă se transforma în strălucire și lux, lucruri pe care ulcerosul lui frate nu putea să le înțeleagă. „Cel care nu calcă dincolo de granițele orașului lui nu îl va înțelege niciodată pe cel care călătorește peste mări și țări", și-și vedea de treabă, aruncând cu galbeni în stânga și-n dreapta.

— Lasă Matteo, că nu cheltuiesc din banii tăi.

— Sunt banii familiei, sunt banii de la tata...

Singura neatinsă de iureș rămăsese Ariadna. Toate acele doamne și domni care se perindau prin salonul lor nu îi spuneau nimic, iar cinele festive, sfârșite de cele mai multe ori după miezul nopții, o chinuiau. Trebuia să poarte corset, să se întrețină cu necunoscuți

serbezi — prieteni cu tatăl ei —, să stea ore întregi nemișcată. Leacul ei dintotdeauna rămâneau plimbările.

Numai că, de această dată, ieșea pe poartă ca toți oamenii, în plină zi, nu mai sărea gardul să ajungă prin cine știe ce crâng. Hoinărea prin oraș până-n Mandraccio și chiar mai departe, până la docurile unde navele lăsate la ancoră erau descărcate și încărcate de o armată de furnici cu picioare și mâini. Vin și lână, mirodenii, porumb, ulei de măsline și blănuri, toate treceau prin vechiul port cu ziduri de fortăreață. Puteai să stai ca la teatru și să te uiți, fără să te plictisești. Căpitani de nave, pelerini, nubieni, curtezane, pescari, negustori, sclavi din Caucaz, țigănci, marinari și preoți în drum spre Americi sau Gibelet. În timp ce tatăl ei pierdea ore în șir în birourile lui de lângă silozuri, discutând cu sir Horatio Pallavicino — *merchant, financier, and diplomat in England* — despre actele mărfurilor și documentele diplomatice cu care signor Serratore avea să se înfățișeze la Înalta Poartă, ea bântuia pe digurile de piatră și se bucura de aerul sărat, de vântul care ridica fustele femeilor peste glezne și de mirosul parâmelor ude.

La fel ca-n primii ani, nopțile și le petrecea umblând pe coridoare neluminate. Tinda care ducea spre pivniță și magazia de iarnă aveau un miros înțepător, de la salamurile și cărnurile afumate agățate de tavan cu niște cârlige metalice groase, spre deosebire de galeria din față, plină de hârtie stivuită, de la registrele de contabilitate cu coperțile lor jupuite, tocite pe pupitrele mâncate de cari. Mirosul coridorului care ducea la atelierul de croitorie se schimba tot timpul. Izul sfărâmicios al sulurilor de materiale desfăcute în valuri până la podea nu izbutea să acopere roiurile de mirosuri mici: săpunul cu care se spălau

lucrătoarele, infuzia de nuc cu mușețel cu care își clăteau părul sau bobițele de lavandă din lenjeria de corp, agățate în pliuri și cute. Tinerele fete — femeile cu copii nu veneau să lucreze aici — mai aveau încă puterea să spere și să viseze că viața lor nu va semăna nici cu cea a mamei lor, nici cu cea a bunicii lor.

Scările de la etaj miroseau a cenușă de nuc și fag și a rufe călcate cu fierul încins cu cărbuni și pe măsură ce urcai, ajungeai în împărăția mirosurilor vechi, care împărțeau podul cu lucrurile stăpânilor de odinioară.

Într-o zi mohorâtă, în care burnița mărunt și era prea frig să iasă, înarmată cu o mătură, cu mai multe cârpe și o găleată, Ariadna se hotărî să facă curățenie în pod. Uneltele luate de la servitoare și cărate până acolo cu greu fură aruncate într-o clipită într-un colț, cu o bufnitură seacă. Printre păpușile înveșmântate de Tommaso, o legătură de pene de struț, câteva rochii ale bunicii înghesuite în cufere deschise, calul de lemn al unchiului ei, mărgele și suveici, zări hărțile lui don Iacopo Serratore. Pielea pergamentelor pictate se acoperise cu o ceară subțire, frumos mirositoare. Le privi ca și cum le-ar fi văzut prima dată, le ridică de pe podea și le strânse la piept. Când își deschise brațele, înfiorate, hărțile alunecară moi la picioarele ei. Le desfăcu pe fiecare în parte, să le vadă mai bine, apoi le agăță pe pereți.

În aceeași seară, la cină, anunță sec:

— La Constantinopol vreau să-mi cumperi stupi. Măcar patru.

— Și unde o să-i punem?

— Nu spuneai că avem o casă cu grădină mare? Găsim un loc.

— Bine, o să vedem.

— Nu vreau să vedem, vreau să-mi promiți.

Așezat aproape de ea la masă, cu buze lipite, chinuit de umori, ca de fiecare dată când Ariadna mai născocea ceva, unchiul Matteo privise dintr-o parte gesturile hotărâte cu care fata-și sublinia vorbele, atunci când nu voia să lase loc de îndoială. Doamne, e la fel de ciudată ca taică-său, bine că pleacă la Istanbul. Pentru el Istanbulul era un loc întunecat, unde sultanul putea să taie capul oricui, oricând, unde bărbații aveau un număr nesfârșit de neveste și vorbeau o limbă hârjâită, care îi făcea pielea ca de găină când o auzea prin port.

La vreo săptămână după ce cei doi se îmbarcaseră și-i condusese cu alai, Matteo răsuflă, fericit că a scăpat. Rămas singur, fără să mai aibă cu cine să se certe, hotărî că nu trebuie să știe nimeni de sminteala din familia lui și închise podul, cu un lacăt a cărui cheie o rătăci după aceea, destul de curând. Ani buni, nimeni nu mai întrebă de ea, până când, după reîntoarcerea tuturor la Genova, fiul cel mic al Ariadnei — pe care îl chema ca pe tatăl și pe bunicul lui, Moise Tommaso, dar îl alintau Moso —, nemulțumit că nu se găsește cheia, avea să spargă lacătul ruginit.

Ascunse sub povara prafului și a iernilor genoveze, hărțile lui Iacopo Serratore îl întâmpinaseră pe Moso foșnind, ca niște moaște de sfinți, frumos colorate.

MUSA

Steaguri și zmeie. Pânza prinsă în patru colțuri atârna strâmb și băiețelul de cinci ani se străduia să o prindă de un băț.

— Musa, ce faci aici?

— Un steag.

În mahala, zmeiele copiilor mai mari rămâneau tot timpul agățate printre crengile teilor și arborilor lui Iuda și se uscau în aerul fierbinte, ca niște unghii transparente de uriaș. Numai că Musa nu făcea zmeie. Aduna tot felul de bucăți de țesături pe care Meryem le ținea într-un sac, unde punea resturile de lână și alte fire de urzeală, și le înșira pe o frânghie: roșu lângă roșu, galben lângă galben, verde lângă verde. Apoi le desena fețe.

Mustafa o întrebase pe Meryem, într-o seară, când se certau din cauza lui.

— Cum adică le pune față?

— Adică mă pune să le cos ochi și gură, cu ață.

— Și tu de ce îi coși?

— Așa se joacă el, de ce să nu îi cos?

Altă dată încercase să afle chiar de la el:

— Musa, nu vrei un zmeu?

Băiețelul scuturase din cap.

— Nu, vreau un steag.

— Nu ai deja destule steaguri? Hai să-ți fac un zmeu pentru Eid al-Fitr[1]. Când începe festivalul, mergem să vedem ienicerii defilând cu tăvile cu baklava, apoi venim acasă, mâncăm dulciuri și înălțăm zmeul. Ce zici?

Musa se învoise pentru cele trei zile cât durase sărbătoarea de Şükür Bayramı[2] și colindase orașul cu băieții de pe ulița lor. Apoi, în mai puțin de o săptămână, se întorsese la pânzele lui de bumbac, resturi de mătase, șuvițe de lână colorată atârnate de-a valma prin curte. Aerul cald al verii pe Marmara le făcea să zumzâie ușor prin tufișuri și Meryem se împiedica tot timpul în sfori.

De fapt, steagurile nu aveau față. Tot ce reușea ea să coasă erau niște linii mai lungi, ca liniile din palmă, de care băiatul avea nevoie. Să le poată da un nume și să le poată striga. Armăsarul, Șarpele și Luna au fost primele trei, făcute dintr-o cârpă de bucătărie. Toți copiii din cartier aveau zmeie pe care nu le chema în niciun fel. Padișahul, Ferik și Vali Ahad fuseseră de-a rândul căpeteniile armatei; și pe lângă ei se mai perindase și Hatun, un steag aventurier, albastru cu alb, care ținea când cu unii, când cu alții.

Când Musa împlinise nouă ani, pădurea de steaguri împânzise toată curtea. Meryem încetase să-l mai apere în fața lui Mustafa și ea era cea care deschidea vorba, după ce copilul se ducea la culcare.

— Nu știu ce să-i mai fac, nu-mi cere niciodată altceva, decât să-i cos steaguri. A început să și le facă singur. Adună sfori și bețe subțiri, apoi leagă steagurile între ele. Și-n fiecare zi le schimbă șirul.

---

1 Festivalul care celebrează încetarea postului Ramadanului.

2 Sărbătoarea Gratitudinii.

— Lasă-l în pace, ce rău face?

— Mie, nimic, dar nu e ca ceilalți copii, dacă o să râdă lumea de el?

— Cine să râdă?

— Băieții pe care îi aduce în curte să-i vadă armatele.

— Nu cred că râd și apoi nu lumea îi dă de mâncare.

— Da, dar nu e ca ei...

— Nici eu nu sunt ca ceilalți...

Din cu totul alte pricini decât Meryem, și aurarul era îngrijorat. Nu îl interesa ce spunea lumea din cartier, dar i se părea că dorința lui Musa de a face steaguri noi, chiar și-n joacă, era prea primejdioasă pentru vremurile în care trăiau. De câte ori Suveranul Sublimei Case a lui Osman, Sultanul Sultanilor, Comandantul Credincioșilor, pleca la război, firele negre ale cozilor de cal montate circular în tuğ[1] se mișcau în vânt, cu un șuier misterios. În spatele lor, steagurile roșii cu însemnele sabiei cu vârf dublu Zülfikar, cu inscripția „Lâ fetâ illâ Alî, lâ seyfe illâ Zülfikar", „Nu există sabie mai tăioasă decât Zülfikar și nu există alt erou în afară de Ali". Pe acestea le știa toată lumea, dar el, Mustafa, nu văzuse niciodată trapezele, romburile și dreptunghiurile cu linii negre pe care Musa le așeza pe culori, „ca să vorbească între ele". Îl tot întrebase cum vorbeau între ele și primea același răspuns: roșu la război, verde pentru pace, galben pentru armistiții.

Ultima ceartă legată de steaguri o avuseseră pe la doisprezece-treisprezece ani, când încă mai erau câteva atârnate prin curte, dar mai mari și cu mai multe însemne pe ele. După ce terminase cu resturile de mătase, bumbac și lână, băiatul trecuse la hârtie cerată și la pergamentele

[1] Steaguri mobile din peri de coadă de cal sau de iac, de diferite culori, aranjate circular în vârful unui suport de lemn.

care nu îi mai foloseau lui Khalil, de aceea steagurile colorate aveau, de cele mai multe ori, pe partea cealaltă, scrieri în limbi de mult uitate: în greaca bizantină, în siriaca aramaică și în araba secolului al optulea.

— Musa, strânge frânghiile, că mâine pun cazanul să fac gem de gutui.

— Da, *anne*...

— Nu poți să le strângi de tot?

— Nu, vreau să mai văd ceva la ele.

Mustafa se ivise de nicăieri.

— Când ai de gând să termini cu jucăriile astea?

— Nu sunt jucării... Închipuiește-ți, *baba*, niște steaguri sau pânze de nave, care să fie de aceleași culori, pentru toate corăbiile. Să nu conteze din ce flotă ești, din ce țară sau ce limbă vorbești, toată lumea să înțeleagă același lucru... Adică, aceeași culoare sau semn să fie la fel pentru toată lumea... înțelegi, *baba*?

Vocea băiatului se auzise joasă, chinuită, nehotărâtă. Corăbii cu pânze colorate? Steaguri care să însemne același lucru și pentru felucile egiptene, caracele portugheze, galioanele spaniole — și pentru cadârgile otomane? Ce era în mintea lui? Și, chiar dacă putea să facă însemne puse pe steaguri, cine o să-l bage în seamă pe băiatul aurarului Mustafa?

După câteva săptămâni, după ce se fiersese și gemul de caise, și cel de smochine, și dulceața de trandafiri, bucățile colorate de pânză, pergament și hârtie nu mai apăruseră în curte. Musa le împăturise cu grijă și le așezase în camera lui, într-un ungher. Steagurile care vorbeau între ele tăcuseră o vreme, iar Mustafa și Meryem crezuseră că se terminase în sfârșit cu ele și răsuflaseră ușurați.

CECILIA

Într-o noapte, începuse să verse sânge și până dimineața se stinsese. Sora Cecilia o păzise mai bine de trei săptămâni, de când căzuse la pat, îi șterse cu o cârpă udă pântecul umflat, de parcă ar fi fost gravidă cu gemeni în ultima lună, dormise pe jos, lângă patul ei, ca pe vremuri, îi ascultase bolboroselile firave.

Veneau sărbătorile de Rusalii și mănăstirea fusese cuprinsă de o tăcere lentă, în care slujba de înmormântare se dezlânase printre petalele căzute din cireși și pruni. După ce se înserase, vântul desprinsese și mai multe flori și, în timp ce poalele straielor monahale ștergeau pământul albit, în drum spre chilii, sora Cecilia dispăruse. Prima și-a dat seama sora Agnes de la bucătărie, apoi a aflat toată lumea, căci nu mai venise la liturghii. O căutaseră două zile, răscolind tătăneasa din jurul castanilor, prin grădina cu ierburi de leac, prin biblioteca Elenonorei, unde își făcea veacul; în iureșul sosirii noii abatese, încetaseră curând.

Deși n-o văzuse decât în vise, noua maică superioară se temea de călugărița care putea zbura și de pâlcul de castani; nu se apropia de el, dar nici nu avusese curajul

să pună pe cineva să-l taie. Cărțile pot fi arse, ușile pot fi zăvorâte, dar gândul că o femeie poate șterge statuile de aer și știe ce vrei să spui, fără să te audă, o înspăimânta.

Sora Cecilia plecase la câteva ore după înmormântarea Eleonorei, la ivirea zorilor. Luase cu ea doar o pătură aspră, făcută sul, unde își punea capul când se odihnea, și un blid de lemn pentru cerșit. Hotărâse să meargă pe jos, tot drumul, până în satul unde se născuse. Noaptea dormea pe treptele bisericilor, învelită în pătură, iar ziua mergea. Ajunse în Mondovì după patru zile, într-o seară de vară de la sfârșitul lui iunie, când tufele de iarba-fluturilor abia dădeau în floare și aerul era încărcat cu mirosul frunzelor de priboi.

Trecu pe lângă casa din care plecase cu mai bine de cincizeci de ani înainte, fără să se oprească, și urcă în cariera părăsită, unde Girolamo fusese călăuză în piatră, ani buni. Pe măsură ce oamenii terminau de urnit blocurile, se mutau mai încolo, pe partea cealaltă a muntelui sau la un alt munte, așa că bătrânul zăcământ stătea în fața ei, ciobit, spart, cu bucăți de marmură răsturnată, cu pereți rupți, cu răni în toată coasta muntelui. Sora Cecilia, reîntoarsă la primul ei nume, Camilla, își lipi fruntea de primul bloc părăsit care îi ieșise în față și stătu așa, mirosindu-l, mângâindu-l, vorbindu-i, fără să-și miște buzele.

Apoi, când soarele era deja la jumătatea cerului și marmura se aburise de la căldură, se ridică și începu să caute peștera unde dormise tatăl ei când era copil. O găsi destul de ușor, dar trebui să coboare până în satul cel mai apropiat, după apă. Dimineața cobora după apă, apoi toată ziua peregrina printre stânci. Uimiți, pietrarii în trecere aveau să vadă o măicuță care țopăia prin uriașa pâlnie răsturnată a carierei. Erau mult prea tineri ca să-și

aducă aminte de Camilla sau de familia ei. Știau că e o sihastră care doarme nopțile în mica peșteră. Nu se ferea de ei, dar nici nu căuta tovărășia oamenilor. Era aici pentru pietre — și și-a luat rămas-bun de la ele îndelung, chibzuit, fără grabă. Unele mai păstrau atingerea degetelor lui Girolamo, altele îi erau străine.

În cea de-a treizeci și noua zi, coborî ultima oară după apă. Nu mai mâncase nimic de șase săptămâni și era foarte slăbită. La întoarcere, se întinse pe spate, pe pătură, și aștepta. Ca și cei de la mănăstire, pietrarii care aveau drum pe acolo văzuseră că măicuța dispăruse, dar bănuiseră că plecase.

Când niște pușți, care urcaseră muntele să se joace de-a v-ați ascunselea, o găsiră, era deja toamnă, iar Camilla, o mogâldeață uscată. Au coborât corpul ca de fetiță cu o roabă pentru cărat unelte și au îngropat-o în cimitirul săracilor. Nu știau cum o cheamă și, cum nici nu se găsise vreun ban asupra ei, nimeni n-a plătit pentru o cruce de piatră. Un preot venit pe grabă a rostit niște rugăciuni și i-au înjghebat o cruce de lemn, din două crengi legate cu sfoară. În primăvara următoare, crucea se surpase de la ploaie, iar mormântul, acoperit de iarbă, sulfină și câțiva lăstari de viță sălbatică, nu se mai vedea.

Atunci au început zborurile. Eliberată de trup și de toate rigorile lumii pe care o părăsise, Camilla descoperise cu uimire că zborurile ei pământești, ca atunci când se ridica până la înălțimea statuilor din nava centrală a bazilicii, deveniseră mult mai ușoare. Primul zbor l-a făcut în somnul noii abatese, care se trezise, acoperită de sudoare, convinsă că a visat-o pe călugărița surdomută. Camilla nu zăbovea prea mult; avea de găsit țărmuri, câmpii, drumuri de țară, margini de munți, avea de cercetat cetăți

și orașe. La întoarcere, în drum spre peștera din carieră unde continua să se adăpostească, poposea să vadă ce se mai schimbase în mănăstire și s-o sperie pe maica superioară. Toate călugărițele de la Santa Maria della Croce puteau să jure că-n fiecare an, de Rusalii, un aer alb trecea pe deasupra castanilor, făcându-i să cânte.

PARTEA A DOUA

STAVROS

Le spusese de mai multe ori că o să-și facă un han la intrarea în Galata — și așa a fost. A găsit un caravanserai, o clădire părăginită cu o cârciumă și-un rând de camere murdare, unde trebuia să fii mult prea ostenit să ajungi să dormi. Sau orb și fără miros. În cei treizeci de ani trecuți de când îl cumpărase, hanul cu vad ajunsese vestit printre călători. Camere pentru toate gusturile, odăile ieftine de deasupra grajdurilor, cele pentru oamenii mai înstăriți — meseriași, slujbași, mici negustori, cei cu familie —, sosiți la Palat cu cereri, și încăperile mari de la primul cat, la care se ajungea pe o scară umbrită de tei și îmbrăcată în viță-de-vie. Două corpuri mari de case, un hamam, câteva prăvălii de unde puteai cumpăra ceva mâncare, zaharicale — iar dacă avea nevoie și de altceva, Bazarul Acoperit nu era departe.

În camerele de la etaj, draperii grele nu lăsau lumina să treacă, covoare moi reținеau pașii și paturile cu baldachine sculptate, înfășurate în catifea, martore ale unor nopți și zile de nepovestit, nu aveau amintiri — și nu era vorba doar de clipe nesăbuite de amor, ci și de întruniri politice. Mai ales de cele din urmă, Stavros

încerca să se țină deoparte, în pofida faptului că Marele Vizir îi trimitea pe cap, cel puțin o dată pe săptămână, iscoadele sale. Grecul, prevăzător și gata oricând să se pună bine cu emirii, pașalele și agalele care îi treceau pragul, avea încredere în foarte puțini și pe și mai puțini îi putea numi prieteni.

Casa genovezului se afla la câteva minute de mers pe jos și signor Serratore avea obiceiul să-și invite oaspeții la han, acolo unde, în fața unei mese îmbelșugate, stropite din plin cu vin, se făceau și se desfăceau alianțe. Ambasadorii Angliei, ai Spaniei sau ai Sfântului Imperiu Roman vorbeau despre colonii, tutun, fructe și legume cu nume nemaiauzite până atunci, galioane pline cu aur ajunse pe fundul oceanelor, arme noi, sclavi și pirați.

Tommaso îi cunoștea pe toți demnitarii străini și pe o mare parte dintre cei otomani, pentru că i se dusese vestea că poate face rost de orice: blănuri de samur din țara lui Ivan cel Groaznic, mirodenii din Africa de Vest, postav de la Damasc, hârtie și mătase din China, mosc din Tibet, până și brocart cu fir de aur sau de argint, țesut de dușmanii Genovei — venețienii. Când era mai tânăr, călătorise chiar și până-n China, pe uscat. Știa unde puteai angaja călăuzele armene — cele mai prețuite, pentru că erau și gardă de corp —, trecuse prin orașele zoroastrienilor, dormise în Buhara și Samarkand și cunoscuse familiile genoveze, împământenite de câteva sute bune de ani, în Regatul de Mijloc. Tommaso Serratore trimitea des la cancelaria Marelui Vizir pungi rotunjite cu sultanini sau câte o blană, deși nu era nevoie de chiar atâta râvnă, căci nu avea cu adevărat dușmani în Contantinopol. Cei mai mulți dintre cunoscuții lui din Galata și Pera, și chiar și de la Serai, aveau nevoie de el și îl prețuiau pe

reprezentantul Company of Merchant Adventurers to New Lands, numită mai târziu doar Muscovy Company.

Pe grecul sosit din Peloponez îl știa încă de pe vremea când lui Stavros abia îi mijise mustața, iar genovezul îl ajutase cu niște misive ca să fie scutit de taxe, când hanul încă se construia. Bunăvoința mai marilor putea fi cumpărată, dar nu cu bani puțini, așa că până la urmă Stavros își plătise dările, dar asta îi făcuse pe amândoi să-și împartă amănunte din dedesubturile administrației imperiale. De la răsăritul soarelui, îndesat, cu picioare scurte și burta revărsată peste curea, Stavros se hurducăia pe scări, în ogrăzi, la grajduri și prin cuhnii, până cădea lat în crucea nopții. Și atât cât puteai fi de cinstit în Constantinopol, era cinstit.

Genovezul cu gusturi alese și grecul care muncea mai mult decât argații lui erau doi străini care se îmbogățiseră, într-un oraș în care într-o zi erai vizir sau pașă, iar a doua zi, mort. Averile treceau cu înscrisuri în vistieria imperială, familiile erau aruncate-n stradă, iar numele nefericiților căzuți în dizgrație șters de pe buzele cunoscuților, prea temători pentru propria soartă ca să lupte pentru vreo nedreptate. Asemenea lor, genovezul și grecul învățaseră obiceiurile și se descurcau. Își făcuseră cămine aici și nu pomeneau de întoarcere în locurile de baștină sau dacă aveau de gând să se mai întoarcă vreodată. De mai bine de o mie de ani, Constantinopolul cucerea sufletele celor care veneau să-și găsească un rost și apoi, ajunși boieri sau cerșetori, după placul înșelătoarei zeițe Fortuna sau al lui Allah, rămâneau până la moarte. Se obișnuiau cu priveliștea Cornului de Aur, cu Bosforul, cu praful, cu mulțimea, cu cerul înstelat de deasupra Ayasofya și cu chemarea muezinilor, chiar dacă erau

creștini. Se obișnuiau cu mâncărurile grele, cu dulciurile încărcate de miere, alune și migdale, cu fețele acoperite ale femeilor și, mai presus de orice, se obișnuiau cu mirosul puterii care izvora din locul unde trăia padișahul lumii, sultanul care stăpânea o treime din pământurile însemnate în hărțile lui Piri Reis.

Încă de pe vremea când Constantin cel Mare hotărâse să facă din Byzantionul întemeiat de grecii din Megara o a doua Romă, orașul măririlor și decăderilor — unde chiar și cel de pe urmă soldat de la Serai putea ajunge mărul din ochiul padișahului —, respirase putere. Mirosul puterii, greu, stătut, unsuros, îi ținea pe toți.

Tommaso coborî scara, după întâlnirea cu un negustor din Bagdad, și o zări pe geamul bucătăriei pe Pelagia. Femeia slabă, îmbrăcată de cele mai multe ori în negru, atât de serioasă încât, deși era văduvă și încă tânără, nimeni nu îndrăznea să glumească cu ea, îi atrăsese mai demult atenția. Lucra ca bucătăreasă, dar când erau foarte mulți musterii ajuta și la servit.

Genovezul se uită după Stavros și în câteva clipite grecul apăru lângă el, ca din pământ. Unul din lucrurile aproape de neînțeles: Stavros izbutea să se afle, în orice moment, oriunde în han.

— Bună ziua, don Serratore. Cum pot s-o ajut pe domnia-ta?

— Hai, Stavros, nu mă mai domni atâta. Vreau să vorbesc cu tine.

Scutură din cap și se îndreptară spre o ușă laterală.

— Vreau să mi-o vinzi pe Pelagia. Îți cumpăr altă sclavă. Poți să te duci în piața de sclavi și să-ți alegi orice femeie, oricât de scumpă.

Uimirea de pe fața grecului îngheță zâmbetele.

— Pelagia nu e sclavă, muncește la bucătărie că vrea ea. Pe simbrie.

— Nu?

— Nu, am fost prieten cu bărbatul ei, eu i-am îndemnat să vină aici. Când el a murit, ea a zis că nu se mai întoarce acolo și m-a rugat să-i dau de lucru.

— Și crezi că ar vrea să vină la mine, în casă? Am adus-o pe fiică-mea și am nevoie de cineva de încredere. Ariadna nu se duce nicăieri, nu vorbește cu nimeni, nu știu ce să mă mai fac cu ea. Ce zici?

— Zic că putem să o întrebăm.

O chemară și-i spuseseră să ia loc. Stavros începu să laude noblețea sufletească a genovezului, frumusețea casei de pe deal și înzestrările fetei pe care urma să o slujească. Aici, le aduse din condei, pentru că pe fată n-o văzuse, dar se vedea că-și dorea sincer ca Pelagia să spună da. I se părea că bucătăreasa îl prinsese pe Dumnezeu de picior; dacă spunea da, o aștepta un trai nesperat pentru o văduvă singură în Constantinopol. Se aplecă spre ea s-o lămurească mai bine, amestecă greaca din Peloponez cu turca de pe stradă. Tommaso tăcea, uitându-se la broboada ei neagră, prinsă deasupra capului, așa cum și-o prindeau grecoaicele, de sub care ieșeau două cozi negre împletite, prin care se zăreau fire de păr alb.

Avea între sprâncene un șanț dureros, adâncit. Femeia nu spuse nici da, nici nu și ceru un timp de gândire, iar genovezul fu încredințat — după cuta subțire a buzelor încrâncenate — că n-o să vrea. Nu pricepea ce-o ținea la han. El putea să-i dea mai mulți bani, să muncească mai puțin, să aibă o cameră numai a ei.

La începutul săptămânii următoare, într-o dimineață, Tommaso se pomeni cu ea la ușă, foarte devreme. Îi

deschise chiar el, Ariadna dormea. Pelagia ceru să treacă prin toată casa, prin curte și pivniță, intră în bucătărie și se apucă de treabă. La sfârșitul zilei, în urma ei, vasele străluceau frecate cu leșie și cenușă, podelele spălate cu multe ape arătau ca noi, iar perdelele strânse de pe la geamuri musteau, înmuiate în coveți. Încăperea unde ar fi trebuit să doarmă era undeva sus, dar Pelagia spuse nu și își înjghebă un pat între bucătărie și cămara de iarnă, unde țineau fructele, legumele și vinul scump, adus de prin toate colțurile lumii, în amfore largi, cu dopuri roșii de ceară și acoperite de nisip ud.

Sub voința de neînfrânt a mâinilor grecoaicei, conacul din Galata își primeni înfățișarea. Rafturi cu haine spălate și călcate fără cusur, mobile trase deoparte, cărți șterse de praf, scoarțele, cuverturile și carpetele scuturate, orânduite pe lângă pereți. Tânăra turcoaică pe care Pelagia o găsise acolo, la venirea ei, și cu care se purtase precum o căpetenie de oști, își ceruse simbria și plecase, de parcă-l văzuse pe Necuratul. Întâmplări miraculoase se petreceau în fața ochilor uimiți ai lui Tomamso — mai mult plecat — și în fața ochilor triști ai Ariadnei, care trecea amorțită pe lângă toate schimbările, lăsând-o pe stăpâna legumelor, semințelor, măturilor, lingurilor, copăilor, tăvilor și-a poloboacelor cu miere să facă ce-o tăia capul. Pelagia gătea.

Cât despre însingurata moștenitoare, podul plin de comori din Genova se îndepărtase, nu luase cu ea niciuna din hărți. Istmurile lungi, limbile de pământ ale orașului care legau mările între ele, aleile cu pietrișuri fierbinți asupra cărora nu aveau putere umbrarele, porțile grele, clopotele fără sfori atârnând golite în aer, ca niște găvane de morți, semeția nepăsătoare din oraș — totul

o amețea. Îi era foarte dor de mănăstire și de Elena și se înverșuna să creadă că, venind aici, viața ei se sfârșise. Ca și atunci, în prima săptămână la Santa Maria della Croce, nu ar fi putut să se înșele mai mult. Viața ei abia stătea să înceapă.

KHALIL

Observatorul din Constantinopol, un furnicar de erudiți, dascăli și învățăcei, avea să reziste doar trei ani. În acest răstimp, turci, persani, arabi, levantini, andaluzi, mongoli, ruși, până și chinezi și creștini copți aveau să-i urce treptele largi și să-i treacă pragul, în căutarea adevărurilor celeste. Khalil Youssef Hamed era unul dintre ei.

Bunicul lui se mutase de la Damasc la Tarsus, unde Apostolul Pavel văzuse lumina zilei și Cleopatra se grăbise spre Marc Antoniu și spre moarte. Orașul atâtor credințe și atâtor stăpâniri, Tarsus era îndrăgostit de legende și de cuvinte.

Khalil era îndrăgostit doar de cifre. Încă de când mergea de-a bușilea, număra cu voce tare, prin curte, stivele de oale de lut făcute de tatăl lui care, oricât ar fi muncit de mult, nu reușea să îndestuleze gurile celor opt copii pe care i-i dăruise Allah, așa că îi punea pe toți, de mici, la treabă. Pe toți, în afară de Khalil, un copil neobișnuit. La cinci ani, în urma sfatului dat de imam, olarul l-a dus la medresă, deși aproape nu vorbea. Khalil nu părea să se obosească să-i bage în seamă pe ceilalți și se folosea de cuvinte atât cât să nu moară de sete.

În schimb, putea să stea ore întregi, să deseneze șiruri de numere pe care numai el le înțelegea; la început, în praf și, cum în casa lor nu era hârtie, capul familiei, fără să știe, născocise încă o dată scrisul pe tăbliță de lut. Ca să stea cuminte, îl lua pe copil lângă el, îi punea niște argilă într-o cutie mică de lemn și îi dădea un băț cu vârf ascuțit. Până când se întărea clisa, băiețelul desena cifre și semne, uscate în aceeași zi la soare și păstrate cu sfințenie, deși nimeni nu știa să le citească.

Primul lui dascăl, un om modest și blând, a înțeles foarte repede înzestrarea lui Khalil. Pentru fiecare sură din Coran învățată pe dinafară, școlarul primea să studieze o carte de matematică. Ai terminat sura Al-Fatiha? Poftim tratatul de algebră al lui Al-Khwārizmī. Ai terminat sura Al-Baqarah? Poftim Omar Khayyam! Gata sura Al-Imran? Șirul numerelor lui Leonardo Fibonacci. Yaseen și Ar-Rahman? Iată trigonometria lui Al-Battani.

Singura încurcătură: multe dintre cărțile de matematică primite nu erau complete. Pergamentele vechi, franjurate pe alocuri, cu bucăți lipsă, nu îl ajutau prea mult pe băiatul care trebuia să deducă singur ecuații întregi dacă voia să înțeleagă ceva. După câțiva ani, adolescent fiind, Khalil era absolut incapabil să deslușească ce scrisese el și ce scriseseră autorii.

Când era deja student la Cairo, scornise împreună cu prietenul lui cel mai bun semne în care își scriau mesaje secrete, apoi, cu ușurința cu care în copilărie completa manuscrisele altora, trecuse la șiruri de litere amestecate cu șiruri de cifre. Vorbea araba, turca, persana, greaca, latina și ebraica, înțelegea destul de bine spaniola și portugheza și voia să studieze limbile Indiilor. Graiurile auzite prin Sublimul Imperiu, precum genoveza, lingua franca,

armeana și multe altele, păreau floare la ureche. Ce nu înțelegea, punea de la el. Ajunsese astfel să vorbească vreo unsprezece limbi, dar, ca și-n cazul algebrei și trigonometriei pe care le stăpânea, îi era uneori greu să spună dacă cuvintele auzite în capul lui erau rostite de alți oameni sau aveau să fie, pe măsură ce pe hărți apăreau țări noi.

Plecarea la Cairo s-a petrecut destul de simplu. Într-o zi, olarul, care nu se îmbogățise între timp, se trezise cu imamul și cu bătrânul dascăl în bătătură. Îl anunțaseră că vor să-l trimită pe Khalil la Universitatea Al-Azhar, grație waqfului[1], să-și adâncească studiile de matematică și astronomie, filozofie și logică, amestecate laolaltă, sub denumirea vremii de „științe raționale". Hamed tatăl voise doar să afle care era partea lui de plată din călătoria neobișnuitului său fiu. Nimic. Și toată lumea răsuflase ușurată. Cel mai mult, Khalil; era foarte limpede că nu voia s-o mai lungească cu tafsirul[2] și avea încredere în cuvântul rațional.

Pe atunci, Cairo — timp de un mileniu popas pentru comerțul cu mirodenii dintre est și vest și drumul spre Mecca pentru pelerini — mai avea parte de puțină strălucire. Rutele vaselor portugheze către Asia nu erau încă negociate, iar tânărul imperiu otoman nu avusese timp să-l transforme într-un târg provincial și depopulat.

Cei șase ani petrecuți acolo au însemnat pentru Khalil ani de fericire deplină. În lumea lui lipsită de mari nevoi avea traiul asigurat și era liber. Pe lângă studiul de la universitate, adăugase și caligrafia și literatura, pentru că se plictisea. Nu îl interesaseră niciodată femeile,

---

1 În Dreptul islamic, donație permanentă făcută de un particular, în scop caritabil.

2 Termen arab care desemnează exegeza Coranului.

dar nici bărbații. După câteva încercări timide cu prostituatele de pe lângă caravanseraiuri, ajunsese la concluzia că înfrânarea era cea mai bună alegere. Prea multă bătaie de cap să se apropie de o femeie, chiar și pentru foarte scurt timp, și, dacă era silit de întrebările lor să vorbească despre orice altceva decât despre matematică, îl istoveau.

Nu știa ce mânca, se hrănea numai când îl dobora foamea și, de cele mai multe ori, cu ochii adânciți în farfurie sau în tabele. Hainele lui nu aveau nicio culoare anume, și le trăgea pur și simplu pe el în fiecare dimineață, iar gândul de a-și întemeia o familie sau de a face avere nu încolțise, stingher printre atâtea ecuații neliniare și studiul cărții lui Al-Kindi despre descifrarea mesajelor criptografice. I se părea că deceniile unei vieți de om erau prea puține ca să dobândească toate cunoștințele scrise înainte de a se naște el, iar altceva nu îl interesa. La terminarea universității, ajunsese la Tabriz funcționar în administrația locală, prin bunăvoința aceluiași prieten cu care odinioară vorbea în șiruri de cifre amestecate cu litere. Scria acte din persană în turcă și arabă, petiții și contracte comerciale și se odihnea scribălind la cifruri polialfabetice, în zilele libere.

După aproape un deceniu, hotărî că slujba nu îi lăsa totuși destulă libertate și luă calea Constantinopolului. Observatorul tocmai se deschisese și Khalil spera că se poate apropia de el. Ajuns cu patru cufere pline de cărți, pergamente și câteva haine, avea să vadă că nu era așa de simplu. După ce stătuse la coadă lângă alte sute de oameni veniți din toate colțurile imperiului să depună petiții și să dobândească firmane de la cancelaria Padișahului, înțelesese repede că nimeni nu avea nevoie

de știința lui. Magi, alchimiști, astrologi, contabili, caligrafi și cartografi — adevărați sau închipuiți, dar toți atrași de ideea unor câștiguri, mai mult sau mai puțin ușoare — se găseau pe toate drumurile marii capitale.

Această primă încercare de a intra în voia Curții avea să-i lase un gust atât de amar, încât nu o va mai repeta, nici măcar când Mustafa avea să tragă de el să-și facă relații și să caute vecinătatea puterii, ca să-i fie mai ușor cu toate căutările, cu astrele, cu instrumentele, cu cărțile, cu neliniștile care nu-l ajutau în niciun fel la traiul de fiecare zi.

Khalil îl refuza întotdeauna, spunând că lui îi era mai bine așa, dar din ceva trebuia să trăiască și nu mai putea să-și piardă zile întregi cocoșat ca un scrib, copiind acte. Salvarea venise de la meseria de astrolog. Se câștigau destui bani și-i lăsa mult timp să se ocupe de studiul lui. Horoscoapele care circulau pe vremea aceea îl distrau, când era la universitate, și studenții se jucau făcând hărți cerești cu mișcarea astrelor desenată greșit, pe care și le băgau unii altora sub nas, așteptând să vadă cine își dădea seama primul, ce planetă fugise de la locul ei. Acum însă era altceva, acum oameni adevărați așteptau să le spună el — cel care nu avea o familie, nu avea avere și nu îl interesa mai nimic din viața cetății — când e mai bine să se căsătorească, dacă se vor îmbogăți sau când e fast să înceapă o călătorie pe mare.

Soarta de prezicător a lui Khalil părea ironică, dar și Pitia, în Antichitate, era o fecioară epileptică sau o femeie între două vârste, cu bărbat și copii, care se îmbrăca și se machia îngrozitor. Niciuna dintre cele care se perindaseră prin templul de la Delphi probabil că nu trăsese cu arcul, nu mânuise sabia și nu știuse cum e să

mărșăluiești în zori — ceea ce nu le împiedicase totuși să prezică și războiul troian și înfrângerea lui Leonidas la Termopile, printre altele.

Gândul acesta îl liniștea. Până la urmă, și idolul său personal, părintele algebrei, scrisese o carte de istorie cu horoscoapele oamenilor politici, iar asta chiar că era suficient. Dacă Al-Khwārizmī putuse să o facă, avea să se descurce și el.

Prima lui clientă, o văduvă destul de tânără și înstărită, voia să știe dacă se va mai mărita din nou. Stătea în fața lui, cu jumătate de față acoperită de voal, cu buzele strânse, și Khalil își dăduse seama că, deși el își petrecuse mai bine de un ceas calculând opoziții și cuadraturi, pe ea o interesa răspunsul la o singură întrebare. Câte căsătorii o să aibă. Și pentru că nu avusese sufletul să-i spună că o hartă cerească la nașterea ta nu e menită să-ți arate ce să faci ca să rămâi măritată, i-a zis o poveste. Timp de o oră, i-a vorbit fără să se oprească despre mișcarea astrelor și despre cele trei Moirae — Klotho, Lachesis și Atropos —, și despre destinele umane. La sfârșit, biata femeie a plecat convinsă că stă doar în puterea ei să-și hotărască destinul, așa că i-a lăsat astrologului mai mulți bani decât îi ceruse.

Cel mai uluit de întâmplare a rămas totuși Khalil. El, care nu vorbise niciodată prea mult și nu recitase poeme, acum copleșise o femeie necunoscută cu un șuvoi de vorbe, numai ca să simtă un mugure de speranță în ea. Își jură să nu mai facă asta, dar lucrurile se repetară și cu al doilea client, și cu al treilea, și cu cei mai mulți dintre cei care au urmat.

Oamenii îl căutau, el făcea repede niște socoteli sumare, apoi le ținea un discurs în care se împleteau

lecturile lui din Platon și Rumi cu îndemnurile Profetului, citate din Aristotel, Bhagavad Gita și *Canonul medicinei* lui Avicenna, într-un amestec copleșitor. Mustafa știa, pentru că era unul dintre puținii oameni cărora Khalil îi împărtășea temerile. Sau poate singurul. După fiecare nou client tratat cu mistică, filosofie și prea puțină astrologie, Khalil își jura să se oprească — și nu reușea.

— Poate că asta e important, până la urmă, nu cifrele tale seci, ci vorbele.

— Nu te pufnește râsul, Mustafa? Să ajung eu Mai marele povestitorilor?

— Atâta vreme cât nu le faci pentru oameni importanți, nu văd nicio primejdie. Nu cred că ai vrea ca sultanul, vizirii sau vreun pașă să-ți ceară să-i prezici dacă o să câștige nu știu ce bătălie și apoi să-ți taie capul, fiindcă nu s-a întâmplat. Atâta vreme cât rămâi la averile negustorilor și la femei sterpe, ești în siguranță.

— Padișahul nici nu știe că exist.

— Din păcate, știe că exist eu.

— Mă gândeam că asta o să spui. Talismanul? Ai reușit să găsești ceva?

— Nu.

— M-am uitat și în cartea lui Dioscoride în greacă și în *Istoria naturală* a lui Pliniu cel Bătrân. Am încercat să găsesc și manuscrisul lui Teofrast despre pietre. Știu sigur că Dioscoride s-a inspirat mult de la el și că Teofrast a scris despre smaralde, ametist, onix, jad, pietre vulcanice, cupru, aur, argint, perle, în fine, mai multe, dar nu reușesc să găsesc tomurile. La Observator era simplu, erau adunate toate la un loc. Acum sunt împrăștiate prin Constantinopol. Împrăștiate, pierdute, distruse. Numai Allah mai știe de soarta lor.

— Nu mi-ai spus tu că, atunci când ai ajuns la universitate, la Cairo, ai aflat că până și marele Saladin a distrus, a ars și a aruncat în Nil un munte întreg de pergamente și manuscrise? Vezi? Istoria se repetă.

— El și mulți alții. Așa fac toți tiranii, inclusiv cei din familia asta imperială. Când au intrat în Cairo, au ucis, au prădat și au ars cărți... După cum vezi, nicio diferență...

— Iar vorbești nechibzuit, zidurile au urechi...

— De ce îți e atât de frică, Mustafa?

— Am familie Khalil, știi prea bine, ce fac ei dacă eu nu mai sunt?

— Mda, și eu nu am familie...

— Nu asta am vrut să spun.

— Tu te chinuiești să mulțumești pe toată lumea și mie nu îmi pasă de nimeni, așa-i? Sunt egoist? Nu am făcut copii, nu am dat lumii o mare carte, nu am descoperit un astru, sunt doar un traducător...

— Și un mare prieten și un om onest — și un înțelept.

— Sărac lipit pământului, oricum.

— Sau foarte bogat. În primul rând ești liber, apoi poți face tot ce vrei cu cunoștințele tale, poți oricând să călătorești...

— Tu de ce nu poți călători? Pleacă în hagialîc, dacă vrei.

— Acum? Când trebuie să fac talismanul? Or să creadă că am fugit. Și apoi cu cine să o las pe Meryem? Că tot mi-ai adus aminte. Te roagă să-i faci harta cerească lui Musa.

— Meryem? Ce a apucat-o? De când crede ea în astre și astrologi?

— Nu știu... o neliniștește tot timpul copilul ăsta, a zis că presimte că va urma ceva rău și nu știe... ce să-i fac, Khalil? Spune și tu, ce să-i fac?

— Dă-mi ziua și ora nașterii, că anul îl știu, și ți-l dau mâine sau poimâine și încerc să te ajut și cu talismanul. Știi la ce mă gândesc? O să-ți trebuiască și harta cerească a Padișahului. Știi foarte bine că, orice am găsi, nu poți fără asta.

— Iar tu știi foarte bine că nu pot cu asta. Cine știe ziua și ora nașterii unui padișah poate să-i calculeze data morții. E trădare, e secretul cel mai bine ascuns în Palat.

— Nu poți să afli de la Mai marele astrologilor?

— De la șarpele ăla veninos? Nici nu mă gândesc să mă apropii de el...

— Și atunci?

— Oricum, nu avem încă nimic, ce rost are să risc? Nu m-a chemat nimeni și nu mă duc de bunăvoie singur acolo.

— Cum vrei tu.

— Nu există talismane fără ziua nașterii?

— Ba da, așa cum există poezie și zâne și djinni. De fapt, cred că ai dreptate, nemurirea e un vis. Poate nu ai nevoie de mine, poate o să visezi talismanul.

— Râzi de mine, iar râzi de mine...

— Niciodată Mustafa, eu râd numai de mine.

Noaptea Bosforului se ghemuise între ei, înțepată doar de câteva stele. Arabul se ridică, aprinse o lumânare de seu și toate astrele din horoscoapele lui Khalil sclipiră, trezite de lumină.

MUSA

Când Mustafa îl trimisese cu coșul cu pește proaspăt la Serratore, nu spusese nici da, nici nu. Lucra de câtva timp în port, la genovez, dar nu fusese niciodată la el acasă. Până la urmă se învoise să se ducă și acum stătea în fața porții casei din Galata, așteptând să-i deschidă careva. În dreptul ochilor săi, crestăturile adânci în arabescuri și jumătățile de arc ale ușilor, două mânere masive de bronz cu steagul Genovei și o monogramă: un S încolăcit în jurul unui T.

Îl cunoștea demult pe don Serratore. Când era mai mic, îl luase de mai multe ori pe tatăl lui din casa acestuia, ca să-l ajute să-și care sipetele cu geme pe care aurarul le comanda, iar negustorul i le aducea din alte ținuturi. Dar era o altă casă, mult mai mică, închiriată în Pera. Înainte de sosirea Ariadnei, Tommaso cumpărase micul palat cu fața spre Cornul de Aur, de la ale cărui ferestre puteai să vezi apa verzui-albăstruie, vechiul hipodrom, maidane, piețe, caice, grădinile dinspre mare ale Seraiului.

Bătu îndelung, de mai multe ori în poartă, apoi o împinse și intră. Undeva, în dreapta, un zumzet liniștit. Nu

era nimeni sau așa i se păru, până când o zări, cu coada ochiului. Stătea cu spatele, aplecată peste niște cuiburi de albine prinse în coșuri de nuiele, și amesteca în ele cu o lingură de lemn. Curios, băiatul se repezi spre coșnițele în care musteau fagurii, fără să mai apuce s-o salute.

— Ai stupi?

Cineva creștea albine în mijlocul Galatei. Se întoarse, fără să pară a se mira cum ajunsese un străin în curtea lor și răspunse rar, împiedicat, străduindu-se să vorbească în limba lui.

— Da, de ce te miri așa de tare? Și tu cine ești?

— Musa, bâigui el... Băiatul lui Mustafa, aurarul...

— Aha! Și ce caută aici Musa, băiatul lui Mustafa aurarul?

Îl îngâna. Vocea ei avea ceva batjocoritor și Musa tresări. Era obișnuit cu vorbele moi ale fetelor care nu ridicau capul când bărbații erau de față. Străina îl scruta printr-o plasă albă, pe care se așezaseră câteva gângănii.

— Am adus un coș de pește pentru don Serratore, de la tata.

— Aha! Stai puțin.

Se depărtă câțiva pași de prisacă, își scutură părul, apoi, cu atenție, își dădu la o parte, de pe față, plasa. Prima femeie străină pe care Musa o vedea de aproape.

— Urmează-mă până la bucătărie!

— Nu sunt slujitorul tău.

Se întoarse spre el, în timp ce luă de pe o masă o pălărie de paie care îi acoperea șuvițele de păr, de la auriu la galben de heliodor, lăsând la vedere doar bărbia fină și buzele rotunde, neliniștite.

— Urmează-mă până la bucătărie, *te rog*.

Luă coșul și rămase la câțiva pași în urmă, să n-o stingherească. Bucătăria, plină de talgere de bronz, carafe și

farfurii de porțelan, avea sub geam și două jgheaburi în care mijeau cimbrișor, busuioc, șofrănel, măghiran și alte câteva răsaduri cu frunze mici, pe care el nu le mai văzuse până atunci.

— Papa le aduce, de pe unde călătorește, câteodată semințe, câteodată lăstari sau bulbi... și eu le îngrijesc. Am învățat asta, mai demult... plantele de leac și rostul lor... Înțelegi?

— Le aduce de pe unde călătorește? Pe mare? Și nu mor?

— Nu mor, le aduce cu tot cu pământ. Pe ce să le aducă? Asta fac genovezii, nu? Negoț pe mare.

Râdea.

Simți cum i se aprind obrajii. O femeie? Cum îndrăznea?

Ea prinse din zbor, ca o bătaie de aripă de fluture, furia lui și, înainte ca el să plece, începu să vorbească în zeneize, dialectul viu de pe malurile Polceverei, unde consoanele ba se răsteau unele la altele, ba se împăcau, iar vocalele se grăbeau să le țină isonul, amestecând totul cu puținele vorbe învățate la Constantinopol. Aproape fără să-și dea seama, îi povesti cum rămăsese orfană la naștere, cum tatăl ei era tot timpul plecat și, chiar și când nu era, stătea mai mult aplecat deasupra catastifelor sau se întâlnea cu prietenii lui, cum o dusese pentru șase ani la mănăstire și cum venise aici. Și stupii. Și mierea. Vocea maicii stareță Eleonora: nucșoară, cuișoare și apă de cireșe negre, la care adaugi extract din flori de lămâie, lavandă și garoafe sălbatice. Adaugă două linguri de miere, apoi las-o la soare, câteva ore. O poțiune pentru convulsii, leșin și inimă albastră. Vorbe șterse, preschimbate, stâlcite ca-n pruncie, amintite, amânate atât de mult, că uneori nu aveau nicio noimă.

La adăpostul lor, își deschisese sufletul în fața unui străin. Era foarte sigură că el habar n-avea despre ce vorbește și o va crede nebună, iar ea putea să spună, în sfârșit, cu voce tare, tot ce avea pe suflet, fără opreliști. Dar el o înțelesese. Pasiunea cu care vorbea nu avea nevoie de tălmăciri, se simțea în aer și, deși prindea doar un cuvânt ici și colo, înțelesese. Ușa se dădu la perete și Ariadna își acoperi cu palmele obrajii roșii. Pelagia se ivi în bucătărie și începu să ceară lămuriri. Ce e cu peștele și când fusese prins. Apoi luă coșul, îl puse în cămara întunecată și se îndreptă spre ușă, invitându-l s-o urmeze. Musa se trezi în stradă fără să apuce să se dezmeticească. Ce se întâmplase? De unde apăruse fata blondă cu ochi negri?

Noaptea, nu dormise decât două ceasuri. Se străduise zadarnic să liniștească șirul de întrebări. Cum s-o vadă din nou? Ce ar fi putut face ca să ajungă la ea, fără să stârnească bănuieli? Tânjea după magia răscolitoare, descântecul început, bănuiala neobișnuită că se mai văzuseră cândva.

După ani, s-a dovedit că toate temerile de atunci ale lui Musa fuseseră neîntemeiate. Viața lor avea să se desfășoare decenii de-a rândul la fel. Ariadna adunând în tot ceea ce făcea patima a trei generații de Serratore și el, fiul lui Meryem și Mustafa aurarul, ascultând și înțelegând.

ARIADNA

Constantinopolului nu îi păsa de nimeni. Nici măcar de sultan. Sultanii se schimbau, slujbașii, meseriașii de rând, cerșetorii și scribii mureau neștiuți, călătorii veneau și plecau, iar marele oraș mergea înainte, prin veacuri, înghițindu-i pe toți deopotrivă — oameni și trăsuri, poduri și temnițe, șanțuri, porți și vânzători ambulanți, palate și cișmele.

Străzile Genovei, vii și pline de fântâni, străzi pietruite, porticuri și ghirlande de fier forjat arătau cam la fel; or, aici mahalele nu se supuneau niciunei rânduieli. Grecii în Fanar, armenii în Samatya, evreii în Balat. Fiecare cu rugăciuni, mângâieri și strigăte în limba lui. Turnurile ascuțite ale geamiilor se deșirau în aerul fierbinte, fâpturi de vârste nelămurite, ascunse sub munți de țesături, se legănau pe caii cu valtrapuri de catifele brodate, iar vântul Galatei semăna vălătuci de fum. Trăind în pântecul șarpelui întins pe toate colinele — „Fii atentă pe unde calci, toți șerpii sunt carnivori", îi spusese odată Tommaso, când aflase de drumețiile ei în afara mănăstirii —, Ariadna nu se putea apăra decât măcinând între degete bobițele de la mătăniile Elenei, agățându-se de un

trecut care cumva se șterse în mirosul de sudoare de om și urină de cal de pe ulițele din jurul ei.

La început nu ieșea decât cu Pelagia, stăpâna deplină a rosturilor casei. Grecoaica se mutase cu totul, după vreo două luni, și nu mai dormea în tinda dintre bucătărie și cămară, ci în odaia ei. Își luase de la Stavros toate hainele și cele trei icoane grecești de care nu se despărțea: Sfânta Maria Vrefokratousa, făcătoare de minuni, Sfântul Gheorghe omorând balaurul. Cea de a treia, adusă de la Muntele Athos de bărbatul ei îl avea în mijloc, pe Iisus Hristos cocoțat în copacul vieții iar pe margini atârnau, ca niște mere îmbujorate, feluriți sfinți.

Deși icoanele, pictate grosolan de vreun ucenic căznitor, nu erau probabil în stare de vreo minune, ele erau singura ei avere. Le bătuse-n cuie pe peretele de la Răsărit încă din prima zi. Dedesubtul lor ardea fără întrerupere o candelă cu ulei de măsline și feștilă de sfoară, care uneori scotea un fum înecăcios. Cu fata papistașă nu prea avea ce vorbi. Pe de o parte, Ariadna nu știa nicio boabă în greacă și vorbea foarte prost osmanlîca pestriță de pe străzile capitalei imperiului, iar pe de altă parte Pelagia nu putea să dea nici bună ziua în genoveză. Se înțelegeau prin semne. Dacă era cu adevărat ceva important, le lămurea Tommaso. Ar trebui să înveți turca îi spunea deseori fiicei sale, dar ea refuza cu îndârjire, de parcă necunoașterea graiului locului o apăra de necunoscut.

Când o vedea cât era de nefericită, se întreba dacă nu cumva făcuse o greșeală aducând-o aici. Ar fi vrut să o vadă dornică să cunoască societatea locală a genovezilor, a francezilor, a portughezilor, a venețienilor și a tuturor ambasadorilor printre care se învârtea el. S-o vadă alături de nevestele și fetele lor sau chiar să o prezinte la un dineu

dat de Palat pentru străini. Îi cumpărase și stupi, să-i mai aline dorul, dar Ariadna nu-i mai îngrijea ca pe cei de la mănăstire. Se bucurase la început de ei, apoi trecuse din ce în ce mai rar pe acolo și, până la urmă, tot Pelagia, mai de voie, mai de nevoie, ajunse să facă curat și la stupi.

În timp, grecoaica se deprinsese atât de tare cu noua îndeletnicire, încât se pricepea să facă singură roinițele pentru familiile noi de albine, din nuiele împletite cu stinghiuțe de lemn, și să adune mierea cu care zaharisea fructele pentru iarnă. Fagurii și cristalele le împărțea copiilor la sfârșitul Ramadanului, al Paștelui creștin, câteodată și de Pesah. Constantinopolul ținea toate sărbătorile.

Pe furiș, ca în vremurile când își punea pantaloni și tunică și sărea gardul mănăstirii, Ariadna o luase de la capăt cu plecările. În văzul tuturor, mergea la piață de două ori pe săptămână, însoțită de Pelagia; văduva înainte, călcând apăsat, și Ariadna în spatele ei, ascunsă în spatele unei pălării uriașe de pai. Toată lumea din cartier îl cunoștea pe don Serratore și când grecoaica și tânăra genoveză treceau prin dreptul lor, se înclinau, salutându-le. Ajunse printre tejghele și tarabe, fără grabă, Pelagia cumpănea fiecare lucru în parte, iar Ariadna alegea strugurii de Rhodos, curmalele din Tunisia, roșiile și morcovii proaspeți, ținându-le în palme, până ce mirosul lor îi aducea aminte de anasonul, ienibaharul și rozmarinul altor vremuri. După ce umpleau, mai mult sau mai puțin, coșurile, vânzătorul trimitea târguielile la don Serratore cu câte un argat, iar ele se întorceau agale acasă, unde una se îngropa între blide și tingiri, iar cealaltă își pierdea vremea prin curte ori citea și visa în camera ei.

Cel puțin așa părea că stau lucrurile și chiar și Pelagiei îi luase ceva vreme ca să-și dea seama că, din

când în când, ciudata fată a lui Tommaso Serratore nu era de găsit. Tânăra slujnică turcoaică plecase în grabă, lăsând niște haine mai vechi și nu se mai întorsese să le ia. Pelagia le găsise, le spălase cum spăla ea totul, le strânsese într-o basma și le puse într-un colț din cămară, să le ducă la biserică, dar nu mai apucase. Legătura făcuse picioare și femeia cuprinsă de febra curățeniei și a conservelor de legume uitase cu totul de ea.

Bocceluța nu străbătuse un drum foarte lung, se adăpostise la primul cat, într-unul dintre cuferele Ariadnei. Bucuroasă că găsise, în sfârșit, ceva care o făcea să simtă că trăiește, nesupusa domnișoară Serratore își însușise, fără să se gândească de două ori, cămașa de corp, șalvarii și caftanul lung de culoare închisă, peticit cu postav brun, la care adăugase un văl gros și lung până-n pământ, găsit printre veșmintele ei. Avea tot ce-i trebuia să cutreiere în liniște, până la țărmul Cornului de Aur sau prin Pera.

Privit prin țesătura groasă, care o apăra mai ceva ca o armură, orașul nu i se mai părea atât de amenințător. Ceea ce-i ușura și mai mult peregrinările era faptul că Tommaso nu mânca dimineața, ci se oprea să bea cafea la hanul lui Stavros, iar Pelagia, trebăluind de cu zori, credea că fata doarme până târziu.

Într-una din diminețile când își pusese în gând să hoinărească și deschisese poarta grădinii, se trezi nas în nas cu Musa. Îl recunoscu fără nicio urmă de îndoială pe băiatul cu coșul de pește și nici pe el nu-l înșelă caftanul sărăcăcios.

Rămaseră amândoi atât de uimiți, că nu se auzi nici măcar o șoaptă. El se tot muta de pe un picior pe altul, apoi îi trânti stânjenit în brațe un mic sac legat la gură și o rupse la fugă. Cu inima bătându-i în tâmple ca un

gong, Ariadna se întoarse pe călcâie, se furișă înapoi, își aruncă voalul pe jos și dezlegă sforile, dezvelind o corabie, nu mai mare ca brațul unui copil. Totul lucrat în cel mai mic amănunt. Fiecare punte, fiecare balustradă, carena și tacheții, pânzele desenate în culori pale — niște nori albi pe un cer ca o pădure tânără. Ariadna își aminti de casa din Genova, ameți și se așeză pe pat. Mai văzuse undeva caravela pictată. Într-o hartă a bunicului ei.

HAVVA

Încheietura mâinii. Grăsimea atârna în cercuri de carne. Întregul ei corp luase forma unui sac. Închise ochii la loc. De multă vreme nu mai era prietenă cu sacul de grăsime moale, în care încăpuse toată ființa ei. Îl trata ca pe un lucru care îi aparținea, dar care nu era *ea*. Sau cel puțin așa încerca să-și spună. Că gândurile nu au nicio legătură cu trupul. Când mânca nopțile, fără măsură, era încredințată că numai așa putea înainta prin zilele istovitoare care se înșirau. Măcar atât: când nu avea chef să se dea jos din pat, toropită, niciun suflet nu îndrăznea să intre, dacă nu-l chema ea, pentru că, inșallah, era birinci kadin.

Nu izbuti să mai adoarmă. Trecuseră câteva luni bune de când sultanul nu se mai întorsese de la Edirne. Zvonurile că Marele Vizir își dorește o nouă campanie militară împotriva fraților ei, moștenitorii imperiului safavid, umblau peste tot; sultanul nu era acolo și Divanul fierbea. Deschise ochii și se uită la tavan. Arcadele cu intarsii de sidef și perle coborau până la dalele de Iznik ale pardoselii, porticurile laterale erau ascunse de draperii grele, citatele din Coran străluceau auriu cu negru, pe mătase.

Venită din grădinile Isfahanului, unde trandafirii de Damasc înfloreau de la roz-deschis până la purpuriu și podurile se subțiau în aburul verii, peste apa limpede a Zayanderudului, iar răcoarea dinspre muntele Sofeh se strecura până în cele mai îndepărtate unghere ale palatului, nu îi plăcuse nimic când ajunsese aici, ca să se mărite cu moștenitorul padișahului lumii. Istanbulul i se păruse înghesuit, zgomotos, urât mirositor. Îi găsise pe cei de care era înconjurată lipsiți de rafinament — cu două secole înainte, încă mai călăreau nomazi prin câmpiile Anatoliei — și prea ușor de corupt. Aveau grijă de asta toți parveniții proaspătului imperiu, care se adunau în bătrânul oraș — doar denumit și sulemenit altfel — într-un creuzet, într-o pâlnie fără fund.

Trufașa prințesă safavidă, moștenitoarea lui Cirus cel Mare, fusese educată de mică în tradiția celor care sunt născuți să conducă. Toți știau că la un moment dat se va mărita pentru o alianță de stat și că arta brodatului, dansului și echitația nu erau decât o fațadă menită să o facă plăcută. Adevărata artă pe care o stăpânea Havva era politica: alianțele, judecata rapidă a unor situații, amenințările împletite cu diplomația. Fetele din familia imperială persană erau crescute să-și impună voința tuturor. Șahul spunea adesea despre copiii lui: „I-am educat așa cum se îmblânzesc caii pur sânge din grajdurile mele, îi obișnuiești cu victoria, până când nu mai pot trăi fără ea. În felul acesta, știu că nu vor dezonora niciodată dinastia."

Având în sânge eleganța curților împărătești din Qazvin, Tabriz și Isfahan, Havva ura omorul, măcelul de la curtea otomană. Ura decapitații, trupurile dezmembrate, leșurile aruncate în mare. Mai presus de orice, ura legea fratricidă, veche de câteva generații, care îi permitea

oricărui padișah proaspăt înscăunat să-și omoare frații, unchii, propriii băieți și familiile lor. Născută într-un loc unde musulmanii, zoroastrienii, creștinii și evreii se rugau în voia lor și călătoreau liberi prin imperiul persan, Havva nu înțelegea de ce era nevoie de atâta cruzime.

Se străduise mult să afle cum putea să fie anulată legea fratricidă; dacă Padișahul nu putea semna un firman sau chiar să convingă ulema[1] să dea o fetva[2], dar ajunsese la concluzia că, dacă ceilalți frați ar fi fost lăsați în viață, soarta moștenitorului tronului, fiul cel mare al Havvei, ar fi fost pecetluită de rebeliunile ienicerilor, care ba erau loiali unui prinț, ba altuia și sfârșeau cu solda mărită de cel pe care îl ajutau să câștige tronul. Havva nu putea să se dea bătută. În afară de șehzade Murad, mai născuse doi băieți, dintre care pe cel mic îl iubea cu patimă, dar nu găsise încă nicio cale să-i salveze și neputința o măcina.

Deschise ochii, întinse mâna după tava de argint de la capul patului și își strecură în gură o bucată de qottab[3] plină de cardamom și nuci fărâmițate. În ultima perioadă, poruncise să i se așeze o tavă cu dulciuri cât mai aproape, seara, la culcare. Războiul dintre dinastia persană și cea otomană reîncepea, dacă se sfârșise vreodată. Rolul ei de mijlocitor o făcea să nu poată dormi — iar Havva mânca și citea.

Se întoarse după volumul de poeme al lui Saadi, dar se opri, amintindu-și că Marele Vizir Ahmed Kasim Pașa îi ceruse o audiență. Se ridică pe marginea patului și mai

---

1 Corp de legislatori musulmani, specialiști în teologia și legile islamice.

2 Hotărâre juridică cu privire la un punct de Drept islamic (Șaria) dată de un jurist calificat, ca răspuns la o întrebare adresată de o persoană privată, un judecător sau de guvern.

3 Prăjitură iraniană.

luă o bucată de qottab. Zahărul pudră amestecat cu salivă i se lipi de cerul gurii, cumplit de dulce. Mestecă îndelung, cu picioarele atârnând în afara patului, greoaie, aproape de nerecunoscut în lumina destrămată a dimineții noroase, alegându-și dinainte întorsăturile vorbelor pentru cel mai puternic dintre dușmanii săi. Când le găsi pe cele mai viclene, bătu din palme, semn că dorea să-i fie pieptănat părul și să fie îmbrăcată. Ca întotdeauna, prăjiturile îi făcuseră bine. Se simțea pregătită.

MUSTAFA

După ce se chinuise mai bine de o lună să se întâlnească cu Mai marele astrologilor, Mustafa nu fu prea surprins când acesta îl lăsă să aștepte câteva ceasuri bune în fața turnului Divanului, până când veni un paj care îl conduse până la moscheea Agilor și îl anunță că avea să fie primit de Marele Vizir. Toată lumea știa că Mai marele astrologilor, Abdul Medjid, era de fapt omul Marelui Vizir, iar locul de întâlnire ales de acesta din urmă semăna atât de bine cu ceea ce se știa despre fățărnicia demnitarului.

Pe de o parte, ca semn de mare considerație, îi permisese lui Mustafa să intre pe Poarta Fericirii, păzită de eunucii albi, privilegiu pe care îl aveau numai ambasadorii primiți în Sala de Audiență, aflată lângă poartă — dar, pe de alta, alesese ca loc de întâlnire o moschee, semn de umilință în fața lui Allah. Zgâlțâit de teama care îi spăla stomacul ca o apă de var, Mustafa se întreba ce rost și însemnătate aveau toate acestea.

Ahmed Kasim Pașa, un bărbat între două vârste, scund și gras, sosise deja și-l aștepta. Frica se răspândea în jurul lui, mai mult pe seama zvonului că vindea

și scotea la mezat pe oricine, fără să se gândească de două ori, dar și din cauza privirii lacome, care adăpostea dorința de fală, și a gurii cu buze groase. Statura lui nu avea nimic maiestuos sau elegant, dar e drept că, atunci când călărea în spatele Padișahului, la paradele militare, părea mai înalt.

Obosit și plin de presimțiri rele, îl primi pe Mustafa cu răceală. Îl cunoștea și știa că sultana Havva părea să-l aibă la suflet, pentru că îl chema uneori să-i comande bijuterii pentru ea sau pentru femeile din harem. Iar Padișahul sigur îl avea la suflet. Marele Vizir hotărî să se trezească din amorțeală. Mai bine să fie binevoitor și prevăzător cu el, deși în Serai nu puteai fi niciodată destul de prevăzător.

— Selamün aleyküm, se înclină aurarul.

— Aleyküm selam, ce s-a întâmplat, Mustafa efendi?

Zăbovea să-i răspundă. Nu putea să-i spună adevărul, Allah korusun! Dar ceva-ceva trebuia să-i spună.

— Îl căutam pe Mai marele astrologilor. Îmi trebuie ora la care s-a născut Măria-Sa, murmură, alb ca hârtia.

— Nu se poate așa ceva, Mustafa...

Îi rostise numele, apăsând îndelung pe silabe; o amenințare prost ascunsă.

— Cine știe ziua și ora de naștere a unui padișah... Allah să-l ferească pe Luminăția-Sa de primejdii și să-i dea viață bogată și îndelungată.

Urările pentru un sultan care nu mai venise de luni bune de la Edirne, despre care se zvonea că nu mânca mai nimic și că nu se mai ridica din pat, sunaseră cam dogite.

— Dar pot să-ți spun că numărul măritului Padișah este nouă. Este alesul lui Allah și va domni și peste ținuturile

de la Răsărit, și peste cele de la Apus, deasupra cărora va străluci veșnic lumina sfântă a Islamului.

— Allahu Ekber! Așa va fi ! Domnia Voastră, puteți să-mi dați măcar o hartă astrală a măritului Padișah? Una dintre cele pe care le au toți astrologii din Palat?

În gând: poate așa reușesc să-mi păstrez capul pe umeri.

— Da.

Doar asta era? Venise degeaba până în sala de audiențe. Crezuse că Mustafa uneltea cu Mai marele astrologilor, că știa mai mult despre sănătatea Padișahului ca alții din Palat, că poate era trimisul sultanei. Se înșelase. Omul care tremura ușor, așezat în genunchi în fața lui, n-avea nimic nici din lăcomia trădătorilor, nici din curajul smintit al celor înfometați cu orice preț de mărire.

Bătu din palme, iar un paj apăru ca din pământ. Îi șopti ceva la ureche, apoi acesta se pierdu cu repeziciune pe ușa din spatele său. Marele Vizir îl lăsă încovoiat, în genunchi, până când aga se întoarse și îi întinse lui Mustafa hârtia; după care se ridică și ieși fără să-l mai salute. În momentul acela, aurarul nu mai era nici primejdios, nici folositor pentru el.

Rămas singur, Mustafa își descleie încheieturile, încercă doi, trei pași șovăielnici, ca să-și alunge durerile de oase și desfăcu sulul: nu primise o hartă astrală, ci doar niște însemnări tipărite. Așa cum bănuise, fusese înșelat. Înșiruirea astrelor măsluite nu arăta nimic altceva decât sănătate, bogăție și cuceriri glorioase. Aga era încă acolo, lângă un perete, așteptându-l să termine de citit.

Îi mulțumi cu două plecăciuni scurte și se retrase cu spatele, ușurat: Marele Vizir uitase să-l întrebe de ce avea nevoie de ziua de naștere a Padișahului. O altă lege

a Seraiului. Ca să rămâi în viață, trebuia să-i cunoști mărunțaiele: cuhnii, grădini, pivnițe bine dosite, arsenalul, terenurile de cirit și băile, arătând că nu știi nimic din ce se petrece, mai ales dacă era vorba de încăperile unde se făceau și se desfăceau destine, unde se mazileau domni cât ai clipi sau țări bogate erau fărâmițate în mici provincii, ușor de dezbinat.

— Nu ai ce face cu notele astea, îi aruncase Khalil sec, câteva ore mai târziu, când reușise să i le arate.

— Cum adică?

— Adică nu ne ajută să știm că favorizează izbânzile casele a doua, a cincea, a opta și a unsprezecea, care arată încredere în sine, și că timpul și răbdarea lucrează pentru marele Padișah, că e puternic ca un leu sau că planetele dominante în harta lui sunt Marte, Jupiter și Uranus. Atât. Tranzitele, opozițiile, cuadraturile? Habar n-avem. Hârtia asta — o aruncă, iar sulul plin de semne pluti un timp înainte de a atinge podeaua — nu ne ajută pentru un talisman.

— Și ce ne-ar ajuta?

— Mai mult, mult mai mult... sunt cinci planete cunoscute omului: Mercur, Venus, Marte, Jupiter, Saturn și două luminarii: Luna și Soarele. Fiecare dintre ele are o influență, mai mare sau mai mică, asupra unui om, născut într-un anumit an, lună și zi. Ca să știi din ce să faci un talisman pentru cineva, trebuie să știi metalele asociate zodiei lui, pietrele prețioase, la ce oră să-l faci, în ce ciclu al Lunii, ce trebuie să inscripționezi și când, iar făurarul trebuie la rândul lui să mânuiască metalele și pietrele în funcție de ziua și ora nașterii lui, adică e important să fie în armonie și cu tine, ca să fie benefic și să-și atingă țelul. Or, nu ți-au dat nimic. Poate unele

lucruri le-aș mai putea judeca și singur, dar... cred că suntem unde eram în primăvară, bine că a plecat la Edirne și nu te-a mai chemat.

— Dar o să se întoarcă și atunci voi fi pierdut...

— Nu ești, liniștește-te, de ce trebuie să-ți spun de o sută de ori? O să luăm metalele și pietrele zodiei, căci măcar pe asta am aflat-o, și o să-l faci și fără zi sau fără oră... Găsim noi ceva care se potrivește, dar mai am nevoie de timp.

Sătul de toate veștile proaste primite, cu genunchii dureroși de cât stătuse cu ei îndoiți, murmură mohorât:

— I-ai făcut horoscopul lui Musa? Că mă tot întreabă Meryem.

— Da, dar nu o să-ți placă, cred că nici ție și sigur nu lui Meryem. Are Soarele în conjuncție cu Venus, ceea ce se potrivește cu firea lui generoasă, atât cât îl cunosc eu, predispoziție pentru dragoste la prima vedere și căsătorie timpurie. O să aibă o viață plină de împliniri, dar n-o să vină de la sine, trebuie să ia niște hotărâri, are nevoie de îndrăzneală și de noroc. Probabil c-o să le aibă, pentru că are casa a noua în Săgetător: călătorii lungi, e atras de țări străine. Pleacă undeva băiatul ăsta al tău, Mustafa, și trebuie să-l lași, căci dacă rămâne aici... i se va întâmpla ceva rău, nu mă întreba ce, nu pot să-mi dau seama...

— Ești serios, nu?

— Da, știu că ți-am spus că nu cred în asta, dar sunt niște lucruri în calculele astea care simt că sunt adevărate, nu pot să-ți explic, e ca un mesaj din afara lumii noastre. Câteodată pot să-l deslușesc, alteori nu, dar în cazul lui Musa simt, chiar simt că e ceva acolo... copilul tău e deosebit cu mult de alții... adică, vreau să zic, de cei mai mulți... are așa, ceva rar în el...

— Poate l-ai făcut tu când eram eu plecat...

— Cu Meryem, care nu poate să mă sufere? Cred că mai bine s-ar fi zidit în casă.

— Culmea e că și eu cred asta, dar nu mă pot opri să glumesc pe seama ei. Prea a luat-o pe calea credinței și mă omoară de dimineață până seară cu rugăciunile. Allah să te ferească să fii sub ochii ei, dacă sari peste vreuna. În fine, asta e, pe Mereym n-o mai schimbă nimeni. Știi măcar când o să plece?

— Curând, destul de curând, cred, un an, cel mult doi...

— Acu', dacă tot mă apuc să-mi prind de bunăvoie urechile, să văd cum îi spun lui Meryem.

— Vezi? Vezi ce greu e? Stai și tu în papucii mei măcar o dată și-ai să mă-nțelegi. Poți să nu-i spui adevărul, decât așa, pe departe, sau spune-i o poveste.

Mustafa luă harta fiului său, plină de cercuri trase cu roșu și cu negru, o puse peste notițele care nu îi foloseau la nimic și o luă spre casă, iar Khalil își trase pe genunchi *Anatomia corpurilor cerești*, în care Bahā' al-Dīn Al-'Amilī scrisese că Pământul se rotește.

Cucerit cu totul, arabul se adânci în lectură până în zori și doar atunci, la granița dintre veghe și somn, își aduse aminte că luase cartea lui Shaykh Baha'al-Din de pe un raft cu cărți persane, din biblioteca kulliyei[1] de la moscheea Süleymaniye, și că zărise cu coada ochiului, rătăcit pe același raft, un tratat de astrologie hindusă. Nu mai întâlnise un asemenea tom și probabil că, dacă se apuca s-o deslușească, i-ar fi luat o grămadă de timp și trudă, dar merita măcar să-ncerce. Dacă nu pentru

[1] Complex de clădiri în jurul unei moschei, administrat ca o unică instituție, adesea bazat pe un waqf (fundație caritabilă) și compus dintr-o medresa, un spital, bucătării, brutărie, baie turcească ș.a.m.d.

el, pentru Mustafa. Toate acestea fiind hotărâte și bine așezate în sufletul lui, Khalil își luă gândul de la grijile lumești și se lăsă în voia somnului, de-a dreptul fericit că Pământul se rotește.

MUSA

Noaptea visa cum, dintr-un singur copac, ieșea un galion cu trei etaje și simțea mirosul de lemn. Vedea rumegușul, așchiile, algele, butucii arși de soare, ciulinii duși de vântul de amurg înspre plajă, rădăcinile uscate, firele răzlețite de soare în amurg, stinghiile lungi, șlefuite, înainte ca punțile și scările să se înnegrească de scuipat, de sudoare și de sânge și înainte ca balustradele scărilor să se mătuiască de la palmele pline de bătături. În șantierul naval, furia și speranța și durerea și disperarea erau încă departe, iar lemnul stivuit arăta ca un teanc de cearșafuri albe. Iubea lemnul care nu fusese atins încă, hârtia neîncepută și orice întindere peste care se putea aluneca lin, cu buricele degetelor. De mic copil vedea lucrurile care n-aveau rost, care nu se potriveau cu lumea pe care simțea nevoia s-o apere, s-o îmblânzească. Un mozaic cu dale de sticlă curată. Nicio o ridicătură, nicio pată, doar un lanț de vitralii așezate pe jos.

„Ești încăpățânat, ești încăpățânat!", urlase de atâtea ori la el Meryem, în adolescența lui tulbure, dar nu era. Avea doar o nevoie firească de ordine. Ar fi fost greu să-i explice cuiva cum, în timp ce mergea pe străzi în spatele

maică-sii, ducându-i legumele sau carnea de miel, feluci traversau intersecțiile, cărăci greoaie apăreau în aer, de după moschei, și brigantinele stăteau agățate sub poduri. Faptul că le vedea numai el sau că nu era înțeles de părinții lui nu îl mâhnea. Nu dorea ca ei să le vadă, voia doar să-l lase în pace; și asta nu se întâmpla.

Lui Mustafa îi cam ajunseseră țipetele, ori de câte ori se certa cu Meryem din cauza lui Musa, și găsise puterea să-l roage pe don Serratore să-i dea ceva de lucru în șantierul naval fiului său, care-l tot supăra, ba cu una, ba cu alta.

Genovezul se învoise cu ușurință și, în loc să-l pună pe băiat să trudească împreună cu dulgherii de nave, îl adusese în birouri, alături de cei doi spanioli care lucrau la calculele tonajului, înălțimea catargului, lungimea și lățimea punților navelor. Credea că e mai bine să-l aibă sub ochi. Aurarul îi vorbise despre harul lui Musa și despre steagurile care vorbeau între ele, îi adusese desenele pline de semne, iar Tommaso le cercetase și era încredințat că băiatul era înzestrat. Dar, dincolo de orice, voia tare mult să-l ajute pe Mustafa, care, asemenea lui, avea necazuri cu singurul copil dăruit de Pronia cerească. Mustafa primise de la destin băiatul neînțeles de nimeni, iar Tommaso, fata subțire, acoperită de văl, care tocmai intra pe ușă.

Tatăl îi ieși în întâmpinare, cu o față lungă de om luat prin surprindere. Nu numai că venise singură până aici, ea, care ieșea prea puțin, dar își și pusese una dintre rochiile noi, croite la Genova, pe care n-o purtase vreodată. Partea bună era că, în sfârșit, începea să se obișnuiască.

Ariadna se descoperi de îndată ce intră și părul ei blond străluci.

— Ți-am adus plăcintă caldă, acum a scos-o Pelagia din cuptor.

Tommaso ridică ștergarul de pe coșul în care se aflau nu numai bucățile de plăcintă fierbinte, ci și măsline, telemea și niște cârnați uscați din carne de capră.

— S-a întâmplat ceva? Puteam să vin să mănânc acasă.

— M-am gândit că vrei să mănânci plăcinta caldă, papa.

Dulceața din vocea ei îl învălui pe Tommaso. O urmări cu privirea cum umbla prin birou, se apleca peste planșele mari cu desenele grinzilor care uneau puntea de rezistență cu carcasa laterală, schițele santinelor și tribordului, întrebându-i pe unul și pe altul câte ceva, binevoitoare și calmă. De acolo de unde se afla, vedea linia delicată a bărbiei peste spuma dantelată a Bosforului.

Fata mai zăbovi puțin prin încăpere, apoi își prinse din nou vălul, luă coșulețul și o zbughi pe ușă, salutând din mers și zâmbind. Zâmbetul ei misterios îl îngrijora pe Tommaso, căci nu știa niciodată ce avea să-i urmeze.

Musa iubea hârtia, dar simțise că, dintr-odată, iubește o anume hârtie, un petic nefiresc de mic strâns în palma lui transpirată, unde stăteau agățate două cuvinte în limba turcă, scrise cu litere latine. „Mâine dimineață." Nicio oră, niciun loc, nimic.

Dar nu era nevoie: cu cinci zile înainte, în fața porții de la grădina lui don Tommaso Serratore, împreună cu surorile ei mai în vârstă — carăcile, galioanele și felucile —, pe cerul Constantinopolului plutise o caravelă pictată.

ARIADNA

Vara se apropia de sfârșit, orașul le aparținea și n-aveau nici cel mai mic gând să-l împartă. Găsiseră un loc în zid, chiar lângă poarta devenită „a lor", unde își lăsau bilete. Își scriau așa cum începuseră: cuvinte turcești cu litere latine. Ariadna habar n-avea de cele arabe, dar Musa, din dorința de a înțelege manualele constructorilor și dulgherilor de nave spanioli și portughezi pe care le cumpăra don Serratore, se descurca destul de bine cu cititul. Încet-încet se obișnuise și cu silabele limbii ei materne; dulci, catifelate, amețitoare.

Cuvintele prinse de ea — iubita mea *cânân*, frumoasa mea *dilberim,* te iubesc *meftunum sana* —, repetând după el, năștеau în sufletul lui Musa valuri largi de culoarea mierii, a florilor de hibiscus, a serilor de primăvară târzie, cu amurguri peste minarete, peste mozaicuri și maidane, peste basoreliefuri și cafenele.

Nu se puteau întâlni prea des, dar, când o făceau, străbăteau mahalalele încă din zori. Obișnuită cu fuga pe ascuns din mănăstire, Ariadna părea să aibă înclinația înnăscută de a aluneca pe podele, de a ieși din casă fără să fie auzită. Nu era același lucru când se întorcea și toată

lumea era trează. Dacă era întrebată de unde venea, se dezvinovățea scornind mici întâmplări de la mesa de dimineață, pe unde nu-i dădea prin cap să calce nici măcar cât să fie văzută o clipă pe-acolo.

Nu departe de strada lor, bazilica benedictină avea în curte o clopotniță părăsită. Mehmet al II-lea Cuceritorul îngăduise tuturor străinilor rămași în Istanbul să-și practice credința, dar tratatul avea o clauză: în toată capitala imperiului să nu se audă decât chemarea muezinilor; nicio urmă de dangăt de clopote, care ajunseseră să zacă în turnurile lor, prăfuite și stinghere, într-o lume lipsită de sunete creștinești.

Fra Niccolò, un călugăr tânăr și-n putere, deschisese un mic azil unde adăpostea văduvele și copiii, fără să-i întrebe cine și cum i-a botezat. De-a lungul timpului, orfani catolici, venețieni și genovezi, ortodocși greci, armeni, sârbi și chiar câțiva copiii de evrei aşchenazi își găsiseră adăpostul la „Sfânta Ana". Părintelui îi fusese prezentată signora Serratore, când aceasta sosise la Istanbul, dar era mult prea ocupat cu hrănitul gurilor la care se înhămase în fața lui Dumnezeu ca să mai țină minte care dintre enoriașii săi ajungea la slujba de dimineață și care nu. Ariadna știa asta și neatentul părinte ajunsese aliatul ei cel mai de preț.

În zilele frumoase când se vedeau, Musa venea s-o ia și hoinăreau pe străzi. El îi cunoștea pe cei mai mulți dintre comercianții și meșteșugarii care lucrau cu tatăl lui: evreii din jurul Porții Çıfıt, grecii din Mora și din Fanar, armenii din Langa, Kumkapı și Hasköy; le știa obiceiurile, casele și meșteșugurile, putea să se amestece în mulțimea lor, să se piardă. De cele mai multe ori, cei doi îndrăgostiți alunecau pe lângă ziduri ca niște năluci grăbite sau, când erau norocoși, ieșeau pe apă cu lotca lui

Emrah și scăpau de primejdia ca vreo privire iscoditoare să se întrebe ce caută o fată neînsoțită în mulțime, pentru că mergea cu un pas în urma lui.

Din nopțile în care dormise în port, Musa cunoștea toate așezările de pescari de pe malurile Bosforului. Știa unduirile țărmului, golfulețele, pâlcurile de ulmi și acoperișurile de paie, gardurile de lemn, grădinile de legume ascunse printre tufișuri și pietriș. Știa umbra groasă a docurilor cu lemnăria lor întunecată, mâncată de mușchi, midii și de un fel de alge lungi, care se adunau în insule roșcate, târâte de curenții reci vara și calzi iarna, până în apele Mării Negre.

Plecau de la Tophane-i Amire, vechiul arsenal, și o luau spre Arnavutköy și golful Bebek, în învălmășeala de spumă și pescărușii, pe lângă casele albaneze și grecești și luntrile somnoroase. Vâsleau pe lângă mal, ascunși de pâlcuri de arbori ai lui Iuda și arbuști pitici cu frunze ascuțite și pline de praf, din spatele cărora puteau auzi cântând privighetori roșcate.

Nu se atingeau. Musa nu-și putea desprinde privirea de pe gleznele ei, când fata își ridica poalele să se urce în barcă, și putea să-i ghicească zvelțețea coapselor, talia subțire și sânii îndrăzneți sub țesătura grosolană. Ea îi privea în voie, stăruitor, pomeții obrajilor, genele lungi, moștenite de la Meryem, și palmele asudate, care zăboveau pe rame când ascundeau lotca sub sălcii. Erau fericiți. Nu se întrebau spre ce se îndreptau sau ce ar fi făcut dacă printr-o întâmplare s-ar fi aflat povestea lor. Se mărgineau să fure cât puteau de mult din zilele de început de toamnă și să se bucure de ce aveau.

Singurul lucru care o trăda pe Ariadna la întoarcere erau veșmintele. În zilele în care se ducea cu adevărat la

bazilică și stătea cuminte, răsucind mătăniile Elenei între două Ave Maria, îmbrăcămintea atârna cuviincios pe trupul ei. Faldurile fustei cădeau drepte, sprijinite unul de altul, mânecile largi nu se înfășurau înfrigurate în jurul încheieturilor și corsetul nu o strângea.

În zilele în care alerga cu Musa pe străzi, în mirosurile dimineții, sau, și mai rău, când mergeau cu barca pe Bosfor, toate hainele fetei o luau razna. Fusta nu mai stătea dreaptă și moale, așa cum fusese croită, ci se lipea tot timpul de partea interioară a coapselor, împiedicând-o la mers, tivul se ridica în toate părțile, iar dantela gulerului îi urca spre gât și ceafă, până la rădăcinile șuvițelor veșnic scăpate din cozi. Atâta schimbare în părul și în îmbrăcămintea fugarei nu avea cum să treacă neobservată, și nici nu a trecut. Câteva săptămâni de peripluri pe Bosfor, și Pelagia văzu.

KHALIL

Pasiunea lui începuse, așa cum începea mai totul la Khalil, cu o carte, de fapt cu cele șapte volume ale lui Yaqut al-Musta'simi, citite dintr-o suflare — după care luase la rând manualele de caligrafie ale lui Sheikh Hamdullah. Asta se întâmpla demult, pe vremea când nu se angajase încă la Observator și avea mai mult timp.

La început, se chinuise cu liniile șerpuitoare și unghiurile moi, ca mai apoi să se obișnuiască cu ele, de parcă le-ar fi învățat de mic. Asemenea limbilor pe care le vorbea, nu putea să tragă hotare între semnele închipuite de el și cele învățate de la maeștri. Desprins de ziua din calendar în care trăia, plutea pe gheața somnoroasă a foilor de hârtie. Cei care îi văzuseră zapisele și versetele copiate ar fi putut să jure că terminase ani lungi de pregătire, în care prinsese meșteșugul împletiturilor de triunghiuri, romburi, acolade, și că putea oricând obține o licență pentru cancelaria imperială. Arabul nu stătea să-i asculte, alesese să-și țină ascunsă îndemânarea și să trăiască în singurătatea odăii lui, netulburat.

Nici nu-și mai amintea când poftele încetaseră să-l mai chinuie. Pielea îi atârna la subțiori și pe picioare ca

niște fuioare, după atâția ani petrecuți printre calcule sexagesimale și manuscrisele Școlii de la Bagdad; pieptul scobit și părul rar îi erau bine cunoscute. Corpul lui ajunsese un vecin care nu-ți place, dar te-ai obișnuit să-i privești, cu îngăduință, beteșugurile și metehnele. Străbătând ulițele mahalalelor sărace unde locuia, nu se putea gândi decât la pătrunderea adevărului, la cunoașterea firii lăuntrice a lucrurilor și a temeiului universului. În foamea lui de ceva atât de vast, grija pentru un trup trecător nu mai avea loc.

La sfârșitul verii, rugat de Mustafa din partea lui don Tommaso, se învoise să-i dea Ariadnei lecții de scris și citit în turcă. Horoscoapele mult prea înflorite pe care era nevoit să le întocmească pentru a putea trăi îl făceau să se simtă din ce în ce mai vinovat și era mult mai bucuros să-și acopere firavele lui nevoi cu plata la care se învoise cu Tommaso. Era mai cinstit și mai ușor pentru el.

Deși încuviințase numaidecât, bucuros de darul venit din senin, ceruse totuși timp de gândire o săptămână, să le spună când și mai ales unde puteau aveau loc lecțiile de caligrafie. După ce răgazul se terminase, îi trimise o misivă lui signor Serratore — tot prin Mustafa —, că vrea să se întâlnească cu fata domniei-sale, în fiecare zi de vineri, ziua lui liberă, în grădina de vară a Observatorului.

Toată lumea spusese da. Grădina părăsită, cu aleile ei umbrite care se împleteau și se despleteau în jurul terasei din pavilionul de vară, folosită nu demult pentru dezbaterile despre axa înclinată a lui Saturn, părea locul cel mai bun.

Ariadna spusese da, pentru că văzuse în drumul până la dealurile din Tophane, unde livezile se amestecau cu pâlcurile de ulmi, noi prilejuri de a se întâlni cu Musa,

iar pe Tommaso, care nu era frământat de tradițiile otomane, nu-l tulbura gândul că fiica sa avea să petreacă un ceas pe săptămână învățând carte de la un arab bătrân. Prima greșeală.

În fiecare vineri, la amiază, Ariadna apărea însoțită de Pelagia. Dascălul și grecoaica schimbau câteva cuvinte și-apoi femeia pleca la treburile ei, iar cei doi, rămași singuri, se așezau pe iarbă, ținându-și tăbliile din lemn de nuc pe genunchi. Pentru mica ei măsuță de scris, Khalil cumpărase din Hasköy o bucată de piele moale și îmbrăcase planșa să nu rupă hârtia, dacă apăsa cu penelul prea tare. A lui era doar o bucată de lemn neșlefuit, cu noduri și mici ridicături care nu-l supărau. Putea să scrie oriunde, pe orice: pe lemn dezgolit, pe plăci de agat sau pe pielea învelitorilor. Ca la mișcarea corpurilor cerești, arabul armoniza curgerea cernelii, strălucirea hârtiei ahar[1] și arabescurile condeielor chiar și cu ochii închiși.

Stând ușor aplecat, scotea întâi călimările cu cerneală proaspătă, cenușa și sulurile de hârtie tăiate fără cusur și începea să scrie, în timp ce o lămurea: vârful condeiului trebuie să aibă lungimea literei *elif,* nu lăsa cerneala să curgă în valuri, fă mișcări prelungi, fără pauze. Literele se uită la tine așa cum te uiți tu la ele. Asta are multă însemnătate, căci vei ști să scrii cu adevărat nu când vei înțelege tu literele, ci când vei simți că ele te înțeleg pe tine.

Ea îl asculta supusă, cu buzele întredeschise. Când amorțea și începea să se miște, rochia i se ridica peste genunchi și și-o netezea cu mâna. Khalil își întorcea capul într-o parte ori de câte ori se întâmpla asta și nu putea

[1] Hârtie specială, pentru caligrafie.

pricepe sfiala, clătinarea ușoară, fiorul care-l străbătea. Fata îi părea o făptură de pe altă lume și când spunea asta, nu vorbea despre părul neacoperit sau chipul dezvelit în întregime. Ariadna respira altfel. Umerii rotunzi de sub rochii, claviculele subțiri, spatele drept și mersul anunțau în fiecare moment: sunt liberă. Era peste putință să i te afli în preajmă și să nu simți suflul înnoitor care o însoțea.

La prima întâlnire încercase să nesocotească foșnetul hainelor ei, strânsese grăbit din ochi de câteva ori și-și oprise tremurul mâinilor, dar asta nu-i folosise prea mult. Cu vigoarea șirului de femei care-i fuseseră străbune, începând cu zeitățile cu mijloc gros și coapse cât un drum de țară, din zorii omenirii, Ariadna îl supunea.

Din respect pentru credința ei, Khalil alesese să nu folosească citate din Coran sau numele lui Allah, așa cum începea orice învățăcel meșteșugul caligrafiei, ci cu poemele lui Hafiz, dintr-o copie a *Divanului*, pe care aproape o știa pe dinafară. A doua greșeală.

În litere lungi cu rotunjimi sau arcade ascuțite, împletituri, ghirlande, poemele persanului se dezvăluiau, săptămână de săptămână, cu tandrețea și răbdarea cu care un îndrăgostit își dezbracă iubita. Niciodată niște versuri nu sunaseră mai chinuitor pentru Khalil. Își construise singur închisoarea ispitelor și dorințelor care-i chinuiau, ca-n adolescență, carnea. Își căutase vechiul covor de rugăciune și încercase să se roage. Allah, Allah, Allah! Strigătul lui nu era urmat de nimic, nu-i venea în minte nicio sură care să-l salveze. Nopțile, unghiile îi intrau mărunt în lemnul podelelor, când îngenuncheа, în lâna plăpumii, când încerca să doarmă, îi intrau în argila arsă a cănilor, când încerca să bea.

Deasupra odăii lui, deasupra mahalalei și a întregului oraș, deasupra marelui imperiu, cerul înstelat își continua rotirea mută. De cele mai multe ori, din disperare, lua toate ciornele, foile mâzgălite sau doar atinse de ea, poemele pe jumătate începute, frânturile de versuri, și începea să le citească, întâi în gând, apoi cu voce tare. În mirosul fumului care ieșea din hornuri, între scârțâitul treptelor din casele învecinate și tusea seacă a câte unui trecător întârziat, poezia era singurul lucru care îl liniștea, același poem care îi amorțea mințile ori de câte ori îl copia, sinucigaș.

Cel ce îmbogățește cu-a rozelor lumină
obrajii tăi, să-mi deie răbdare și hodină.
Și Cel ce ți-a dat părul frumos și parfumat,
din mila Sa cu daruri m-a binecuvântat.
Și de mi-i goală mâna, n-o să mă plâng în van:
rămâne-mi bucuria și ea mi-i bogăția.
Comori la regi dă, Doamne, și tihnă la sărman.[1]

Ajungea la capătul nopții palid, cu cearcăne adânci și rele, cu sângele îngroșat de mercurul insomniei, așteptând să se facă, din nou, vineri. Ariadna nu băga în seamă neliniștea pe care o stârnea. Îl întâmpina cald, cu seninătatea unui zâmbet jucăuș, nestatornic.

— Pot să vă spun „unchiule Khalil", în loc de „efendi"?

— Sigur că da.

A treia greșeală. Singură cu unchiul Khalil, fata se afla din nou în casa din Genova, ghemuită sub masă, așteptând ca Iacopo Serratore să termine încă o hartă.

[1] Hafiz, *Divanul* – traducere de George Popa, Editura A92, Iași.

Păsările portocalii cu două capete, ogarii, găinile, unicornii, insectele mai mari decât catedralele și șerpii colorați erau din nou ale ei, numai că de data aceasta nu mai era vorba de călătorii fantastice, ci de litere mari, opulente, terminate cu acolade punctate.

Ca și Iacopo Serratore, unchiul Khalil avea aceeași paloare a mâinilor, aceleași degete subțiri pe alocuri pătate. Dacă ar fi dat la o parte barba, turbanul și caftanul, Ariadna s-ar fi întors în bibliotecă, ar fi urcat din nou în pod, ar fi ascultat fâșâitul brizei de vară pe țigle și s-ar fi scufundat într-un ocean de blândețe.

Când Khalil nu era atent, folosea cercurile literelor să deseneze ochi și nas și gură și urechi; apoi râdea de micile fețe hlizite. Dascălul nu se supăra, îi întindea o nouă foaie și îi spunea s-o ia de la capăt; pe de o parte, pentru că era încredințat că, mai devreme sau mai târziu, ea va pătrunde frumusețea misterioasă a alfabetului și, pe de alta, pentru că avea ce să iubească nemărginit, până la următoarea întâlnire. Foile magice, doar pentru că stătuseră pe genunchii ei, erau mai mult decât o licoare otrăvitoare, cu gust dulce, fără de care arabul nu putea trăi, erau mai mult decât stelele nopții de ale căror drumuri începuse să uite, erau răsuflarea ei — prinsă în plămânii lui, în coșul pieptului, singurul loc unde putea să o păstreze zi și noapte, fără că nimeni să bănuiască sau să-l poată împiedica.

Străină de furtuna stârnită, versurile persanului o ajutau pe Ariadna să se apropie și mai mult de Musa când i le arăta veselă, pe potecile pe unde rătăceau, ascunși de vița-de-vie sălbatică. Rozele și pletele fecioarelor moarte de mult și tristețea cupelor goale ale lui Hafiz, copleșit de neputință în fața veșniciei singurătății de poet, se

preschimbau în șuvoiul vieții, în dragoste, în bucuria de a-și împărți simțămintele cu iubitul ei, care, spre disperarea lui Khalil, apărea ca din pământ, la sfârșitul orei de caligrafie.

— Selamün aleyküm, unchiule Khalil.

— Aleyküm selam, Musa.

— Cu încuviințarea ta, o duc eu acasă pe signorina Serratore.

Felul în care îi rostea numele, stângaci, ușor rușinat, făcea ca nobilele caractere kufice să se șteargă, să se topească asemenea unor bulgări de ceară pe o tablă încinsă, foile să fie strânse în grabă, vălul să fie tras peste cap și nerăbdătoarea Ariadna să sară în picioare. Livid, cu ochii adânciți în fundul capului, unchiul Khalil rămânea să strângă celelalte lucruri în timp ce tinerii se îndepărtau, ascunși de tapiseria frunzelor galbene. Cugetase de mai multe ori dacă să-i spună genovezului că nu el o însoțea în drumul spre casă pe Ariadna, așa cum căzuseră la învoială, ci fiul lui Mustafa, dar nu se încumetase. Destinul hotărâse să împartă lucrurile: pe de o parte Musa, cu lumea lui fermecătoare, plină de steaguri care puteau vorbi și corăbii zburătoare, de cealaltă, un arab trecut, stăpân peste astre nenumite, pergamente sfărâmicioase și limbi moarte.

De obicei, cei doi îndrăgostiți nu se mai zăreau de mult când Khalil termina de îngrămădit în lădița de lemn vasul cu cenușă, călimările, tocurile pătate, acoperitoarea din piele pentru tăblia ei și hârtiile și împovărat, cobora până la apa întunecată a golfului Istinye, luând o spre odaia cu așternuturi jilave, unde îl așteptau pregătite opaițele, vechile tabele ptolemeice și același poem de Hafiz.

TOMMASO

În 1536, mânat mai ales de ură pentru familia de Habsburg, Suleiman Magnificul a semnat un tratat cu Francisc I al Franței. Apoi au încercat să-l țină secret, pentru că niciunul dintre ei nu a fost cu adevărat mândru de această alianță, nefirească, dintre o putere creștină și una care ar fi vrut să vadă îngenuncheate toate puterile creștine, dacă s-ar fi putut. În urma tratatului însă, Franța a avut vreme îndelungată trecere la Sublima Poartă, iar francezii din Constantinopol au fost invidiați de toată lumea.

Philippe D'Auréville, un văduv între două vârste, bogat și fără copii, era unul dintre acești francezi. Nu avea o poziție oficială ca ambasador sau atașat militar; trecea drept un bine cunoscut negustor, care putea să umple de obiecte rare curțile nobiliare ale Europei. Manuscrise, statuete sau miniaturi? Philippe D'Auréville îți spunea fără greș perioada sau de pe ce meleaguri veneau, iar pasiunea sultanului pentru artă nu-i era străină. Cu asemenea faimă și cunoștințe, monsieur D'Auréville și Tommaso Serratore n-aveau cum să nu se întâlnească foarte des în cercurile în care se învârteau. Dacă don

Serratore avea nevoie de un mozaic din Magna Grecia, de o pasăre mecanică bizantină din aur, care își mișca aripile și ciocul, sau de o amuletă egipteană, Philippe D'Auréville era acolo. În schimb, Tommaso Serratore putea să-i aducă pietre de jad din China, geme din Indii sau un covor de Buhara. Nu erau prieteni în adevăratul înțeles al cuvântului, dar aveau încredere unul în celălalt când era vorba de bani datorați sau de vreo scrisoare de recomandare; de aceea, cumva firesc, când Tommaso se gândea la pretendenți pentru mâna fiicei lui, vicontele era primul.

Trecuseră deja trei săptămâni de la destăinuirea Pelagiei. Știa, din puținul timp petrecut cu fiică-sa, că Ariadna trebuia convinsă cu blândețe dacă voia să iasă la capăt cu ea, așa că socoti că cel mai bine era să se folosească de prilejul unei petreceri. Nimic nu i se părea mai potrivit decât s-o scoată în lume, la o petrecere dată în cinstea celor optsprezece ani pe care-i împlinea.

După ce cugetă ceva timp, hotărî să cheme numai prieteni vechi — nici mulți, nici puțini —, ca să nu bată la ochi, și să lase deoparte demnitarii otomani, agalele sau guvernatorii de raiale. Oaspeții străinilor din Constantinopol erau de obicei cunoscuți celor care turnau vorbe în urechile Marelui Vizir; numele lor, averile, câteodată și visele pe care le visau, dacă din nebăgare de seamă le povesteau cuiva. Tommaso n-avea niciun chef ca slugile ascunse să afle de masa bogată, stropită cu rachiu de mastică și vin, din casa lui.

Alese singur felurile: pilaf cu pui și migdale, iepure la cuptor cu măghiran și coriandru, potârniche în compot de piersici, calcan prăjit în ulei de măsline, precum și nesfârșite tăvi cu dulciuri, plăcinte și fructe confiate, la

care adăugase un vin alb, dulce, de Rodos și un vin roșu de Burgundia, atât de plăcut Eleonorei.

Pe măsură ce se apropia ziua petrecerii, o întrebă de mai multe ori pe Pelagia dacă are nevoie de ajutoare. Grecoaica îl privise încruntată: avea prilejul, prima oară de când locuia acolo, să-și arate cu adevărat priceperea, așa că scuturase din cap. Nu, n-avea nevoie de ajutor la pregătiri, doar la așezatul mesei cu câteva ceasuri înainte și, după ce totul se termina, la spălatul vaselor.

În seara petrecerii, așezat în capul mesei, Tommaso avu grijă să-i țină la dreapta lui pe cei doi prieteni genovezi și pe bailo venețian. Nu împărtășea dușmănia dintre Genova și Veneția, credea că imperiul otoman era de ajuns de întins ca să fie loc pentru toți, iar dacă cei care conduceau cele două orașe-stat nu gândeau astfel era treaba lor. În ceea ce-l privește, de câte ori avea nevoie de un caftan de brocart cu fir de argint sau de aur sau de câte o mantie tivită cu zibelină, o comanda la Veneția. Până la urmă era doar un mijlocitor. Nu luptase în războaie, nu-i plăcea politica și avea de-a face cu oamenii de stat sau cu măririle numai când nu-i putea ocoli în niciun fel.

Genovezii veniseră cu nevestele, iar nobilul venețian, însoțit doar de fiica lui, cu trei ani mai mică decât Ariadna. Numărul celor așezați la dreapta lui Tommaso era întregit de Fra Niccolò, care sosise târziu, îmbrăcat în rasa neagră de zi cu zi, o umbră printre hainele și podoabele musafirilor, candelabrele de argint, porțelanurile din China și cupele din cristal de Boemia.

De cealaltă parte, prietenul lui sârb, un căpitan de vas cu care își trimitea mai toate mărfurile sau le aducea, apoi un librar armean foarte bogat, însoțit de nevastă, și Isaac, omul de încredere, care îi ținea toate catastifele și

rânduiala agoniselilor. Evreu scăpătat, Isaac avea barba și părul roșu ale celor din Polonia și o privire nobilă, pe care încerca s-o ascundă. În celălalt capăt al mesei, monsieur D'Auréville, care ajunsese primul, cu o trăsură care avea pe portiere însemnele regelui Franței. Având în vedere că nu avea o poziție pe lângă Înalta Poartă — sau cel puțin nu una de care să știe lumea —,Tommaso se întrebă, preț de o clipă, de ce apăreau doi îngeri, păzind crinii Casei de Valois-Angoulême, pe ușile caleștii. Până la urmă, era mai bine să-și vadă de treabă și să nu-și mai pună atâtea întrebări.

Lumânările, mari, parfumate, ardeau pretutindeni, răspândind un miros dulceag și umbre înșelătoare pe pereți. Ușa cu geamuri duble dinspre grădină rămăsese deschisă, ca să iasă fumul și să intre aerul nopții, încărcat de miresme și răcoare. Toamna, văzduhul Cornului de Aur pâlpâia pe dealuri, iar sfârșitul de zi al Galatei se cufunda în apa de mare a golfurilor.

Doar pentru această seară, Tommaso adusese trei slujnice de la hanul lui Stavros, pentru ajutor — și Pelagia nu se mai împotrivise. Primii musafiri sosiseră și ea încă se învârtea în bucătărie printre tingiri, oale și aburi de mâncare, în care se amesteca mireasma de la cuptorul cu pește și vânat cu cea a legumelor fierte în zemuri subțiri. Tăvile cu deserturi, coapte din zori și așezate pe polițele din cămară, adăstau, acoperite de ștergare.

Ariadna nu se ivise încă din dormitorul ei, când apăru D'Auréville, așa că acesta — întâmpinat numai de Tommaso — fu nevoit să-i înmâneze lui Serratore buchetul mare de lalele albe și trandafiri și cutia cu un pandantiv în formă de lacrimă — un smarald — prins într-o lucrătură de aur alb.

Cu ochii plânși, domnișoara Serratore catadicsi să coboare de abia după ce primele feluri de mâncare se perindaseră de mult pe masă și vinul, răcit din timp la gheață, îi ameți̦se ușor pe meseni. Nu era îmbrăcată cu rochia de catifea roșie cu corsajul plin de perle, în a cărei strălucire tatăl ei pusese multă cazną, zăbovind el însuși lângă lucrătoare, numai ca să fie sigur că bobițele se înșirau fără cusur și catifeaua nu trăgea la cusături, ci în rochia ușoară de muselină, ca o ceață verde, cu margini albastre, pe care o purtase când se dusese prima oară în birourile din port.

Doamne, nu i-o fi frig, e așa de îndârjită să mă-nfrunte că e în stare să răcească, numai să nu facă așa cum îi spun. Tommaso se ridică și, fără să-i dea de înțeles că era supărat, îi înmână pandantivul primit în dar de la D'Auréville, lăudându-i asemănarea cu rochia. Francezul se apropie cu pași mărunți; bănuia de ce era acolo. Ca văduv bogat și încă tânăr, era dorit ca ginere de mulți tați creștini din Istanbul și era adevărat că, printre ei, Serratore era cel mai demn de luat în seamă. Nu făcu nimic să-l trădeze și toată seara se străduí să fie galant cu Ariadna, care nu îl încurajă defel.

Philippe vorbea cursiv romanesca, limba celor din Lazio, și se vedea că nu o prinsese pe străzi. Măcar atât îi făcu plăcere fetei, care nu trebuia să se chinuie să-i răspundă nici în lingua franca, folosită de europenii din Constantinopol, nici în puținele cuvinte învățate de la Musa și Khalil.

— Vorbiți atât de bine... Unde ați învățat?

— Am trăit câțiva ani pe lângă nunțiul papal.

Tomasso trăgea cu urechea. Nunțiul papal? Hotărât, omul acesta avea o droaie de secrete; Ariadna nu părea impresionată. „Ah, da?" — și atenția îi alunecă mai apoi

spre cea mai nouă ediție tipărită a versurilor lui Dante — „Nu am văzut-o, încă", „Dacă doriți, pot să v-o trimit eu". Discutară despre înălțimea cupolei lui Michelangelo — „Oare era adevărat că o întrecuse pe cea a arhitectului Sinan?" —, despre modificările de la Basilica Papale di San Pietro, care nu se mai terminau, sau despre statuile comandate de generosul Ferdinando de Medici. Puțin câte puțin, încălzită de dorul Genovei și îmbujorată de vin, Ariadna zâmbi. Nu cuiva anume, ci petelor de întuneric din spatele jilțurilor, tăcerii din colțurile salonului, draperiilor, pereților încărcați de tablouri. Când plecă ultimul oaspete, tot Phillippe D'Auréville, Ariadna urcă, pentru a merge la culcare, salutându-i pe toți, de la distanță. Martor înțelegător, francezul își luase rămas-bun cu stăpânirea de sine cu care prețăluia o marmură rară sau unul dintre primele ceasuri ale lui Henlein. Jumătate din darurile primite erau neatinse; în bucătărie, slujnicele spălau cupele și tăvile de argint.

Tommaso stinse toate lumânările și ieși în curte. Întunericul unea cele două continente, peste strâmtoare, la ceasul acela prea puțin tulburată de oameni, bărci sau pescărușii. Prelung, umed, ascuțit, doar frigul toamnei. Îl simțea în umeri, în capul care îi plesnea de durere. Nu mai avea de ales. Hotărî să vorbească întâi cu ea, apoi cu Mustafa.

ARIADNA

În noiembrie, Pelagia puse stupii la iernat în grădina îmbrăcată în burniță; așează merele și gutuile pe dulapurile din fiecare odaie, iar frunzelor căzute pe jos și ierbii uscate le dădu foc. În locul grămăjoarelor uscate rămaseră câteva petice negre de pământ jupuit, peste care Ariadna își tot plimba privirea, în timp ce îl aștepta pe Tommaso să-și termine de umplut pipa din argilă. Când era acasă, negustorul fuma pipă, așa cum învățase de la negustorii portughezi de prin portul Genovei, numai că, spre deosebire de ei, amesteca firele de tutun cu ierburi aromate. Izul de balsam, răspândit pe sub tavane, le amintea amândurora de Eleonora și de o altă viață.

Tommaso nu se grăbea. Ținând într-o mână butucelul[1] și în cealaltă pipa, părea că nu este în încăpere, că a plecat. Aerul dintre ei, spart în cioburi. Până la urmă, mohorât, tot el fu nevoit să înceapă.

— Să știi că îmi place Musa, ca om, vreau să spun.

— Da? Ca om... și altfel, de ce nu-ți place?

---

[1] Instrument pentru curățarea pipei și îndesarea tutunului.

Știa prea bine pe cine moștenise, când era abruptă și tăioasă. Nici ea, nici tatăl ei nu dumicau prea mult cuvintele când aveau ceva de spus.

— Ce-mi place mie sau ce nu-mi place n-are mare însemnătate acum. Important e că nu te poți mărita cu el.

— Pentru că e musulman?

— Da... și pentru că e sărac...

— Un musulman sărac, ce problemă pentru don Serratore...

— Nu așa se vorbește cu un tată. Te-am alintat prea mult.

Pentru că a murit Giovanna la nașterea ta, voia să continue, dar se opri, ca să nu mai aducă vorba despre un lucru atât de dureros.

— Și nu numai eu. Te-au alintat și bunicii, și surorile din mănăstire. Viața nu e așa cum crezi, tu te-ai născut într-o bunăstare pe care nu o au mulți. Vrei să trăiești aici, în Constantinopol, lângă un turc? Nu ai prietene, nu vorbești limba, ce-o să faci toată ziua? Și din ce o să trăiți? Din averea mea?

Aha, asta era întrebarea! Nu asta-l întreabă orice părinte pe un copil care nu i se supune? Din ce o să trăiți? Încerca să câștige timp.

Adevărul era că timidul Musa nu vorbise despre căsătorie și ea se trezi luată prin surprindere cu totul. Se temea să nu fie din nou închisă, să nu fie măritată cu altcineva. O teamă nouă.

— Papa, nu știu din ce o să trăim, dar, dacă mă iubești, ajută-ne să plecăm, trimite-l pe Musa la universitate la Genova, la Florența, unde vrei tu, ai spus de multe ori că o să izbândească... și mă duc și eu cu el... acasă.

Deci voia să se întoarcă. Casa înaltă, dealurile pline de fum de la frunzele arse, cerul de noiembrie, grădina — se

rotiră toate în jurul lui, dintr-odată. Își trecu palma peste ochi, să nu i se vadă îngrijorarea.

— Crezi... c-o să vrea să plece de aici?

— Da, papa, o să vrea!

Răspunse cu înflăcărare, fără să șovăie o clipă, fără îndoieli, sărind în picioare și înaintând spre Tommaso ca un talaz nestăvilit.

După Musa și Khalil, era rândul lui Tommaso să fie martor șirului lung de femei care își îmblânziseră bărbații sub coapse și care se iveau din Ariadna ori de câte ori își dorea cu patimă ceva. Se ridică și el din jilț și o luă după umeri, îmbrățișând-o. Pipa căzu și scrumul moale se risipi în luminițe, pe podele.

Văzând-o cum se lipește cu fruntea de pieptul lui și șoptește *te rog papa, te rog*, Tommaso crezu că înțelege de ce băiatul timid și bondoc, cu jumătate de cap mai scund decât fiica lui, care putea să stea și zece ore nemișcat în fața unei schițe de tribord, o iubea. Avea nevoie de pofta ei de viață, de spiritul ei dârz. Pentru ei era simplu, erau liberi să fie împreună, fără să ceară permisiuni. Pentru Tommaso, alte legături se înnodau.

— Trebuie să mă gândesc... dar până iau o hotărâre nu te mai vezi cu el.

Să nu se mai vadă cu el? Asta nu se putea.

— Dar nu s-a întâmplat nimic...

— Chiar și așa, nu se cade. Aici nu ești apărată de zidurile unei mănăstiri, aici e o lume străină, de cele mai multe ori primejdioasă. Ascultă-mă, e spre binele tău.

— Bine, dar nu îl dai afară, nu îl alungi, nu îi faci niciun rău.

— Drept cine mă iei?

— Și să știi că nu e chiar așa de sărac.

— Știu, îi cunosc bine familia; să spunem că nu e nici pe departe la fel de bogat ca tine.

— Și nici așa de credincios nu e...

— Adică?

— Adică el crede că toți profeții spun același lucru, că toate cărțile sfinte sunt la fel, doar că sunt scrise în limbi diferite, că Allah este un alt nume dat lui Dumnezeu, printre multe alte nume... și cam atât... noi nu prea vorbim de lucrurile astea...

— Și nu se roagă?

— Nu cred, nu l-am văzut. A spus doar că nu vrea să-l silească nimeni să se roage... Nici eu nu mă mai rog prea des, papa... mătăniile mele sunt mai mult o amintire.

Se feri să spună a cui. Asta chiar că era ceva nou. Unde era Ariadna din Genova? Adorația lui Iisus? Ce se întâmplase cu trista Fecioară Maria, înconjurată de nori albi și de îngerași dolofani? Oricum nu îi plăcea de Ariadna care dorea să se călugărească, dar să piardă rochiile cenușii și străduința în posturi cu atâta iuțeală, după ce se îndrăgostise? Și atunci de ce se ducea în fiecare dimineață la mesă?

— Dar și-ar schimba credința pentru tine? S-ar creștina?

— Nu, papa, nu cred că și-ar schimba-o.

Discuția alunecase pe o gheață subțire, unde nu se simțea prea stăpână, așa că se grăbi să-l liniștească.

— Și nici eu pe a mea. Legea permite musulmanilor să-și ia neveste creștine, fără să se boteze.

Era uluitor cum reușise să afle toate astea, fără să vorbească cu nimeni și fără să cunoască pe nimeni. Khalil, el era de vină.

— Ți-a spus Khalil?

— Da, eu l-am întrebat.

Dacă Khalil știa, lucrurile erau mai stătornice decât își închipuise el și probabil că se petreceau de mai multă vreme. Ar fi vrut s-o întrebe dacă știa și Mustafa.

— Și, de altfel, câte fete creștine sunt și-n Palat...

— Ți-ai pierdut mințile? Ce-o fi în capul tău că vorbești așa? Fetele alea sunt concubine sau sclave și multe au trecut la islam, ceea ce ție nu o să ți se întâmple niciodată, cel puțin nu atât timp cât trăiesc eu!

Se simțea trădat. Nu își dorea să rămână singur în casa din Galata sau să se întoarcă la Genova, să se certe în fiecare zi cu Matteo, nu-și dorea să se ducă la Catarina, în China; nu-i mai rămânea mare lucru dacă Ariadna pleca de lângă el. Muncise toată viața pentru ea, și acum? Dacă ar fi putut să-i mute gândul de la căsătoria asta, din care nu putea să iasă nimic bun...

Ea se îndepărtă și se așeză, întorcându-se la tăcerea îmbufnată, cu care se apăra de când tatăl ei aflase, de la grecoaică, despre iubirea ei și de hainele cu mirosul Bosforului. În spatele ochilor de un negru tăios, un singur gând: să-i dau de știre lui Musa despre tot ce se întâmplă, cât mai curând.

Pelagia intră cu o tavă cu ceai fierbinte și ieși fără ca nimeni s-o vadă. Când închise ușa de la salon, o bufni râsul. Tatăl și fiica semănau izbitor. Două săbii în aceeași teacă. Cui i-ar fi fost ușor?

PELAGIA

La primele raze de soare, se ridica din pat, își lua traista pregătită de cu seară și se furișa până la cele cinci-șase capre. În afară de o casă cu pereți de piatră, netencuiți — o tindă și două încăperi —, în care se înghesuiau toți, câțiva butuci bătrâni de viță-de-vie din care ieșea un vin acru și două rânduri de măslini la marginea satului, caprele erau tot ce aveau. Străbătând ulițele fierbinți, până la dealurile prăfuite care intrau în mare ca niște limbi lungi, Pelagia le ducea la păscut în fiecare zi.

Hoinărea deja de câțiva ani pe pietrele încinse verile și umbrite de ploaie în iernile ușoare, căutând smocuri de iarbă, rădăcini sau fire lungi, când fusese prinsă și siluită de câțiva băieți din satul vecin. O pândiseră când urcase muchia dealului, o loviseră în cap cu o piatră și ea leșinase. Se trezise multe ore mai târziu, singură; se ridicase în picioare și se uitase la corpul ei năclăit de sânge, care o durea din cap până în picioare. Caprele se risipiseră și-i luase ceva timp să le strângă. Mersese șontâc, clătinându-se, fără să se oprească să-și spele cheagurile încleiate de pe picioare. După ce adunase toate animalele, coborâse cu greu în sat, frecându-și din când în când

tâmpla învinețită care o durea mai tare decât urmele pietrelor ascuțite pe spate.

Deschisese poarta, dusese mica turmă în ocol și intrase în casă; satul aflase în aceeași zi și nimeni nu avea s-o mai ia de nevastă sau să se atingă de ea. Poate doar vreun bețiv, vreun călător de departe sau vreun bărbat care nu era din neamul lor. Când era deja fată bătrână, Nikos o ceruse. Erau veri primari și nu se putea spune despre el nici că era bețiv sau din alt neam, dar era călător; plecase de foarte tânăr la Istanbul, se căznise cu mai multe slujbe pe acolo și până la urmă se pripășise ca bucătar la hanul unui alt grec, Stavros.

Schimbul de cuvinte dintre cei doi bărbați nu se întinsese prea mult. Asemenea întregului sat, Nikos știa ce se întâmplase cu un deceniu înainte, dar nu-i păsa. O cunoștea de când se născuse, era mai mare decât ea numai cu doi ani, o văzuse jucându-se prin curte, înălțându-se, împletindu-și părul într-o singură coadă deasupra capului, ducându-se la biserică. Îi știa mâinile lungi și mersul, cum nu întorcea capul după nimeni și cum își alegea vorbele cu zgârcenie.

Tristețea și plumbul ucigător al singurătății ei nu le văzuse, pentru că era deja plecat. Bătrânul spusese da, deși rămânea singur în gospodărie, fără să se mai obosească s-o-ntrebe. Pelagia era obișnuită să nu fie întrebată și, cum trupul ei, după ce fusese siluită, nu mai era al ei, nu se împotrivi. Aici se înșela cumva, pentru că cei bătrâni din sat începuseră să uite întâmplarea, iar cei tineri aveau altele pe cap; singurul peste care căzuse povara dată de Dumnezeu să albească numele familiei era tatăl ei, care se dovedise bucuros și cu asupra de măsură de grăbit să încheie învoiala. După o singură zi, în biserica

goală din sat, Pelagia, fără rochie de mireasă, fără ospăț, doar cu un preot și un diacon lângă ea, îl luase de bărbat pe Nikos. Era mulțumită. Mai avea doar să-i sărute mâna bătrânului, să se urce în căruță și să plece în mai puțin de două ceasuri. Părăsise ținutul, trăgând nădejdea că n-o să mai vadă pe nimeni născut acolo vreodată.

Noaptea nunții și-o petrecuseră printre frânghii de iută și piei de oaie netăbăcite, pe un vas sărăcăcios, care duhnea a pește afumat. Căpitanului îi era frică de pirați și mergeau numai după ce apunea soarele, când Nikos, de obicei amețit de băutură și de tangaj, îi ridica fusta și se urca pe ea. Nu simțea nimic și, cum avea să afle în următoarele luni și ani, nici nu putea face copii, dar cel puțin nu mai sângera.

La orice oră, Stavros deschidea oricui ușa caravanseraiului. Nu erau puțini cei care soseau, de prin toate colțurile, după stingerea felinarelor din curți, a lumânărilor și a opaițelor de prin case, a făcliilor de pe uliță. Negustori și scribi, marinari și soldați, familii întregi cu copii sau doar câte un nobil scăpătat, neînsoțit, toți străbăteau întunericul ca să găsească adăpost, o ciorbă, resturile unei plăcinte reci, un pahar cu lapte rece.

Femeile care slujeau la han urcau să se culce în odăile lor, în corpul de clădire din spate, înălțat pentru servitori; Stavros nu îngăduia niciuneia, măritată sau nu, să umble noaptea în cuhnie sau pe lângă odăile oaspeților, ca să nu-și audă vorbe. Drumeții întârziați erau întâmpinați numai de bărbați, de paznicii de la porțile principale și de cei care dormeau noaptea în bucătărie. Pricepând limba dunelor fierbinți de nisip, a pădurilor dese, a cetăților îndepărtate de pe malurile Dunării, a ierbii mărunțite sub copite a Anatoliei și a

ploilor din Caucaz, slujeau după trebuință. Ca în orice han din lume, și caravanseraiul lui Stavros vorbea toate limbile, amestecate în una singură, cea a oaselor dureroase și a încheieturilor înțepenite de mers, a dorului ucigător de casă, a lacrimilor și a liniilor orizontului șerpuitoare, amăgitoare, deschise.

Argați și grădinari, bucătari și ucenici munciseră și ziua, și noaptea la han și umpluseră de-a lungul timpului camerele din spate cu viețile lor; unii plecaseră sau muriseră, alții, ca Pelagia, rămăseseră, pentru că nu aveau unde se duce. Dintâi, grecoaica locuise cu bărbatul ei într-o încăpere mică, în care nu intrau decât un pat, cufărul de zestre și icoanele, dar cum viața de femeie măritată n-o obosea prea tare cu treburile ei, în mai puțin de o lună, după ce frecase totul și îi cârpise hainele lui Nikos, ceruse să ajute la bucătărie, fără bani.

Stavros îi rânduise totuși o mică simbrie, pe care femeia o păstra. Tatăl ei avea casa și măslinii și caprele și oricum nu mai voia să știe de ea, iar frații o părăsiseră de mult. Nu trimitea bani nimănui. În afară de simbrie, la puțin timp, mulțumit și de Nikos, și de nevastă, stăpânul hanului îi mutase într-o cameră mai mare, cea mai mare și mai luminoasă din curtea din spate.

Deși la început nu îndrăznise să gătească, mai apoi, stând lângă Nikos, prinsese repede toate felurile. Hamsii, stavrid negru, macrou, barbun, merlan, mielul proaspăt tăiat, praz, conopidă, anghinare, varză, țelină, vinete, ardei gras verde și roșu, porumbei, prepelițe, fasole, harbuji, rodii, mierea curgătoare, melasa din struguri se transformau sub mâinile ei în simit[1] plin de semințe de susan

[1] Chiflă în formă de inel, acoperită de obicei cu melasă și cu semințe de susan înainte de coacere.

sau floarea-soarelui, kuzu tandır[1], manaqish[2] cu za'atar[3] și ulei de măsline, pide[4] cu brânză și spanac, menemen[5] cu roșii proaspete, nenumărate soiuri de baclava, cataif și lokum[6]. Drumurile dintre fructe și legume, cărnurile proaspete sau afumate și lăsate la uscat și străchinile și poloboacele din bucătărie treceau prin capul Pelagiei, născând munți și văi ascunse. Dacă o întrebai, putea să te blagoslovească pe loc cu alcătuirea sosurilor, folosirea de miresme, fierberea zemurilor și păstrarea murăturilor, dar mâncărurile ei nu erau doar un șir de bucate, mâncărurile ei țineau de o geografie misterioasă. Mulți dintre mesenii înfometați înfulecaseră pe grabă sau în tihnă minunile născute din mâinile grecoaicei și apoi își văzuseră de drumul lor. Pelagia nu le purta pică — chiar dacă nu auzea decât foarte rar cuvinte de prețuire de la cineva —, atât timp cât o lăsau să hălăduiască în voie prin văile și munții cu fructe, legume și prin șuvoaie de apă pline de pești, știute numai de ea.

Când se mutase în casa lui don Serratore, se trezise lipsită de fețele drumeților, de râsetele din bucătărie, de bombănelile lui Stavros când înghiontea vreun argat. Genovezul pleca dimineața, venea seara, mânca acasă o singură dată pe zi, iar copila aia sălbatică, papistașa, cum îi spunea în gând, nu prea se atingea de mâncare. Rănită în mândria ei, Pelagia mersese până într-acolo încât o

---

1 Friptură de miel la cuptor.

2 Tip de pâine.

3 Amestec de cimbru uscat, măghiran, oregano, semințe de susan și sumac.

4 Pâine nedospită, lipie.

5 Fel de mâncare tradițional turcesc din ouă, la care se adaugă roșii, condimente, ardei verzi, uneori ceapă.

6 Rahat turcesc.

întrebase dacă vrea să-i gătească ceva de-al lor, o mâncare din țara ei, dar Ariadna dăduse din cap că nu.

Numai că bucatele nu-și luaseră tălpășița nici din capul Pelagiei, nici din viața ei. Încă de la început, don Serratore îi poruncise să meargă la bazar de două ori pe săptămână și să cumpere carne, fructe și legume proaspete, așa că avea cu ce să gătească ca să-i treacă timpul și să-și aducă aminte de jarul de la cuptorul din curtea bunicilor, când de abia pășea, de vasele de argilă arsă, în care domneau vinetele împănate cu roșii și usturoi, mâncarea de linte și de prune, ardeii umpluți cu brânză de oaie frecată cu brânză dulce, gutuile și plăcinta cu spanac, pasca plină de stafide, laptele cu scorțișoară, șerbetul de portocale, prune și vișine, budincile și gogoșile.

După ce termina, acoperea vasele și urca dealul până la orfelinatul lui Fra Niccolò. Între cei doi, grecoaica ortodoxă și preotul benedictin, se născuse o prietenie neobișnuită. El nu îi ceruse să-i fie bucătăreasă, dar ea apărea cam pe la prânz cu mâncare și toată lumea îi alerga în întâmpinare. Duminică, după slujba de la basilica Sfânta Ana, amândoi închinau — preotul cu voce tare, ea în gând — farfuriile cu bucăți groase de melopita, plăcintă cu miere sau yiaourtopita. Mai ales duminica, nu conta în ce limbă vorbești sau ce rugăciuni spui, nu conta câți ani ai sau cu ce ești îmbrăcat — întregul orfelinat mânca grecește.

Ajunsese cunoscută în mahala și oricine putea să spună dinainte, după ora la care urca dealul, când se va termina slujba părintelui Niccolò. Uneori, când erau oaspeți la orfelinat și se termina mâncarea, grecoaica urca și a doua oară, în aceeași zi, cu cina.

Pe don Serratore nu îl supărau drumurile Pelagiei. Totul era în ordine și bănuții pe care îi dădea pe săptămână

pentru orfelinat nu erau mare lucru, mai ales că Pelagia se pricepea să înmulțească mâncarea. „O să aveți un loc în cer pentru generozitate", îi mulțumea îmbujorat bunul părinte când îl vedea.

După ce terminau masa și spăla blidele de lemn sau îi punea pe copii să le spele, Pelagia cobora străzile Galatei și ajungea în odaia ei unde, când vremea era urâtă, împletea. Flanele de corp, șosete de lână, căciuli și fulare. Lâna o cumpăra de pe ulița lânarilor, de la un turc pe care îl cunoștea bine și care se mira de fiecare dată. „Ți-ai deschis o prăvălie de covoare, jupânească Pelagia? Ce faci cu atâta lână?" „Lasă, Ali efendi, că-ți aduc și ție unul", zâmbea, terminându-și simbria pe o lună întreagă într-un singur drum în bazar.

Când era lângă copiii lui Fra Niccolò, când îi spăla, îi hrănea sau îi ajuta să se îmbrace, Pelagia se afla în singurul loc unde trecutul nu mai avea nicio putere. Acolo, în afară de mâncărurile copilăriei, nu-și mai amintea nimic altceva.

STAVROS

Cuvintele treceau prin hanul lui Stavros ca prin urechi și multe dintre poveștile orașului se terminau aici sau doar se odihneau o vreme și plecau mai departe. Unele se târau pe străzi, intrau pe sub canaturile ferestrelor, pe sub porți, pe sub stâlpii cheiurilor, altele pur și simplu zburau, de la Seraiul vechi, de pe cea de-a treia colină, până la cel nou, la Castelul celor șapte Turnuri sau prin fundăturile Bazarului Acoperit.

Cuvinte șterse sau cuvinte vii, născute din trădare sau din iubire, toate aveau un loc în hanul lui Stavros. Spre deosebire de camerele de sus, pline de vorbe mărunțite, ascunse, furișate, în cafeneaua cea mare cuvintele zburau libere printre mușterii sau sub arcadele de pe margine, care semănau cu niște cochilii goale, în care putea să stea în picioare un om. O astfel de despărțitură poruncise don Serratore să i se pregătească, pentru o întâlnire de seamă. Acolo, Stavros așezase cu mâna lui câteva ibrice, două tipsii cu nisip fierbinte și cești de cafea, aruncase perne mari acoperite de șaluri brodate în jurul tăvilor și-n dreptul celor două mese joase, incrustate cu sidef, pe care stăteau narghilelele.

Chilioara era de mult gata, când hangiul îl văzu apărând pe don Serratore cu Mustafa, bijutierul, și fu de-a dreptul uimit. Nu că Mustafa nu ar fi fost un om cinstit și de vază — toată lumea știa povestea cu diadema imperială —, dar Stavros s-ar fi așteptat la vreun demnitar de rang înalt, așa cum îl obișnuise genovezul. Hangiul deschise ușa acoperită de perdea, îi lăsă să intre, întrebându-i dacă mai au nevoie și de altceva. Dădură din mână că nu și el se retrase cu o plecăciune. Oare ce aveau să-și spună atât de tainic că veniseră până la han?

Printre găurile arabescurilor săpate în pereți — din cauza cărora hanul fusese poreclit „Urechea" — se simțea mirosul de lemn, frunze, rășină și mușchi din narghilele și se vedeau cei doi bărbați așezați pe perne, aplecându-se, din când în când, unul către celălalt. Amândoi păreau abătuți și, la un moment dat, se auzi limpede vocea lui Tommaso, mai ridicată.

— E singura mea fată, Mustafa. Singurul meu copil. Pentru ea am muncit să strâng atâta avere. Ce să fac cu ea, măritată, aici?

— Și singurul meu băiat, tot ce mi-a mai rămas, lumina ochilor mei și ai mamei lui la bătrânețe. Unde să plece?

— Dar acolo poate să facă școală, poate să ajungă armator dacă vrea, om de seamă. Și Genova se deosebește mult de Stanbul, Mustafa. Acolo toți sunt plecați în stânga și-n dreapta, Americi, Andaluzia, Levant, Africa și chiar China. Se duc, se întorc. Nimeni n-o să se uite lung la un musulman, mai ales dacă e bogat, cum o să fie Musa. Pe când ea, aici? Oricât ar fi de bogată, tot o femeie creștină căsătorită cu un turc o să rămână. Hai să-i lăsăm să plece, Mustafa, o să fie bine.

Aurarul tăcea sub fumul alb. Meryem nu se împăcase cu gândul la însurătoarea fiului ei, dar să-i mai și spună că Musa va pleca să trăiască la Genova, că nu-și va vedea nepoții pentru care țesea covoare de ani buni, că nu-i va ține în brațe și că vor crește printre străini și pe deasupra creștini era peste puterile lui. Răspunse stins, aproape deznădăjduit:

— De ce ați adus-o până aici, don Serratore? De ce nu ați lăsat-o la Genova să se mărite cu cineva dintr-o familie bogată și era altceva...

— Asta mi-am dorit pentru ea... dar când am auzit că vrea să se călugărească, m-am gândit că cel mai bine e să o iau de acolo, să o rup de tot și de toate și să stea lângă mine, să vadă lumea, ce să priceapă din lumea asta o fată crescută între pereții unei mănăstiri?

— S-a priceput să-și găsească un bărbat... nu înțeleg cum de s-au întâlnit ăștia doi...

— Noi i-am ajutat, Mustafa, eu l-am luat să lucreze în birourile din port, tu ai trimis coșul cu pește, noi, părinții lor, am fost uneltele lui Dumnezeu... sau ale lui Allah, cum vrei să-i spui... până la urmă, de ce anume vrem să-i ferim?

— De suferință, o să fie greu, le vrem binele.

— Poate n-o să sufere. Crezi că noi știm care e binele lor?

— Suntem bătrâni, don Serratore, și am văzut multe, poate de aici atâta străduință. Copilul tău rămâne al tău până la moarte, n-ai ce face, e legea firii, vrei să-l ferești de rele dacă poți...

— Nu știu ce să spun... Crezi tu că noi suntem mai înțelepți doar pentru că suntem mai bătrâni decât ei? Poate că ne-am obișnuit mai mult să îndurăm greutățile, nu

neapărat că suntem mai înțelepți. În fine, ce rost are acum s-o mai lungim dacă ei sunt atât de hotărâți, cel puțin Ariadna o să se lupte cu mine până o s-o las să se mărite cu Musa. Ar fi în stare să fugă cu el, Doamne ferește. Ce să fac, să o închid, din nou, într-o mănăstire?

...frânturi de cuvinte, ca niște fluturi cu aripile smulse, se roteau prin cameră, descumpănite, fulgi de cenușă și mărgele fierbinți de nisip....

— Eu zic să nu ne mai împotrivim ... Până la urmă, n-au încălcat nicio lege și nici nu au pătat onoarea nimănui, inșallah, și se iubesc... și dacă plecarea asta o să-l ajute pe Musa să construiască corăbii și să-și îndeplinească visul, eu, ca tată, mă învoiesc, doar să mai amânăm puțin, măcar trei luni... pe urmă om vedea...

Mustafa avea nevoie de timp s-o lămurească pe Meryem, Tommaso, să scrie contractul de căsătorie, să cumpere o casă la Spezia — nu voia ca tânărul cuplu să locuiască la fratele lui — și să găsească o corabie care să-i ducă până la Genova în siguranță.

Fiecare spera, în sufletul lui, că în aceste trei luni cei doi se vor răzgândi sau că li se va toci încăpățânarea.

Pentru că Mustafa se învoi până la urmă cu plecarea copiilor, Tommaso consimți la o nuntă musulmană. Șaria le dădea voie musulmanilor să se căsătorească cu o femeie creștină fără că aceasta să-și schimbe religia, dar, ca să fie cununați de un preot catolic, Musa ar fi trebuit întâi să se boteze. Or, asta ar fi fost mult prea mult de îndurat pentru Mustafa, care se dădea peste cap să împace pe toată lumea.

Se despărțiră în fața hanului, strângându-și mâinile și atingându-și pieptul, după obiceiul locului; Mustafa auzind deja în urechi hohotele zdravene ale lui Meryem,

Serratore de-a dreptul îngrijorat de cum va primi unica lui fiică amânarea de trei luni.

Stavros chemă o slujnică să ia tipsiile cu nisip, cănile murdare, narghilele și să deschidă geamurile. Prin obloanele date la o parte se strecurară cu iuțeală vorbele celor doi și-și luară tălpășița, printre ace de gheață, praful mahalalelor și ciulini rostogoliți de vânt.

MUSTAFA

Ceara venea din Moldova. Nu numai fagurii topiți, ci și șelacul, balsamul de pământ, resturile de turbă cu rășină de brad, mușchi și ciuperci jilave. Alburii, aurii, verzulii, roșcate, calupuri înalte cât un stat de om luau drumul Carpaților, în care trase de boi. La timpul lor, mierea și ceara călătoreau până la șlepurile joase, despicate în soare, adormite la gurile Dunării. Plante, animale și pietre, lumea cerii le mătura pe toate în cale și le ducea mai departe peste vămi de pământ și întinderi de ape, spre alte porturi și neamuri.

Pentru câteva dintre poloboace — din ce în ce mai puține —, drumul se sfârșea în atelierul lui Mustafa. Cercei, brățări de gleznă, mânere de pumnal, ace de păr: pentru fiecare dintre ele aurarul turna cel puțin trei figurine de ceară. Zile întregi asculta, cântărea în palme, cerceta firele de polen prinse înăuntru, adulmeca miresmele calde, ascuțite, vii, verzi, ale florilor de pe lângă câte-o prisacă, care nu părăsiseră ceara. Arcadă, răsucire, ac, portal sau cerc de aur și argint se năștea întâi ca o gravură sfărâmicioasă. Când ajungea la argila amestecată cu nisip în care învelea tiparele, praful roșiatic îi intra sub unghii,

în cutele pielii, în urechi, dar nu îl stânjenea. Dacă micile înfățișări din ceară nu erau fără cusur, ar fi trebuit să o ia de la capăt.

Cocea matrița, îndelung, până când fierbințeala intra în șleaurile în care urma să fie turnat metalul. Aurul, argintul, cositorul, amalgamuri născocite de el cu nume sau fără nume, toate îl înțelegeau. Mustafa știa cum și cât să le încălzească, cum să le schimbe, cum să le îngroașe, când să le lase la răcit, cum să le vorbească. În ultima vreme, singurele cuvinte rostite în atelier și în casă. După certuri nesfârșite, țipete și plânsete, Musa plecase din nou de acasă, a treia oară, iar Meryem se cufundase în mutenie și surzenie: fără voce, fără pași, înfășurată în ură. Mustafa lucra în atelier cu zilele, ca să se liniștească.

Puse pilele fine jos și începu să-și strângă lucrurile. Nu îi mergea nimic. Ceara ținută prea mult timp la rece se sfărâma și trebuia tăiată din nou, creuzetele murdare încărcaseră cele trei inele cu sigiliu, aflate în lucru, cu picături și mulajele se stricaseră; domnea o dezordine cumplită pe masa plină de foarfeci, ciocănele, clești, tot soiul de pene de lemn și nicovale mici.

Cu o săptămână în urmă, se oprise în fața porții o caleașcă și un paj de la Serai, împreună cu un ienicer, intraseră în curte, întrebaseră de Mustafa și îi înmânaseră lui Meryem o pungă cu două sute de ducați. Atât, fără nicio lămurire, fără nimic. Aceeași pungă, care zăcea lângă blocul de piatră cioplit pe margini, unde tăia firele sau subția foițele de aur. Deși trecuseră șase luni, Padișahul nu uitase.

Coborî în bucătăria goală. Meryem plecase din nou în cimitirul de lângă casă, unde se ducea să se roage, și Mustafa o luă agale spre cartierul evreiesc. Muchiile zidurilor îl zgâriau, aerul era prea tare și apa Bosforului,

întunecată, înșelătoare. Pășind spre spițeria lui Leib Peres, pe ulițele cu acoperișuri din lemn, străjuite de plopi, arborii lui Iuda și castani, Mustafa nu auzea vocile vătuite de prin curți, sunetele de farfurii spălate la cișmea, plânsul câte unui copil sau lătratul câinilor. Oboseala îl copleși și vru de mai multe ori să se întoarcă din drum.

Când ajunse în sfârșit, borcanele de porțelan alb cu albastru și capace metalice, etichetele cu litere ciudate, rafturile aranjate în ordine îi înțepară ochii și se prăbuși pe cele două scaune de la intrare, lângă o măsuță cu o carafă de apă și câteva cești mici.

Leib Peres era un bărbat înalt, foarte slab, cărunt, deși încă tânăr. Îi ieși în întâmpinare, îmbrăcat ca europenii, într-o pereche de pantaloni închiși la culoare și un veston din același material, sub care se vedea marginea arba kanfotului. Dacă nu ar fi văzut ciucurii veșmântului și cele două mezuza, tubulețe de plumb prin a căror despărțitură se citea cuvântul El Șadai, prinse în partea dreaptă a tocului celor două uși, nici nu ar fi știut că se află în spițeria unui evreu.

— Șalom aleihem, Mustafa efendi, ce te aduce pe aici?

Leib Peres îi cunostea pe mai toți cei care-i intrau în prăvălie, dacă nu erau străini de oraș.

— Aleyküm selam. Nu pot să dorm... nu pot să dorm, grijile...

— O să prepar o poțiune, Mustafa efendi, durează puțin. Să-i spun Leii să facă ceai?

— Care dintre ceaiuri?

Zâmbeau amândoi.

— Nu, nu vreau niciun ceai din *Casa Viselor*, îmi ajunge apa.

Evreul cotrobăi după o cutie de lemn, alese un pumn de semințe uscate de mac, apoi începu să le piseze. După ce în mojar nu mai rămăsese decât o pulbere fină, turnă cu grijă apă fiartă peste ea și apoi scurse câteva picături de miere. Când amestecul se răci, adăugă șofran, ricin, chihlimbar, mosc și nucșoară și i-l întinse lui Mustafa, să-l guste.

— Ar trebui să mai pun două pahare de vin, dar...

— Nu, îl iau, e bun așa. Cât să beau?

— Două linguri, seara la culcare, apoi încă două, peste trei ceasuri, dacă mai e nevoie.

Mută licoarea într-un urcior mic și îi legă dopul cu o sfoară subțire, care se încurca între degetele lui. Mustafa trecu de cealaltă parte a tejghelei și îl ajută să înnoade capetele.

— Aș vrea să te întreb ceva. Voi, evreii... credeți în nemurire?

— Sunt un biet spițer, nu rabin, cum aș putea să răspund la o întrebare atât de mare?

— Da, dar ești un om învățat...

— Învățat să deosebesc dintr-o privire plantele tinere de cele bătrâne, cele cu rod de cele trecute, să le usuc, să prefir tot soiul de pulberi, să pregătesc infuzii și decocturi. Învățat să cred în Dumnezeul lui Israel Atotputernicul, să țin Sabatul, Kadișul morților din familia mea... dar eu, care am atât de mult de-a face cu bolile sufletului și ale trupului, știu că, după cum scrie în Tora, *pentru că ești țărână, în țărână te vei întoarce*. Tu și cu mine suntem oameni ai Cărții, Mustafa efendi, la ce bun asemenea întrebări?

— Alungă frica de moarte...

— Credința alungă frică de moarte. Dar pot să înțeleg, pentru că despre frici cred că știu mai mult decât rabinii.

Toată viața mea i-am ajutat și pe cei care cred, și pe cei care nu cred, și i-am ajutat nu numai cu frica de moarte, cu orice fel de frici. Leacul pentru ele...

Ridică cutia de lemn cu semințe de mac și bătu încetișor cu unghia în ea.

— Da, dar asta e numai o amorțire, un somn scurt, o amânare...

— Nu e întreaga noastră viață o amânare, un timp, mai lung sau mai scurt, din momentul nașterii până în momentul morții?

— Năzuiam că e mai mult decât atât...

— Toți vrem să credem asta. Până la urmă, stă în puterea fiecăruia să-și deslușească rostul trecerii prin viață. Nu știi dinainte ce se va întâmpla, trebuie să afli singur.

— Câteodată e atât de greu...

— Dar nici nu a făcut nimeni legământ cu noi că va fi ușor. Mergi sănătos, Mustafa efendi, și, dacă mai ai nevoie de ceva, știi unde mă găsești.

Luă bănuțul de argint întins de musulman, îl conduse până la ușă și închise prăvălia. Asta îl măcina pe aurar? Nu, trebuia să fie altceva. Ridică din umeri și se îndreptă spre pavilionul din curte, poreclit *Casa Viselor*. Mai devreme sau mai târziu, dacă era ceva important, evreul știa că avea să afle. În *Casa Viselor*, asemenea hanului lui Stavros, se făceau și se desfăceau secretele orașului; unele sub semnul vinului, altele sub cel al opiului.

Când își construise gospodăria în Balat, evreul alesese un capăt de stradă. Gospodăria lui era ultima, urmată de un maidan și niște bostănării. Nu prea mare, dar acoperit de la temelie până la acoperiș de iederă și trandafiri, foișorul din curte, închis cu uși și legat de casă cu o punte de lemn din bârne ușoare, nu se vedea. Cunoscuții

locului găseau cu ușurință poarta dinspre maidan și se furișau, începând cam de pe la amiază până la apusul soarelui. După apus, doi albanezi și un bosniac îi ridicau pe cei prăbușiți pe sofale și, cu multă blândețe, îi duceau până în ulița din spate, unde-i aștepta câte o trăsură sau trebuia s-o ia pe jos. Nimeni nu putea rămâne peste noapte, căci de bunul lui renume de negustor și spițer depindea bunăstarea întregii lui familii. Cei care-i călcau pragul aveau încredere în el și un nume bun era de cele mai multe ori mai de preț decât banii.

Pavilionul arăta ca orice cafenea din Istanbul și trecătorii l-ar fi putut trece ușor cu vederea, dacă nu erau dintre cei ai casei. Pentru aceștia din urmă, ceaiul de opiu și dulciurile cu opiu erau aduse pe tăvi de cele două servitoare ale lui Leib și, câteodată, de nevasta acestuia, Dvora. Leia, singura lor fată, nu călca pe acolo. Mușterii mulți și de toate felurile. Drumeți singuri, spahii și ieniceri, fiul câte unui pașă, negustori și medici, artiști cu dare de mână și câteva femei, văduve singure sau femei măritate care se ascundeau pentru câteva ceasuri. Acoperite de voaluri, se așezau în colț, după un paravan din lemn de cedru îmbrăcat cu o draperie de catifea, vorbind doar cu servitoarele.

Bogați și săraci, bătrâni sau tineri, *Casa Viselor* era pentru toată lumea. Leib Peres ducea un negoț cinstit. Mustafa înțelegea limpede de ce i-a spus că știe leacul tuturor fricilor. Ceea ce însă nu știa aurarul și nici măcar nu bănuia era că unul dintre cei mai statornici oaspeți ai evreului era Tommaso Serattore.

MUSA

Cruzimea, ceea ce îl izbea la ea era cruzimea. Buzele strânse, ochii tăioși. Auzise de prea multe ori:

— Niciodată, niciodată n-o să vin la nunta ta, Musa!

În toamna târzie, frunzele duse de vânt se lipeau de creștetul caselor și ultimii greieri abia se mai târau pe ici, pe colo, prin grădini. Meryem dăduse un ospăț, ca în fiecare an de ziua lui. La masă, Musa, Ayla, mătușa sa, sora cea mică a mamei lui, două verișoare, tatăl său și o vecină. Îl întâmpină încă din prag.

— Acum ai venit? Credeam că nu mai vii!

Furia îi învinețise degetele și unghiile de la mâini. Părea mai grasă sau poate mai scăzuse în înălțime. Purta rochia cea bună, dar care-i atârna cumva strâmb, nepotrivit, și se vedea că plânsese, după pleoapele roșii, cu pielea subțiată; o vână mare i se zbătea din când în când la coada ochiului stâng. Gura i se adâncise.

— Stai aici, șuieră ea, scurt.

Îi arătă un loc la masă, lângă Mustafa, și se repezi la cuptor, să mai aducă ceva.

Ce să mai aducă? Toată bucătăria era plină de mâncare. Tot ce-i plăcea lui. Oare asta avea un tâlc? O făcea

ca să se răzbune? Nu știa, așa cum nu știa unde dispăruse femeia pe care o urma prin Bazarul Acoperit când era de-o șchioapă, căreia îi căra sulurile de lână. Se opreau pe ulița cofetarilor: ceai fierbinte, bucățele de rahat de toate culorile, tăvălit prin zahăr, sau halva. Acum se purta de parcă nu mai erau mamă și fiu și avea nevoie de tot aerul dintre ei ca de o cârjă.

De îndată ce rămăseseră singuri, cei doi bărbați urcară în atelier. Sulurile de pergament cu desene, nicovalele, cleștii și încuietorile, policioarele, covorul ros, toate bine cunoscute, dar nimic la fel. Aveau altă lumină sau le lipsea lumina, deși lampa aprinsă rotea cercuri mari, galbene împrejurul lor.

— De când e așa?

— De când ai plecat. Dar azi a fost mai rău.

— Și tu ce crezi?

— Ce cred despre ea?

— Nu, despre plecarea mea. Mă învinovățești, nu? Din cauza mea s-a îmbolnăvit!

— Nu te învinovățesc... Cred că ai tot dreptul să pleci sau să iubești pe cine vrei, dacă trăiești fără să faci rău și dacă respecți poruncile Profetului, Pacea fie asupra numelui Lui, dar nu așa trebuia să-i spui.

— Dar cum trebuia să-i spun?

— Tu i-ai spus și în aceeași seară ai plecat... ca să nu te mai întorci...

— Nu aveam cum altfel, *baba*...

— Cum adică nu aveai cum altfel?

— Pentru că, dacă îi spuneam altfel, nu mai plecam... *anne* m-ar fi înduioșat și aș fi rămas, și nu pot asta, chiar nu pot. La început, eu n-am făcut nimic. Îți amintești? Tu m-ai trimis la don Serratore. Întâmplările au venit

peste mine fără să le chem, dar după ce am văzut-o pe Ariadna... crede-mă, m-am rugat să-mi iasă din minte, m-am străduit zi și noapte să nu mă gândesc la ea, dar... n-am mai avut cum să mă feresc de tot ce a urmat.

... de zbuciumul nopților, când încerca să se împotrivească îndoielilor chinuite; de trupul Ariadnei, care îl arsese luni în șir, deși n-o atinsese, de ziua în care îi adusese peștele, zi care le pecetluise soarta tuturor, de visul ca toată flota Mediteranei să aibă aceleași steaguri și semne, prin care să se înțeleagă fără să fie nevoie să-și știe unii altora limbile în care vorbeau, de orașe întinse cu turnuri și străzi pietruite, unde simțea c-avea să ajungă, de cerșetori și regi pe care îi va cunoaște, despre aventurieri și oameni de rând.... destinul lui era să plece cu femeia pe care o iubea spre o nouă lume. Arătase larg, ridicându-și brațele în sus. O poartă.

— N-aveam cum să fac altfel... înțelegi, *baba*?

— Înțeleg că asta e voia lui Allah, dacă Allah nu ar fi vrut, toate acestea nu s-ar fi întâmplat. Și cine sunt eu să mă împotrivesc voii lui Allah?

— Și *anne* de ce nu spune asta?

— Ei, Musa, vrei prea mult de la biata maică-ta. Toată viața ei e în curtea asta, în covorul de rugăciune, în îngrijirea mormintelor fetelor. Hotarul este la Bazarul Acoperit. Nu s-a dus nici măcar până unde se termină Constantinopolul. Nu vrea, zice că n-are nevoie, ce să vadă în afara orașului? Are tot ce îi trebuie aici. Ce rost ar avea să cunoască alți oameni, din alte neamuri? Îi e frică de ei, sunt străini, nu țin rânduielile noastre, nu își trăiesc viața așa cum este obișnuită ea. De unde să vadă ea cu ochii minții flote și oceane și steaguri și tot ce zugrăvești tu?

— Nu le poate vedea, dar ar putea avea încredere în mine. Nu mă cunoaște? Ea m-a crescut.

— Vezi, aici nu-nțelegi tu, Musa, nu mai are încredere în nimic. Pur și simplu, nu pricepe rostul a ce se întâmplă. Crede că a făcut ceva, că Allah a pedepsit-o când i-a dat un fiu ca tine, deși s-a străduit atât de mult toată viața să-L slujească. Mă întreabă tot timpul, unde am greșit, Mustafa, unde am greșit?

— N-a greșit... Îmi vine s-o iau în brațe și să-i spun, *anne,* lasă-mă să plec și va fi bine.

— Eu zic să n-o faci, ai putea s-o rănești și mai mult.

— Nici nu pot, că nu vorbește cu mine, parcă locuim în țări diferite deja.

— Eu zic să te liniștești... măcar tu... Vezi, Musa, eu, cu mintea mea de aurar, că n-am școală prea multă, doar cât să citesc și să scriu, îmi dau seama că tu și cu maică-ta n-o să vă înțelegeți niciodată, voi nu vedeți nimic cu aceiași ochi și tot timpul încercați să vă lămuriți unul pe celălalt de câte ceva... De când erai mic te sfădeai cu ea, când nu te lăsa în pace... Or... ce poți face când doi oameni sunt ca Soarele și Luna? Nu e vina lor...

— Ce-ai făcut tu, *baba*?

— Eu? Ca de obicei, la mijloc. Dar tu n-ai stofă de așa ceva. Eu sunt mulțumit că măcar am încercat să fac pace... dar am obosit Musa, și de certurile voastre, de tot...

— S-a mai întâmplat și altceva, de care eu nu știu?

N-avea rost să-i spună de talisman. Oricum Musa pleca, nu putea să-l ajute cu nimic, ce să-i mai încarce gândurile?

— Nu. Ți-am dat binecuvântare să pleci, du-te liniștit. De prea puține ori putem alege în viață, bucură-te că tu poți. Allah să-ți călăuzească pașii și să te ajute să-ți împlinești visurile.

— Tocmai asta e, *baba*, că, dacă momentele în care putem să alegem sunt rare, nu trebuie să le pierdem, trebuie să fim curajoși și să mergem înainte, nu crezi?

— Curajul... e ceva care m-a părăsit de mult și nici măcar nu mai cred că l-am avut vreodată. Oricum, cu singurele fărâme pe care le mai găsesc, o să-i țin piept lui Meryem... O să-i tot spun până o să priceapă că, chiar dacă te-ai născut în familia noastră, ești plămada lui Allah. Noi doar am primit cu bucurie darul Lui. Așa că cine suntem noi să te împiedicăm să-ți îndeplinești menirea, dacă tu crezi că asta e menirea ta?

Mustafa se ridică din colțul lui și-l luă în brațe, apoi își lipi buzele de fruntea lui. Cine știe când va putea s-o mai facă din nou? Îl ținea strâns la piept.

— Pleci?

— Da, e târziu.

— Nu vrei să rămâi peste noapte? În camera ta?

— Așa?

... ca un oaspete nepoftit, în odaia prunciei lui, cu zmeul vechi agățat pe perete și sforile de la corăbiile de jucărie pe care le cioplise singur, să doarmă cu gust amar de salivă mucegăită în gură, într-un ținut străin...

— Nu. Mă duc doar să-mi iau rămas-bun.

Ciocăni de mai multe ori în ușa dintr-odată grea, închisă la culoare, plină de zgârieturi.

— *Anne?*

Liniște.

— *Anne*, te-ai culcat?

Nu auzi nimic. Coborî și ieși prin bucătărie. Încuiată pe dinăuntru, cu fața boțită-n în pernă, Meryem se prăbuși pe pat, hohotind.

HAVVA

Ațipise. Prin somn, se întinsese după o bucată de plăcintă de curmale cu cardamom; degetele îi alunecaseră în gol. În iatacuri, tăvile cu kolompeh[1], fursecurile cu năut și bomboanele de șofran cu nuci sau nugaua cu migdale fuseseră îndepărtate din porunca ei. De câte ori se întindea, goală la hamam, pe marmura caldă, așteptând să fie unsă cu ulei, le poruncea sclavelor nubiene să o acopere cât mai repede cu peştemalul alb, din cel mai fin bumbac de Antiohia.

Lumina târâită o liniștea, iar băile cu ulei de lavandă, rozmarin și ghimbir, mușcată, nucşoară și sare de mare îi albeau și îi înmuiau pielea de pe brațele pline și de pe cele două rânduri de burți, dar nu mai putea îndura să se privească sau s-o vadă ceilalți dezbrăcată. Era slujită de fete și femei de toate vârstele sau neamurile, de eunuci grași cu voci copilărești, de muți, de ienicerii care îi însoțeau caleașca, de grădinari și bucătari. Niciunul dintre ei nu era orb.

---

[1] Plăcintă iraniană cu amestec de curmale tocate cu pudră de cardamom și alte condimente.

Născuse șase copii, din care mai trăiau patru: trei băieți și o fată. Dinastia n-avea a se teme. Cu toate astea, când Padișahul n-o mai chemase nopțile, o cuprinsese îngrijorarea. Legase prezența noilor favorite, din ce în ce mai multe, de înfățișarea ei și încercase să slăbească. Cu furie. Se scula dimineața și spunea: „Azi nu mănânc nimic, beau doar apă". I se aduceau vasele cu apă, cu margini însemnate de spuzeala alburie a gheții. După placul ei, adăugau petale de trandafiri sau coji de portocale, urme fine de ierburi, de bergamotă, lămâie, iasomie. Ținea în palme cupele de cristal — arsura frigului îi făcea bine, sorbind îndelung fiecare înghițitură, lent, cu speranța unui miracol.

Primele ore ale postului erau ușoare, apoi în jurul prânzului începea să simtă o gheară. La început, o otravă verzuie în cerul gurii, apoi un djinn cu o lumânare îi ardea stomacul pe dinăuntru, plimbându-se prin corpul ei ca printr-o peșteră. Și amețeala. Toate mâncărurile pe care le mâncase sau de care auzise se perindau prin fața ei, într-un carusel nebunesc. Urma o zi lungă, în care nu se mai putea gândi decât la mâncare, un șir de lungi zile, legate între ele cu lanțuri de apă chioară. După rugăciunea de seară, când de-abia mai putea ajunge până la pat, cerea să i se aducă doar o tavă cu pilaf, fără carne, fără nimic, pe care-l devora cu mâinile. Nu-și putea îmblânzi mintea și, odată cu primele înghițituri, începea să-i tihnească, și o căldură mângâietoare îi urca dinspre tălpi, mijloc, capul pieptului până la frunte și ceafă: un ținut cucerit. După care adormea.

Nu se putea opri la primele zece sau cincisprezece îmbucături, așa cum își propunea de fiecare dată; mânca până simțea că nu mai poate să respire, până

când stomacul îi amorțea. În fața metehnei, nu mai era nici sultana lumii, nici soția Padișahului, nici mama moștenitorului tronului Sublimei Porți, ci doar un corp greoi, umflat de nesfârșitele feluri de mâncare. Numai cu ajutorul lor putea să o ia de la capăt în fiecare zi. Când se îndestula, nu se mai apăra de nimeni și aluneca pe tălpile unei sănii transparente, din nor în nor, păsările o întâmpinau cu uimire, plutea ca sultanul Selim Nebunul — care murise de sminteala vinului în Dar-us Saadet, Casa Fericirii, înconjurat de concubine și paji.

După ce trecuseră câteva luni și slăbise binișor, totuși prea puțin după gustul ei și după truda depusă, băgase de seamă că nevoia sultanului de a se sfătui cu ea crescuse, nu scăzuse. Îi mărturisea tot ce avea pe suflet și, când era în Serai, se întâlneau cât de des se putea, prin grădini sau în apartamentele ei.

Hotărât, nu asta putea spune sultana despre legătura ei cu Marele Vizir; dușmănii vechi întreținute își scoteau capul la fiecare prilej, dar trecuseră mulți ani în care se amușinaseră, se zgâriaseră, își căutaseră pricină și muchiile luptei lor se mai tociseră. Îmbătrâniseră cu toții.

Din ceasul în care liniștea se așternuse — imperiul era la picioarele ei, fără putință de tăgadă —, odată cu întoarcerea somnului senin, fără vise, Havva mânca din nou. Deși se opintea din toate puterile să oprească șuvoiul dorințelor care o șfichiuiau ca niște bice — „Azi nu mănânc nimic, azi nu" —, până la sfârșitul fiecărei zile nu se mai putea împotrivi și cerea să i se gătească. După apusul soarelui, pe tăvile trecute din mână în mână de la cuhnii până în dormitorul ei, abureau, aurii de grăsime, prepelițe și fazani în sos de rodii, pești

înveliți în crustă de sare, miel la cuptor, castane și gutui coapte, smochine și mere dulci de Sabarta. Havva îi îndepărta pe toți din preajma ei și lăsa vorbă să n-o tulbure, decât dacă o chema Padișahul.

În copilăria ei din palatul din Isfahan, la masa de iftar, toată familia șahului se aduna în jurul meselor joase, cu gheimeh[1], halim[2], sholeh zard[3], bamiyeh[4], salate, tipsii cu fructe și nenumărate ceaiuri de șofran sau trandafir. Mâncau împreună și se grăbeau să se culce până la sahur, micul dejun de dinainte de răsăritul soarelui.

Când noaptea se ciobea deasupra capului lor în roiuri de stele, Havva alerga în dormitor, unde o aștepta doica ei, Zeynab, cu pâine fierbinte, dulceață de nuci verzi și ceai — și poveștile începeau. Uneori era vorba de pirați care ucideau pești uriași în care încăpea o cetate; altă dată, de tâlhari care răpeau călători sau doar le luau pungile pline cu aur, de comori îngropate în pământ, porturi fără număr sau păduri veșnice. Când cineva era nedreptățit, chema zeul focului. Îndopată de doică, dumicătură cu dumicătură, cu capul vâjâind de tâlhari și prizonieri, copila adormea târziu, cu capul în poala femeii, și nu mai ajungea la masa de la răsăritul soarelui. Treizeci de ani mai târziu, în întuneric, mâncarea îi vorbea sultanei pe mai multe voci. Singură în dormitor, cu tava de dulciuri în poală, Havva o asculta și visa.

---

1 Tocană iraniană tradițională din vită, mazăre și cartofi cu șofran, care este servită fie peste orez alb, fie peste orez aromat.

2 Terci de orz sau grâu, carne mărunțită (vită, miel, pui sau curcan) și condimente, gătite câteva ore.

3 Budincă de orez cu șofran.

4 Gogoși cu șofran și apă de trandafiri.

Se dădu jos din pat și ceru să-i fie pregătită baia. Îi lua ore bune să fie spălată, îmbrăcată, pieptănată; le spuse să se grăbească. Sultanul o aștepta. Pe măsură ce gleznele i se îngroșau, sânii îi atârnau și șorțul de pe burtă îi ajungea aproape de coapse, se îmbrăca altfel, cu tunici lungi din borangic subțire, albe ca spuma laptelui, peste care își trăgea un caftan: o manta largă, bărbătească, din mătase sau damasc închis la culoare, cu fire de aur sau de argint. Încheia cu o centură lată, prinsă cu o pafta cu turcoaze și jad, în viața de zi cu zi, sau cu rubine, diamante și perle pentru ceremonii. Singurele lucruri care îi rămăseseră cu adevărat frumoase erau ochii și părul, și sultana Havva avea grijă de ele. Ochii încondeiați cu grijă de sclave apăreau prelungi, întunecați, strălucitori, iar în păr — chiar și în zilele obișnuite, când nu primea oaspeți sau nu mergea la sultan —, arabescurile născute din mâinile lui Mustafa sclipeau stins printre bucle, ca niște ochiuri de apă umplute cu iarbă.

Sosise la Edirne cu o seară în urmă, după mai bine de o săptămână, de când plecase din Istanbul. Pe drum avusese timp să cugete îndelung, să întoarcă lucrurile pe toate fețele și războiul i se părea de neocolit. Greșise undeva? Nu credea că ea, ca femeie, putea face mai mult. De la bătălia de la Çaldıran încoace, granița dintre cele două imperii se tot fărâmițase și Tratatul de la Amasya nu adusese o pace de durată, ci doar câștigase ceva timp pentru cele două armate.

De când sultanul nu se mai întorsese de la Edirne, Marele Vizir conducea Divanul și căuta cu orice preț prilejul de a începe un nou război. Și îl găsea la orice pas: ba în comerțul cu mătase, ba în faptul că iscoadele otomane dezvăluiau numărul în creștere de tunuri ale

persanilor, ba că supuși turci ai imperiului safavid erau forțați să-și lepede credința și să devină sub amenințare șiiți. Havvei nu îi pusese nimeni opreliști în rugăciuni, dar era încunoștințată de cât de firavă era prețuirea ei în ochii imamilor și cadiilor, adânciți în nesfârșitele tâlcuiri ale hadithelor.

Ctitorit pe o insulă, între două brațe de râu, palatul de la Edirne nu era așa de mare precum cel de pe prima colină din Istanbul, dar, după ce treceai de podul înălțat de Fatih, începea paradisul. Verande și porticuri pline de trandafiri cățărători, vestibuluri, dormitoare, camere de taifas, băi cu geamuri firave care se certau, vara, cu lumina prea puternică, chioșcuri pentru muzică, terenuri pentru cirit, alei cu nisip netezit și alei cu pietrișul albicios fin, încălzite de soare. Grădini sălbatice cu ierburi unduitoare și stuf și răsaduri orânduite de zeci de grădinari, cu bolți de viță-de-vie, lalele de toate culorile, liliac, șofran și margarete, irișii și iasomie. Toamna, când începea vânătoarea, rațe și gâște sălbatice se zbuciumau peste mlaștini; iepuri, căprioare și mistreți, strânse încă de cu zori, de prin frunzișuri întunecate, cădeau sub arme pregătite din vreme. Departe de pădurile dese și de mlaștini, trona Pavilionul Zării, cu apartamentele private ale familiei padișahului, fântânile cu apă dulce, privighetorile în colivii și păunii care se plimbau agale pe terasele cu trepte de marmură. Acolo își petrecea sultanul cea mai mare parte a zilelor, întins pe perne, pe cea mai înaltă dintre terase — cerdacul dormitorului lui.

Așa îl și găsi. Mai slab ca de obicei, cu cearcăne gri în jurul ochilor, incredibil de slab. Nu mânca mai nimic. În fiecare zi, talgerele cu mâncare plecau neatinse, în timp ce el gusta din fructe și bea apă. Din când în când,

mai lua câte o gură de supă de linte cu mentă, în care îi storceau câteva picături de lămâie, dar nu mai pusese de mult gura pe carne. Havva cântărise totul dintr-o privire: paloarea, cărțile și răvașele aruncate pe jos, camera pustiită de viață.

Sultanul se ridică în picioare s-o întâmpine. Când erau singuri nu le păsa de eticheta imperială. Ea nu-l mai striga Maiestatea-Ta, Înălțimea-Ta, Viteazul meu, Padișahul Lumii, iar el îi spunea simplu și firesc: Havva, fără sultană, fără nimic.

Își lăsă capul pe umărul lui. Își dăduse seama cât de șubrezit era și ochii îi înotau în lacrimi.

— De ce nu te întorci la Seraiul din Istanbul? Ce ai? Ce ai?

— Nu știu, doctorii spun că nu am nimic...

— Și atunci?

— Sunt mort pe dinăuntru Havva... am murit cumva... nu știu ce e cu mine. În fiecare dimineață mă trezesc într-un șanț negru, de când am intrat în peștera asta, nu mai văd soarele, chiar dacă strălucește sus pe cer... și nu numai soarele, nu simt... nu simt nimic...

— Și plăsmuirile?

— Aaa, nălucirile sunt roșii. Vino-ncoace, hai să stăm puțin aici, pe terasă. Poate că, dacă ești tu aici, o să văd și eu cerul.

— Mi se face frică când schimbi vorba. Viziunile nu te-au părăsit, nu?

— Nu, sunt tot timpul cu mine, când mă plimb, când citesc. Îi văd pe toți: frații mei, nepoții mei, toți cei sugrumați, otrăviți. Sunt înecați în sânge sau plini de sânge. Ceea ce... având în vedere că toți au fost sugrumați, pentru că nu poți vărsa sângele Casei lui Osman... e ciudat.

Adevărul era că își visa des fiii decapitați sau acoperiți de sânge, dar i se făcu prea tare milă de ea ca s-o mai chinuie cu gândul morții copiilor.

— ... nu mai pot să dorm, nu mai pot să mănânc...

— Văd.

Îi luă între palme degetele fine, aproape scheletice, apoi i le răsfiră, mângâindu-l ușor.

— Ce pot să fac?

— Nu poți să faci nimic, sultana mea, sunt doar mințile mele tulburate și demonii din capul meu.

— Ai vorbit cu Mai marele astrologilor? Cu magii? Cu imamii să citească din Coran?

— Am vorbit de nenumărate ori... și am făcut și altceva. I-am comandat lui Mustafa un talisman... pentru nemurire...

Sultana întoarse capul de la pielea întinsă pe pomeți și privirea încețoșată. Ce rost aveau vorbele astea despre nemurire? Ar fi dorit să-l încurajeze, să poată ajunge până la el, să-l ridice din somnul bolnav.

— Nu există nemurire, mărite Padișah. Numele Măriei-Tale va fi pomenit în veci, de-a pururi... dar trupurile noastre...

— Știu Havva, dar m-am gândit la ceva. Nu pot schimba legea fratricidă; în afară de mine nu vrea nimeni, nu vrei nici tu — ea îl aprobă scurt din cap —, dar m-am gândit că poți să-ți prelungești viața până când propriii fii vor fi bătrâni, mai bătrâni decât tine, sau chiar vor muri înaintea ta, din voia lui Allah, și atunci nu mai trebuie să-i omori... nu mai vreau să știu că îmi vor fi omorâți copiii, așa cum au fost omorâți frații mei, pe care eu i-am omorât... nu mai vreau să omor pe nimeni cu mâna mea sau din porunca mea.

Își pierduse mințile? Cu un război care bătea la ușă, cu Ahmed Kasim Pașa care era din ce în ce mai dezlănțuit? Nici măcar nu-i dădea prin cap să se afle în fruntea armatei? Bărbatul ei trecuse pragul tristeții fără întoarcere, plecase cu totul și cu totul pe un drum de întuneric.

— Și când trebuie să fie gata talismanul?

— Când mă întorc, o să-i trimit vorbă lui Mustafa... n-am avut chef să-l văd, să vorbesc cu nimeni și nici nu vreau să mă vadă nimeni așa.

— Când te întorci?

— Asta numai Allah știe și poate doctorii mei, dar nu vor să-mi spună când va înceta negura din capul meu, când o să mă simt mai bine. Nu te mai amărî, draga mea. Hai să mâncăm.

Intrară în iatac. Servitorii aduseseră cina pregătită, vase rotunde cu apă de trandafiri pentru spălat, ștergare curate pentru mâini și ieșiră în liniște.

Sultanul se chinuia și la fiecare îmbucătură nodul gâtului îi urca, apoi cobora, dureros, iar Havva mai mult răsfira printre buze mâncarea. Disperarea, o acvilă cenușie, golașă, cu chip de om, îi pândea pe amândoi. Padișahul, mohorât, fiindcă amânase de prea multe ori întoarcerea la palatul imperial pe care-l ura. Cele trei porți, fortificațiile dinspre mare, morțile incastrate în pereții Seraiului — ura felul în care toți așteptau de la el să se urce pe cal, doar ca să plece spre alte morți.

Sultana, împovărată de prea multe temeri ca de un lințoliu, plămădea în ea o nouă înverșunare. În ceasul acela, chiar dacă poate împotriva voinței lui, o părăsea. Se simțea trădată. Trebuia să lupte singură, să facă față tuturor încercărilor care vor veni, fără sprijin.

Așa cum se așezaseră, foarte aproape unul de celălalt, atingându-și umerii și genunchii, dacă-i priveai de sub tavanul aurit, păreau doi vechi prieteni mâncând împreună, într-o seară.

PELAGIA

Nu avea răbdare. Ar fi trebuit să stea prea mult timp într-un loc, cârligele de lemn sau os îi alunecau printre degete și ochiurile scăpate o sileau să înceapă, o dată și încă o dată. Când termina, apăreau fulare, veste, căciuli firave, cu ochiuri trase și răsucite, pe care Pelagia i le lua, le desira și le împletea iar. Însă Ariadnei îi plăcea s-o ajute la opăritul firelor, la clătitul lor în apă cu sare și oțet, la întinsul fuioarelor prin curte, mai ales iarna, când le aducea de afară țepene, ca un snop de crengi geruite, rupte din copaci colorați.

De când Pelagia, ca din întâmplare, lăsase să se înțeleagă că, în loc să se furișeze prin lotci, ar fi fost mult mai bine ca cei doi îndrăgostiți să se vadă în casa familiei lui Serratore, în fiecare vineri, sub ochii ei, cele două femei se înțelegeau de minune.

Pentru părinți, grecoaica cu rochiile scrobite și chipul aspru era cel mai bun paznic pe care îl puteau găsi, iar pentru tineri, să se vadă câteva ceasuri era mai mult decât nimic. Orele de turcă cu Khalil se terminaseră. O dată pe săptămână, Pelagia se așeza în capul mesei cu mosoarele de lemn, acele subțiri, mătasea desfăcută în

raze și începea să împletească. Prindea firele de la ghem în jurul degetului arătător, le trecea printre inelar și degetul mic, ajunsă la capătul rândului le strângea pe cârligele de lemn. Dacă-și punea în cap, putea împleti o întreagă așezare din cărămizi pufoase: fețe de pernă, șosete, pălării, mori de vânt, acoperișuri de case, bluze de corp, pelerine, mănuși, livezi, perdele, străzi, cișmele, poduri, ziduri de lână, de bumbac, de cânepă.

Dar numai vinerea avea răgazul să stea ore-n șir aplecată asupra lor. Când ibrișinele i se rostogoleau pe podea, Musa ori Ariadna se ridicau și i le puneau înapoi în poală. Mai înțelegea pe ici, pe colo, italiana în care vorbeau cei doi, dar nu-i asculta. Ce puteau să-și spună? Ce-și spun toți îndrăgostiții din lumea asta. În primele două săptămâni, lipită de scaun, amorțise lângă pânza de dantelă a vălului de mireasă, dar, pe măsură ce nunta se apropia, în afară de niște vorbe înflăcărate și de atingerea pe furiș a mâinilor la plecare, nu se întâmpla mare lucru. Îi lăsa din ce în ce mai des singuri și ea se apuca de gătit pentru orfelinat.

Cei doi binecuvântau în gând foamea neostoită a copilașilor orfani și aveau grijă ca, ori de câte ori Pelagia ieșea din bucătărie, să nu-i prindă unul lângă celălalt. Știau tot timpul unde se află cerberul lor, pentru că lumina o urma pe femeie prin casă. De când coborâse la poalele muntelui la treisprezece ani, cu coapsele șiroind de sânge, fără să plângă, fără să blesteme, lumina o urma peste tot.

Când timpul cuvenit se scurgea, Pelagia apărea cu poloboacele ei acoperite. Musa își lua rămas-bun și plecau amândoi spre capelă. Ea mai în față, Musa mai în spate, cărând oale și hăinuțe de lână, ca pe vremea când

era mic și alerga să nu o piardă pe maică-sa prin bazar. Fra Niccolò găsea caraghioasă perechea lor, dar nu-i întrebase ce-i lega sau de ce veneau împreună până în ușa bazilicii, în fiecare vineri; pentru el, Dumnezeu avea căi misterioase, pe care umblau toți oamenii.

Probabil că tot căile misterioase ale lui Dumnezeu au făcut și ca cele trei luni de logodnă să treacă lin, cel puțin în casa Serratore. Tommaso și Mustafa chibzuiseră în zilele de după întâlnirea de la hanul lui Stavros și hotărârea lor fusese aceeași: de îndată ce se încheia cununia, tinerii însurăței trebuiau să se îmbarce pe o corabie pentru Genova.

Nimeni nu s-a împotrivit, așa că, trimise pe vas din dimineața nunții, cuferele mari erau deja în cală. La ora șase seara, hogea tocmit se ivi în poartă. Avea sub un braț Coranul și sub celălalt un covor de rugăciune făcut sul. Înserarea acoperea candelabrele, sfeșnicele și umbra tremurată a celor cinci — mirii, cei doi socri și Pelagia — cu un șal vâscos.

Stând în colțul camerei, Mustafa se uită lung la diadema Ariadnei. Alesese doar diamante mici, egale, cu o strălucire aparte, pe care le legase între ele prin fire de aur alb, atât de subțiri că nu se vedeau, dar bănuiai că sunt acolo, așa cum bănuiești că există legături neștiute între astre, pe bolta cerească. Nu folosise nicio altă piatră prețioasă, nimic. Avusese în gând să păstreze neîntreruptă ninsoarea albă, adamantină. Pentru Meryem făurise prima diademă cu iubire, pentru Havva, cu frică, pentru Ariadna, cu nesfârșită tristețe. Între cele trei — o viață.

Ginerele, îmbrăcat cu o cămașă albă din borangic și-un caftan negru brodat cu fir de argint, era cu totul și cu totul la înălțimea serii.

Pelagia se întrecuse pe sine și țesuse în fiecare ochi al dantelei pânze de păianjen aurite, fire subțiri ca acelea din părul miresei. Acoperită de spuma lor albă, Ariadna strălucea.

Hogea îi așeză pe covorul de rugăciune, citi din Coran, îi puse să semneze contractul de căsătorie, își luă punga cu bani și plecă mormăind că nu va spune nimănui de cununie, deși nu-l rugase nimeni să o facă.

Meryem, care jurase nu numai că nu va veni la nuntă ci și că nu va pune piciorul pe cheiul de unde pleca fiu-său, îi trimise totuși nazar boncukul din camera lui. Musa îl pusese în buzunar, împreună cu inelul cu rubin dăruit de tatăl lui. Era tot ce lua de acasă.

Pelagia găti la fel de mult ca la ziua Ariadnei, numai că nuntașii nu mâncară mai nimic și tăvile se întoarseră la bucătărie aproape neatinse. După ce tinerii căsătoriți se schimbară în hainele de călătorie, plecară tăcuți, toți patru, într-o singură trăsură, atenți să nu-și atingă genunchii în mers, iar pe chei își luară rămas-bun, stingheriți.

Vântul de pe Bosfor le șterse fețele cu rafale de apă și în întuneric arătau ca niște marionete care țipau unele la altele. Mustafa și Tommaso se întoarseră în oraș cu aceeași trăsură, grăbiți și înghețați.

Sus, pe puntea vasului, Ariadna și Musa erau în sfârșit liberi. Își căutară palmele sub pelerinele de iarnă și râseră, în șoaptă, despre lucruri știute numai de ei doi. O așteptare chinuitoare luase sfârșit. Fără margini sau străzi drepte, cu cupolele acoperite, întunecat ca o peșteră sub apă, Constantinopolul nu mai avea nicio putere asupra lor.

În tot acest timp, Pelagia strânsese bucatele neatinse și tăvile cu dulciuri, le învelise și pusese totul la rece.

Când se iviră zorii, se spălă, luă coșurile încărcate și se repezi afară. Fra Niccolò n-o aștepta atât de devreme.

— Ariadna, fata lui don Serratore a plecat înapoi la Genova.

— Știu, s-a măritat.

— Vreau să lucrez aici zi de zi.

— Nu te pot plăti.

— Fără plată.

— Și don Serratore?

— Nu plec de acolo de tot, o să am grijă și de el, dar e mult mai puțină treabă acum, nu mai e nimeni în casă și don Serratore e tot timpul plecat.

— I-ai spus?

— Da.

— Și ce a spus?

— Că dacă pot să țin și casa, și să vin și aici, fac cum vreau eu.

Din cauza pregătirilor pentru nuntă, nu mai călcase pe acolo de câteva zile și vasele murdare, cu bucăți uscate de lipie și coji de cartofi, zăceau aruncate într-o copaie mare de lemn, lângă ușă. Călugărul benedictin avea prea multe pe cap să mai facă și curățenie.

Mirosul de mâncare stricată îi tăie respirația. Așează coșurile aduse pe mese și se apucă de treabă. Curând, cei doisprezece copii, adunați de pe străzi, aveau să se trezească.

TOMMASO

Îl mai zărise pe D'Auréville pe ici, pe colo, de când plecase Ariadna — nume pe care niciunul nu-l pomenea —, dar Tommaso avea nevoie de o întrevedere între patru ochi.

Bosforul înghețase, sloiurile mari se înghesuiseră la intrarea în strâmtoare și se lipiseră între ele. Munți de gheață, păduri de gheață, castele răsturnate, transparente, sinilii, prinseseră vâsle rupte și bușteni, capete de odgoane, paie cu nisip. Spre Marea Neagră, acolo unde începea întinderea neliniștitoare, valurile înțepeniseră nefiresc. Fiecare picătură de apă sărată murea într-un ac transparent și întreaga spumă nu era mai mult decât un zid crenelat.

Dacă te aventurai pe străzi, nu-ți simțeai mâinile și picioarele și aerul tăios îți ardea pieptul. Frigul care se abătuse asupra capitalei dinspre stepe semăna atât de bine cu cel întâlnit în prima lui călătorie, spre China. Bursa, Kars, Tabriz, Buhara, Samarkand, Suzhou, Xi'an. Vălătuci fierbinți sub botul cămilelor albe în deșertul Karakum, vocile joase ale călăuzelor armene și turkmene, care luaseră locul războinicilor sogdieni.

Ziua călăreau pe lângă caravană și noaptea alergau de la un grup la altul, întreținând focurile. În deșert, în nopțile aspre, dacă lăsai să moară focul puteai să te trezești bolnav sau să nu te mai trezești deloc. Bărbații înalți, croiți pe măsură, deslușeau urmele animalelor, prevesteau când o să cadă vântul, se tocmeau cu vameșii, linișteau spiritele călătorilor sau, în caz de primejdie, se pricepeau să scoată sabia și să îngroape la repezeală un mort.

După ce trecuse de Poarta de Jad și intrase în Regatul Fiului Cerului, tânărul văduv de atunci prinsese în nări nisipul roșu, îndulcit la popasuri cu miresme de smirnă, cardamom, santal, aloe, camfor și opiu; privise îndelung viermii de mătase, jadul, sulurile de hârtie de înălțimea unui om, cumpărase scorțișoară, piper, ghimbir, cuișoare și mosc și ucenicise într-ale negustoriei cu mirodenii pe lângă Catarina. Vremuri îndepărtate.

În salonul cu pereți acoperiți de stampe și chilimuri, D'Auréville îl aștepta, adâncit în cifre, cu câteva felii de sugiuc, măsline și o carafă cu vin roșu în față. Pe mese, pe scaune, direct pe podea, fragmente de mozaic, fildeș, cufere egiptene pictate, pe care Amon, Osiris și Horus purtau coroana dublă a faraonilor, șei persane bătute în argint. Tommaso își făcu cu greu loc printre ele.

— Ar trebui să chemi pe cineva să facă curățenie pe-aici.

— Nu las pe nimeni să se atingă de lucrurile astea.

— Și atunci?

— Le țin până mă plictisesc de ele și apoi le vând sau le dăruiesc. De obicei, le vând.

Genovezul se trânti pe divan. Mai mult ca de obicei, piciorul drept îl durea. Se rănise în portul Guangzho, când încărca pe un vas mătăsurile și muselina cumpărate. Când era frig și umed, genunchiul îl chinuia în fiecare zi.

— Ce e nou, D'Auréville?

— Nu am banii, nu găsesc toți banii. Se pare că e greu să ajungi armator, ne-au luat-o alții înainte.

De când Mediterana fusese curățată de pirați, flotele portugheze și spaniole porniseră spre Indii și Americi, olandezii ocoliseră Africa și înființau noi colonii, iar englezii aduseseră pirateria la nivel de politică de stat; toată lumea își construia flote, iar hegemonia genovezilor și a venețienilor ajunsese un fir de ață.

— Trebuie să găsim banii... poate o luăm înaintea altora și primim comenzi de la armata otomană. Nu putem construi nave comerciale, nu-i nimic, facem nave de război, dar să începem de undeva. Toate zvonurile sunt că se pregătesc de război, nu?

— Da, dar nu pe apă, pe uscat.

— Războiul se poate întinde oricând pe apă și chiar dacă nu sunt lupte navale, deși sunt destule în zilele noastre, duci trupe pe apă, le trimiți mâncare. O armată nu trăiește numai din jafuri, așa că nu văd cum s-ar descurca fără o flotă puternică.

— Au ei destule vase, că n-au stat degeaba până acum, în curând se face veacul de când tot ciocănesc la Tersâne-i Âmire[1]. De fapt, care e treaba, Serratore?

— Știi la fel de bine ca mine, D'Auréville, banii nu mai trec prin aceleași mâini. Își schimbă stăpânii. De când spaniolii au întemeiat Manila, mărfurile ajung prin Pacific și ocolesc Europa pe uscat. Ai să vezi, o să apară o puzderie de porturi noi, în timp ce porturile genoveze sunt ocolite, sărăcesc.

— Da, dar tu ești mai mult negustor decât armator. De ce te chinui să schimbi asta?

---

[1] Arsenalul imperial.

— Nu mă chinui, așa simt, cred că acolo e viitorul. O să învăț și eu ca atâția alții și-o să fiu mai mult armator decât negustor. Cine zice că pun negustoria în cui? Vreau doar să mă asigur că Ariadna și copiii ei nu vor fi săraci.

Philippe D'Auréville îi desluşea înțelesul gândurilor, dar nu credea că e atât de simplu.

— Dacă de asta ai venit la mine, pot să-ți spun de pe acum, fără să te amăgesc. N-o să primești banii Franței, Serratore. Știe toată lumea cât de încăpățânat e monarhul meu, nu ascultă de niciun sfetnic, iar tratatul cu puterea otomană pe care l-a moștenit îl scoate din minți dacă-i pomenești de el, căci nu e casă regală în Europa să nu-i amintească de alianță, de câte ori vine prilejul, așa că n-o să construiască galioane aici nici în ruptul capului. Dar dacă te-ai muta înapoi la Genova?

— Să părăsesc Constantinopolul?

— Da, nu ai spus că vrei să te întorci, odată și odată? Fiică-ta a plecat deja.

— Ea nu a stat ca mine, peste douăzeci de ani...

— Vrei să mori aici?

— Nu, asta e limpede, nu!

— Și atunci?

— Și atunci mai am nevoie de timp.

— Nu spune nimeni să pleci mâine, Serratore. De fapt, ce te reține? Negustoria? Voi, genovezii, aveți afaceri peste tot.

— Ce mă reține?

Istanbulul, spuse în gând: cafenelele de pe lângă Mevlevihane Kapı, cele din Tahtakale, cele din Tophane, care aveau întotdeauna în față o cameră unde se bea cafea și în spate, locașul ascuns; paturi acoperite de saltele

murdare, pe care zaceau câteodată, nopți în șir, vagabonzii, marinarii, actorii, saltimbancii, poeții și caligrafii, toți cei care-și vor fi vândut casele și sufletul macului, până la ultimul ban.

Rosti cu voce tare:

— Munca de o viață, D'Auréville, și prietenii...

— Prostii, ești prea sentimental. Ai îmbătrânit, Serratore.

— Știu și eu? Se apropie alt secol, oamenii călătoresc din ce în ce mai mult, află despre pământuri de care nu s-a mai auzit. O epocă se stinge și poate vom muri și noi cu ea.

— Eu nu! sări în picioare D'Auréville și turnă două pocale de vin, întinzându-i unul lui Serratore.

— Eu nu m-am născut, ca tine Tommaso, într-o casă de negustori bogați. A trebuit să-mi croiesc drumul până la Luvru, plecând din mahalalele Parisului.

— Bine, și titlul? Vicontele Philippe D'Auréville?

— Numai primul nume e al meu. Mă cheamă Philippe Bardin. Vicontele D'Auréville e un titlu cumpărat de la un nobil de țară scăpătat, din Provence, unde s-a născut mama, Dumnezeu să o ierte! Nu e ceva neobișnuit în Franța. Bine, nu poți să cumperi un titlul de duce sau să spui că faci parte din familia regală, dar viconte, de ce nu? Vicontele Philippe D'Auréville sună bine, nu?

— Și cu adevăratul vicontele D'Auréville ce s-a întâmplat?

— A murit liniștit în casa lui de la țară. Avea optsprezece câini de vânătoare. Și-i hrănea pe toți din banii mei... iar conacul acela greu de încălzit, care acum mi-a rămas mie... Nici nu știi câți bani îmi mănâncă iarna. Mă gândesc să-l vând, mai ales că nu sunt niciodată acolo, dar cine a mai văzut un viconte fără conac?

— Și copiii lui?

— Nu avea, următorul viconte D'Auréville sunt eu. Lumea din sat a născocit că sunt bastardul lui și că de asta mi-a lăsat totul. Cine-i bagă în seamă? Eu nu. Adevărul e simplu: n-am primit de la nimeni nimic în viață, iar bătrânul viconte m-a costat destul, cu toată casa și numele lui. Așa că, după cum vezi, Serratore, eu nu-mi pot permite să nu supraviețuiesc, poate că tu poți.

— Să nu supraviețuiesc?

Philippe D'Auréville izbucni în hohote.

— Nu, să te retragi, să pleci, în fine, să mori liniștit. Eu cred că am să mor pe drumuri, încercând să împac un monarh de ce în ce mai nebun și șovăitor cu un sultan care se crede stăpânul lumii.

— Nu mă pot retrage, nu încă. Aș vrea să mai ajung o dată în China, pentru ultima oară, apoi voi vedea.

— Să bem pentru asta, ridică D'Auréville paharul și îl dădu pe gât dintr-o singură suflare.

Rămaseră împreună încă vreo oră, mărunțind ultimele bârfe și misterioasa boală a sultanului.

Padișahul nu se ridica din pat decât ca să citească sau să se plimbe prin grădină, și asta foarte puține ore pe zi. Se credea că ar fi fost otrăvit sau că se îmbolnăvise din cauza magiei negre — și o mulțime de astrologi, alchimiști și vraci se înghesuiau prin juru-i, fără ca nimeni să-i dea de capăt.

Se despărțiră în noaptea deplină. Philippe D'Auréville o luă spre țărm, să mai prindă un caic întârziat care să-l treacă Cornul de Aur. Se ducea să înnopteze la una dintre amante — o evreică bogată, cu mai multe case și prăvălii în cartierul Fatih, despre care se spunea că are o trecere neobișnuită la Palat pentru că îi împrumuta bani sultanei Havva.

Hasan, albanezul cocârjat, tatăl celor doi paznici care lucrau ziua la Leib Peres, în *Casa Viselor,* îl întâmpină pe Tommaso ca și-n seara dinainte. Îl rugă să aștepte câteva minute, să-i pregătească narghileaua și patul, și dispăru după o perdea. Tavane negre de fum, pereți coșcoviți, dușumele pline de noroi uscat, haine de toate felurile aruncate pe jos. Bărbații care își beau supa de opiu sau mestecau hașiș nu le vedeau. Aici lucrurile nu mai aveau muchii, iar oamenii se deșirau în abur. Fără frumusețe, fără urâțenie, săraci și bogați, tineri sau bătrâni, cu cearcăne violete, buzele uscate și privirea adâncită în hău, semănau izbitor între ei.

Tommaso îl urmă pe albanez, se întinse și trase însetat primul fum. Fără să se dezbrace, fără să se așeze; primul fum îi turna în vene o cerneală caldă, îngroșată.

Melasa brună îi cucerea organele și venele ca pe un ținut aflat în război, fără să-i lase vreo șansă la victorie sau la armistițiu; nu-i rămânea decât să se predea. După al doilea și al treilea fum se așeza pe spate, își desfăcea cheotorile tunicii și bridele cămășii și, cu ochii în tavan, aștepta: vasiliscul cu cap de jad și ochi de rubin, aspidele cu patru picioare și trup solzos, Steaua Câinelui licărind vag peste întinderile sărate, Uraeus, vulturii albi, zeița haosului, maica Hubur, cea care naște totul. În locul flăcărilor uriașe, din cer apăruseră acoperișurile liniștite ale Genovei și păpușile copilăriei lui, niște dervișI din fetru alb rotindu-se lent, în aer. Cu ochii larg deschiși, veșnic tânără, așa cum o surprinsese moartea, prima păpușă avea fața străvezie a Giovannei. În spatele ei, cu capul puțin înclinat, Eleonora, și apoi, ușoară ca un abur, Catarina — singurele femei de care fusese îndrăgostit vreodată, deși nu se culcase decât cu una dintre ele. Catifelarea vinului

și zborul vast al opiului — mai puternice decât orice dorință a cărnii — îi legaseră pe viață. Gândul la ele fu ultimul și alunecă într-un somn sulfuros, în timp ce umbrele păpușilor de pe pereți dispăreau cu un fâșâit ușor, ca atunci când stingi cărbuni încinși în apă.

HAVVA

Se visa uneori la umbra portalurilor acoperite cu faianță emailată, panglici de caligrafie în mozaic. La capătul rândului, acolo unde muchiile minaretelor se loveau unele de celelalte, apăreau aripi sinilii de fluturi, arabescuri nesupuse. Câteodată se năștea din cărămizile adormite, pline de praf, alteori din tencuială, din nisip, din pământ, din ceață și soare.

Copilărind în sala tronului tatălui ei, Havva avea amintirile tuturor califilor care domniseră pe coasta Mediteranei, de la Marea Roșie la Atlantic, amintirile Egiptului, Persiei, Libiei, Mauritaniei, Algeriei, Tunisului, Levantului și a multor altor tărâmuri care se topiseră sub ceara veacurilor. Dar nu se topise nisipul; cristalizat, cenușiu, îmbogățit cu oasele cailor și oasele oamenilor spulberate în atâtea războaie, nisipul o învățase că singurul lucru adevărat din lumea asta este curgerea, chiar și când era vorba de ziduri sau de pietre. Înțelesurile despre curgere și multe alte lucruri nevăzute de ceilalți îi apăruseră prima dată prințesei când mama ei — sultana nebună Sayyida, cum i se spunea în palatul din Isfahan — o dusese în pelerinaj la Qom.

Sayyida nu era cu adevărat nebună, doar că nu-i plăceau acoperișurile. Obișnuită, de când fusese pusă la sânul doicii, cu cerul aspru al deșertului, de care o despărțea doar o pânză de cort, Sayyida se împiedica mereu de clădiri. Oricât de mare ar fi fost moscheea sau camerele patului, ochii ei căutau orizontul și nu își astâmpărau foamea de întindere decât o dată pe an, în drum spre mormântul sfintei Fatima Masumeh.

Fiind adăpostul lor pe timp de război, sultanele safavide aveau grijă să doneze sume mari de bani pentru îngrijirea mormintelor familiei și să înfrumusețeze mausoleul cu țesături, podoabe și cărți. În fiecare an, toate darurile erau adunate cu cel puțin două luni înainte de pelerinaj, învelite cu grijă, numărate, legate, măsurate. Când totul era gata, caravana se urnea: soldații șahului înainte, urmați de sultana-mamă, celelalte soții, prințesele și alte femei de rang înalt care trăiau la curte, apoi servitorii, ale căror cămile cărau haine de schimb, vase de bucătărie, merinde și covoare, și în încheierea convoiului, alți soldați. Tâlharii nu ar fi îndrăznit să le atace pe nevestele și fiicele șahului, dar triburi dușmane erau multe și nu se știa niciodată cu iscoadele cui te puteai întâlni pe drumul lung de la Isfahan la Qom.

În călătorie, majoritatea timpului sultana Sayyida și-o petrecea pe cal și le învățase și pe fetele ei să călărească, precum soldații care le păzeau. Havva își amintea că avea vreo patru ani când mama ei o luase și se depărtaseră, singure, printre dunele de sare, poruncindu-le tuturor — deopotrivă femei și bărbați — să nu le urmeze. Când umbrele lor subțiate se pierdeau în depărtare, regina descăleca cu fetița în brațe și o lăsa să alerge cu tălpile goale, câteva ceasuri bune, pe dealurile încrețite

de vânt. De jur împrejurul lor, stele de calcar, cochilii de scoici, vietăți de cretă nemișcate și rădăcini uscate scrijelind vechiul fund de mare.

La căderea serii, când se întorceau în tabără luându-se după făclii, nisipul de pe vârfurile munților cânta. Lucrurile se repetaseră, iar la următorul pelerinaj Havva primise în dar un mânz bakhtiari[1], botezat Malik, regele, așa că an după an, când plecau în pelerinaj, putea alerga liberă pe unde voia, dacă nu se îndepărta prea mult de caravană.

Strălucitorul Malik murise, apoi îi urmaseră alți armăsari la fel de prețioși, dar, odată cu trecerea timpului, pe măsură ce se îngrășase, Havva nu mai călărea. Alegea pernele moi ale trăsurilor imperiale; vocile munților și ale dunelor rămăseseră în urmă — amintiri, frunze pe apă, stele care cad din cer.

Își trecu mâna prin dreptul ochilor, încercând să-și alunge gândurile din trecut, în timp ce fiul ei mare, așezat cu picioarele strânse sub el, aștepta. Deși era încă foarte tânăr, era limpede pentru toată lumea că o moștenise, căci pântecul i se rotunjea sub mătasea galbenă a tunicii. Ca de obicei, purta multe giuvaiere și avea inele la toate mâinile.

Vanitate fără sfârșit. Mehmet, Selim, oricare dintre frații lui ar fi fost mai buni ca sultani decât Murad, mai stăpâniți, mai ambițioși, dar Allah hotărâse să se nască el primul. El va fi încins cu sabia lui Osman, iar ei urmau să fie sugrumați la urcarea lui pe tron.

— O să conduci tu expediția din Persia, Murad, în locul sultanului. Așa a fost hotărât de Luminăția Sa Padișahul și de Divan.

---

[1] Rasă de cai, crescuți în principal de membrii tribului Bakhtiari din provincia Khuzestan, din sudul Iranului.

Murad încuviință. Nu avea nicio dorință s-o contrazică. Sultana-mamă știa întotdeauna ce se întâmpla în Serai. Știa șoaptele și zvonurile, știa faptele și, uneori, chiar și gândurile. Femeia otova, în care nu se mai ghicea nimic din copleșitoarea ei frumusețe de dinainte de nașterea lui, avea un al șaselea simț, iar lui șehzade Murad îi era frică de ea. Nu știa dacă îl iubea, pentru că își petrecea mai tot timpul cu sora lui și cu frații cei mici, dar de ocrotit îl ocrotea. Și pe el, și dinastia.

— Tu și Marele Vizir veți împărți comanda. Să-l asculți, a trecut prin multe campanii militare și ai ce învăța de la el.

— Și dacă mă omoară?

— Ce gând, Murad! Nu o să te omoare nimeni atât timp cât sultanul este în viață, ești moștenitorul tronului!

— Tocmai de asta!

— Padișahul n-ar îngădui așa ceva. Oricine s-ar atinge de tine o să fie descăpățânat pe loc și nu e vorba doar de viața lui, ci și de a familiei lui, până la a treia generație. În plus, dacă e să fii înscăunat padișah, e mai bine să ai măcar o victorie a ta. Asta va închide gurile tuturor.

Prințul nu-l mai văzuse pe sultan de mai bine de jumătate de an, de când acesta plecase la Edirne, dar știa toate zvonurile.

— Cum se simte marele Padișah?

— Bine. I s-a redeschis rana de la picior și nu poate călări, dar în rest e bine. Citește textele sfinte și se odihnește. Se va întoarce curând.

— Allah să-i dea sănătate!

— Așa să fie! întări Havva și îi făcu semn să se retragă, lăsându-se înapoi pe perne.

Și ea se întrebase deseori ce va face dacă prințul ar fi fost omorât și se mira că nu simțea mare lucru la un gând atât de tulbure. Se obișnuise atât de tare cu asasinatele din Serai? Pentru a doua oară în aceeași zi, minaretele turcoaz ale moscheii din Qom tulburară aerul din iatacul ei.

Chadoruri[1] negre, lipsite de voci, își atingeau fruntea de podele, meditau cu ochii închiși, citeau fragmente din Coran sau se rugau sub cupola înaltă. Liniștea lor se întindea de la un creștet la altul, dintr-o singură bucată, și singurul loc plin de viață părea a fi mormântul unei sfinte care își dăduse ultima suflare în secolul opt. În jurul sarcofagului îmbrăcat în aur și argint, femei de toate vârstele și de toate rangurile, egale în fața lui Allah, se roteau pe nesfârșite plăci de mozaic aurit, între oglinzi; împreună cu ele, Havva se rotea. Înflăcărarea rugăciunilor de atunci se pierduse în van. Prea multe nașteri, prea multe morți, prea multe țări de apărat. Sultana Havva, fiică de șah, soție de padișah și mamă de prinți nu ar mai fi plecat în niciun pelerinaj, la niciun sfânt. Drumurile ei se schimbaseră.

Ceea ce Murad numea al șaselea simț al mamei sale nu era de fapt un simț, ci un har cu care se născuse. Când înainta prin galerii și pivnițe, prin dormitoare și cuhnii, printre fântânile palatului și trecea dincolo de porți, sultana putea auzi toate șoaptele din ziduri, ale celor care trecuseră prin dreptul lor. Vii sau morți, creștini sau musulmani, bărbați sau femei, Havva îi cunoștea pe toți după urmele lăsate în piatră. De îndată ce umbra lor o atingea, rocile îi vorbeau într-o limbă ascunsă.

Ca pe vremea când sultana Sayyida o purta peste dune, fiica ei putea să lunece pe coridoarele palatului

[1] Haină lungă, care acoperă părul și corpul unor femei musulmane devotate.

ca o navă amiral prin valuri de nisip. De două ori pe an, poruncea să-i croiască în taină tunici largi și aspre și un hijab negru, lung până la glezne; haine de servitoare, cu care se îmbrăca nopțile. Ascunsă sub legăturile pentru păr ale femeilor de la spălătorie, mergea în somn, descălțată. Așa aflase despre copii nenăscuți, povești de iubire interzise, eunuci chinuiți de dorințe în visele lor, boli rușinoase sau răni soldățești care supurau pe sub uniformele de gală ori despre visurile de îmbogățire ale funcționarilor imperiali.

Havva cunoștea Seraiul și Seraiul o recunoștea ca stăpână. Nu oamenii, zidurile. La adăpostul lor, sultana era puternică. Toți regii imperiilor ahemenid, seleucid și part, toți fatimizii, sassanizii și multe alte căpetenii din lungul ei șir de strămoși o pregătiseră pentru această putere. Și sultana se bucura de ea.

KHALIL

Loviturile în ușă cădeau, prelungi. Mustafa coborî scara, sprijinindu-se cu mâna de perete.

— Ce e cu tine așa de târziu?

— Vreau să-ți arăt ceva.

— Ia te uită, ninge. La sfârșitul lui martie?

— Zăpada mieilor, o să se topească până dimineața. Aprinde un opaiț sau mai bine două.

— Ce sunt înscrisurile astea?

— Azi le-am primit și nu mai aveam răbdare. Vreau să ți le arăt. Mai ții minte când ți-am spus că am găsit o carte de astrologie hindusă la Süleymaniye?

— Da. Și mi-ai spus și că nu înțelegi mare lucru din ea, doar niște desene.

— E adevărat. De asta i-am scris lui Jagat Qasim. L-am cunoscut în cancelaria din Tabriz. Când eu am plecat la Constantinopol, el a plecat la Agra, să lucreze ca traducător și caligraf, la curtea mongolă. Știe sanscrita, urdu, persana, latina, araba și greaca. Când am nelămuriri legate de manuscrise sau cărți, mă sfătuiesc cu el. În plus, jucăm șah prin epistole.

— Cum jucați șah prin epistole?

— El are o tablă de șah cu partida, și eu am o tablă de șah, și ne scriem, cu rândul, următoarea mișcare.

— Dar o epistolă face...

— Două luni, nu contează. Oamenii ca mine și ca el au timp, ce altceva avem? În fine, lasă asta, ți-am găsit talismanul, Jagat ți l-a găsit. Știu ce trebuie să faci și nu mai avem nevoie de ziua și ora nașterii Padișahului.

Desfăcu pe masă sulurile de hârtie, ușor umede pe margine și încrețite.

— Nouă inele, Mustafa, legate unul de altul: se numește „Talismanul celor nouă inele". Se spune că Apollonius din Tyana și-a prelungit viața cu ajutorul a șapte inele luate de la un prinț indian. Nouă este cifra legăturii dintre cele două lumi — lumea de aici și lumea nevăzută —, un număr pe care nu îl putem cunoaște pe deplin; întotdeauna rămâne ceva ascuns. Sferele celeste sunt nouă. Ordinea în care faci inele și le treci unul prin celălalt e importantă.

— Și de unde știu ordinea?

— Ți-o spun eu. Trebuie să mă uit în niște tabele cu fazele lunii. Nu m-am uitat încă. M-am grăbit să-ți arăt ce am primit. Pietrele trebuie să fie fără nicio pată, fără nicio fisură, perfect șlefuite, cele mai pure, ca și metalele folosite.

Ridică notele în dreptul opaițului și își dădu seama că nu vedea bine literele tremurate.

— În curând o să am nevoie de o lupă să citesc. Uite ce scrie aici. Se începe întotdeauna cu Soarele, într-o zi de duminică. Trebuie să postești și să te rogi trei zile înainte de a turna metalul și a monta piatra. La sfârșit se gravează, pe dinăuntru, sigiliul inelului: cuvântul *nemurire*. E cel mai puternic lucru. Dacă lași talismanul numai cu

opt inele, chiar dacă gravezi sigiliul pe toate opt, va fi un talisman pentru sănătate, prosperitate și viață lungă, dar, dacă îl adaugi pe al nouălea, cu Piatra Cerului în mijloc, devine un talisman pentru nemurire.

— Piatra Cerului? Diamantul albastru? Nu pot să cred!

Toată lumea știa legenda diamantului albastru. Descoperit în India de un negustor arab din Andaluzia, cumpărat împreună cu alte geme, a fost adus în Europa și vândut unui marchiz francez. În mai puțin de doi ani, marchizul a murit atins de o boală misterioasă de sânge, iar negustorul arab a pierdut totul, jefuit de fiul său cel mare. Ducele care a cumpărat diamantul albastru a fost omorât într-un accident de vânătoare și diamantul a dispărut pentru o vreme, ca să apară în 1451 la curtea basileului Constantin al XI-lea. După moartea lui Constantin, diamantul albastru a ajuns la Halil Pașa care, trădat de foștii aliați bizantini, a fost executat de Fatih pentru trădare și toate bunurile acestuia au intrat în posesia familiei imperiale. Bunicul Padișahului a fost ultimul care a purtat asupra sa uriașul diamant albastru, în ziua în care a murit pe câmpul de luptă. După ce trupul lui a fost îngropat la Bursa, în Muradiye, sultana-mamă, Gülbahar, a poruncit ca piatra să fie incrustată în mânerul unui pumnal și pumnalul să fie încuiat în Pavilionul Sfintei Mantii. De atunci nu îl mai atinsese nimeni.

— Nu, Piatra Cerului, o piatră căzută din cer, o așchie dintr-un meteorit...

Meryem apăru în ușă. Încărunțise mult și părul despletit îi cădea pe spate în frânghii alburii de cânepă. Nu îl recunoscu pe Khalil.

Mustafa se ridică și o scoase din odaie cu gesturi încete, potrivindu-și pașii cu papucii ei țârșâiți.

— Stai, să mă duc să-i aprind și ei lampa.

Se întoarse, sleit.

— De când e așa?

— Parcă n-ai ști de când... Ce mă frământă nu e că uită tot timpul — a uitat mâncarea pe foc — sau nu spală vasele, dar se lovește de lucruri, de mese, de pereți, nu mai stă bine în picioare. Ieri a stat nemișcată o zi întreagă în bucătărie, uitându-se în gol. A trebuit să o ridic, să o spăl, să o schimb, să o culc. Și, deși a slăbit, parcă e de piatră, îmi rupe mijlocul.

— Și surorile ei?

— Mai vin pe aici, mai fac ceva de mâncare. Nu pot să le cer mai mult, au și ele familiile lor.

— E greu...

— O să mă obișnuiesc. Am de ales? Deci zi-mi de unde iau piatra căzută din cer.

— A scris Jarat și asta. Cad peste tot, în fiecare an, dar, din câte știe el, numai în China sunt de vânzare. Acolo, cine are bani le poartă la gât, într-un săculeț, drept amulete.

— Trebuie să vorbesc cu don Serratore. Nu mai cunosc pe nimeni altcineva care a fost în China sau are legături pe-acolo. Dar mi-e teamă că, și dacă știe de unde să ia o piatră căzută din cer, o să dureze o veșnicie până o aduce.

— Ca jocul meu de șah cu Jarat. Acum, că știi cum să faci talismanul și ai scăpat de frică, ai timp.

— Nu e adevărat, trebuie să mă apuc de el. Atâta vreme cât Padișahul nu-mi trimite vorbă sau nu mă cheamă să-mi spună că nu-l mai vrea.... trebuie să închei și să i-l duc.

— M-am gândit de multe ori la voi doi. Nu cred că te-a ales întâmplător. Sunt curios cum arată hărțile voastre

astrale. Pe a ta o știu, iar la el pot să-mi dau seama ce nu ți-a spus, ce lipsește. O să mă uit peste ele când ajung la muvakkithane[1], la Ayasofya.

— Ce faci acolo?

— Lucrez în camera de măsurat timpul. Socotesc orele pentru rugăciuni.

— Și cum îți e? Mai bine decât atunci când scriai horoscoape? Decât atunci când dădeai lecții de turcă?

În ochii lui Khalil, carnea Ariadnei trecu ca o arsură. Gleznele, buzele, mâinile fine. Închise ochii și strânse pleoapele să alunge durerea și gândurile despre lecțiile de turcă.

— Mult mai bine, deși nu mă plătesc cine știe ce. Îmi place, sunt liniștit.

— Când ai fost tu neliniștit?

Ariadna râzând, cu buricele degetelor pătate de cerneală, cu părul în dezordine. Un torent de lavă care purta la vale copaci arzând și poduri și bârne și pietre de râu și ziduri de case. Khalil ieși cu greu de sub un strat gros de cenușă ca să poată vorbi.

— S-a făcut foarte târziu. Du-te mâine și caută-ți aurul și hiacintul pentru inelul Soarelui, să poți începe, și scrie-i lui don Serratore sau mai bine întâlnește-te cu el.

— Nu vrei să rămâi în noaptea asta aici? E târziu, poți să dormi pe lavița din atelier. Musa dormea des acolo.

— Nu, m-am obișnuit să dorm în patul meu și nu mai pot dormi în altă parte.

Deschiseră ușa și trecură pe lângă Meryem, care tremura în frigul scării.

— Nu mă mai conduce, rămâi cu ea, știu drumul.

---

[1] O cameră de pe lângă o moschee, folosită de o persoană însărcinată cu menținerea orelor corecte de rugăciune, pe care le comunică muezinului.

Ieși în stradă. Pătrunzătoare, tăcută, lipsită de înțelegere, Ariadna continua să i se preumble prin carne, împărțind lumea în fâșii. Cea dinainte de a o cunoaște, panglicile colorate ale ceasurilor petrecute împreună, ultima, zdrențuită, plecarea. În singura lume care îi mai rămăsese, zăpada căzută din cer în jurul lui Khalil se topea la cea mai mică atingere.

PARTEA A TREIA

YONTEN

Murise până atunci de două ori. O dată, la trei săptămâni de la naștere, când nu mai respirase și atârnase în brațele mamei sale vânăt ca o păpușă de cârpă, și a doua oară, înecat. Când apa se închisese deasupra capului său, intrase într-o peșteră albă în care mirosea a lapte de capră și se auzeau pași. Picioarele îi atingeau pământul? Mai avea picioare? Poate erau pașii altcuiva. Umbre de toate felurile, un întreg popor de umbre trecea pe lângă el. Ar fi vrut să înainteze printre ele, să meargă mai departe, să vadă ce e dincolo, dar pe neașteptate patru brațe îl trăseseră cu putere. Ridicaseră băiatul lipsit de suflare, cu ochii largi deschiși, și-l ascunseseră după stânci, peste noapte, nu înainte de a-l scutura bine de câteva ori și a-l trage de încheieturi. În dreptul cornișei, muntele pornea spre adânc, zimțat de stânci ascuțite și pietre alunecoase. Pe potecă nu încăpea decât un singur om și nu-l puteau coborî. Trebuiau să se întoarcă a doua zi dimineața cu un măgăruș și niște pânză în care să-l înfășoare.

Se trezise după ce se lăsase întunericul și era cumplit de frig. Hainele ude de pe el se făcuseră scoarță și tremura. Se ridicase în capul oaselor. Nu plecase de pe

marginea micului lac albastru cu margini turcoaz, luminat de o puzderie de stele. Era tot acolo. Se dezbrăcase de hainele ude și se învelise cu fire lungi de iarbă, care-i țineau de cald, iar din câteva petice de mușchi încropise o ridicătură, să-și sprijine capul. Îl mâhnea că frigul, mai mult ca sigur, avea să-l răpună până dimineața. Știa cum e să mori și nu îi era frică, dar nu era nimeni lângă el să rostească rugăciunile de trecere prin bardo[1]. Dacă se rătăcea?

În pofida valurilor cenușii ale vântului de creastă, Yonten ajunsese să vadă zorii. Pelerina de postav a lichenilor, căldura trupului și colțul uscat pe care îl găsise își făcuseră până la urmă treaba.

Cei doi bărbați care veniseră a doua zi dimineața, să-i ducă la lamaserie trupul, îl văzură coborând pe potecă în fața lor și o luară la goană strigând: mortul viu, mortul viu. În noaptea aceea găsise piatra.

[1] Stare intermediară, de tranziție între moarte și renaștere.

MUSA

Vântul plin de apă fierbinte aducea dinspre nordul Africii nu numai vocea câte unui pastor rătăcit în înserare sau tremurul pânzelor de cort ude, ci și sare amestecată cu resturi de nori și pești mici sau frânturi de alge, smulse din Mediterană, doar cât să se lovească de Apenini sau să dispară în golful Liguriei.

Când în Genova bătea Sirocco di Levante, până și cuvintele dascălilor se strecurau mai greu în mintea lui Musa. Ura sălile înalte cu vitralii de la primul cat al vechii mănăstiri, preschimbată în universitate. Partea de jos a Commenda di San Giovanni di Pré, fără vitralii, arăta mai mult ca un depozit. Strălucirea neagră a pietrei di Promontorio de pe fațadă apărea și mai apăsătoare în zilele cu furtună, când valurile uriașe se loveau de cheiuri, în port.

Trăia într-un oraș cu străzi ascuțite, cu turnuri fără geamuri, tavane acoperite cu picturi și terase din piatră spartă. Zidurile de apărare, farul și porțile vechi, mai ales Porta Soprana, greoaie, atât de departe de colinele Istanbulului, cu faldurile de catifea mov ale cerului în amurg și cu cupolele agățate de aer, născute din visele arhitectului Sinan.

O luă spre casă, cu gleznele îngropate în nisip amestecat cu noroi. Doar bucătăria avea geamuri luminate.

— Ce faci singură aici?

— Pesto. I-am spus slujnicei să plece mai devreme și unchiul Matteo e la familia Spinola.

— Ai nevoie de ajutor?

Frunzele de busuioc din vasul de pe masă, spălate cu apă de ploaie, vii, ca o grădină de vară, luminau verzui-aurii fața tinerei femei.

— Poți să prăjești semințele de pin. Și poate să faci focul în salon, să mâncăm acolo, dacă vrei...

— Dacă te-ar vedea Pelagia cum gătești, ar fi mândră de tine.

— Nu cred și nici nu cred că m-a plăcut prea tare vreodată.

— Poate nu la început, dar mai apoi... știi cum e ea? Mama tuturor, cred că a încercat să fie și mama ta. Mă rog, s-a străduit.

— Poate tocmai pentru că a încercat să fie mama tuturor nu am simțit-o aproape.

— Tu vrei totul pentru tine, nu e așa Ariadna? Așa cum mă ai pe mine.

O luă de după mijloc și încercă să o sărute pe gât.

— Nu, nu, lasă-mă, că vărs uleiul. Și pentru că tot veni vorba că ești al meu. Nu mă simt vinovată, ăsta a fost destinul nostru, dar mă întreb destul de des: îți e dor? De Constantinopol, de părinții tăi, vreau să spun...

— Da... Nu mi-am închipuit, când treceam pe lângă feluci și caice, pe lângă arborii lui Iuda, pe lângă casele grecilor și turcilor și armenilor și evreilor, fără să le văd, că o să ajung să mă gândesc atât de des la ele. Știi ce îmi mai lipsește cel mai mult? Chemarea muezinului, vocile. Clopotele bazilicilor sunt prea aspre pentru mine.

— De ce nu te rogi? Te stânjenește cineva ? Nu cred că-i pasă nimănui. În Genova toți sunt egali în credință și în viață, și în moarte, până și cimitirele sunt amestecate. Nu sunt numai ale catolicilor.

Cu o lună înainte, în drum spre Spezia, luaseră o barcă de la Vernazza la Monterosso al Mare și Musa văzuse contraforturile înalte ale stâncilor, castelele străpungând coastele munților și un cimitir: un perete de stâncă în care morții își dormeau somnul veșniciei unul deasupra celuilalt. Morți cu fața la mare.

— Nu-mi mai aduc aminte pe dinafară tot ce am învățat și ar trebui să mă rog spre răsărit, că nu știu unde e Mecca. *Anne* n-ar înțelege asta — cum adică să trăiești într-un oraș în care nu știi unde e Mecca?

— Roagă-te cu fața spre răsărit, așa cum se roagă toată lumea. Te-a înțeles vreodată?

— Nu cred. Am fost un copil venit din senin, la bătrânețe, care a obosit-o peste măsură. Steagurile mele, desenele mele... Dar, cel puțin, când eram mic m-a iubit. Acum nu cred că mă mai iubește. Sunt doar un dușman; așa se poartă.

— Nu e cam mult să spui asta?

— Are dreptate *baba* când zice că i-am dărâmat lumea. Lumea ei așezată, strâmtă, curată. Războiul de țesut covoare, curtea din spate, rugăciunile. Câteodată mă gândesc că eu și *anne* nu ar fi trebuit să ne naștem în același loc, să ne cunoaștem. Allah, la care se roagă ea de cinci ori pe zi, a hotărât să-i dea un fiu ca mine. Ce să fac? Deja m-am împăcat cumva. N-are rost să-mi amărăsc sufletul cu astfel de lucruri. Nu stă în puterea mea să fac ceva pentru ea. Oricum, am plecat, n-o să mă mai întorc acolo. Ce mă macină cel mai tare însă este că o scrisoare face o

lună și, dacă se întâmplă ceva cu ei doi, nici măcar n-am cum să aflu.

— N-are nicio însemnătate că face o lună. De ce nu începi să le scrii? Poate ți-ar fi mai ușor. Ai avea o legătură cu ei. Ai ști dacă sunt sănătoși sau nu, dacă au necazuri.

— *Anne* nu știe să citească.

— Dar tatăl tău știe, poate să i le citească el. Hai, Musa, nu te mai lăsa rugat, o să fie bine, ai să vezi.

Deasupra ferestrelor, rafalele de ploaie. În curând, vântul de la apus, Garigliano, așa cum îi spuneau localnicii, avea să alunge ciulinii deșertului de pe străzile Genovei, să aducă nebunia altor furtuni, să mătură punțile navelor, să zăpăcească brizele de-a lungul coastelor Corsicii, să intre pe sub fustele femeilor și să pudreze, cu ceața acidă și misterioasă a oceanelor, strugurii albi de la Cinque Terre.

Locuiau încă la Genova, spre disperarea unchiului Matteo care, în cele șase luni de când veniseră, văzuse cum Ariadna primenea totul cu zelul cu care schimbase deja de mai multe ori și planurile casei din Spezia, înnebunind constructorii. De asta nu mai terminau. Bucătăria se înnoise cu jgheaburi de lemn, cutii și lădițe cu lăstari, mai mari sau mai mici, frânghii pe care atârnau rădăcini uscate, ca și-n Constantinopol, iar mobilele căpătaseră picioare și se foiau. În salonul cel mare, unde familia, atâta cât era, lua cina, și în odaia lor, Ariadna înșirase lămpi din mozaic albastru cu picioare subțiri, perne joase, draperii cu moliciuni bogate. În dorința de a face totul cât mai primitor, îmblânzise muchiile balustradelor și treptele scărilor, canaturile ferestrelor și obloanele cu pânzeturi fine, în amintirea opulenței din orașul iubitului ei.

Așa cum pe vremuri se încăpățâna să nu ia parte la vâlvătaia revoltei muselinei, damascului și dantelelor lui Tommaso, și acum Matteo se mărginea la a fi doar un martor arțăgos. În dorința de a grăbi mutarea tinerilor căsătoriți, îi scrisese de mai multe ori fratelui mai mare, dar nu primise niciun răspuns. Tommaso nu îl băgase în seamă, iar Musa și Ariadna râdeau, pe ascuns.

Ca în multe alte seri când unchiul Matteo lipsea, cina rămăsese neatinsă. Urcaseră devreme în odaia lor și se căutaseră prin faldurile macaturilor, printre perne și cutele cearșafurilor, cu degetele, cu pleoapele închise, cu buzele, până când se istoviseră și adormiseră lipiți unul de celălalt. Deasupra lor, deasupra sălilor bătrânei universități, dincolo de Porto antico și Porto vecchio, de zidurile de apărare și de porți, golurile mari de aer rece tulburau sufletele. Din Alpi cobora tramontana.

MUSTAFA

Întunericul. Un câine negru care-l urma peste tot și îi lingea picioarele, chiar și în plină zi. Când era de-o șchiopă, se ascundea sub masă, cu ochii închiși, și se rostogolea peste scândurile podelei până în pivnița de dedesubt. Putea petrece ceasuri în șir în pâcla pufoasă, ascultând fâșâitul firelor de praf pe sub ușă, care de îndată ce se lipeau de dosul palmei lui, luminau. Pistruii aurii de atunci rămăseseră în urmă, pe măsură ce se apropiaseră durerile de șale, cu coardele de viță-de-vie înfășurate în jurul falangelor, iar ochii împăienjeniți în pragul serii nu-l mai slujeau.

Apucă un sfeșnic cu trei brațe și-i aprinse lumânările. Ceara topită, sculele fără număr pe lavițe și pe bancul de lucru, desenele pentru matrițe, resturile de ornamente pline de colb, notele lui Khalil — suluri de hârtie nobilă, însemnate cu cerneală liliachie, împrăștiate peste tot, ca niște cozi de păun înfoiate.

Inelul opalului: când ziua se sfârșește în amurg, opalul este oglinda care primește și trimite înapoi fețele universului. Montează cu grijă piatra în inelul de argint, fără să-i tulburi enigma interioară. Alege dintre nuanțele sale pe cele mai

deschise și orientează-le spre răsărit. Opalul este o piatră plină de apă, influențată de toate fazele Lunii, de aceea nu poate fi șlefuit perfect decât când lumina astrului nopții curge prin crăpăturile cerului.

Inelul ametistului: ieși din spatele zidului tău interior și acordă-ți ceasuri întregi de contemplare a grăunțelor de lavandă sau a lacrimilor de vin violet, încremenite în piatră. Scânteierile lor vitroase alungă teama de necunoscut. O corabie fără cârmaci poate rătăci la nesfârșit. Ametistul este o hartă.

Îi era foame, dar, dacă se aventura până-n bucătărie, putea s-o trezească pe Meryem. Cu vreo săptămână înainte, o găsise opintindu-se cu toate țolurile înghesuite prin odaia lui Musa și-o ajutase să tragă patul lângă geam și să potrivească scoarțele pe lângă pereți, deși nu pricepuse de ce-și dorea să doarmă acolo. Una peste alta, mutarea îi făcuse bine femeii, căci nu mai umbla prin casă ca pe poduri înalte, uitându-se în gol, și apropierea lucrurilor lui Musa o liniștea.

Musa trimisese până atunci două scrisori. Una în care povestea despre porturi cu nume străine, despre stâncile fără număr ale Mediteranei, naufragii și pirați de care auzise, dar care pe ei îi ocoliseră; cea de-a doua, despre fortificațiile Genovei, străzi înguste și dealuri portocalii și noua casă de la Spezia, aflată în construcție.

Meryem, vrei să știi ce face fiul tău? Meryem, a scris Musa, vrei să-ți citesc? Numele băiatului venea în valuri mari, care se loveau unele de celelalte și ștergeau literele din cuvinte, inima îi bătea din ce în ce mai repede de spaima că va pierde tot ce era scris în capul ei, dar de fiecare dată dădea din cap că nu. În sinele ei, lumea se îngustase și nu mai încăpeau alte amintiri. Îi făcea rău atâta viață.

Inelul agatului: fă un aliaj cu argint viu, apoi montează agatul într-o zi de joi, astfel încât purtătorul talismanului să aibă parte de glorie pământească. Așa cum Soarele și ploaia nasc curcubeul, agatul transformă căldura joasă și moale din interiorul pământului în vindecare. Zumzetul din agate colindă nopțile, iar dungile lui strălucitoare de calcedoniu împart zarea în fâșii.

Inelul smaraldului: alege o zi de vineri și caută cel mai curat aliaj de cupru. Zeița Ișar, închisă în piatră de smarald, te va privi din înălțimea purei eternități, cu ochii ei calmi și puternici. Când lucrezi, gândește-te la verdele în creștere, la viața care urmează morții. Și roagă-te. Smaraldul te va transforma în rugăciunea ta.

Pietrele reci și nemișcate în întunericul din sufletul lui. Chiar și fierbinți, aurul, mercurul, argintul, cuprul, plumbul nu le puteau domoli încleștarea nemiloasă. De când cu talismanul, zilele curgeau greu, împinse de frică, de neliniștea plecării lui Musa, de nebunia lui Meryem care umbla neînsoțită pe drumurile ei dintre două odăi, mormăind cuvinte vechi sau îngânând cântece de leagăn în limbi pe care nu le vorbea. Știi armenește? Nu. Poate i-ai auzit pe bunici? Poate i-am auzit, nu-mi amintesc.

Inelul safirului: safirul este o piatră de velur albastru care se montează la miezul nopții, când ziua de joi se sfârșește și ziua de vineri nu a început încă, într-un aliaj conținând mult plumb. Ai nevoie de sfârșitul și de începutul lucrurilor în același timp, pentru că în safir strălucește toată promisiunea înțelepciunii și cunoașterea divinității. Dacă porți această piatră, ea îți va aminti de soartă.

Piatră căzută din cer, talismanul celor nouă inele, pentru Mustafa doar o poartă care se închidea și deschidea la bunul plac al unui padișah. Tăcerea Palatului, care

îl înspăimântase atât de tare, încetase să-l mai chinuie, stinsă în vâltoarea altor griji. Și chiar dacă nu-l uitaseră, ce i se putea întâmpla? Să-l omoare? Să-l arunce în închisoare? De frica pentru el se vindecase, dar n-avea în grija cui s-o lase pe Meryem. La nevoie, nu se putea bizui nici pe surorile ei, nici pe Khalil.

Îl cunoștea pe arab de mult timp, dar nu-l mai văzuse așa, afundat în note și cărți despre alambicuri, despre separarea metalelor rare de zăcământ, despre aurul cules de egipteni în deșertul dintre Marea Roșie și Nubia și despre rocile mari de cuarț ale Sumerului. Din ce în ce mai înverșunat, toate visele polimatului se strângeau în jurul pietrei căzute din cer, care îngemăna puterea Soarelui și a Lunii, și al celui de al nouălea inel, menit, în ochii lui Khalil, să înnoade toate metalele alchimice într-un singur cerc. Zilele și le petrecea la muvakkithane, măsurând orbita Pământului, înclinația axei sale și socotind timpii pentru rugăciuni, iar serile târzii, de cele mai multe ori în crucea nopții, îngropându-l pe Mustafa în foi și tratate.

Inelul obsidianului: întunecată și visătoare, sticla vulcanică a obsidianului este o sabie după care tânjesc toți vindecătorii, șamanii și sfinții. Nu o atinge decât când ești gata să te confrunți cu propriul sine, nu o monta decât atunci când nu mai ai nicio teamă de necunoscut. Așa cum copacii stingheri nu sunt conștienți de livadă, dar livada îi cuprinde pe toți, lumina întunecată a gemei ancorează în căutătorii adevărului ființa supremă.

Inelul diamantului. Al optulea inel reprezintă legătura dintre lumi. Format pe vremea când timpul abia începea, diamantul leagă bucățile de cer între ele cu frânghii făcute din lumină îndoită. Strălucire... Putere... Bine și Rău...

Căută cu privirea prin atelier vreun raft, vreo firidă unde să țină teancurile, apoi se răzgândi. Strânse toate hârtiile de pe podea, le cocoloși în pumni și le zvârli în focul firav care se înălță dintr-odată, luminând până în tavan. Primele opt inele terminate, liniștite, somnoroase străluciră în lăcașurile lor. Mustafa aruncă peste ele o cârpă și se duse la culcare. Venise vremea să-l caute din nou pe don Tommaso.

YONTEN

Umbra mănăstirii, înceată, în spatele munților. Yonten se ghemui și-și strânse zhenul[1] în jurul lui. Mai avea de făcut câteva figurine și putea să se ducă să mănânce. Luă cu degetele învinețite bucățile de unt care se frământau greu în aerul înghețat și le amestecă cu prafurile minerale. Roșu, verde, portocaliu.

Venea Anul Nou și cilindrii mari de lângă porți aveau să se învârtă fără odihnă, purtând rugăciunile pelerinilor. În lamaseria lor, cea mai înaltă din Tibet — timp de șase luni pe an, călugării erau înzăpeziți —, bătrânii și bolnavii sau femeile însoțite de copii, credincioșii cel mai des întâlniți la slujbe, ajungeau greu. Așa că lamaseria se mărginea la donațiile familiilor sărace din împrejurimi, atât de neînsemnate, că de abia ajungeau pentru mâncare și pentru ceva unt de iac. Nu putea fi vorba nici pe departe să împodobească porțile cu figurine înalte de unt pictat, precum cele de la Potala, dar asta nu era treaba lui; atâta vreme cât îl lăsau să picteze sau să modeleze, era fericit.

---

[1] Robă suplimentară, de culoare brună, a călugărilor budiști tibetani, care poate fi înfășurată în jurul părții superioare a corpului, pentru mai multă căldură. Când nu-i folosită, este pliată și drapată peste un umăr.

Pe când avea trei săptămâni, într-o noapte, se oprise din supt și, arzând din cap până în picioare, încetase să respire. În timpul neobișnuit de lung cât mama lui îl strânsese la piept disperată, Yonten călătorise în bardo, se întâlnise cu două ființe, una îmbrăcată în negru, alta îmbrăcată în alb, ascultase ce-i spuseseră arătările și se întorsese, după ce-și văzuse, de sus, casa și munții.

În satul lui, lucrurile erau simple: băieții cei mari moșteneau pământul și-l munceau, iar cei mici ajungeau călugări. Era o onoare. Rugăciunile lor îmbunătățeau karma întregii familii și-i ajutau pe vii și pe morți, deopotrivă. Urmând legile nescrise ale satului, a fost mai mult decât firesc pentru toată lumea ca Yonten să ajungă lama. Nu numai pentru că era mezinul, dar și pentru că era delok — cel care se întoarce din moarte.

Oamenilor nu le plăcea să se apropie de un delok — bărbat sau femeie — și asta nu pentru că văzuse cu ochii deschiși tărâmul de dincolo, ci pentru că, întorcându-se, părea să capete puteri misterioase. Deși toți cei care fuseseră în bardo vorbeau despre lumina albă și despre iubire, erau cel mai adesea ocoliți. Puteai să-i găsești cerșind la marginea câte unui cătun sau de-a lungul drumurilor. Singuri.

Lamaseria îl primise la șapte ani, ca pe orice novice. Abatele și cei în vârstă nu doreau să-i afle viziunile și tot ce-i cereau era să picteze steagurile de rugăciune întinse peste tot sau să modeleze micile torma din unt uscat.

În fiecare zi de început a lunii, călugărul bibliotecar le aducea celor care se ocupau cu desenatul mandalei foi mari de hârtie gălbuie și nisip. Novicii se strângeau câte trei, câte patru și hotărau: nisip sau hârtie? Nu era greu să pricepi culorile din cercurile universurilor, așezate

unul într-altul, în care moțăiau zeități ascunse. Alb pentru spiritualitate, roșu pentru suflu divin, galben pentru înțelepciune, albastru pentru infinit, negru pentru mister. Pe măsură ce mandala înainta, spiralele de văzduh le dădeau mult de furcă, culorile le curgeau pe sub piele și ar fi lucrat la nesfârșit, zile și nopți, fără odihnă.

Când se apropiau rugăciunile de sfârșit, centrul cercurilor nu mai avea nicio dimensiune. După ce un călugăr supraveghetor cântărea lucrarea și consfințea la terminarea ei, mandala tăiată în panglici subțiri, cum aveau cărțile chinezești aflate în biblioteca mănăstirii, ardea în fumuri șerpuitoare. În prima zi a următoarei luni o luau de la capăt.

Yonten oftă și se apucă de ultima torma[1]. Pentru că era atât de frig, în februarie, sub acoperișul cerului, amestecau untul cu ceară, ca să țină mai mult. În lumina slabă a ferestrelor înguste, micile figurine se clătinau, se ridicau, ajungeau până la nasul lui Buddha. Yonten se răsti în gând la ele să se potolească.

De când intrase a doua oară în bardo, lumea din jurul lui îi apărea ca o fantasmă. Cu un picior în tărâmul de aici și cu celălalt picior dincolo, nu se dumirea întotdeauna unde se afla de fapt și cu atât mai puțin putea să vorbească despre asta; doar desenele îl ajutau să deslușească granița dintre lumi, deși nu le putea păstra. Disciplina aspră din mănăstire interzicea atașamentul. Frumusețea: doar în minte și în sine. Actul de distrugere: la fel de important precum cel de creație.

---

[1] Figurine realizate în principal din făină și unt, folosite ca ofrande în budismul tibetan. Pot fi vopsite în diferite culori, adesea cu alb sau roșu pentru corpul principal al tormei. Sunt realizate în forme specifice, dar de obicei au formă conică.

Ochii scrutători ai îndrumătorilor îi urmăreau pe băieți, așa că era o minune că reușise să ascundă o piatră căzută din cer. An după an, pe măsură ce primea alt shemdap[1], își cosea pe furiș un buzunar mic, ca să nu se despartă de ea.

În timp, verdele peridotului, olivinei și crisolitului, alungate de purpuriu, păliseră, iar umbra alungită de la început se rotunjise într-un glob roșiatic. Așchia de meteorit era legătura lui cu bardo, cu tot ce era dincolo, și dovada că te poți întoarce la viață. O dată și încă o dată. Piatra căzută din cer, născută în hăul slab luminat al Universului, era semnul lumilor de deasupra Pământului, de jur împrejurul Pământului și din miezul acestuia. Dacă ar fi avut prilejul să întâlnească pe cineva care, asemenea lui, trecuse granița dintre moarte și cer și se întorsese, poate i-ar fi fost mai ușor, dar Yonten nu cunoștea un alt delok.

Auzi pași pe coridor, ascunse bine piatra și se uită să vadă cine îl căuta la ora aceea atât de târzie. Era secretarul lamaseriei, care îi spuse că khenpo[2] îl aștepta.

Se spălă bine pe mâini de unt, frecându-se cu cenușă și leșie, și o luă la goană pe holurile reci. Auzea, în timp ce fugea, vocile tuturor la rugăciunea de seară, de care el fusese scutit, ca să termine, și tobele.

Ce-o fi vrând de la mine? Am să rămân nemâncat dacă mai întârzii mult. După rugăciunea de seară, bucătăria, sălile de studiu, chiar și biblioteca se închideau.

Khenchen[3] avea puțin peste șaizeci de ani. Mărunțel și slab, se uită cu fața luminată la băiatul cu unt în păr și sub ughii, care tocmai năvălise în cameră.

---

1 Fustă maro din pânză, cu un număr diferit de pliuri.

2 În tradiția Gelug, titlul khenpo se referă fie la un călugăr în vârstă care hirotonește noi monahi, fie la starețul unei mănăstiri.

3 Un khenpo senior sau un titlu aplicat celor mai respectați khenpo.

— Stai jos, Yonten, ai mâncat?

Scutură din cap: nu. Abatele îi turnă din ceaiul de unt fierbinte și îl îndemnă să-și pregătească tsampa[1]. Yonten trase cu coada ochiului la dulciurile pentru sărbătoarea de Losar[2], așezate în grămăjoare pe o masă, și gura i se umplu de salivă. Știa că o să-i dea mai multe la plecare și, ca de obicei când se afla în preajma abatelui, o bucurie blândă îl cuprinsese.

— Yonten, de câți ani ești în mănăstire?

— De nouă ani, Nyoshul Rinpoche[3].

— E timpul să pleci.

Rămase cu bolul de ceai fierbinte în mână. Bucuria blândă se furișase prin spatele lui și-și luase tălpășița pe sub uși. Unde să plece? Ce făcuse de trebuia să părăsească lamaseria?

— E timpul să te muți la Sera.

— Sera?

Mănăstirea aceea care, de când îi puseseră piatra de temelie, avea dealul din spate plin de flori albe? Universitatea de la Sera?

— Da, ce ai înlemnit așa? Nu vrei să-ți desăvârșești educația? Nu te consideri pregătit destul?

— Mulțumesc, Nyoshul Rinpoche, bâigui.

Instinctiv, atinse piatra căzută din cer, prin pânza robei.

Khenchen se făcu că nu bagă de seamă gestul băiatului sau că nu știe ce are în buzunar.

---

1 Orz tibetan, amestecat cu ceai cu unt de iac.

2 Anul Nou Tibetan, cunoscut și sub numele de Losar, este prilej pentru cel mai important festival.

3 În budismul tibetan, un profesor religios foarte respectat. Termen deseori folosit ca titlu onorific.

— Nu-mi mulțumi mie. Tu ești cel care s-a dovedit demn de încredere. O să pleci mâine în zori cu o caravană de negustori chinezi, care vor să ajungă la Lhasa înainte de Anul Nou. Nu îți iei nimic, doar merinde pentru drum, e pregătit deja. Și o să trimitem noi vorbă familiei tale, ca să știe unde te afli.

Se sculă, amețit, în picioare și se grăbi să ia mâna învățătorului și s-o ducă la frunte, dar acesta se feri și-l îmbrățișă.

— Du-te, Yonten, du-te. Să-ți folosești harul pentru ceilalți. Hai, lasă-mă, că mă tulburi și sunt om bătrân. Și dacă n-o să ne mai vedem pe aici, o să mai trec prin vis, să-mi povestești ce ai făcut. Dar asta nu înseamnă că nu poți să-mi scrii, nu?

Atât? Asta fusese tot? Nouă ani în mănăstire și câteva clipe pentru rămas-bun? Aici ajunsese prima dată, aici se luase la întrecere cu prietenii lui, Sonem și Tenzing, aici învățase cum să pregătească untul pentru figurine, să amestece culorile, să scrie și să citească.

În zori, când caravana chinezilor se urni, Yonten se ghemui pe spinarea iacului și adormi legănat de vocile joase ale poporului han, cu pumnii încleștați pe cele două frânghii care legau baloții de marfă și coșurile de mâncare. Chomolungma, Zeița Mamă a Munților, cu brațe și picioare uriașe, cu sâni de piatră și glezne groase, fu ultimul lucru pe care-l zări cu coada ochiului înainte de a cădea într-un somn adânc, întrerupt doar de mersul șovăitor al animalului de povară, care se căznea să coboare treptele abrupte.

TOMMASO

Balamalele scârțâiră prelung și aurarul se ivi in prag. Nu se mai văzuseră de câteva luni. Albiseră amândoi. Mustafa, de amărăciune. Tommaso, de o singurătate rea și de opiu.

— Cu opiul trebuie să te împrietenești dragul meu, nu e așa de simplu, îi tot propovăduia Caterina, în serile în care fumau împreună, pe vremea când locuia în casa ei din Xi'an.

— Opiul te ajută, dar pentru asta trebuie să te împrietenești cu el. E o zeitate cu două fețe, de fapt, cu mai multe fețe. Și bune, și rele. Un templu unde, sub pământ, își duc traiul demonii opiului, pe acoperiș zboară idolii opiului și tu între ei, ținând lumea în echilibru cu rugăciunile tale. Și către unii, și către alții. Te-ai gândit vreodată că o lume în echilibru este cea în care demonii nu sunt mai puternici decât îngerii?

— Și îngerii?

— Nu sunt mai puternici decât demonii, asta e ideea de echilibru, nu?

Râdea cu toată fruntea, cu buzele, cu gingiile rozalii, cu rădăcinile părului.

— Și dacă nu te împrietenești cu opiul, stimata mea doamnă, ce se întâmplă?

— Aaa, asta e mult mai simplu decât povestea cu îngerii și demonii. Te omoară!

O spunea cu atâta ușurință, Caterina cea dârză și liberă, înconjurată de pădurea ei și de animalele ei de jad. Ochi verzi, migdalați, uriași. Sora jadului.

Tommaso îndepărtă amintirea cu o ușoară mișcare a umerilor și se întoarse spre Mustafa, care-l întreba a două oară:

— Plecați spre Cathay[1], dacă nu mă înșel, don Tommaso?

— O să plec, Mustafa efendi, o să plec. Dar nu știu când, deocamdată vreau să vând casa de aici.

— Și dacă se vinde, unde o să stați?

— La hanul lui Stavros.

Înaintând prin amurgul de serasir, în mâini cu o tavă cu ceai fierbinte, Pelagia părea mai înaltă. De curând, începuse să-l pândească pe Tommaso, să vadă dacă nu era bolnav. Cu ochii duși în fundul capului, foarte palid, acesta îi îndreptățea temerile. Femeia se încruntă.

— Ce e Pelagia, ce nu îți convine? Vrei să te iau cu mine în China? Vrei să te întorci la hanul lui Stavros?

— Nu, am destulă treabă la Fra Niccolò.

— Vezi? Muncești prea mult. Și, dacă o să vând casa, tot o să te plătesc Pelagia, cât o să fiu plecat.

De jumătate de an, don Tommaso Serratore se pregătea. Cobora în port și vorbea cu căpitanii de vase care plecau spre Indii și China, cumpăra hărți, instrumente de navigat și tot soiul de daruri.

— Nu am nevoie, don Tommaso. Cât timp mă ascultă mâinile astea și muncesc, nu am nevoie de bani.

---

[1] Una dintre vechile denumiri ale Chinei.

Pe ea n-o putea înșela. Dacă genovezul vindea casa și se muta, avea tot timpul din lume să coboare în cafenelele joase din port, fără că nimeni să-l poată împiedica să-și petreacă nopțile acolo. Era bărbat în toată firea, nu unul dintre copiii de la orfelinat, n-avea cum să-l ajute, dar îi părea rău de tot ce se întâmplase de când plecase Ariadna.

Ieși cu tava goală și Tommaso se întoarse spre Mustafa.

— Am mai văzut o asemenea piatră. Când a venit Khalil la mine să-mi spună că ai nevoie de o piatră căzută din cer, mi-am amintit că am văzut una acasă la Catarina, prietena mea din Xi'an. Dacă o piatră ca asta se poate găsi, cred că ea are cum să afle. I-am scris și am întrebat-o. Nu mi-a răspuns încă, dar am încredere în ea.

— E genoveză?

— Da. Dar familia ei stă de mult în China, de vreo două veacuri. Tatăl ei s-a ocupat cu comerțul cu mirodenii. Iar Catarina s-a născut acolo. Când am cunoscut-o, aveam vreo douăzeci și ceva de ani, voiam să construiesc un imperiu de țesături: nanchin, selimie, chembrică, madipolon, ghermesut, brocart, lastic, câte și mai câte, mă visam regele lor... Acum e altceva. Dar de data asta o să mă duc pe mare. Îmi e dor să stau agățat de parâme la prova vasului, să simt vântul, să cobor în porturi, să văd neamuri necunoscute și țări de care nu am mai auzit până acum — pe scurt, să mă simt din nou tânăr, dacă se mai poate.

— Nu sunteți bătrân.

— Încă nu, dar o să fim bunici și ar fi mai bine să...

Se oprise la jumătate.

Oare Mustafa știa? Amândoi primeau epistole. Fiecare de la copilul lui.

— ... Știu, mi-a spus Musa. Să fie sănătoși și ei, și copilașul care va veni.

Nu mai adăugă „Allah fie lăudat".

— Dacă găsește piatra Catarina, ți-o aduc. Și ia asta.

Împinse punga cu ce rămăsese din aurul trimis de Padișah.

— Nu trebuia să-mi aduci aur, Mustafa efendi. Slavă Domnului, măcar atât; bogăția nu-mi lipsește. Oricum, suntem în familie, nu?

Privirea posomorâtă și umbra lungă a mâinilor aurarului, luând înapoi punga...

— Da, suntem în familie, murmură, cu chipul acoperit de brumă.

CATARINA

Clopotele turnului Zhong Lou bătuseră de mai multe ori într-o singură dimineață — semn că ajunsese o nouă caravană din Est —, așa că, atunci când se trezise cu tânărul genovez palid și deșirat la poartă, Catarina Verga Ducceschi nu fusese prea uimită. Tommaso, cu ochi vineți și carnea împuținată de la gerul și primejdiile îndurate, îi întinsese două scrisori de recomandare: una de la dogele Genovei și cealaltă de la Gian Giacomo Palladio, unchiul ei.

Ramurile magnoliilor înflorite din curte aruncaseră umbre scurte — mov, roz, rubinii — peste mânecile ei ample, când apucase cu degete subțiri cele două plicuri și se aplecase să le pună într-un sertar, fără să le citească. L-ar fi primit și fără ele.

Lângă lacul Song Kul fuseseră atacați de tâlhari. Uciseseră două călăuze și doi negustori persani, care se alăturaseră caravanei la Oș. Apoi, la poalele Muntelui Celest, zăpezile dinspre Pamir și Hindukuș veniseră mult prea devreme și păstorii turmelor de iac plecaseră deja, când au ajuns la locurile de întâlnire.

Fuseseră nevoiți să urce cu cămilele în trecători. Țineau toată noaptea focurile aprinse și câteodată se

opreau și ziua să facă focuri, când degetele înțepenite și pleoapele subțiate de aerul tăios usturau prea tare.

Până când au ajuns la Taș Rabat, cu fortărețele, închisorile și depozitele locului, toate făcute din piatră, jumătate dintre cei cu care plecase din Edirne muriseră, se întorseseră din drum sau erau foarte bolnavi — și se opriseră prin puținele sate kirghize întâlnite, ca să se întremeze, înainte de a merge mai departe.

Pe de o parte, cerul alb, ghețarii înalți, aerul tăiat în panglici înghețate, stepe și iurte, miros înțepător de balegă uscată și de fum; de cealaltă parte, trupuri obosite acoperite de bube, buze crăpate de spuzeli nesfârșite, picioare degerate, înfășurate în cârpe și blănuri, și oase sudate de atâtea lanțuri muntoase și deșerturi. Când atinseseră oaza de la Dunhuang, Tommaso era atât de secătuit de puteri, încât șuieratul siliciului care plângea, noapte de noapte, în crestele dunelor, sub vânt, nu îl înspăimântase.

Catarina Verga Ducceschi îl ascultase, fără să-l întrerupă, poruncise să i se pregătească o baie cu frunze de piersic și salcie fierte cu flori de liliac și pulbere de perle, îl forțase să bea o supă fierbinte de ginseng, apoi îl trimisese la culcare.

Tinerețea și spiritul de aventură ale multor generații de genovezi, care întemeiaseră colonii prin toate colțurile Mării Negre și Mediteranei, învinseseră chiar în Regatul Cerului. În mai puțin de o săptămână, Tommaso umbla după ea prin odăi, frământându-se:

— Când o să obțin aprobarea Înaltului Comisionar al Mătăsii? Demnitarul imperial însărcinat cu strângerea taxelor și eliberarea permiselor comerciale nici nu vrea să mă primească. Întâi m-au ținut patru luni la Poarta de

Jad, la graniță, iar acum nici măcar nu mă lămurește cineva cât mai am de așteptat.

— De ce crezi că se numește Regatul de Mijloc? Pentru ei, aici e centrul lumii. Or, Poarta de Jad nu se deschide pentru oricine. De asta țin toate caravelele acolo, ca să simți favorul care ți se face. Dar nu e numai politică — în lunile lungi cât așteaptă, cei care sunt foarte bolnavi mor. Deci nu va aduce nimeni boli.

— Bine, acum sunt aici, sunt sănătos, cât trebuie să mai aștept?

— Cât o să fie nevoie. De abia ai ajuns și după câteva zile vrei să te întorci la Genova?

— Nu vreau să mă întorc la Genova, vreau să mă întorc la Constantinopol, să-mi cumpăr o casă acolo. Să fii negustor în imperiul otoman, care stăpânește o treime de lume acum, să te miști liber între granițele lui, asta e cheia. De la căderea Constantinopolului încoace, Sublima Poartă e viitorul, doamna mea!

Ochii verzi, încondeiați cu pulbere de cărbune de lemn, alungiți, ai femeii care se născuse într-un imperiu vechi de multe milenii, clipiră.

— Nu e chiar așa de simplu Tommaso, e adevărat că otomanii au pus vămi, dar nu e un singur drum, e o împletitură de drumuri. Portughezii au ajuns până în Insulele Moluce și aduc mirodenii fără să plătească vamă. Iar spaniolii au ajuns în Americi. Ce poate să facă imperiul otoman împotriva flotelor lor sau a vaselor englezești ori olandeze?

— Atunci o să aleg marea, nu uscatul. N-are însemnătate acum ce drum al mătăsii o să aleg. Am să văd atunci, dar nu vreau numai mătase, ci și țesături rare, scoici, parfumuri, podoabe. Ai să mă ajuți?

— Am să te ajut, dar trebuie să mă asculți.

Se aplecă, îi îndreptă degetele care țineau neîndemânatic tijele subțiri, închise la culoare, și-i arătă cum să apuce câteva boabe de orez. Tommaso se obișnuise cu bețișoarele de abanos cu intarsii, dar i se părea că toată mâncarea era ori prea iute, ori prea sărată, și-i cerea minestrone, cima[1] și pansotti[2] cu sos de nuci.

Degeaba îi povestea Catarina despre miel cu nuci înfășurat în frunze de dud sau porc fiert cu ceapă, frasin chinezesc, miere și muguri de bambus, rață cu vin alb și ciuperci. Fazan, gâscă, miel, crap auriu, iepure și căprioară — toate semănau între ele. În schimb, îl înnebuneau aromele casei. Anason, scorțișoară, cardamom roșu, soia, petunii, lăstari de bambus, crizanteme și, mai presus de orice, mosc.

Moscul o însoțea peste tot pe Catarina. Era îndeajuns ca poalele pictate ale rochiilor ei să se atingă de mobile, de vasele cu apă puse în colțuri, de așternuturi și de hârtii, ca să le acopere cu o esență pătrunzătoare.

— Trebuie să uiți de asasinate publice, fratricid și violență. Aici privilegiile se câștigă în șoaptă și nu se afișează, iar serviciile care ți s-au făcut se întorc întotdeauna, chiar și când este vorba de dușmani. Aici onoarea are alte fețe. Este imperiul lui Confucius, Tommaso. Numai diplomația te va duce unde vrei să ajungi. Și păstrarea regulilor.

— Păstrarea regulilor?

— Oh, da, au o carte despre etichetă și ceremoniale. Au mai multe. Am să te învăț.

---

1 Preparat din vițel cu mazăre, ouă, semințe de pin și ierburi. Se consumă în principal în Genova, ca aperitiv.

2 Varietate de paste (ravioli umplute) specifice Liguriei.

Tommasso se ridică în picioare și se așează lângă ea, luându-i mâinile în mâinile lui. Femeia stranie, care se născuse în Xi'an, care se măritase cu un chinez și divorțase și care acum trăia liberă din averea moștenită de la tatăl și bunicul ei, îl stăpânea.

— Și care e prima regulă?

— Prima regulă este să nu îți arăți niciodată emoțiile.

— Și când ești îndrăgostit, ce faci?

Îi mângâia palmele cu degete arse. Catarina se desprinse ușor, turnă supa din semințe de mac fierte cu ghimbir și miere și îi întinse una dintre cești. Aburi calzi, vise încâlcite și fantasme neliniștitoare șterseră o clipă pereții, apoi se topiră în gol.

— O să te învăț și asta Tommaso... cândva...

MERYEM

Îmi spui o poveste? Se apleca și îi potrivea întâi perna, îi întindea cearșaful și-i îndesa mai bine sub el învelitoarea de lână împâslită. Ai fost cuminte azi? Nu, dar mâine o să fiu. Hai *anne,* una scurtă. Musa nu se plictisea, deși poveștile erau totdeauna despre un munte sau despre o pădure. Muntele trebuia urcat, pădurea, străbătută. Curios, Meryem nu povestea despre ape; râurile învolburate, mările întinse o nelinișteau. Povestea poveștilor însă avea legătură cu apele, pentru că era despre harta comorilor și a bogățiilor îngropate departe, cât mai departe.

Și începeau la fel. Cu un băiețel care știa limba șerpilor, limba păsărilor și limbile oamenilor de pe alte tărâmuri. Cu harta acelor tărâmuri în mâini, fără să adoarmă — Și după aceea ce s-a mai întâmplat, *anne*? Și mai apoi? —, toate poveștile copilăriei lui Musa au fost despre depărtări.

De o săptămână, Meryem se simțea mai bine. Se dădu jos din pat, netezi așternuturile ca atunci, fără să-i vină în cap vreo poveste. Cuvintele plecate din capul ei lăsaseră loc lucrului cu mâinile. Împletiturile, țesăturile, nodurile și firele mai rămăseseră.

— Mustafa, te rog repară-mi și mie războiul de țesut.

Spetele plesniseră, iar pedalele ajunseseră o clisă plină de riduri care, acolo unde tălpile ei goale se sprijineau de lemn, lucea.

După ce casa se golise de sunete, Mustafa aruncase peste vatală niște cuverturi vechi. Suveicile mute îl tulburau, iar schelăria deșelată prea îi aducea aminte de moarte, de grămăjoarele de piatră spartă, de iarba arsă și înnegrită de pe marginea drumurilor.

Meryem dădu la o parte macaturile și strânse baloturile de lână nepieptănată, înșirate pe ici, pe colo, pe podea, și sulurile lungi, cenușii, pentru urzeală, atârnate de rafturi ca niște zdrențe subțiri. Nu izbuti să le pună în vreo rânduială, doar le înghesui, ca să se poată învârti mai lesne prin atelierul ei.

Bănui că mai are ceva de făcut. Lăsase de cu seară la dospit plămădeala și covata plină, albicioasă, dădea pe dinafară. Se apucă să frământe și-n puțină vreme se umplu, din cap până în picioare, de făină. Nu putea să-și stăpânească brațele și ele se ridicau, coborau, fără voia ei, împrăștiind aluatul, împopoțonând bucătăria cu arcade de făină. Masa, cuptorul, pervazul ferestrei erau lipicioase, pline de țurțuri moi de drojdie.

Când izbuti să se liniștească, se grăbi să încingă uleiul pentru lokma. În timp ce spăla mâzga dulce, gândurile îi zburau în toate părțile, ca niște păsări încuiate într-o cameră care se lovesc de geamuri. Azvârli apa murdară din tingire în curte, stinse focul și o vreme rămase în picioare nemișcată, fără să-și poată aduce aminte unde voia să se ducă.

După ce nu mai fusese nevoie să țească pentru ziua de naștere a lui Musa, căci nu-l mai vedea, hotărâse să facă

un covor de rugăciune pentru Mustafa și, deși acesta o ținuse sus și tare că se simte bine cu cel tocit de la genunchii lui, că e o haină veche de care nu te poți despărți, nu se lăsase înduplecată. Alesese culorile cele mai vii, o lână unduioasă, delicată la atingere, și ca desen, lampa înaltă și suplă folosită pentru sura luminii.

Dumnezeu este lumina cerurilor și a pământului! Lumina Sa este asemenea unei firide unde se află o lampă. Lampa se află într-o sticlă, iar sticla este asemenea unei stele strălucitoare. Ea este aprinsă de la un copac binecuvântat, măslinul, care nu este nici de la Răsărit și nici de la Asfințit și al cărui ulei aproape că luminează, fără ca focul să-l atingă. Lumină asupra luminii! Dumnezeu călăuzește către lumina Sa pe cine voiește. Dumnezeu dă oamenilor pilde. Dumnezeu este Atotcunoscător.

Se întoarse pe călcâie și intră în atelier. Firele roșii, negre și portocalii ale covorului neterminat, întinse până aproape de tavan, ca firele unei harpe colorate. Apucase să țeasă nișa mihrabului[1] și lampa din centru. Pe margine, frânturi de garoafe, bujori deschiși și vrejuri.

Mustafa se ivi pe neașteptate, stârnit de țăcănitul bine cunoscut.

— Ce faci aici?

— M-am apucat să-ți termin covorul. E ultimul pe care-l mai fac.

— Nu spune asta, nu ai de unde să știi... Și, dacă tot veni vorba, mi-a fost greu să te întreb până acum. Nu crezi că ar fi bine să-i trimitem lui Musa câteva covoare, de când era mic? Din cele vechi. Pentru copiii lui. Ce zici?

---

[1] Nișa din peretele unei moschei care indică qibla, direcția Kaaba din Mecca.

Stolul de păsări încuiate în cameră se izbi din nou de geamuri, cu o bufnitură surdă. Dădu din mână în semn că da, se încovoie peste războiul de țesut și poveștile uitate se uniră cu rândurile sărite și cu literele șterse din sura luminii.

YONTEN

De vreo patru ani, de când era la Sera, îi ducea în fiecare dimineață apă lui Buddha. Se trezea și, după ce arunca apă din ziua dinainte, freca bolurile și umplea cele două găleți cu apă proaspătă. După ce toate vasele de la picioarele statuii erau pline, aprindea lumânările și se ducea să-și ia ceaiul de unt fierbinte pentru tsampa. Dormea împreună cu ceilalți novici, dar îi era din ce în ce mai greu. Ar fi vrut să fie lăsat și peste noapte în atelierul unde lucra, o imprimerie cu două săli mari și geamuri îndreptate spre sihăstriile foarte vechi, de deasupra mănăstirii. Începuse cu literele sculptate în lemn ale blocurilor tipografice, dar de îndată ce prinsese meșteșugul cernelii, trecuse de la cărți în cea de-a doua încăpere, sala culorilor. Învățase cu ușurință să picteze steagurile și ilustrațiile pentru meditație, dar, de fiecare dată când se apuca de una nouă sau, și mai rău, trebuia să refacă una veche, se simțea copleșit. Dacă ar fi putut, ar fi amânat cu orele să le înceapă și ar fi rămas tăcut în meditație, ca într-o fugă.

Nu putea pricepe nici în ruptul capului de ce, pe de o parte, îl puneau să învețe pe dinafară scripturile desprinderii și, pe altă parte, îi arătau prețuire, îl strigau pictorul

și îl chemau și în alte mănăstiri, dacă aveau nevoie de cineva care putea picta de unul singur o thangka[1] cât un perete. Ajunsese să creadă că putea face toate acestea numai dacă atingea piatra căzută din cer.

Traiul lui în mănăstire era cât se poate de simplu. Încă din zori, rugăciunile, apoi orele de studiu: Abhidharma, Prajñā Pāramitā, Madhyamaka, Pramāṇa, Vinaya[2]. După-amiaza, în imprimerie. Serile și le petrecea cu mica lui roată de rugăciune în mână, agățându-se de ea ca de un catarg. Rotea cu înfocată nădejde morișca, iar tot stolul de rugăciuni amorțite, prinse în ghiocul cilindrului de metal, se trezeau și o luau la goană în vântul nopții, fără să mai apuce să-l ajute. Deși îi erau îngăduite prea puține posesiuni — veșmintele de zi cu zi, chogyu, roba de ceremonie, roata de rugăciune, mătăniile și un blid pentru mâncare —, Yonten se descurcase să ascundă piatra învelită în foiță de mătase, care mirosea a munte — Chomolungma veșnică — și care avea culori nepământești.

Albastrul pulberii de lapislazuli, verdele din moldavit și roșul-aprins ca o lance. Pentru Yonten, era limpede că toate culorile din piatră continuau cu cele pe care le folosea în atelier, dar nu știa cum. Era limpede că așchia de meteorit era legată de înzestrarea cu care se născuse, dar nu știa cum. Și-i era limpede că, în ziua în care va avea puterea să înceteze să picteze, va fi eliberat. Dar nu știa cum.

---

[1] Pictură budistă tibetană pe bumbac sau mătase, înfățișând de obicei o zeitate, o scenă sau o mandala.

[2] Cele cinci mari discipline filosofice studiate în școala budistă tibetană Gelug, de către cei care vor să obțină titlul de gehse sau geshema – o diplomă academică budistă tibetană pentru călugări și călugărițe.

În fiecare zi de joi pictau steaguri, pentru rugăciunile luate de vânt. Alb pentru aer, roșu pentru foc, verde pentru apă, galben pentru pământ. Albastru pentru înălțimi. Est, vest, nord, sud și centru, pentru zboruri.

Yonten își pregăti pensulele din păr lung de capră, mărunți pulberile, desfăcu sulurile de mătase, atinse piatra din buzunarul lui, se așeză liniștit în fața culorilor și se cufundă în ele.

KHALIL

Erau toate acolo. Busolele, clepsidra, desenele cu globuri terestre și cerești, cadranele azimutale, echinocțiile, sferele armilare și, mai ales, astrolabul. Ceva dinăuntrul acestuia se rupsese și discurile nu mai stăteau aliniate. Mustafa îi spusese sec că era ultima oară când îl dregea. Înțeleg, mormăise în barbă Khalil.

— Bine, prietene. Să văd de unde fac rost de altul. Pot să te ajut?

Mustafa nu-l asculta, își luase o pilă subțire și începu să desfacă inelul cadranului, îndepărtând cu delicatețe plăcile una de alta. Obișnuite să citească cerurile atâția ani, cele cinci foițe gravate se desprinseră una de alta în ordinea zodiilor.

— Nu. Mă descurc singur. Îl ai de mult?

— Da, e foarte vechi, cam de pe vremea când l-am cunoscut pe Taqi al-Din.

— Nu l-ai cunoscut la Cairo?

— Atunci l-am văzut, dar l-am cunoscut când am stat nopți întregi împreună cu el în Turnul Galatei, la măsurători. N-aș fi putut să fiu prieten cu el.

— Ție nu ți-a plăcut de la început, deși te-a învățat o mulțime de lucruri.

— Ce era să-mi placă la el? Că-l lingușea pe Hoca Sadeddin? Că alerga la Serai, la cea mai mică chemare, că se ploconea?

— Da, dar așa a reușit să construiască Observatorul.

— Și tot așa l-a distrus. Ce-i trebuia să spună că o cometă prevestește pace și bunăstare și înfrângerea imperiului persan? Și câte n-a mai spus. Știa foarte bine că nu e așa. În primul rând că era matematician, se pricepea mai bine ca mine la aștri și le înțelegea rostul. De ce s-o fi amestecat printre toți șarlatanii și slugile alea din jurul padișahului?

— Poate era ca ei, cuprins de dorința de mărire.

— Era — a vrut să îndrepte și tabelele astronomice ale lui Ulug Beg. Să se ia la întrecere cu universitățile din Cordoba, de la Cairo, din Damasc. Și câte și mai câte. Trufia lui nu a avut margini, dar acum, că a trecut atât timp și n-o să-l mai văd, pot să-ți spun că mi-a plăcut totuși ceva la el. Își desena singur instrumentele cu care lucra. Poți să-ți închipui? Născocea unelte astronomice! Și în afară de asta, făcea ceasuri.

— Făcea ceasuri?

— Da, era îndrăgostit de ele. Am petrecut ore-n șir cu el măsurând înclinări, unghiuri și ascensiuni unghiulare, în fine, tot ce voia să afle când desena orologii celeste.

— Ce curios, nu mi-a arătat niciodată unul și nici nu mi-a vorbit de ele.

Taqi ad-Din îl întâlnise pe Mustafa la Serai și aflase și el despre neobișnuita diademă a Havvei. La ceva timp după nunta imperială, Mai marele astrologilor îi ceruse aurarului să-l ajute să construiască o mică turbină cu abur, aceeași la care lucra și Khalil.

— Mai ai vreunul din ceasurile lui?

— Nu, unele le-a luat el, altele s-au împrăștiat. Eu am cărat aici tot ce am putut căra.

Se aflau la etajul întâi al micului turn din Tophane, în dreptul platformei deschise spre stradă, înconjurați de instrumente, de manuscrise și de tot felul de hărți cerești aruncate de-a valma.

— Cum e pe aici? E mai bine să fii muvakkit?

— Da, dar n-am atâta liniște să studiez câtă aveam la Observator.

— De ce?

— Din cauza școlii. Vine multă lume amestecată, fiecare spune câte ceva. Vorbiri fără sfârșit despre măsurarea distanței dintre stele, Soare și Luna de pe cer, nodurile lunare, fazele Lunii, eclipsele și modelele planetare. Nu mai am răbdare pentru așa ceva.

— Dar pentru ce mai ai răbdare?

— Pentru talismanul tău, pentru toate înscrisurile despre nemurire. Acum, că am petrecut atâta vreme căutând cărți, găsesc din ce în ce mai multe. Nu mă mai pot desprinde de ele, vreau și eu să văd fragmentul acela de meteorit, Mustafa. În viața asta a mea nenorocită, de om fără căpătâi, după părerea unora, măcar atât să fac și eu. Să țin în mâini o bucățică de meteorit, cât de mică, dar să știu că a străbătut cerurile, și încă de la facerea lumii, ca să ajungă până la mine.

— Și asta nu e trufie?

— Nu, e un vis.

— Dar nu e visul oricui.

— E visul unui astronom.

— Treaba ta. Eu vreau doar să se termine. Să scap. Vezi că s-a rupt acul care ținea plăcile între ele. Nu am cum să ți-l repar azi, trebuie să-ți fac unul nou. E târziu, ar

trebui să mă duc, am lăsat-o prea mult timp singură pe Meryem.

— Stai puțin...

... ar fi vrut să-i spună că a găsit, întâmplător, o carte rară despre primul împărat al Chinei care căutase nemurirea, că era prima dată când ținuse în mâini sulurile lungi de bambus pictate cu litere nemaivăzute, că nu știa cine o adusese la Constantinopol sau cine făcuse traducerea în arabă...

... ar fi vrut să-i spună despre cicluri de timp lente, desăvârșite, abisale, cum a fost cel de la nașterea primului împărat divin, despre lăstarii călcați în picioare în timpul expedițiilor militare în țara lui Chu și Han și Zhaou, și Yen și Wei, despre viscolul tăcut ale serilor de iarnă, când sute de mii de lucrători cu oase înmuiate își trăgeau opaițele mai aproape și dormeau câteva ore, doar ca să o ia de la capăt — a doua zi și a treia, până la epuizare — cu Marele Zid al Regatului Cerului, despre negustorii de sare și ceai care strângeau dări pentru mormântul care urma să fie centrul lumii, despre orașul de sub pământ pregătit pentru împăratul însetat de viață...

... ar fi vrut să-i spună despre nopțile lungi de toamnă, când în dormitoarele imperiale nimeni nu avea curaj să se apropie de împăratul bolnav și viziunile continuau să se înmulțească, iar Fiul Cerului se prăbușea la podea, sub umbră, despre mânie și fugă și disperare, despre foștii generali și soldați livizi, o armată cu care nu putea cuceri moartea...

... ar fi vrut să-i spună despre bujorii albi, înroșiți într-un singur ceas, atât cât a durat ca cei patru sute de alchimiști să fie executați pentru că nu au descoperit elixirele vieții veșnice, deși au amestecat fără odihnă

mercurul cu sulful, arsenul și cinabrul cu hematit și praf de pietre prețioase...

... ar fi vrut să-i spună despre căutări din ce în ce mai îndepărtate, despre muntele Penglai, unde se aflau cei opt nemuritori, despre insula Zhifu, despre apele gălbui ale Mării Bohai, despre peștii cu chip de om, despre piatra căzută din cer, după care împăratul prizonier nebuniei a alergat timp de șapte ani în toate colțurile regatului său...

... ar fi vrut să-i spună de hainele ude ale celor cufundați în adânc, să găsească meteoritul, de apele care se desfăceau la atingere, de roțile prinse în nisipul ud al plajelor fără nume unde se găsea nemurirea, de franjurile baldachinului imperial, mișcătoare în briza lor slabă. Un regat întemeiat să dăinuie zece mii de generații și un împărat ursit să trăiască cât regatul său...

... ar fi vrut să-i spună despre trandafirii uscați, atârnați de colțurile pagodelor de către femeile plânse, de fierbințeala din stomacul sfetnicilor care au dus corpul înapoi, de zăpezile târzii, despre mercur — singurul metal din lume care dizolvă veșnicia aurului —, ajuns să gâlgâie în venele primului împărat divin al Chinei, ca râurile de mercur din mausoleul lui...

... ar fi vrut să-i spună despre coborârea lui Qin Shi Huang în adâncul orașului imperial, despre întinsul mormânt cu scări, făclii, cu un cer incrustat cu pietre prețioase. Un împărat nu trebuia niciodată lăsat singur, așa că păsările de metal săreau de pe o creangă pe alta, muzicienii, dansatorii și acrobații ținând în mâini pene de struț și lotuși, grăbiți să-l întâmpine, în timp ce oceanele de sub pământ susurau, mișcate de un ceas cu apă. Ușile grele, de bronz, se trântiseră și ultimii din

convoi, mii de soldați din argilă arsă, înaintaseră în lumina subțire, până lângă împărat, să-l păzească.

— Stau puțin, Khalil, ce s-a întâmplat?

— Nimic, așteaptă să-mi iau caftanul, să încui și vin și eu. E târziu, ai avut dreptate.

TOMMASO

Tommaso Serratore se tot muta de pe un picior pe altul, așteptând. Golașe, văduvite de mobile și perdele, camerele sufereau sub lumină crudă. Șanțurile mici și neterminate, acolo unde picioarele divanelor hârjâiseră podeaua, pereții jupuiți din spatele ramelor, icoanelor și oglinzilor. Tot ce fusese până atunci ascuns, dezvăluit fără putință de scăpare. Hamalii încărcaseră ultimele cufere pentru Genova. Argintărie, litografii, draperii din Damasc, așternuturi brodate, covoare de Anatolia, porțelanuri, toate legate cu sfori de cărătorii tocmiți în port. Răsuflări grele, topite sub greutatea sandâcurilor și orbitele goale ale casei.

În ultimele două zile și două nopți trudise cot la cot cu Pelagia la baloturi, să împăturească, să învelească mobilele în pâslă și paie. Sfârșiseră abia la spartul zorilor, când grecoaica, împovărată de boccele, plecase la rândul ei.

— Vă mai întoarceți, don Tommaso?

— Da, crezi că o să mor în China? Moartea e departe de mine, Pelagia, mai am multe de făcut.

— Întrebam dacă vă mai întoarceți să trăiți aici.

— Nu... nu cred, poate așa, cu negustoria, dar ca să-mi mai iau casă aici, nu.

— Deci n-o să ne mai vedem.

— Jupânească, la întrebarea asta numai Dumnezeu poate să-ți răspundă. Dar, dacă suntem sănătoși, de ce să nu ne mai vedem? Nu pleacă Constantinopolul nicăieri și nici basilica lui Fra Niccolò.

Îi poruncise femeii să ducă la orfelinat toate blidele, tingirile, oalele de pământ și cratițele, fețele de masă folosite, ștergarele vechi, legumele și fructele fierte, coapte, zaharisite și uscate, care se aliniau prin cămări. La sfârșit, ultimele două cufere, cele cu hainele lui, câteva cărți, două sfeșnice și niște așternuturi fuseseră trimise la hanul lui Stavros.

Philippe D'Auréville apăru în pragul ușii de la intrare și se sprijini de-un canat:

— Iartă-mă, Serratore, că am întârziat, vin direct de la Serai.

— Noutăți?

— Cu războiul ăsta, sunt tot mai multe cereri și nevoi de tot felul.

— Pe care domnia ta sigur știe să le împlinească.

— Ca și domnia ta. Ești supărat?

— Firesc. Mi-ai luat casa la un preț atât de mic...

— E un preț cinstit. Molima e din ce în ce mai aproape, oamenii fug de aici în orașe mai mici, în cătune unde se simt mai feriți. Casele nu se mai vând ca altădată. Toți așteaptă. Și nu mi-ai făcut un hatâr. Nu ai avut alți musterii, dar acum, că ai scăpat de ea, poți pleca. Chiar, când pleci?

— Curând... mai am treabă pe aici... curând...

— Așa ai spus și acum patru luni. Te mai întorci?

— Ești al doilea om care mă întreabă asta, azi.

— Mă miram și eu de ce ți-ai vândut casa tocmai acum. Nu e chiar un moment bun.

— Am așteptat să o văd pe Ariadna măritată, să fiu îndeajuns de bogat.

— Nimeni nu se socotește îndeajuns de bogat. Nici măcar sultanii și regii. Dacă ar face-o, s-ar opri din lăcomie.

— Eu nu cuget la oameni născuți atât de sus, vorbesc despre cei ca domnia-ta și ca mine. N-ar trebui, dacă nu să ne oprim, măcar să ne bucurăm de ce avem?

— Asta da! Și eu mă bucur, Serratore, din toate puterile. Crede-mă!

— Te cred. Hai până la Stavros, să închinăm niște licori pentru asta și pentru noul tău cămin.

— Nu pot, trebuie să mă întorc, am venit doar să iau cheile casei.

— Nu puteai să trimiți un slujitor?

— Am vrut să-mi iau rămas-bun.

— Uite cheile de la pivniță, cele de la ușile odăilor, cele de la poarta din spate și cea de la stradă.

Tot mănunchiul, atârnat de obicei la brâul Pelagiei, poposi, cuminte, în mâinile lui D'Auréville. În drum spre ieșire trecură pe lângă stupii triști, cu ramele atârnate și colțuri mâncate de ploi.

— Oare cum să fac să mai aduc niște albine aici? Pare că au murit toate sau au părăsit locul.

— Nu e greu să găsești un argat care se pricepe. Vrei să îți stupii?

— De ce nu? O să-mi aducă aminte de Ariadna și de tine, Serratore.

— Nu știam că vrei să-ți aduci aminte de noi. Sau poate doar de ea?

Râsul larg al francezului; privire tâlcuită.

— Ehe, multe nu știi despre mine, Serratore. Dacă am venit la ziua ei, aveam ceva în gând, nu? Oricum, drum

bun spre mirodenii și viermi de mătase și, când te întorci, caută-mă. Bem atunci un vin.

Trânti ușa trăsurii și dispăru într-o clipă după primul colț, iar genovezul o luă pe jos spre Palat. După-amiaza era destul de târzie, așa că Leib aprinsese lămpile în prăvălia deschisă. Era îmbrăcat, ca de obicei, în tunica lui, lungă și neagră, care îl făcea să pară atât de sever, numai că, de astă dată, printre pulpanele întredeschise se vedeau ciucurii arba kanfotului.

Leib îl salută ducându-și mâna dreaptă la inimă, apoi la frunte, apoi din nou la inimă, după obiceiul otoman. Tommaso îi răspunse la fel.

— Am închis *Casa Viselor*, don Serratore. Din cauza ciumei; morțile sunt din ce în ce mai multe și mi-am trimis familia de aici, am rămas singur, nu mai are cine să mă ajute la servit.

— Deja? E atât de primejdios?

— Încă nu, dar o să fie. Văd după câtă lume mă caută.

— Dar au mai fost valuri de ciumă și s-au stins.

— N-o să se stingă prea curând. Pe la margini, prin mahalale, sunt din ce în ce mai mulți. Auzi de câte o piață unde a căzut cineva din picioare. Unii fug, alții rămân. Femeile se înghesuie în prăvălia mea, evreice bătrâne, armence, turcoaice, ce să mai zic? Vin aici și îmi cer leacuri și mă înmoaie cu rugăciuni. Ce să le zic? Că sunt neputincios? Le dau santal și tămâie să afume prin casă, să curețe aerul, le pun să-și opărească hainele cu apă fierbinte și leșie... nu știu dacă ajută, eu i-am trimis pe ai mei de aici.

— Unde?

— La fratele meu mai mic, Kermanshah, sper să nu ajungă molima până în Persia. Acolo e liniște și evreii au

un trai bun. Chiar mă întreb de ce Leib Peres, primul, tatăl lui tata, s-a oprit la Constantinopol și nu a mers mai departe, dacă tot a luat drumul pribegiei... neamul nostru ba e alungat, ba pleacă de bunăvoie, ba se convertește, ba se întoarce din exod. Toți își duc mezuzele dintr-o parte în alta a lumii. Sefarzi, romanioți, mizrahi... Nu e niciodată liniște pentru copiii lui Moise, don Tommaso.

— Nu prea e liniște pentru nimeni...

De jur împrejurul lor, retorte, filtre, borcane de porțelan, căni, mortare, pistile, cântare, greutăți, cilindri de cristal plini cu semințe, sânge de șopârlă, coarne de bou, aripi de liliac, cozi uscate de rândunică, chihlimbar și mosc.

— Și cu opiul ce s-a întâmplat?

— L-am trimis pe mare la Salonica, am un depozit acolo. O să-l vând cui dă un preț mai bun. Cu totul, nu mă mai încurc să-l împart prin prăvălii.

— Nu-ți pierzi timpul.

— Tot de la învățăturile neamului meu, aflat tot timpul pe picior de plecare, mi se trage. Să miroși primejdia. După atâtea secole de prigoană, case arse și averi risipite, trebuie să fii tot timpul pregătit.

— Și oameni arși, nu numai case.

— Și oameni, Barukh atah Adonai Eloheinu melekh ha'olam, dayan ha-emet — *Binecuvântat ești, Doamne, Dumnezeul nostru, Regele universului, judecător adevărat.* Peste tot e la fel. Pot să vă ajut totuși, don Serratore. Nu mai am mirodenie neagră, dar am altceva, semințe de mac de Anatolia, stați puțin să le găsesc.

Sprinten, se pierdu pe ușa din spate și după câteva clipe apăru cu un săculeț într-o mână și cu o piuă în cealaltă.

— Am să adaug șofran, cuișoare, măghiran și o buruiană, iarbă brună.

— Ce iarbă brună?

— Ăsta e secretul meu. Ia amăreala.

Desfăcu săculețul și mirosul de fum, de sare și rășină se împrăștie în toată spițeria. Erau numai ei doi.

— Și n-o să pleci după familie?

— Nu pot, cine să aibă grijă de toate astea?

— Dacă mori, la ce-ți mai folosește averea?

— Nu-mi folosește mie, dar i-o las fetei, copiilor ei. Am o singură fată, e bună și ascultătoare. Își îndeplinește toate îndatoririle. Sper să-i găsească fratele meu, Nissim, un bărbat bun, dacă se întâmplă ceva cu mine.

— Și eu am o singură fată, e la Genova. E măritată deja.

— Știu, cu băiatul lui Mustafa, aurarul.

— Scapă ceva unui spițer? Vreun zvon?

— Sunt nevoit, don Tommaso, dacă intră atâta lume în prăvălia mea...

— Credeam că hanul lui Stavros e urechea orașului, dar văd că nici *Casa Viselor* nu a fost departe. Poate o s-o redeschizi cândva.

— Sper să ne bucurăm împreună de ziua aceea.

— Și eu sper. O să lipsesc un timp. Nu din cauza ciumei plec, era hotărât de mult...

— Drum bun și să vă întoarceți cu bine.

Ajuns la hanul lui Stravros, porunci să i se aducă apă fiartă și o ulcică cu vin. Turnă un pumn de semințe într-un castronaș, apucă cu buricele degetelor câteva fire lungi și câteva grăunțe aromate; le amestecă, apoi sorbi cu mișcări încete infuzia amară. Odată ajunse în cerul gurii, vinul alb din insula Sfânta Irina, mineral, aprig, și ceaiul de mac se înșelau unul pe celălalt. Un șteamp îi mărunțea șira spinării.

Cu o încetineală uscată, în văpaia celor două făclii, trecutul se înălța în valuri fără margini. Memorii rupte despre lampasuri, pambriuri, păpuși acoperite de dantele, panglici, zarafiruri și brocarturi se roteau deasupra capului lui, șovăitoare. Locuitoarele unui regat care nu a fost să fie. Învins, cu capul în mâini, nu izbutea să găsească nici măcar un singur lucru, unul singur pe care să-l fi dus până la capăt. Soț pentru câteva zile, tată de la distanță, iubit totdeauna plecat. Temeiul vieții îi alunecase printre degete și, deși singurătatea nu îl speria, nici măcar cu ea nu se putea însoți pe deplin.

Odată *Casa Viselor* ferecată, nu-i mai rămăseseră decât paturile joase de scânduri din ceainăriile din port și spaima.

MERYEM

Allah nu mai era acolo. Plecase și, în locul lăsat liber, un abis înghițise găitanele din lână și mătase pe care le împletise pentru caftanul lui Mustafa, mirosul de lumânare stinsă, înmormântările, zbaterea argintie a orizontului când se ducea să-l caute pe Musa în port, luntrile negricioase, visele de nou-născut păzite, să nu poată ajunge djinnii la ele, colanele, brățările, ferecăturile de argint bătute de Mustafa pentru icoanele grecilor înaintea Crăciunului, vița sălbatică de sub geamurile atelierului unde copilărise, țelina, anghinarea, sfecla, florile de dovleac, ardeii, ceapa înșirată pe sfori, urzeala de covoare, lâna vie, lâna moartă, podul de caice de peste Cornul de Aur, pâlcurile de arborii lui Iuda și sicomori, rugăciunile: Sabah, Öğle, İkindi, Akşam, Yatsı[1], gustul sucului de rodie ținut la gheață, apele dulci ale Europei, peștele prăjit de vânzătorii ambulanți la foc deschis, în jurul Turnului Galatei, pilaf cu oaie, semințe de pin și ienibahar, la fel ca urmele de grăsime pe degetele lui Musa, care n-aștepta să se răcească mâncarea, torpoarea după-amiezelor, pielea nouă a șeilor în Marele Bazar, rugăciunile pentru ploaie,

[1] Cele cinci rugăciuni zilnice.

uleiul de măsline din Egeea și cel de floarea-soarelui din Tracia, Mustafa prinzându-i genunchii în mâini ca pe ghiocuri, lăutele, mesele de iftar, valtrapurile somptuoase ale cailor Padișahului în alai, albastrul-cobalt, turcoazul, violetul, roșul garoafelor din covoare, ramurile de cireși și pruni, culoarea Profetului, pădurea de steaguri vorbitoare din curte.

Le înlocuise cu sunete. Meryem se lovea de lucruri și cânta. Când o pregătea de culcare, Mustafa îi schimba cămașa de noapte, pătată de urină, îi ștergea cu o cârpă pielea încrețită, o acoperea cu plapuma și se întindea lângă ea. După ce noaptea trecea în altă zi, Meryem se ridica și pleca, mergând în somn ca prin zăpadă. Diminețile o găseau ghemuită, cu genunchii la piept, pe teancul de covoare pentru Musa, cu degetul în gură, cu ochii larg deschiși. Acolo unde pe vremuri pe piepții cămășilor de noapte înfloriseră crizantemele galbene ale laptelui, acum erau lacuri cenușii de salivă. Nu-l mai cunoștea; îl striga Musa sau büyük baba[1]. Ca și Allah, bunicul Harutyunyan plecase de mult de acolo, iar oasele copilărești ale lui Yeșim și Atife se topiseră sub iarba plină de praf a cimitirului.

Meryem nu mai mânca și când mișca buzele, ieșea un sunet subțire, un rotocol de abur în aer, un vânt cald.

— De unde știi cântecul asta?

— Nu-mi aduc aminte.

Îi veneau în cap frânturi de vorbe, doar frânturi, cuvinte singure, un cântec.

Ești ca arborele de tămâie,
Ești un fruct cu gust dulce,
Tu dai roadele cele bune,

---

1 Bunic.

Maica Domnului, am păcătuit înaintea ta[1].

Îl cântase mama ei? Nu o cunoscuse. Bunica? Străbunica? Toate pântecele femeilor din familia ei care născuseră prunci vii sau morți vorbeau între ele, în limbi din ce în ce mai vechi, aramaică și siriacă, silabe, caldeeană, feniciană, babiloneană, sumeriană, doar sunete, aaaahhhh, iiiii, mmmmmhhhh. Apoi Meryem tăcu.

[1] *Arborele de tămâie*, imn religios armenesc, medieval.

YONTEN

Sărbătoarea de Losar se sfârșise și intraseră în noul an lunar. Cu o seară înainte, odată închise porțile mănăstirii, începuseră să facă curățenie după miile de pelerini. Șterseseră băncile de lemn și mesele joase, măturaseră pietrișul din curtea unde se țineau dezbaterile și lăsaseră aerul rece de februarie să aspreasc încăperile lungi unde studiau. Zeități mai mari sau mai mici moțăiau în curte sub vârtejuri de fum de lemn de agar. Puzderie de rugăciuni își luaseră deja zborul, iar mantrele agățate de arborii vieții, din miezul cilindrilor de metal, leșinate de atâta învârtit, se bucurau de liniște.

Intră în atelier pentru ultima oară. Pentru ultima oară? Cel puțin, pentru o vreme. Trebuia să-și înceapă pelerinajul ritualic. Trei ani avea să mediteze și să se roage, singur, una cu pământul și cu cerul, având doar roba de pe el și, la brâu, bolul pentru feliile de brânză uscată, fructe, unt, grâne și apă primite de la binevoitori. Nu mai era de mult de datoria lui să ducă în fiecare dimineață apă statuii lui Buddha din atelier, dar stăruise să fie lăsat, în semn de rămas-bun.

Femeia învelită într-o țesătură groasă se sprijinise de un pin, ca o umbră. Ținea ochii închiși și capul înclinat

într-o parte. Cum ajunsese aici? Se furișase în mănăstire după ce închiseseră poarta? Rămăsese încă din timpul slujbei de seară și se ascunsese?

Yonten lăsă gălețile jos și se apropie de ea cu pași mici, ca să n-o sperie. În clipa în care ajunse în dreptul ei, Catarina deschise ochii. Verdele uriaș, înconjurat de cercuri subțiri de grafit indigo, violaceu de la nopțile nedormite, de la nopțile pelerinajului și de la multe alte nopți dinaintea acestora, îl înlemni. Era îmbrăcată foarte simplu și, deși pătura care o acoperea putea fi cumpărată la fiecare colț de stradă din Lhassa, Yonten ghici că împărțea cu ea semnele unor adâncimi bine cunoscute, de multă vreme. Duse mâna la buze, făcându-i semn să tacă, apoi îi făcu alt semn: să-l aștepte. Femeia nu părea să-l vadă sau să aibă gândul să se desprindă de-acolo.

Lama lăsă gălețile și se grăbi în atelier, nu era timp de pierdut, pentru că urmau să se trezească toți și cineva putea s-o alunge din mănăstirea unde nu avea voie să rămână peste noapte. Luă de pe o poliță o cutie mică de lemn, pe care o meșterise din resturi de la blocurile tipografice. Sperând s-o găsească din nou, coborî în fugă, ascunzând cutia în care erau cinci steaguri de rugăciune pictate și un mic sac din pulu[1] purpuriu.

Catarina era încă acolo. Mai devreme, nu ieșise odată cu ceilalți; drumul întins pe mai multe zile o obosise cumplit, lipsa opiului o chinuise, frigul gros și fumul de tămâie îi dăduseră peste cap toate simțurile. Seara îi rămăsese în amintire ca un lung șir de incantatii, acoperite de zgomotul asurzitor al plăcilor de aramă lovite, de roți ale dharmei care se roteau, un carnaval de sunete portocalii și verzi și albastre, din cauza cărora alunecase într-o

[1] Țesătură din lână tibetană.

veghe fierbinte. După ceremonie, cu ultimele puteri, se târâse sub un copac, ca să-și vină în fire.

Când deschise ochii a doua oară, un tânăr lama stătea în fața ei și îi întindea un sipet din lemn negeluit. Călugărul duse încă o dată mâna la buze — nu-și dorea să fie văzuți — și, mergând în fața ei, îi deschise o poartă ascunsă în zid, din spatele căreia pornea o cărare, întretăiată mai jos cu drumul Serei. Caterina îl urmă ca-n vis, așa cum i se întâmpla uneori să urmărească norii în zborurile ei din Xi'an.

Yonten se întoarse cu gălețile cu apă și, îngenuncheat la picioarele statuii lui Buddha, începu să frece bolurile de aramă. După trei ani de pribegie, putea alege să rămână în mănăstire sau să urce la sihăstriile de deasupra Serei. Să plece în lume, să fie învățătorul altora, să picteze. Era liber. Lotusul nu întreabă când să înflorească, vântul nu întreabă din ce parte să bată. Toate ilustrațiile care ieșeau din mâinile lui doar treceau prin el. Vasul în care curge apă nu este apa.

Terminase prima parte a pregătirii și nu mai avea nevoie de piatra căzută din cer. Așa cum îi spusese de nenumărate ori Nyoshul Rinpoche că se va întâmpla, talentul lui ajunsese iubire. Cel mai pur sunet din univers. În șirul nesfârșit al nașterilor și morților înlănțuite, cel care se întorsese de două ori din bardo devenise, după multă străduință, un fir de nisip.

Spălă și ultimul dintre vase, bolul de mâncare, și-l agăță la brâu, se înfășură în robă și coborî. Ieși pe aceeași portiță ascunsă pe care o împinsese, cu puțin timp înainte, pe Caterina. Femeia nu plecase, doar coborâse câțiva pași pe cărare. Ca orice iubitor al opiului, Catarina se descurca mai bine cu stările între realitate și vis decât cu

realitatea în sine și părea că doarme în picioare, fără să se sprijine de nimic.

Trecu pe lângă ea și se înclină fără să o mai trezească de această dată, minunându-se încă o dată de trăsăturile ei și de ochii verzi, care tăiaseră noaptea în două. În orânduirea ascunsă a lucrurilor care ne leagă unii de alții, piatra venită din altă lume se întorsese la o ființă din altă lume. Un cerc închis. În mers, Yonten murmură — om mani padme hum[1] — și se pierdu în vale.

Descumpănită, Catarina deschise cutia de lemn. Sub steagurile de rugăciune noi și stofa roșu-închis, bucata de meteorit clipea stins, începețoșându-i și mai mult culoarea ochilor, ca atunci când, pe planșeta unui pictor, două culori intră una într-alta.

[1] „Iată! Bijuteria din lotus!" Practicanții budiști învârt roțile mari de rugăciune sau roți mici de mână, în timp ce meditează sau în timp ce cântă această mantră, cunoscută și ca Mantra Mani.

ARIADNA

Nu se putea opri să nu-i urmărească cu privirea, să nu-i asculte pe la colțuri, să nu se uite neînțelegător pe urmele lor. Până la venirea celor doi de la Constantinopol, trecerea anilor nu însemnase mare lucru pentru Matteo Serratore. Curtea din spatele casei, cu pietrișul bine greblat, catastifele ținute la zi, cinele avare și, dintr-odată, un vârtej de viață proaspătă măturase traiul lui liniștit.

Ca atunci când era de-o șchiopă, Ariadna reușea să-l mânie cu gesturile ei neașteptate, cu ordinele scurte, cu felul în care lua în stăpânire lucruri și oameni, cu obiceiuri noi, de care nu auzise nimeni, cu limbile amestecate pe care le folosea când vorbea. Pentru el, femeile rămăseseră un mister și, deși era înconjurat de lucrătoarele din atelier — care păreau din ce în ce mai tinere pe măsură ce el îmbătrânea —, nu le dădea nicio atenție, așa cum nu dăduse nicio atenție păpușilor pe care le îmbrăca Tommaso când erau mici. Le vedea și nu le vedea.

— Îi plac bărbații? întrebase odată în treacăt Musa, obișnuit cu moravurile altei capitale.

— Nu, nu îi place nimic.

Nici Musa nu băga în seamă femeile din atelier, dar din cu totul și cu totul alte motive. Sfiala înnăscută nu îl ajuta prea mult în urbea înconjurată de ape, cu acoperișuri în pantă, porticuri bogate, haine croite altfel și apucături neobișnuite. Genovezele fără voaluri i se păreau îndrăznețe, deși nu erau; le ocolea umbrele furișate ale gambelor, când coborau din calești. Roșea când râdeau zgomotos întrebându-l ceva, tăcea înciudat când vreun vânzător ambulant îi răstălmăcea vorbele și ricana; atunci, în sângele lui se învălmășeau selgiucizii și oghuzii, hazarii și mongolii și mulți alții pe care nu îi mai știa nimeni, dar care la timpul lor mărunțiseră în galop pământul în lung și-n lat, supunând neamuri și triburi, cetăți și orașe.

Noapte după noapte, mângâind-o în timp ce dormea, se adăpostea în brațele Ariadnei — cel mai apropiat port —, iar ea îl apăra ca o fiară. În primul rând, de unchiul Matteo — i se părea că nu-i tratează bărbatul cum se cuvine —, de negustorii din strada Balbi care-l numeau venetic, de preoții care-l priveau cu neîncredere, până și de servitorii cărora stângaciul Musa nu le cerea nimic.

În schimb, le cerea ea: să frece, să spele, să schimbe covoarele, să gătească alte mâncăruri decât cele pe care le știau, să nu deschidă ușile și să vorbească în șoaptă în timp ce el lucra. Cu îndârjire, unchiul se împotrivea dorințelor nepoatei, iar vocile celor doi se înălțau până la tavan în certuri ascuțite, aproape zi de zi. Când începeau țipetele, Musa, obișnuit să trăiască lângă maică-sa și să piardă în fața ei toate bătăliile de acest fel, se strecura în dormitor ca în copilărie și desena nave transparente, prinse într-o alunecare înceată, căreia îi cunoștea tainele.

Această cunoaștere, acest timp fără timp al gândurilor sale îl făcea să aibă pe față un zâmbet blând agățat

stingher în colțul gurii și îi lumina ochii căprui, auriu catifelați, moșteniți de la Mustafa. Era generos cu lipsa de înțelegere a celor din jur, însă, la încheierea unui an de la sosirea lor, toți ajunseseră la capătul puterilor.

La nuntă primiseră, ca zestre, un sipet plin de ducați venețieni și lire genoveze, apoi, prin diferiți emisari, sultanini, bijuterii și geme. Încărcată de sigilii de ceară roșie, însoțită de mobilă, argintărie și de alte lucruri, ultima dintre misivele de la Constantinopol se lăfăia pe pagini întregi. Cu un scris sfârâmicios, de nerecunoscut, Tommaso povestea cum se hotărâse să vândă casa din Galata, deplângea faptul că negustoria nu mai mergea ca înainte și îi sfătuia să nu piardă prilejul de a construi docuri și silozuri la Spezia. Alăturase o copie a testamentului său, în care îi numea moștenitorii întregii averi.

Apoi alte pagini. Fraze lăbărțate, cerneluri diferite, o înșiruire de vorbe nelegate între ele despre călătoriile spre est, despre pirații și cârmacii din golful Oman, despre Malacca, despre blănuri de samur, șei și pumnale de Cordoba, sticlă de Murano și vinuri rare. Le lăsase sub pază la hanul lui Stavros și cobora pe malurile Cornului de Aur să găsească o corabie. Povestea că se tocmise cu un căpitan portughez, apoi cu unul olandez, apoi cu unul egiptean, niciunul nu părea să meargă unde își dorea el, căci locul se schimba. Era vorba de Zaiton sau de regatele Ache și Johor, de Madras sau pur și simplu de o insulă misterioasă din Malay pe care n-o găsiseră încă europenii, dar pe care el o știa după copiile hărților lui Zheng He din casa Catarinei.

Neliniștiți, Ariadna și Musa încercaseră să-l lămurească să locuiască cu ei. Răspunsul la cererile lor era același: visase prea mulți ani să se întoarcă în China, îl aștepta cineva. Se puteau descurca și fără el. Nu greșea.

Musa, deși îngropat în calcule fără sfârșit și manuale de navigație, ajunsese să priceapă lesne — e drept cu sprijinul soției sale — mersul lucrurilor. Trăiau zile în care comerțul cu sclavi din Africa începea să înflorească și aurul se aduna la curțile Europei, zile intrate într-o cursă nebunească, în care se amestecau îngâmfarea monarhiilor, lăcomia curtenilor și nebunia aventurierilor.

Genova le văzuse pe toate încă de pe vremea când armatele imperiilor grecești și romane priveau Mediterana ca pe un lac mai mare din ograda lor; încăpățânarea negustorilor din tată în fiu evitase războaiele — când se putuse — și întinsese pe hărți un imperiu de ape. Marea Azov, Marea Neagră, Gurile Dunării, Marmaraua, Egeea, Levantul, nordul Africii, Panamá Viejo la Pacific. Fără prea multe fandoseli sau politichii de alcov, robusta Republica Genoveză își vedea de treabă cu bani puși unii peste alții și cu dorința de a-și lărgi portul sau de a avea încă un port care s-o servească.

Nu a fost nicio surpriză când familia Doria, care avea deja un domeniu acolo, a ales golful de la Spezia pentru noile docuri, iar consiliul Casa delle compere e dei banchi di San Giorgio a aprobat. De aici, un singur pas până la dorința moștenitorilor familiei Serratore de a se muta într-un loc unde unchiul Matteo nu-i putea vedea zi de zi — iar Musa își putea vedea împlinit visul de a construi corăbii.

Strânseseră toate mobilele sculptate, covoarele, ceramica de Iznik, porțelanurile, în mai multe lăzi de lemn, legate cu sfori, pe care le mutau dintr-o parte în alta, pentru că Ariadna nu se putea hotărî. Alesese mai întâi un loc pentru casă în spatele bisericii Santa Maria Assunta, dar cum zvonurile despre molima care bântuia o speriaseră,

era mai bine să locuiască în afara orașului, la Lerici, departe de acoperișurile înghesuite pe străzile abrupte.

După lunile de iarnă, în care vântul tocase mărunt țărmurile pline de pietriș și frigul croise franjuri din linia orizontului, la venirea primăverii deciseseră că Lerici era totuși prea departe. Și totul ar mai fi durat o vreme, dacă Musa n-ar fi întrebat-o dacă vrea să nască la Genova.

În mai puțin de două zile cumpărară un loc în Porto Venere, în spatele castelului Doria. Acolo — gravida fusese încredințată de mai multă lume — briza sărată se ghemuia întreaga zi pe sub dealurile pline de frunziș satinat și aerul se primenea.

Deși își petrecuse ultimele trei luni de sarcină dând porunci zidarilor și calfelor, certându-se cu arhitectul și grădinarul, nu terminaseră; așa că a fost nevoită să nască într-o casă plină de var și de nisip, fără podele, în afara celor două odăi rânduite în grabă: un dormitor și bucătăria.

Nașterea grea a durat o noapte întreagă, timp în care moașa nu îl lăsase pe Musa să se apropie și el se învârtise, călcând peste resturi de lemn rămase de la tăiatul bârnelor, rumeguș, cărămidă spartă și vopseluri neîncepute.

În zori, când grotele de sub apă ale insulei Palmaria se luminau nehotărâte și culegătorii de scoici își pregăteau coșurile, o văzuse. Uluitor de albă, cu o coamă de păr blond-roșcat, nu semăna cu nimeni cunoscut. Neamuri care trăiseră demult, bărbați și femei, cu praful de sub copitele cailor lor, cu strigătele lor, și șoapte, și siluiri, și credința, și lepădarea credinței, și nopțile cu lună plămădiseră mica ființă, pe care Ariadna o strângea la piept cu dragoste.

— Arăți ca o stafie, Musa.

— Pot s-o iau în brațe?

— Poți.

— Cu cine seamănă?

— Nu știu. Mama mea a murit când m-am născut, iar pe a ta n-am văzut-o niciodată.

— E adevărat.

Meryem traversă văzduhul și șterse cu poalele rochiei fiecare fereastră.

— Aș vrea să o botezăm Meryem, ca pe mama.

— Nu.

— Atunci Giovanna, ca pe mama ta.

— Nu. O s-o botezăm Elena.

— Elena?

Musa nu mai auzise numele ăsta de la ea și, în fierbințeala cu care fusese rostit, bănui ceva ascuns.

— O prietenă de la mănăstire, nu ți-am spus de ea, pentru că a murit... de mult...

Între ei, aerul rece al Mării Ligurice, mai puternic decât o palisadă. Musa repetă, vorbind rar, apăsat.

— Aș vrea s-o cheme *și* Meryem, apoi tăcu — singura lui putere de a domoli dârzenia Ariadnei.

Un ceas mai târziu, tânăra mamă o puse la sân pe Elena Giovanna Meryem, moașa plecă, iar Musa se retrase în bucătărie, unde își aranjase în colț o planșetă, ca să deseneze caravele inventate de el și botezate cu nume complicate.

HAVVA

Copiii apăreau de peste tot. Unii mici, de două-trei săptămâni, cei mai mulți la o vârstă la care abia învățau să meargă. Se târau prin Sala Favoritelor, prin băi, prin curți, lăsând urme de sânge. Iataganele care le străbăteau corpurile păreau mai înalte decât ei și vârfurile ascuțite zgâriau dalele de piatră. Suleiman, Ibrahim, Şemsiruhsar, Abdurrahman, Hafsa, Orhan, Mihrimah, Safiye, Isa, Osman, Mahmud, Hasan, Fatma, Gülşah, Davud, Ali, Mehmed, Hatice, Mihriban,Yusuf, Gülbahar, Alemşah, Gevherhan, Cihangir, Nigar, Selim, Malhun, Korkud, Ayşe, Abdullah, Melek mergeau de-a bușilea, șiroind. Un roșu nou stăpânea încăperile și le umplea de scrâșnetul tăișurilor pe roca poroasă. Sunetul o scotea din minți pe sultană și o trezea din somn, de fiecare dată. Era sigură că se întâmplase ceva. Porunci să i se pregătească trăsura și armăsari de schimb, pe drum. Voia să ajungă cât mai repede.

Vechea capitală a imperiului a întâmpinat-o în zori cu ceața roșcată ridicată din valurile mărunte ale Tuncăi și Mariței, cu fântânile arteziene susurătoare, menite să-i liniștească pe nebunii prinși în frânghii la ospiciul lui

Baiazid și cu bogăția domului de la Selimiye, îmbrăcat de lămpile cu ulei în lumini mătăsoase. Niciunul dintre cei care îi ieșiseră în cale nu știa dacă Padișahul mai trăia, căci, la porunca acestuia, nu îndrăzniseră să intre în dormitorul imperial sau s-o înștiințeze.

Pe signor Ambrogino Battifoglio, doctorul venețian care-l însoțea peste tot, îl primise doar de două ori în ultima lună, și asta în urma nenumăratelor rugăminți. I-a prescris atunci niște remedii puternice pentru întremare, dar nu știa dacă Luminația Sa le-a luat. Sultana îl ascultă și apoi îl opri cu o mișcare a mâinii, n-o mai preocupau vorbele despre prelunga tristețe, știută de toată lumea. Vraci și preoți, astrologi și vindecători, doctori și călugări încercaseră de toate. Rugăciunile pentru ziua de naștere a Profetului, băi reci, extract de mac, împachetări cu argilă, purgative, muzică de lăută, lapte de măgăriță, uleiuri aromatice, prișnițe cu lavandă și mușețel. Nimic nu părea să alunge melancolia. Padișahul primise în patul său o femeie djinn nerușinată, care-l sugea de vlagă, îl usca.

Havva le spuse că dorește să fie singură și intră în dormitorul imperial. Întinse un braț și-l ridică. Corpul cald părea că are oasele umplute cu aer. Nu mai respira. Perdele grele, în falduri marmorate, acoperiră ferestrele, supunându-se mâinilor sultanei, care închise cu grijă și ușa dinspre terasă. Nu avea nevoie nici de ajutor, nici de martori. Avea nevoie de timp.

Luă o hârtie de pe masă și îi scrise întâi prințului Murad, plecat în expediția împotriva safavizilor, apoi Marelui Vizir, ambasadorilor și trimișilor străini. Termină când amiaza de martie se scurgea argintiu dinspre zidurile lui Hadrian. Înțepenise la masa de scris, așa că

făcu câțiva pași, deschise din nou ferestrele. Izul greu de bolești, fructe putrezite și mâhnire se primeni. Pereții începură să se răcească. Bătu din palme și își chemă servitorii. Porunci ca, din acel moment, încăperea să fie luminată doar de o singură lumânare.

Porunci ca în timpul zilei draperiile baldachinului să fie coborâte și să se păstreze liniștea.

Porunci ca în fiecare dimineață să se aducă supe, ceaiuri, apă proaspătă și să fie lăsate lângă pat.

Porunci ca numărul slujitorilor care-l slujeau pe Măria-Sa să fie redus la patru și îi păstră numai pe cei pe care îi cunoștea bine.

Porunci să i se spele Padișahului hainele în fiecare zi, să fie îngrijiți caii și șoimii de vânătoare și să fie toți gata de plecare, în orice moment, dar mai ales porunci ca în fiecare colț al sălilor din Serai să fie puse talgere pe care să ardă fără încetare tămâie, mirt și cărbuni de santal. Așternuturile cu dantele, învelitoarele pernelor, brocarturile trebuiau să fie înmuiate în apă de roze.

La sfârșit, obosită cu asupra de măsură, palidă, se închise cu Mai marele eunucilor albi în dormitorul ei, să vorbească despre îmbălsămare.

În urma tuturor acestor porunci, sultanul avea să mai fie viu pentru supușii săi încă șaptesprezece zile. Atât îi luase fiului cel mare să pășească pe străzile Constantinopolului. În tot acest timp, sultana nu părăsise palatul de la Edirne și nu se mișcase de lângă cadavrul imperial. Cu ochi bolnavi, nedormiți, fără să știe când se terminau nopțile, căci în încăpere era tot timpul în penumbră, amețită de arome și de fumul alb, înconjurată de umbre cu gesturi moi și voci firave, Hayva se desfrase în trecut, dar de îndată ce primise vestea că Murad intrase

în Constantinopol, îl lăsase în sfârșit să moară pe bărbatul care îi făcuse șase copii.

Drumul de întoarcere fu lung, mult mai lung decât când ajunsese la Edirne cu trei săptămâni în urmă, pentru că la fiecare răscruce de drumuri, în fiecare cătun, lumea se adunase să-l salute în genunchi pe Protectorul Lumii, să jelească, să rostească rugăciuni.

La Serai — unde sultanei i se părea că n-o să mai ajungă —, în așteptarea cortegiului, se pregăteau tăvile cu rodii, prune și struguri, prăjituri cu alune și fistic, limonadă și șerbeturi. Lângă Poarta Fericirii, înghesuite pe mese, vasele pline de halva și gogoșile cu miere alungau amăreala.

MUSTAFA

— Mă duc să cumpăr un lăstar, un prun, un măr, poate un chiparos.

— Acum?

— De ce nu? Nu știi ce spune tradiția? Că trebuie să pui un pom la mormânt.

Femeile sporovăiau în bucătărie în timp ce găteau. Veniseră de cu zori, o spălaseră, îi împletiseră cozile și acum Meryem stătea liniștită, culcată, cu fața acoperită cu pânză și ochii închiși.

— Da, dar nu spune că trebuie să-l sădești acum, înainte de a pune mortul în groapă.

— Hai, Khalil, hai cu mine, că nu e departe de aici, imamul întârzie și nici măcar nu cred c-o să vină până nu se termină îngroparea Padișahului.

— Tocmai asta e, că în oraș nu poți să arunci un ac. Prăvăliile sunt închise, toți sunt pe străzi.

Se strânseseră încă de dimineață. De o parte și de alta a sicriului Protectorului Credinței, pe care Allah îl luase în mila Sa, înșiruiți, membrii Divanului și ulema. În urma coșciugului, doar Murad, îmbrăcat într-un caftan negru, cu un turban modest, fără diamante și pene de egretă.

Ienicerii și spahiii deschideau și închideau cortegiul. Procesiunea se îndreptă către Süleymaniye Camii, unde se recitară rugăciunile de înmormântare. Mai apoi, cu toate păcatele iertate, Măria-Sa deschise poarta Grădinii Paradisului și intră. Până la încheierea celor patruzeci de zile de doliu, mormântul suveranului trebuia să fie vizitat, de două ori pe zi, de toți fiii săi.

— Nu de la prăvălie îl cumpăr. Cred că am să iau totuși un cireș, nu un chiparos.

— Ia-i ce vrei, da' mâine. Nu, serios, Mustafa, ce te-a apucat? Fetelor nu le-ai sădit nimic.

— De unde știi?

— N-ai vorbit niciodată de asta.

— Le-am sădit, le-am sădit trandafiri agățători și narcise. Știi ce frumos miroase acolo, când înfloresc? Dar lui Meryem vreau să-i pun un pom — când sufletul ei o să se transforme într-o pasăre, să aibă unde să se așeze și poate să pun o bancă mică de piatră... pentru mine... să mă odihnesc la umbra lui. Cred c-o să mă odihnesc mai mult eu, că parcă văd că ea n-o să stea locului nici pe lumea aialaltă: o să țeasă, o să se roage, găsește ea ceva. Poate pleacă în sfârșit în pelerinaj. Nu departe. Pe drumul dintre Bodrum și Milas e mormântul unui sfânt. Nu-mi aduc aminte ce nume avea sfântul ăsta sau dacă avea vreun nume. Oricum, bunica sa i-a spus de el, mă tot bătea la cap s-o duc acolo. Tot timpul zicea: *la anu' mergem în pelerinaj, dar să mai crească Musa* și după ce-a crescut el... s-a îmbolnăvit ea. Hai după lăstar.

— Nu mai e timp, uite, vine imamul.

— Nu e imamul, e un hafiz[1].

---

[1] Un musulman care știe Coranul pe de rost.

Omulețul cu ochi galbeni începu rugăciunile și nu era vorba de o amintire a silabelor sau de o carte învățată pe de rost, ci mai degrabă de o curgere. Șuvoiul cuvintelor a continuat și când Meryem, învelită în fâșii albe, a fost ridicată pe umeri de bărbații surorilor ei și de doi vecini, pe drumul spre cimitir.

Khalil, rămas dinadins mai în spate, trăgea cu coada ochiului la prietenul lui, care pășea absent, întrerupt din gânduri, doar de câte-un *Fie ca mărețul și gloriosul Allah, care într-o zi ne va ridica pe toți din mormânt, să fie milostiv și îndurător cu tine! Fie ca El să te primească cu milostenie și să-ți arate drumul spre mântuire, fie ca El să-ți permită să te apropii de divinitatea Lui și de profeții lui, fie ca iertarea Lui să fie cu tine pe veci!*

În mai puțin de un ceas, cuvintele se opriră. Mustafa se despărți de toți în poarta cimitirului și se întoarse acasă. Se simțea stânjenit de atenția lor și nu-și dorea decât să fie singur cu golul din el. Anii de văduvie nu-i apăreau amenințători, doar de prisos.

În dimineața de după înmormântare se apucă de curățenie. În atelierul de jos, strânse covorul neterminat cu sura luminii, fuioarele de lână și coșurile de răchită. Apoi scoase de acolo războiul. Cu buzele strânse și umerii căzuți, trase toate hainele ei de prin dulapuri, le spălă, le ținu în lumina soarelui și în cea a lunii, le aduse din curte cu obrajii șiroind de lacrimi și cu mâini străvezii.

În camera lui Musa petrecu două zile. Prima, ca să spele și să usuce învelitoarele, țolurile și țesăturile, a doua, din cauza steagurilor. Meryem agățase născocirile băiatului de-a lungul pereților, ca un fel de rufe colorate, dar de atunci trecuse mult timp; frânghiile slăbite făceau

burți și steagurile vorbitoare atârnau strâmb la jumătatea distanței dintre tavan și podea.

Mustafa se canoni să aducă o scară, să se cațăre, să îndrepte frânghiile și astfel ajunse să stea nemișcat în mijlocul încăperii clipe întregi, până când i se domoliră zbaterile inimii, amețeala.

Urmă bucătăria, plină de blide și farfurii murdare, rămase din ziua înmormântării, când le ceruse tuturor să plece și să lase totul așa. Nu voia să fie ajutat. Nu voia să se atingă nimeni de vasele care până atunci fuseseră atinse numai de mâinile ei și chiar și lui i-a fost foarte greu să se apropie. Le spălă până la urmă, parcă pe furiș, parcă cuprins de îndoială. Fără să vrea, călcase pe un tărâm unde putea să șteargă amintirea degetelor ei cu degetele lui.

Sfârșitul săptămânii îl găsi printre dăltițe, pile ascuțite și clești. Scoase menghinele, răzui ceara de pe mese, curăță matrițele. Deschise cutia talismanului și cumpăni o vreme, în palmă, toate cele opt inele. Le cunoștea atât de bine. Al nouălea, orb, fără nicio piatră, aștepta. Hotărî că nu mai are ce face cu ele.

Viața, plină de mărire și de frici, încetase. Le apucă cu un clește, unul după altul, și le bătu, fără grabă, pe nicovala de aurar, până când nu mai rămăseseră decât niște foițe șterse, alb-cenușiu, gălbui, amestecate, numai bune pentru urna cuptorului. Pierdute, dezghiocate, lipsite de noroc, opalul, ametistul, agatul, smaraldul, safirul, obsidianul pieriseră și ele printre scândurile de dușumea și tulburau întunericul podelelor cu strălucirea lor de catifea sfâșiată.

În a șaptea zi, după ce termină, îi scrise lui Musa că mama lui pleca se pe drumul de la Bodrum la Milas, să se-ntâlnească c-un sfânt.

CATARINA

Casa familiei Verga Ducceschi, construită pe un deal înconjurat de livezi de duzi, semăna mai degrabă cu un mic castel genovez decât cu conacele din Xi'an. În timpul iernii, ramurile pomilor se tăiau și se legau, iar în livadă focurile ardeau mocnit, să nu înghețe țărâna. Primăvara, o ploaie de petale fragile umplea toate aleile și curtea interioară.

De o parte și de alta a intrării leneveau doi dragoni, cu fața spre nord. În casă, printre mobile, dădeai peste tot felul de țestoase, tigri, câini, iepuri și maimuțe mici. Caterina nu lăsa pe nimeni să se atingă de vietățile împietrite, le ștergea singură de praf și le muta uneori dintr-o parte într-alta a casei, după niște reguli știute numai de ea.

În fiecare an, imediat după Festivalul Lanternelor, învățătorul Bao Fu o vizita și se închideau împreună ceasuri întregi, în dormitorul ei plin de măsuțe și rafturi îndoite de greutatea cărților trase în piele, plin de stinghii de bambus, de fâșii de mătase pictate cu litere care semănau cu urmele lăsate în nisipul ud de un șir de cocori.

Tommaso nu se putea dumiri cum putea cineva să găsească un singur lucru în dezordinea aceea, așa cum

nu pricepea mutările grădinii zoologice de jad. Sub degetele Catarinei, toate obiectele prindeau viață și se mișcau, luându-l prin surprindere pe genovez, căruia i se părea că în Regatul Cerului totul era încremenit.

După ce risipise patru luni să primească hârtiile cu sigiliul împăratului, o luase de la capăt cu breslele crescătorilor de viermi de mătase, frânghierilor, năsturarilor, tunzătorilor de postav, țesătorilor de maltef. Însoțit de Yang Jianguo, un dragoman mandarin recomandat de Catarina, alerga de dimineața până seara și primea, de cele mai multe ori, același răspuns — veniți mâine.

— Nu înțeleg nimic din țara asta. Aici toți zâmbesc și, când te întorci cu spatele, pare că te-au uitat. Apoi, când îi vezi din nou, arată de parcă nu te-au mai văzut. Nimeni nu spune limpede da sau nu. Am nevoie de o minune ca să mă descurc. Cred c-o să încep să mă rog la Dumnezeu, să mă lumineze ce să fac.

— La al tău sau la al lor?

— Nu mai râde de mine. La cel care are mai multă putere.

— Atunci eu zic să începi cu al lor. De fapt, cu ai lor.

— Mă îndrumi tu?

— Da, dar eu pot să te învăț obiceiurile de pe aici și cum se scriu contractele comerciale, care sunt legile împăratului. În ce-l privește pe Dumnezeu, nu sunt cea mai potrivită persoană să vorbească, deși știi că mă duc în fiecare duminică la liturghie, la misiunea spaniolilor.

— Știu, c-am fost cu tine, da' nu păreai deloc pioasă.

— Nici nu eram. Nici nu sunt. Strămoșii mei au venit de atâta vreme în Xi'an. Ce vrei să-ți spun? E orașul unde se termină drumul mătăsii. Poți să întâlnești toate credințele. Fiecare cu Dumnezeul lui. Al meu e ca jadul: străveziu și nestrăveziu în același timp. Când eram mai

tânără, am vrut să trec la budism. N-am făcut-o până la urmă, dar am stat de vorbă cu mai mulți călugări, am fost și la niște mănăstiri îndepărtate.

— Unde?

— În vestul regatului, la începutul Anului Nou Lunar. E festivalul primăverii, ține șapte zile. Se umple locul de pelerini. Duci ofrande, asculți slujbele. E o sărbătoare.

— Și cum a fost?

— A fost greu. Drumul e foarte lung și apoi frigul. Frigul din hanuri, cel de pe străzi, zăpada de pe vârful munților. Când m-am întors, am crezut că n-o să mă mai încălzesc vreodată.

— Și de ce n-ai ajuns să te rogi lui Buddha?

— Nu știu... n-a fost să fie. Cred că mai degrabă am rămas fără religie... cu ceva m-am ales totuși după drumul de atunci... cu o piatră stranie... o piatră căzută din cer.

Se îndreptă spre o măsuță de noapte, trase un mic sertar și se întoarse cu un săculeț de pulu. Îl deschise. Lumina cenușiu-verzuie, cu flăcărui portocalii, avea miros de mosc.

— Ce e asta?

— Un talisman, o piatră căzută din cer pe timpul primului împărat al Chinei. Cel care a întemeiat imperiul.

— Un talisman pentru ce? Noroc, sănătate?

— Și astea, dar legenda spune despre nemurire.

— Nemurire? Crezi în nemurire?

— Asta e o întrebare mai simplă decât cea cu Dumnezeu. Nu, dar e ceva ciudat cu ea. Și cred că lama care mi-a dat-o știa. Dar nici acum nu înțeleg de ce m-a ales pe mine. Eram doar un mesager și trebuie s-o dau altcuiva? Cui? N-a zis nimic când mi-a întins cutia. Totul a fost atât de neașteptat.

— Atunci de unde știi că e căzută din cer?

— Scria. În cutie am mai găsit un rând de steaguri de rugăciune și o foaie de hârtie.

— Te-ai gândit vreodată s-o vinzi?

— Nu, nici gând, cum s-o vând?

— Atunci de ce n-o porți ca bijuterie?

— Mi-e frică. Dacă nu e pentru mine? Dacă e destinată altcuiva și mie o să-mi facă rău?

— De unde-ți vin fricile astea?

— Ei, dragul meu Tommaso, dacă aș ști de unde vin fricile, n-aș mai fuma opiu. Eu am prea multe frici și tu prea multe întrebări. N-ar fi mai bine să fumăm? Seara e înaintată.

Trase un paravan din lemn de nanmu[1] sculptat de la capul patului și descoperi privirii două saltele groase, acoperite de perne îmbrăcate în mătase brodată cu rațe sălbatice, bujori și crizanteme albe, tije de bambus aliniate, o lingură de porțelan și niște instrumente mici de curățat, cu mânere de fildeș.

Cu picioarele încrucișate sub ea, îl pofti să ia loc și se apucă de pregătit pipele. Lampa de bronz cu ulei risipea umbre înșelătoare și făcea ca degetele ei lungi să se unduiască. Alese o bobiță de pastă de opiu de mărimea unui bob de mazăre, o ținu deasupra lămpii până se umflă, apoi o lasă să cadă în wucai, vasul pentru opiu.

Ridică bolul, i-l întinse lui Tommaso și îl îndemnă să se apropie mai mult de lampă. Căldura galbenă se risipi, în timp ce Catarina își urmărea îndeaproape ucenicul, sprijinindu-se într-un cot de cufărul mare cu șerpuiri emailate, plin de tainice unelte. Atenția, chiar și la cel

[1] Lemn prețios, unic în China și Asia de Sud, folosit pentru construcția de bărci, mobilier și sculptură.

mai mic amănunt, fusese ceea ce până și fostul ei soț — *Vai de cel care se căsătorește cu o femeie îndrăzneață și puternică* scria în *Yi Jing*[1] — prețuise la ea.

— De la poporul lui Han ai învățat să fumezi?

— Iar începi cu întrebările?

— Nu te mai întreb altceva, dar nu mă pot opri să mă gândesc cât ești de uimitoare. Cred că ești cea mai liberă femeie pe care am cunoscut-o. Ești divorțată, ai casa ta, vorbești de la egal la egal cu toată lumea, îți gospodărești singură averea, ești bogată.

— Oamenii care trăiesc ascultându-și sufletul n-ar trebui să stârnească uimire. După judecata mea, e cel mai firesc lucru din lume.

— E firesc, dar o fac atât de puțini...

— Încearcă foarte puțini. Și ca să-ți răspund la întrebare: nu, în niciun caz n-am învățat de la poporul lui Han să fumez. Mulți dintre ei nu știu ce e tabacul, iar cei care i-au văzut pe marinarii portughezi din porturi fumând madak[2] cred că e un obicei barbar. Eu, după cum vezi, m-am deprins destul de repede cu tutunul amestecat cu opiu. Îmi place.

— Marinarii portughezi? Nu pot să cred!

— Nu erau marinari, era doar unul singur, și era un căpitan portughez, prieten cu tata. Bătrânii au murit amândoi, iar acum eu și fiul lui, care e tot căpitan de vas, le continuăm negoțul. Nimic care să încalce vreo regulă sau vreo virtute de pe aici. E drept că ce se vede pe punte sunt lăzile cu piper, nucșoară, șofran, cuișoare, ghimbir, cassia de Kain-du, ginseng, cardamom și alte mirodenii. Despre opiu și tabac nu știu mulți. E mai bine așa.

---

[1] Cartea Schimbărilor.

[2] Amestec de opiu și tutun folosit ca drog recreațional în China în trecut

— Poate că adevărata ta religie e madakul.

— Și acum e și a ta.

— Aaaa, nu e același lucru. Eu nu zic că nu mai știu ce religie am. Sunt totuși sigur că sunt catolic.

— Ce pot să spun? Un catolic din Genova, care vrea să-și cumpere casă la Constantinopol și stă de aproape un an în Țara Fiului Cerului. Ești adeptul unui Dumnezeu nomad, Tommaso.

— Și dumneavoastră, al unui Dumnezeu singur, doamnă!

Locuiau de aproape un an împreună și Tommaso n-o văzuse dezbrăcată. În primele săptămâni de la venirea lui încercase să se culce cu ea, dar, asemenea negustorilor de pe ulițele Xi'an-ului, Catarina nu spunea nici nu, nici da, îi cerea doar să fumeze împreună, mai întâi o pipă cu opiu. Jocul lor. Răsucirile dorinței înlocuite cu înșelări. Visurile se apropiaseră și se îndepărtaseră în valuri. La sfârșitul fiecărei nopți umplute cu opiu, trupuri vlăguite, nemișcate, care nu se atinseseră în niciun fel. După câteva săptămâni, bărbatul cu venele pline de cerneală încetase să o dorească.

După un întreg șir de călătorii în lungile nopți ale Chinei, de fiecare dată când avea să alunece în abisul oglinzilor de bronz, oriunde s-ar fi aflat în lume sau la orice vârstă, ultima piedică dintre el și uitare — ochii Catarinei, două scoici uriașe cu carnea verde, deschizându-se în tavan.

HAVVA

Procesiunea de înscăunare a noului Padișah începu încă de dimineață. Toate ferestrele caselor se umplură de oameni care strigau „Lăudat fie Allah!", când stăpânul imperiului ajungea în dreptul lor. Murad, îmbrăcat în armură, pe un armăsar persan negru cu valtrapuri bogate, privea undeva deasupra acoperișurilor, deasupra minaretelor, deasupra celor șapte coline ale capitalei sale. În spate, Marele Vizir, vizirii, emirii și caleașca Havvei, trasă de patru armăsari nogai, acoperită din toate părțile de draperii până la pământ.

Steagurile imperiale confecționate din fir de aur și mătase erau purtate de ofițerii Arsenalului, după care veneau eunucii negri, eunucii albi și cinci sute de ieniceri din garda Palatului. Spre coada alaiului, firul se lățea: paji, cobzari, muzicieni care băteau în tamburi sau își dădeau duhul în suflători, saltimbanci cu torțe aprinse, ghildele zăngănindu-și uneltele, brutari, cositorari, olari, croitori, zidari, dulgheri — până și mai-marele pescarilor care, pentru această ocazie, se spălase îndelung și-și frecase mâinile și părul cu frunze de mentă și ulei de castan.

Când, la sfârșit, alaiul se trezi în dreptul Porții Imperiale, mulțimile se risipiră pentru scurt timp. La căderea serii, urma recepția din Pavilionul de la Țărm; curteni, ambasadori plini de daruri, urări de viață lungă, sănătate și mărirea imperiului, în turcă, elină, siriacă, ebraică, italiană, sârbă, albaneză, spaniolă, egipteană, engleză, turkmenă și multe alte limbi. În tot acest răstimp, galere otomane din Kız Kulesi și Sarayburnu aveau să tragă nenumărate salve de tun. Astrologii căzuseră cu toți de acord că seara înscăunării anunța viitoare izbânzi, așa că banchetul pentru opt mii de oameni trebuia să se încheie cu un foc de artificii cum nu s-a mai văzut.

Ceasurile treceau anevoie pentru mama celui mai puternic om din lume. O durea spatele și podoabele o apăsau; la un moment dat, făcu un semn reținut că vrea să se retragă în apartamentele ei și eunucii o urmară.

Străbătuse drumul spre harem pe sub arcade, fără ca Seraiul să scoată un sunet. Nu era prima dată. La fel a fost și în ziua când îl așezaseră pe Padișah cu fața spre Mecca și imamul rostise: „Apropiați-vă Munkar și Nakir, veniți, aici se află un adevărat credincios! Vă așteaptă să veniți!"

După ce închiseseră noul mausoleu, verde-strălucitor, din grădina de la Ayasofya, ea intrase în catedrala-moschee. Cu faldurile rochiei rotunjite de mozaicul cupolei, în depărtarea ei tristă, Fecioara Maria, acoperită de catifeaua neagră brodată cu literele aurii ale versetelor din Coran, arăta ca o văduvă. Zidurile bazilicii amuțiseră și se întorseseră cu spatele, iar sultana înainta spre mihrab, pe podeaua moale, inertă, ca un aluat care a fost uitat în cămară cu zilele și s-a stricat.

Allah îi luase harul de a mai simți poveștile din pietre, încă din zilele de la Edirne când îi înșelase pe toți cu

un teatru de umbre, menit să-l țină viu pe un om care nu mai trăia. Atunci cântase, vorbise, mâncase împreună cu Padișahul timp de șaptesprezece zile, îl mângâiase, deși îl ura. Îl ura pentru că, din teama ca urmașii lui să nu se războiască între ei și să nu mărunțească imperiul, nu dăduse un firman împotriva legii fratricide. Așa că toți știau ce va urma. Avea să vină un ceas schilodit și hulpav, în care muții, cei mai temuți călăi, urmau să alunece pe coridoare purtând moartea la brâu, într-un șnur de mătase. Toți prinții și băieții lor. Copiii ei, nepoții ei. Sânge din sângele ei urma să piară, fără să curgă vreo picătură, căci nimeni nu putea să verse sângele casei lui Osman.

Slujitorii o lăsară singură, așa cum ceruse. Focul artificiilor lumina minaretele și aprindea ruguri galbene, verzi și roșii în ferestrele iatacului sultanei-mame. Mâncarea pregătită încă de dimineață se sleise; apa gheții topite dădea pe dinafara carafelor din cristal și picura la marginea covoarelor, pe lemnul de nuc și santal.

Se prăbuși de-a curmezișul patului și începu să plângă cu urlete prelungi, zguduită de suspine. Lacrimi mari îi pătară rochia; își frământă mâinile și se izbi cu capul de marginea patului icnind, ca un animal înjunghiat. Hohotele se auziră mult timp după ce crizantemele sulfuroase ale artificiilor se stinseseră, dincolo de Insulele Prinților, în Marmara.

De dimineață, o găsiră dormind îmbrăcată, uriașă, căruntă, cu fața boțită de disperare. Aiyla, sclava ei cea mai dragă, se apropie, o trezi bătând-o ușor pe umăr și o întrebă dacă nu vrea s-o ajute să-și schimbe rochia, să se spele și să-i scoată din păr diadema imperială.

TOMMASO

Molima venea pe coridoarele ei. Dinspre Trabzon și Salonica, dinspre Bursa și Kayseri, dinspre Alep și Ragusa, ocupând orașele, golind hanul lui Stavros de sunete și de oameni. Puțini trecători se mai încumetau să coboare străzile înguste, altădată pestrițe de la strigătele vânzătorilor ambulanți și ale băieților de prăvălie traversând în fugă, cu ceai fierbinte, Piața Acoperită.

Din ce în ce mai lipsit de vlagă, Tommaso străbătea o dată pe zi orașul în care moartea avea culori. Neagră, albă, cenușie, ascunsă în treptele de lemn mâncate de cari, în pivnițele umede, în pereții prin care mișunau gândacii.

Constantinopolul se preschimbase într-un dușman, ca pe vremea mult preaîncercatului Bizanț, când tezaurul risipit al bazileilor și monedele de argint mai subțiri ca ața, ale lui Constantin Dragas Paleologu, nu-i salvaseră pe toți urmașii Comnenilor, Vatsișilor, Niceforienilor, pe latini, greci, armeni, macedoneni, cu toții amestecați, familii nobile ale unui imperiu muribund, silite să pornească în bejenie. Nimic nu avusese putere să înfrângă bolesnița: nici icoanele prețioase, scoase cu prapuri de prin altare, nici rotirea fără noimă a dervișilor, nici genunchii îndoiți

în rugăciuni chinuitoare, în care Profetul cu fața acoperită, căci nimeni nu-i putea cunoaște chipul, ba apărea, ba dispărea.

În orașul cucerit din nou de ciumă nu se mai dădeau spectacole, demnitarii se spăseau în rugăciuni publice, denunțurile își pierduseră din putere, iar averile nu puteau cumpăra viața celor topiți sub fierbințeală.

Hetaira dezlănțuită pretindea osanale de la trupuri despuiate, acoperite de pete negre, și tot ce mai rămăsese din trufia omenească era groaza. Mirosul ei pestilențial îi chema pe rând, pe nume: vagabonzi și dansatoare, cadâne și molahi, poeți și curteni. Îi locuia.

Nu și pe Tommaso. În lumea lui îndepărtată, moartea avea de mult gingii albastre, unghii albastre, piele albastră, de la opiu. Cunoscuții lui, de pe vremea când își petrecea nopțile pe paturile de scândură ale ceainăriilor din Tophane, o văzuseră peste tot. Asif șchiopu' o întâlnise la poalele muntelui Bulgurlu, în livezile de curmali. Iacob albanezu' susținea sus și tare că, dimpotrivă, Dev Dağı, Muntele Uriașului îi era gazdă, alții jurau că plutea dincolo de Apele Dulci ale Asiei[1], iar lui Ibrahim pescarul, poreclit Barbun, nu-i putea scoate nimeni din minte că locul ei de-adevăratelea nu era printre colinele abrupte și înalte, care străjuiau intrarea în Bosfor, la Marea Neagră.

Ca să-și astâmpere foamea de astfel de năluciri, Tomasso vânduse întâi blănurile de samur, apoi șeile de Cordoba. Vinul îl băuse împreună cu Stavros.

— Nu vă mai duceți în port, don Tommaso, nu vedeți ce nenorocită e molima asta? Au ajuns să facă niște gropi mari, unde-i duc pe toți.

---

[1] Numele dat de europeni celor două izvoare, Göksu și Küçüksu, care se vărsau în Bosfor în apropiere de castelul Anadoluhisarı.

— Da? Nu știam. Unde?

— Pe partea cealaltă a strâmtorii, la Smirna, iar pe partea asta, dincolo de Edikule, departe de oraș. Acolo-i pun. Am auzit că le dau și foc, da' nu știu dacă e adevărat.

— Cum pe toată lumea? Creștini, musulmani, evrei, la un loc?

În fumul de opiu din care nu se trezea, lumea nu mai avea contururi și nimeni nu murea; siluetele se înălțau în aer, pluteau ca niște fluturi nefiresc de mari.

— Pe toată lumea, cum vă zic. Și nici nu mai e cine să-i ridice de pe străzi; zac zile în șir. Când îi găsesc, îi duc acolo și-i aruncă unii peste alții.

— N-am mai auzit așa ceva. Nu ai voie să faci asta, stă scris și-n Biblie, și-n Coran.

— Ce știu eu? Sunt un biet hangiu, eu vă zic doar ce se-ntâmplă. Nu vă mai duceți în oraș, să nu vă îmbolnăviți, don Tommaso.

Și nu s-a mai dus. Opiu nu se mai găsea, doar un hașiș grosolan — iarba săracilor —, pe care-l vindeau la preț dublu puținii vânzători aciuați pe la cheiuri sau pe sub poduri. Când nu dădea de ei, Tommaso avea dureri în tot corpul și îi tremurau atât de tare mâinile și brațele, că Stavros era nevoit să-l ajute să ducă lingura la gură, să-i citească puținele epistole pe care le mai primea.

În ultima dintre ele, Catarina — în italiana butucănoasă a hangiului — povestea despre lotuși, luntri joase cu acoperișuri de nuiele și coșuri de răchită pline de pește afumat și orez, despre igname de munte coapte în jar, despre pagode sinilii cu acoperiș de lemn roșu, despre călătorii în provincii îndepărtate, unde se dusese să cumpere hârtie din resturi de coajă de dud, piper de Sichuan sau cardamom brun, despre fețele pictate

ale femeilor întâlnite pe țărmul lacului Taihu, în delta Fluviului Galben, despre vântul de est care, de fiecare dată, o neliniștea.

În seara de noiembrie, umbrele trecătorilor grăbiți, vii și morți deopotrivă, ștergeau zidurile. Hangiul punea întrebări în grecește și se străduia să nu se poticnească la fiecare cuvânt neînțeles: *Dragul meu, o să-ți trimit cu prima corabie care ajunge la Constantinopol piatra căzută din cer. Cred că nimeni nu are mai multă nevoie, în clipa de față, de un miracol, așa cum ai tu. Sper să te ferească de ciumă, să te țină sănătos și să ne revedem curând.*

Pleoape de plumb îi acoperiră lui Tommaso corpul. Fără să-l mai poată ajunge în adâncimile descântate, Stavros împături hârtia și vocea i se stinse.

MUSTAFA

La câteva luni de la strălucitoarea ceremonie de înscăunare, odată cu ancorarea în Cornul de Aur, în dreptul Galatei, a galionului *Nossa Senhora da Vandoma*, aparținând alteței sale serenisime regele Portugaliei, sosi și cufărul trimis de Catarina. Fernão Manuel de Cerqueira, căpitanul navei, voia să uite plajele cu păduri de un verde-strălucitor ale insulei Poloveira, unde aproape eșuase, de închisoarea Cantonului, unde zăcuse două săptămâni fără să fie întrebat nimic de oficialii dinastiei Ming, și de vânturile strâmtorii Mallaca, unde pirații îi atacaseră trei nopți la rând. Nu-și dorea decât să ajungă cât mai repede la casa din Ribeira și la Dona Beatriz, căreia, în răgazul dintre călătoriile spre Indii, reușise să-i facă trei fete, la fel de durdulii ca și ea, și un băiat, botezat Afonso, în cinstea întemeietorului casei de Braganza, cu care cei din familia Cerqueira susțineau că se înrudesc pe departe.

Zidurile fernandine, cupele de vin ținute la gheață și după-amiezile fierbinți ale peninsulei iberice erau încă departe, așa că Fernão Manuel de Cerqueira nici măcar nu coborî în orașul asediat de ciumă; trimise pur și simplu un matelot la hanul lui Stavros. Tommaso lipsea, nu-l

mai văzuse nimeni de trei zile și, cum grecul știa toată povestea, chemă pe unul dintre cei doi argați care-i mai rămăseseră și-l trimise acasă la aurar.

Cutia de lemn negeluit călătorise multe luni printre padrões, stâlpi de piatră în formă de cruce purtând sigiliul Portugaliei, ținuți oricând la îndemână pentru a însemna cu ei hotarele noilor colonii născute peste noapte, printre mărfuri de toate felurile și hainele și alimentele echipajului: făină, sardele, linte, usturoi, carne uscată, prune, mere, pește proaspăt și portocale — când găseau —, menite să alunge scorbutul.

Sipetul nu ascundea mare lucru. Mai multe pătrate colorate de mătase, nu prea mari, și aschia de meteorit. Nu mai văzuse așa ceva. Așa cum îi mărturisise Khalil, roca putea semăna cu orice. Cu Constantinopolul văzut de sus, din zborul unei păsări, cu o flotă de caravele scufundată, cu hărțile lui Piri Reis pe care apăreau continente nedescoperite, cu fâșiile de apă dulce dintre coloanele din cisternele romane.

În mâinile lui Mustafa, piatra curgea. O așeză la loc, peste steagurile de rugăciune, și hotărî să n-o țină în atelier.

În odaia în care nu mai intrase de un an, se opinti să împingă ușa înțepenită. Deși toate ferestrele erau închise, o pală de aer șterse pereții. Steagurile înfiorate prinse de frânghii și cele din cutie fosniră împreună.

Când trimisul Seraiului bătu la ușă, Mustafa nu se mai sperie. Vechea lui frică încercă să-și ridice capul din coșul cu șerpi, dar n-o lăsă să-l tulbure, pentru că voia să audă în continuare pașii din covoarele lui Meryem sau șoaptele mărunte, lipsite de importanță, ale uneltelor cu care lucra.

De când rămăsese singur, Mustafa putea intra în lucruri, așa cum alții mergeau prin ploaie. Se întorsese în trecut, ca atunci când nu ajungea încă cu fruntea la masă și-și închipuia că sufletul este o mărgică transparentă, care călătorește. Prin pământul plin de metale, prin frunze, pe dinăuntrul nervurilor, până-n norii dezlânați și-napoi.

A doua zi, după rugăciunea de la răsăritul soarelui, își puse hainele bune și plecă spre Serai, ca în zilele în care Padișahul altor vremuri îl chema.

O luă prin spatele Moscheii Cuceritorului, printre sacagiii cu poloboace goale, înșirați în dreptul cișmelelor din care apa, mai scumpă pe arșiță decât laptele lăuzelor, curgea neîndestulătoare; pe lângă ușile hamamurilor goale, la ceasul fraged, în spatele cărora câte un tellak[1] pregătea prosoapele și bucățile de săpun de culoarea lavandei; trecu pe lângă bedesten[2].

Îl dureau genunchii. Drumul spre Prima Colină i se păru mai lung decât de obicei. Ar fi trebuit să cer o trăsură să mă ducă la Serai, dar acum e prea târziu, își spuse. Ajunse transpirat și cu hainele atârnând strâmb — se grăbise, deși avea mai bine de un ceas până la întâlnirea cu sultana —, intră în Prima Curte.

Începuse forfota de dimineață a dascălilor de la universitatea sultanului, a doctorilor, a arhivarilor, a scribilor, a lucrătorilor de la monetărie, depozite, ateliere, a ofițerilor și a celor care umpleau bucătăriile și brutăria. Un du-te-vino de mii de oameni angajați să slujească cancelariile, cazărmile, apartamentele private ale unui imperiu care se întindea pe trei continente. Nimeni nu îl

[1] În mod tradițional, maseurii din băi, bărbați tineri care ajutau la spălarea clienților.

[2] Piață acoperită sau hală, tradițională pentru orașele imperiului otoman.

băgă în seamă, așa că se strecură printre ei, încetinindu-și pasul. Străbătu și Curtea a Doua și îi rugă pe străjerii de la Turnul Divanului să-l anunțe pe mai-marele eunucilor negri, așa cum i se spusese.

Fără ca Mustafa să mai apuce să-și tragă sufletul, un aga se ivi ca din pământ și-l conduse spre Curtea a Patra, parcul Gülhane, și spre grădinile în terase care dădeau spre Marmara. Cele cincizeci de mii de lalele cărnoase se aliniau ca niște soldați credincioși; șiruri întrerupte doar de fântânile arteziene și de pergolele alb și roz, cu trandafiri cățărători.

Trandafiri, garoafe, lalele și hiacint, florile care aduceau noroc dinastiei Osmanlı, înfloreau peste tot. Flori care aduc noroc, bijuterii care aduc noroc, veșminte care aduc noroc, mantaua sfântă, sabia și arcul Profetului din Sala Tezaurului. Cu toată această protecție divină, în familia lui Osman Gazi se murea mult mai mult decât în alte familii; se murea prin lege.

Mustafa aștepta deja de mai bine de o oră lângă pavilionul de marmură unde Padișahul își lua mesele de iftar. Urmată de cadânele din suită, de eunuci și de sclave încărcate de șipuri cu șerbet, carafe cu apă, fructe zaharisite și dulciuri de toate felurile, sultana înainta pe alei, ca un mic minaret pe roți, trecând pe lângă vasele de bronz așezate pe trepieduri unde fumegau miresme, ca să alunge bolești.

După ce se prăvăli pe un munte perne, îl îndemnă să se așeze pe chilimurile nemaivăzute, azvârlite peste tot în foișorul de vară. Mustafa rămase uluit, a doua oară. Invitându-l să ia loc, sultana-mamă încălca kanunname, setul de reguli de ceremonie ale Seraiului, născocite de Fatih Mehmed când era prea bolnav și posomorât și

se săturase să ia masa cu vizirii săi. Oricum, era clar că Havvei nu-i păsa.

Nu se uită spre el și continuă să nu-i adreseze niciun cuvânt, până când, la porunca ei, toată lumea se îndepărtă.

— Mustafa, știi că și eu mă pricep la pietre, ca și tine.

Auzise și el, ca toată lumea, că sultanei îi vorbeau pietrele prețioase, că ea le alegea pe cele care urmau să fie incrustate în mobila din harem, în farfurii sau în săbiile și pumnalele Padișahului, și că, mai cu osebire, îi vorbeau zidurile, mozaicurile și dalele.

— Sultană, nu mă mai pricep atât de bine, nici măcar nu fac parte dintre aurarii din Prima Curte.

— Asta pentru că nu ai vrut tu! Și pot să te înțeleg. E mai bine să stai deoparte. Aici se întâmplă atâtea lucruri...

Își flutură mâna prin aer, fără să termine.

— Știu tot, Mustafa, știu tot...

Chiar în acea clipă, sultana mințea. După atâtea morți, harul ei de a vedea prin pietre înghețase. Celui mai puternic om din lume — căci ea era cel mai puternic om din lume, și nu noul Padișah, care se dovedise deja slab și supus viciilor, dar o asculta —, Ayasofya nu îi mai vorbea, Aya Irini nu îi mai vorbea, porțile lui Teodosiu rămâneau nepăsătoare și mute când ajungea în dreptul lor.

— Cum este piatra căzută din cer?

Mustafa trase aer adânc în piept. Se afla pe o pojghiță subțire și trebuia să pășească cu grijă.

— Vreți să v-o aduc?

— Nu acum, am s-o văd când e totul gata. Vreau să faci alt talisman pentru nemurire. Dacă vrei, pot să vorbesc cu Mai marele astrologilor, să primești harta astrală a fiului meu, dar știm amândoi că nu ai nevoie de ea.

Mustafa dădu din cap. Nu, n-avea nevoie.

— Iar pentru restul giuvaierelor, mă gândesc la ce i s-ar potrivi lui Murad. Diamante roșii de India, sigur, opal negru, crisoberil, rodolit, poate malachit din Moscovia.

Cu vocea celor care s-au născut foarte bogați și așa vor fi întotdeauna, sultana înșira geme rare cu o ușurință care-l amețea pe Mustafa. Ar fi vrut s-o întrerupă și să-i spună că nu puteau fi alese la întâmplare. Să-i povestească despre lungile lui căutări din anii care trecuseră. Să-i spună de cartea despre primul împărat divin al Chinei, Fiul Cerului, care visase să trăiască cât regatul său, zece mii de generații, de elixirele pentru viață veșnică cu aur lichid, arsenic și mercur ale alchimiștilor, de ierburile călugărilor taoiști, de tratatul hindus de astrologie descoperit de Khalil; dar n-o făcu. Ce rost avea?

La sfârșitul întrevederii, sultana scoase de sub vălurile negre, tivite cu auriu, o mână mare, aproape bărbătească, împodobită cu inele pe toate degetele, pe care aurarul, îngenuncheat, i-o sărută. Urma să se întoarcă peste trei săptămâni, cu desenele pentru lucrătură. Deși Havva nu adusese vorba de bani, Mustafa știa că, dacă îi va plăcea talismanul, plata va fi deosebită. Așa făceau toți cei din familia imperială cu supușii care le intrau în voie, indiferent dacă aceștia erau meșteșugari, ambasadori, soldați sau regele Ungariei.

Coborî strada lungă din fața Palatului și intră în orașul înecat în dogoare și praf. Ar fi trebuit să meargă până la muvakkithane, să-i povestească totul prietenului său, dar era prea obosit. Minerale, semințe, animale fabuloase, metale din astre, poțiuni i se amestecau în cap. Plopii pe lângă care trecea se destrămau în căldura uscată și umbrele lor ajunseseră niște ațe întinse pe jos. Se întoarse din drum și o luă spre casă, cu pași toropiți.

La asfințit, după ce chemările la rugăciunea de akşam se stinseseră, intră în atelier să caute vechile notițe. În timp ce se chinuia să buchisească încă o dată foile cu ascensiunea planetelor, mișcarea stelelor cu păr, a sferelor sublunare și tot ce mai scrisese arabul despre pietrele căzute din cer, își văzu petele maronii de pe dosul mâinilor și se gândi că, pentru cineva care lucra la un talisman pentru nemurire, era prea bătrân.

Epilog

În al doilea an al ciumei, Tommaso muri primul, cu corpul slăbit și măcinat de opiu, urmat de Khalil, care, oricum, nu știuse niciodată să se îngrijească sau să pună preț pe sănătatea sa.

Pe Mustafa, moartea îl găsi în atelier, singur. Vecinii chemară groparii în grabă, fără să-i schimbe hainele sau să se atingă de punguța cu talismanul pe care-o avea asupra lui. Corpul aurarului a ajuns în gropile fumegânde de la marginea orașului, iar fragmentul de meteorit s-a întors în flăcările din care s-a născut.

Împlinind prevestirea lui Khalil, fără s-o cunoască, Musa supraviețui valului de ciumă din Constantinopol, unde se înapoie o singură dată, ca să vândă casa părinților săi. Îi deschisese Pelagia, neschimbată. La rugămintea Ariadnei, păstrase ea cheile. Trăia încă la orfelinat, unde numărul orfanilor adăpostiți se mărise de patru ori, în urma molimei.

Întors la Spezia, tânărul armator își vându semnalele cu culori puterilor maritime ale Angliei, Franței și Olandei. Roșu și alb, galben și albastru, albastru și alb, negru și alb; doar roșu, doar alb, doar albastru. Toate

devenite aceeași limbă: om la apă sau vreau să acostez sau am nevoie de ajutor.

Lângă banchize, pe lacuri, în ceața sărată a oceanelor, în golfuri și estuare, la intrarea în porturi, în lungile nopți ale tropicelor, pe râuri vălurite, sub aurora boreală, în strâmtori, lângă țărmuri nisipoase sau faleze, în apele strălucitoare ale barierelor de corali, steagurile lui Musa vorbesc între ele și acum.

Mulțumiri

Sunt profund recunoscătoare și le mulțumesc celor care au fost alături de mine în scrierea și publicarea acestei cărți.

Loretei Budin, primul ei redactor, pentru munca susținută depusă încă de la început și încurajările de pe parcurs. Suniei Acmambet, pentru aplecarea atentă asupra detaliilor culturii otomane, generozitate și bunăvoință. Echipei Editurii Trei — Magda Mărculescu, Carmen Eberhat, Roxana Petrescu —, pentru încrederea acordată și susținere. Agentului meu literar, Livia Stoia, pentru anii lungi de răbdare și promptitudine, pentru căldura umană cu care însoțește până și cel mai banal e-mail. Liei Chisacof și Adrianei Sohodoleanu, pentru „vocea cercetătorului" și observațiile prețioase dăruite cu toată prietenia.

Lăsat la sfârșit, după un șir lung de doamne, din rațiuni de politețe, dar nici pe departe ultimul, îi mulțumesc soțului meu, Bogdan, pentru sprijinul lui necondiționat în lunile și anii dedicați în exclusivitate cărții și înțelegerea nesfârșită cu care însoțește și protejează fiecare rând pe care-l scriu.

Și, cel mai important lucru în destinul unei cărți, le mulțumesc cititorilor ei de pretutindeni. Fără voi, nicio carte nu și-ar găsi rostul și drumul prin lume.

Anca Mizumschi

La preţul de vânzare al cărţii se adaugă 2%, reprezentând contravaloarea timbrului literar.

Tipar: ARTPRINT
E-mail: office@artprint.ro
Tel.: 021 336 36 33

ANCA MIZUMSCHI este scriitoare, eseistă, public speaker, realizatoare de emisiuni culturale. Începând cu 1993, anul debutul ei în volum, a publicat: *Est* (1993), *Opera Capitală* (1995), *Poze cu zimți* (2008), *Anca lui Noe* (2009), *Versouri* (2010), *În moalele cerului* (2012) și *Țara mea suspendată* (2018). Textele Ancăi Mizumschi au intrat în trei antologii de autor – *Carte de citire* (2012), *Madrugada* (2013), *Metropolitana* (2018) – precum și în mai multe antologii în limba română sau internaționale: *Strong Romanian – Polish Anthology* (1997), *27 Romanian Poets* (Stockholm, 2011), *Mujer en la aduana – 10 poetas rumanas contemporáneas* (Madrid, 2022). Articolele și poeziile sale au fost publicate în reviste de cultură din țară, iar poeziile ei au fost traduse în spaniolă, suedeză, germană, italiană, franceză, maghiară, cehă, albaneză și chineză. Autoarea a primit mai multe premii literare în România. Eseurile și conferințele ei includ teme precum: identitate și exil, traumă colectivă și transgenerațională.

„După primele 20-30 de pagini, cititorul la început sceptic sau numai blazat din mine și-a regăsit bucuria lecturii. Fraza impecabilă, lucrată în filigran, forța și bogăția imaginilor, exotismul lumii care se ivea sub ochii mei, cu împărați, astrologi, djinni, alchimiști în căutarea pietrei filosofale sau aventurieri călătorind peste mări și țări, trezeau simțuri atipite, invitau la visare cu ochii deschiși, reînviau lumea de basm a copilului uitat undeva în depărtarea anilor.

O poveste desprinsă parcă din *O mie și una de nopți*, fermecătoare, profundă și de un pitoresc învolt, răsplătindu-și cu asupra de măsură cititorul."

Petru Cimpoeșu

„Dintr-o fascinantă galaxie poetică pe care a construit-o cu migală timp de câteva decenii, Anca Mizumschi ne trimite acum o cometă în proză. Este o carte șlefuită ca un diamant, cu personaje enigmatice și încântătoare purtând în ele mistere și drame, doldora de exotisme, dar și de pasarele afective savant construite. Anca Mizumschi ne îmbarcă în multiple călătorii pe axe istorice și geografice, între Orient și Occident, între fabule filosofice și experiențe onirice… Surprinzătoare, delicioasă prin abundența de informații și prin precizia descrierilor, *Cei care cumpără stele* este un fel de labirint literar scăpând tuturor tentativelor de catalogare și din care, hipnotizat de arome și povești, nu mai vrei să ieși."

Matei Vișniec

TREI

www.edituratrei.ro

ISBN 978-606-40-1544-0